

AMBT VERSUS CHARISMA?

*Een onderzoek naar de verhouding tussen het geordineerde
ambt en de vrije werking van de Geest in het denken van prof.
dr. C. Graafland*

Martin van den Hoorn

PROTESTANTSE THEOLOGISCHE
UNIVERSITEIT AMSTERDAM

Ambt

versus

Charisma?

*Een onderzoek naar de verhouding
tussen het geordineerde ambt en de vrije
werking van de Geest in het denken van
prof. dr. C. Graafland*

Auteur: Martin van den Hoorn

Vakgebied: Beliefs

Studentnummer: 1900965

Datum: 22-06-2024

Begeleider: Prof. dr. W. H. Th. Moehn

Beoordelaar: Prof. dr. A. Goudriaan

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 Probleemstelling en onderzoeksvraag	4
1.2 Methodologie	4
1.2.1 Positionaliteit.....	4
1.2.1 Opbouw en deelvragen.....	5
1.3 Stand van het onderzoek.....	6
1.4 Relevantie van het onderzoek	7
2. Ambt volgens Graafland	9
2.1 Huidige ambtsvisie	9
2.2 Waarom deze voor Graafland niet voldoet	9
2.3 Visie van Graafland.....	11
2.4 Hoe functioneert het in de praktijk?.....	13
2.5 Deelconclusie:	14
3. De pneumatologie van Graafland	16
3.1 De Heilige Geest als Persoon in de Drie-eenheid.....	16
3.2 Verhouding schepping en herschepping	16
3.3 De middellijke werking van de Geest: door het Woord	17
3.4 De Geest in het leven van de gelovige	18
3.4.1 De gave van de Geest tot bekering en geloof.....	18
3.4.2 De vrucht van de Geest	20
3.4.3 De genadegaven van de Geest.....	21
3.5 De vervulling met de Geest	22
3.6 De belemmering van de Geest	23
3.7 Niet behandelde onderwerpen.....	23
3.8 Conclusie	23
4. Belemmering voor doorwerking van de Geest.....	25
4.1 Het aansluiten bij de tijd	25
4.2 Verkeerd functioneren van de ambten	26
4.3 Theologie heerst over de Schrift	27
4.3.1 De rol van de verkiezing	27
4.3.2 De omgang met de belijdenis	28
4.3.3 Charismatisch manco.....	28
4.3.4 Primaire oorzaak	29
4.4 Belemmeringen genoemd in zijn preken	30

4.4.1 Belemmeringen in preken op de weeszondag	30
4.4.2 Belemmeringen in preken rond Pinksteren	30
4.4.3 De weg van vernieuwing	31
4.5 Conclusie	31
5. Evaluatie van Graaflands visie	33
5.1 Introductie	33
5.2 In gesprek met Van de Beek.	33
5.2.1 Introductie en theologische positie	33
5.2.2 Het ambt bij van de Beek	34
5.2.3 Ouderling of bisschop?	35
5.2.4 De rol van het Schriftgezag	37
5.2.5 Verhouding charisma en ambt	38
5.2.6 Deelconclusie	40
5.3 In gesprek met Halldorf.....	41
5.3.1 Introductie en theologische positie	41
5.3.2 Geestelijk Leiderschap bij Halldorf	41
5.3.3 De toetsing van de gaven van de Geest	43
5.3.4 Eredienst en gaven van de Geest	44
5.3.5 Deel conclusie	45
6. Conclusie.....	47
6.1 Samenvatting en conclusie	47
6.2 Evaluatie	48
6.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek	49
7. Dankwoord.....	49
8. Bibliografie	51
8.1 Primaire bronnen van Graafland.....	51
8.1.1 Gepubliceerde bronnen	51
8.1.2 Ongepubliceerde bronnen.....	52
8.2 Overige literatuur.....	53
9. Bijlagen	56
9.1 Ongepubliceerde fragmenten uit lezingen en preken van Graafland.....	56
9.2 Datamanagementplan.....	116
9.3 Verklaringenblad	119

1. Inleiding

Mijn scriptie gaat over de stelling van prof. dr. Cornelis Graafland¹, dat het vasthouden aan de ambten predikant, ouderling en diaken, zoals die ook nu nog binnen de Protestantse Kerk in Nederland functioneren, het leven van de Geest in de gemeente belemmert.²

1.1 Probleemstelling en onderzoeksvraag

Graafland heeft als bijzonder hoogleraar namens de Gereformeerde Bond een belangrijke plaats ingenomen binnen de Gereformeerde Bond. Hij wordt wel getypeerd als ‘Tegendraads gereformeerd’.³ Hij bevroeg de gereformeerde theologie kritisch en benoemde haar kracht en verdedigde die. Hij heeft tijdens zijn leven blijk gegeven van openheid richting de bijzondere geestesgaven, zoals ook in evangelische en charismatische kringen wordt voorgestaan.⁴ Omdat hij in deze stelling meerdere thema’s aan elkaar verbindt, namelijk zijn bezinning op de godsverduistering en zijn bezinning op het ambt, leek het me goed om die samenhang te onderzoeken. Daarom is de hoofdvraag die ik in deze scriptie wil beantwoorden:

Op welke manier denkt Graafland dat het geordineerde ambt, zoals dat vorm heeft gekregen in de gereformeerde traditie een belemmering is voor het leven door de Geest in de gemeente en is dat terecht?

1.2 Methodologie

Mijn onderzoeksveld is primair de systematische theologie omdat ik zelf ook een oordeel wil geven in hoeverre Graafland het gelijk aan zijn zijde had. Daarnaast bevat het ook een historische component.

1.2.1 Positionaliteit

Het onderwerp van de scriptie is voor mij persoonlijk relevant. Ten eerste vanwege mijn eigen ervaring met het leven door de Geest. Werken van piëtistische voorgangers hebben mij tot zekerheid gebracht over mijn persoonlijk geloof. Daarin speelt de ervaring van het werk van de Heilige Geest een grote rol. Nog steeds is deze ervaring van God een grote bron van vreugde in mijn leven. De vraag houdt mij dan ook bezig waarom zo velen in de kerk deze ervaring van God niet of minder beleven. Ten tweede heb ik de afgelopen zes jaar geparticipeerd in een missionaire pioniersplek. We begonnen daarin met Bijbelstudies die uitgroeiden tot vieringen. Hoewel we daarin steeds gesteund zijn door de kerkenraad van de moedergemeente, waren we niet in een ambt bevestigd. We hebben als broeders en zusters steeds onze eigen gaven ten dienste van de pioniersplek ingezet. Met dit onderzoek hoop ik deze manier van werken theologisch te kunnen duiden. Daarnaast hoop ik een beeld te krijgen, hoe een bewust wervend leven door de Geest eruit kan zien en hoe dat zich door vertaalt in het leven van de gemeente.

¹ In het vervolg laat ik de titulatuur vanwege de leesbaarheid achterwege.

² C. Graafland, *Gedachten over het ambt*, Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 1999, 315-316, 334-335.

³ A. Boersma, *Tegendraads gereformeerd. Biografie prof. dr. Cornelis Graafland*, Utrecht: Kok Boekencentrum, 2021.

⁴ G. Boer en C. Graafland, *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven* (red. M.D. Geuze), Nijkerk: Torendruk, 2007.

De keuze voor Graafland heeft ook te maken met mijn positionaliteit, omdat hij ook een verdediger is van de gereformeerde spiritualiteit vanuit de overtuiging dat dit Bijbels is. Daarbij zoek ik zelf ook naar de juiste wijze van vernieuwen van kerk en theologie, om daarmee beter aan te sluiten bij de behoeften van deze tijd. Dit vanuit de overtuiging dat de Geest dan de ruimte krijgt om Zijn werk te doen in de gemeente. Daardoor ben ik geneigd om hem positief te beoordelen en hier zal ik dan ook alert op moeten zijn. Tegelijk begeef ik mij in de Gereformeerde Bond waarop Graafland ook kritisch durfde te zijn. Nog steeds zijn de opvattingen van hem rondom het ambt binnen de Gereformeerde Bond omstreden, en daardoor voel ik voldoende afstand om Graafland niet kritiekloos te omarmen.

1.2.1 Opbouw en deelvragen

Dit onderzoek betreft de visie van Graafland. Daarvoor zal ik veel putten uit zijn archief, dat opgenomen is in het Historisch Documentatie Centrum (hierna: HDC).⁵ De hoofdvraag van mijn onderzoek heb ik opgesplitst in een viertal verschillende deelvragen, die leiden tot het beantwoorden van mijn hoofdvraag. Het tweede hoofdstuk is een verkenning van de visie van Graafland op het ambt. Ik beantwoord daar de vraag: *Hoe moeten we volgens Graafland het ambt begrijpen zoals dat in de gereformeerde traditie vorm heeft gekregen?* Hierbij put ik uit zijn boek *Gedachten over het ambt*, uit reacties die daarop zijn gegeven en hoe Graafland daar weer op heeft gereageerd. Ik beargumenteer daarin welke inzichten leidend zijn voor Graafland in de ontwikkeling van zijn visie op het ambt. Daarna wil ik onderzoeken hoe hij in de praktijk met het ambt is omgegaan. Dat doe ik door een vijftal preken te analyseren die hij heeft gehouden bij de bevestiging van ambtsdragers.

Vervolgens wil ik inzoomen op de pneumatologie van Graafland, om zo te beschrijven wat hij verwacht als de Geest onbelemmerd kan werken in de gemeente. Daarom beantwoord ik dan de vraag in het derde hoofdstuk: *Hoe ziet Graafland het leven door de Geest in de gemeente?* Omdat Graafland zelf geen pneumatologie heeft uitgegeven, gebruik ik het boek van een andere gereformeerde theoloog dr. J. Veenhof, om een overzicht te houden welke onderdelen ik wil opnemen.⁶ Ik selecteer uit gepubliceerde werken onderdelen waar Graafland expliciet aandacht geeft aan het werk van de Geest. Daarnaast selecteer ik in zijn archief lezingen, op basis van een onderwerpenlijst die in het archief is opgenomen. Verder zoek ik per onderwerp naar relevante zondagen uit de Heidelbergse Catechismus of artikelen uit de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Vervolgens wil ik preken en/of colleges over deze respectievelijk zondagen en artikelen selecteren, om zo de pneumatologie aan te vullen.

Daarna wil ik in het vierde hoofdstuk het werk van Graafland bestuderen hoe hij ziet dat de Geest belemmert kan worden door het ambt. Ik beantwoord dan de vraag: *Waarom denkt Graafland dat het ambt zoals dat in de gereformeerde traditie vorm heeft gekregen het leven door de Geest in de gemeente belemmert?* Opnieuw put ik uit zijn publicaties, uit lezingen die hij heeft gehouden en uit zijn meditatieve werken. Vanuit de beantwoording van de eerste deelvraag heb ik helder gekregen waarom het ambt niet langer voldoet. Dat wil ik hier dan ook uitdiepen en verbreden en op basis van de inhoud selecteer ik dan lezingen uit het archief. Verder wil ik ook hier putten uit zijn preken, omdat hij daar de aansluiting met de hoorders zoekt. Ik verwacht daar dan ook

⁵ HDC, Universiteitsbibliotheek van de Vrije Universiteit, collectienummer 1055, Het archief van C. Graafland. De plaatsingslijst van het archief is te vinden op:

https://assets.vu.nl/d8b6f1f5-816c-005b-1dc1-e363dd7ce9a5/830f25c2-47a9-47b3-ab85-442004bd24c7/1055_Graafland_C_tcm215-385955.pdf (d.d. 22-6-2024).

⁶ J. Veenhof, *De kracht die hemel en aarde verbindt*, Uitgeverij Boekencentrum: Zoetermeer, 2016.

aandacht voor belemmeringen. Daarvoor selecteer ik een aantal preken die hij op de weeszondag heeft gehouden omdat ik verwacht dat hij dan aandacht heeft voor wat we missen aan het werk van de Heilige Geest.

Na een korte samenvatting van de positie van Graafland zoals ik tot nu toe heb beschreven ga ik in het vijfde hoofdstuk zijn positie evalueren. Ik doe dat aan de hand van de laatste deelvraag: *In hoeverre is de positie van Graafland over de belemmeringen die het ambt oplevert voor het leven door de Geest in de gemeente terecht?* Hierbij breng ik twee tegenstemmen in. De eerste is van een Nederlands theoloog, die zich ook net als Graafland actief verhoudt tot de gereformeerde traditie: dr. A. Van de Beek. Hij heeft in zijn boek *Lichaam en Geest* ook een ambtsleer neergelegd.⁷ Daarnaast wil ik ook een stem inbrengen van een Zweedse pinkstertheoloog, P. Halldorf. Hij heeft vanuit de charismatische hoek een boek uitgebracht *Vol van de Geest*, waarin hij reflecteert op de praktijk in de pinksterbeweging en ook aandacht heeft gegeven aan het geestelijke leiderschap.⁸ Ik selecteer op basis van mijn onderzoek een aantal thema's die ik relevant acht om in gesprek te gaan met deze auteurs. Daardoor wil ik een antwoord kunnen geven in hoeverre de visie van Graafland terecht is dat het ambt zoals dat in de gereformeerde traditie heeft vorm gekregen een belemmering is voor de werking van de Heilige Geest.

1.3 Stand van het onderzoek

Het belangrijkste onderzoek naar de positie van Graafland is een biografie van Graafland, geschreven door Boersma.⁹ Deze biografie heeft geen wetenschappelijke pretenties, maar is wel bijzonder goed gedocumenteerd. Het wil antwoord geven op de vraag naar de betekenis van Graafland en op de vraag waarom hij tegen de stroom in kon gaan en daarbij sterke tegenreacties opriep. Daarbij gaat de auteur op zoek naar de motieven bij Graafland voor zijn manier van theologiseren en beschrijft hij ook de kerkelijke en theologische positie die Graafland innam. Daarvoor neemt de auteur het leven van Graafland door en beschrijft daarin per periode de ontwikkeling die Graafland doormaakt en met welke thema's hij zich in die periode bezighoudt. Hij schetst daarvoor ook de context waarmee Graafland in gesprek is en hoe zijn visie gewaardeerd wordt. Boersma put veel uit gepubliceerde bronnen die geschreven zijn door Graafland zelf en hij gaat ook in gesprek met wat anderen over Graafland hebben geschreven. In een apart hoofdstuk selecteert de auteur een aantal kernthema's, waarbij hij Graaflands ontwikkeling schetst vanuit diverse werken van Graafland. Zo kan hij in zijn slothoofdstuk de manier waarop Graafland theologie bedrijft duiden. Voor mijn onderzoek is Boersma's uitwerking over het kernthema 'ambt en kerk' relevant. Hij behandelt daarin summier het onderwerp van mijn thesis, waar hij de zwaarte van de stelling van Graafland aanzet, die ik tot mijn onderzoeksthema heb gemaakt.¹⁰ Dit vormt een belangrijk startpunt en ik hoop dit onderdeel te verbreden vanuit het beschikbare archiefmateriaal van Graafland.

Daarnaast is er ook de vriendenbundel *Uitdagend Gereformeerd*, waarin diverse auteurs ingaan op theologische thema's die Graafland aansneet en waarbij zij verschillende werken van

⁷ A. van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus. Theologie van de kerk en de Heilige Geest*, Zoetermeer: Meinema, 2012.

⁸ P. Halldorf, *Vol van de Geest. Hoe de Heilige Geest het dagelijks leven verrijkt*, Uitgeverij Ark Media, Heerenveen, 2022.

⁹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*.

¹⁰ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 187-203.

Graafland op elkaar betrekken.¹¹ Ze stellen daarin kritische vragen aan Graafland, die daar vervolgens weer op reageert in zijn boek *Verantwoord Gereformeerd*.¹²

Verder noem ik ook de dissertatie van De Heer, *Spiegel & spanningsbron*. Hierin beantwoordt De Heer de vraag hoe opiniemakers in de reformatorische kerken de invloed vanuit de evangelische beweging en charismatische vernieuwing waarderen. Het wil niet een inhoudelijk theologisch debat voeren, maar een feitelijke weergave hoe in de verschillende kerken hierover is geschreven. De onderzochte periode is die van 1970 tot en met +/- 2010. Er is een apart hoofdstuk gewijd aan de hervormd-gereformeerden, waar ook de visie van Graafland besproken wordt.¹³

Tot slot is er een masterscriptie gewijd aan de waardering van de bijzondere charismata bij Graafland.¹⁴ Daarin schetst Guijt eerst een Bijbels-theologisch raamwerk voor de bijzondere charismata, om vervolgens enkele beeldbepalende auteurs uit de gereformeerde traditie te onderzoeken, hoe zij over deze bijzondere charismata hebben geschreven. Daarna onderzoekt hij hoe Graafland deze waardeert, waarna Guijt hem in gesprek brengt met de stemmen uit de gereformeerde traditie. Relevant is hij voor mijn thesis als hij bespreekt hoe de openheid voor bijzondere charismata zich verhouden tot een gereformeerde visie op het ambt en tot een gereformeerde pneumatologie.¹⁵

1.4 Relevantie van het onderzoek

Het thema wat ik onderzoek raakt een aantal ontwikkelingen. Ten eerste worden er binnen gemeenten in de PKN die zich rekenen tot de modaliteit van de Gereformeerde Bond vernieuwingen doorgevoerd die raakvlakken hebben met het ambt. Zo zijn er gemeenten die de ambten open stellen voor vrouwen, wordt er ruimte geboden voor ziekenzalving en is er een grotere openheid voor pioniersplekken met alternatieve vormen van kerk-zijn.

Een tweede ontwikkeling, die samenhangt met bovenstaande ontwikkeling, is dat we te maken hebben met een krimpende kerk, waardoor het lastiger is om vacatures voor ambtsdragers vervuld te krijgen. Daardoor is er nu een discussie over de ruimte die de hbo-theoloog in het ambt van voorganger moet krijgen. Hierin speelt ook mee dat de kerk ruimte biedt aan pionieren in de kerk, waarbij ook naar de rol van het ambt is gekeken. De inhoud en rol van het ambt in de kerk staan dus weer helemaal op de agenda van de kerk en de theologie.¹⁶

Ten derde is er een groeiende aandacht en reflectie op de groei van de evangelische en charismatische beweging, die onder andere veel leden aantrekt van gemeenten die zich rekenen tot de Gereformeerde Bond.¹⁷ In deze beweging is er veel meer ruimte voor de Heilige Geest en

¹¹ C.G. Graafland et al. (red.), *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1993.

¹² Graafland, *Verantwoord gereformeerd – een voortgezet gesprek*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1995.

¹³ J.M.D. de Heer, *Spiegel & spanningsbron: Opiniëvorming in reformatorische kerken over de evangelische beweging en de charismatische vernieuwing*, Houten: Den Hertog, 2018, 131-133, 156-160.

¹⁴ G. Guijt, *Charismatisch gereformeerd - Een systematisch-theologisch gesprek tussen prof. dr. C. Graafland en de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata*, Masterthesis aan de PTHU, 2022.

¹⁵ Guijt, *Charismatisch gereformeerd*, 63-66, 70, 71

¹⁶ Voor een overzicht, zie <https://protestantsekerk.nl/verdieping/protestantse-kerk-en-de-visie-op-het-ambt/> (d.d. 4-1-2024).

¹⁷ Redactie kerk, 'Synodelid: Wees vooral bezig met Evangelie', *Reformatorisch Dagblad* (13-2-2023), 2. En ook de dissertatie van De Heer, *Spiegel & spanningsbron: Opiniëvorming in reformatorische kerken over de evangelische beweging en de charismatische vernieuwing*. Houten: Den Hertog, 2018.

zijn gaven. Hier krijgt het gewone gemeentelid met zijn geestesgaven een prominentere rol dan in de gereformeerde traditie, waar meer de nadruk valt op het ambt.

2. Ambt volgens Graafland

In dit hoofdstuk wil ik ingaan op de vraag hoe we volgens Graafland het ambt moeten begrijpen, zoals dat in de gereformeerde traditie vorm heeft gekregen. Graafland heeft in zijn boek *Gedachten over het ambt* hier een hele studie aan gewijd. In dit hoofdstuk begin ik daarom met de redenen die hij in dit boek aangeeft, waarom de huidige ambtsopvatting in zijn ogen niet voldoet. Vervolgens geef ik weer wat zijn eigen gedachten over het ambt zijn. Tot slot wil ik aan de hand van vijf preken van hem bij de bevestiging van ambtsdragers nagaan hoe hij in de praktijk is omgegaan met het ambt.

2.1 Huidige ambtsvisie

De gereformeerde traditie heeft zich in de lijn van Calvijn voortbewogen en de ambten ingevuld met die van predikant, ouderling en diaken. De Bijbelse gegevens worden zo geïnterpreteerd dat er in het Nieuwe Testament een ontwikkeling te zien is van een ‘dynamisch-charismatische’ gemeente naar een meer ‘statisch-ambtelijk’ gestructureerde gemeente. Bij deze ‘statisch-ambtelijk’ gestructureerde gemeente die vooral te zien in de brieven van Paulus aan Efeze, de Filippenzen en aan Timotheüs, moet de kerk zich aansluiten. Deze drie ambten zijn zo ook terechtgekomen in de Nederlandse Geloofsbelijdenis (NGB).¹⁸

2.2 Waarom deze voor Graafland niet voldoet

In de tijd van Graafland is er een discussie in de kerk over de ambten aan de gang die in een impasse belandde.¹⁹ Graafland ziet die impasse veroorzaakt doordat aan de rechterzijde in de kerk de mystieke lading van ‘het ambt’ overheerst, zonder dat concreet wordt wat dat precies is, terwijl aan de progressieve zijde er meer een functionele benadering van het ambt is.²⁰ Graafland kan met de genoemde impasse in de ambtsdiscussie niet leven en zoekt een weg uit de impasse door opnieuw te luisteren naar de Bijbel, omdat hij gelooft dat een opnieuw oprecht luisteren naar de Schrift een nieuwe reformatie op dit onderdeel teweeg kan brengen. Hij wil de Schrift maximale zeggingskracht toekennen, en daarbij ook leren hoe in de traditie de Schrift zeggingskracht heeft gehad op dit terrein.²¹ Bij voorbaat acht hij een uitgewerkte ambts-theologie uitgesloten, omdat die de gemeente eerder beknot dan laat ontplooiën.²² Deze houding is te begrijpen tegen de achtergrond van de volgende drie belangrijke inzichten, die hij opdoet tijdens zijn zoektocht door de traditie.

A. Tijdbetrokken ambtsvisie van de reformatie

Een eerste belangrijk inzicht doet hij op bij het lezen van de *Institutie* van Calvijn waarin Calvijn behandelt hoe de kerk zich heeft ontwikkeld vanaf het Nieuwe Testament tot aan de tijd van Calvijn. Daarbij gaat Calvijn ervan uit dat de vroege kerk verder bouwt qua vormgeving en toerusting op het punt waar het Nieuwe Testament eindigt. Nieuwe regels zoals de vooraanstaande positie van de bisschop, zijn gegeven omdat in die tijd de gemeente anders niet

¹⁸ Graafland, *Gedachten*, 31. Voor de inhoud van de ambten verwijs ik hier naar de Nederlandse Geloofsbelijdenis (voortaan NGB) artikel 30 en 31, <https://www.nederlandse-geloofsbelijdenis.nl/> (d.d. 23-5-2024).

¹⁹ Voor een korte weergave daarvan, zie Graafland, *Gedachten*, 11-12.

²⁰ Graafland, *Gedachten*, 9, 15.

²¹ Graafland, *Gedachten*, 35.

²² Graafland, *Gedachten*, 13.

goed kon functioneren. In kerken waar de bisschop is gehandhaafd, stimuleert hij deze zelfs om hun gezag ten positieve aan te wenden.²³ Zijn kritiek is dus niet zo gericht op de ambtsstructuur in de Rooms-Katholieke kerk, maar veel meer op de verwaarlozing van de leer door de bisschoppen en zedelijke misdragingen van de bisschoppen.²⁴ Alleen wanneer het gezag van de Schrift in het geding komt, doordat de paus de macht naar zich toetrekt dan wel dat concilies zich tegen de Schrift keren, laat Calvijn de Schrift resoluut prevaleren.²⁵

Deze tijdbetrokkenheid die Calvijn honoreert, ziet Graafland ook terug bij Beza, de opvolger van Calvijn. Bij hem krijgt de ouderling een centrale plek waarbij het accent komt te liggen op regeren. De ouderling zelf is bij hem ook aristocratischer, waardoor er meer afstand komt tot de gemeente. Graafland ziet dit ook in lijn met de tijd, waar de doperse anarchistische invloeden gevaar opleverden voor de stadsstaten. Daarom streefden de overheid en de kerk consolidatie en rust na.²⁶ Dit accent op het regeren van het ouderling ambt, klinkt ook door in onze Nederlandse geloofsbelijdenis.²⁷

B. Ambten functioneren niet zoals het moet

Een tweede constatering die Graafland doet is dat door de hele traditie heen steeds kritiek is geweest op de manier waarop de ambten worden uitgeoefend.²⁸ Om dat te laten zien, behandelt Graafland Koelman die de bestaande ambtsstructuur in de kerk niet ter discussie stelt, maar wel de manier waarop de ambten functioneren. Tegelijk is Graafland hier niet kritisch richting Koelman zelf, die namelijk niet alleen kritiek heeft op het functioneren van ambten, maar veel bredere maatschappij kritiek uit. Graafland verzwijgt dat laatste niet, maar wijdt er ook geen kritische evaluatie aan. Wel is dit punt van Koelman zo belangrijk, dat Graafland op diverse plekken in zijn boek naar hem verwijst als illustratie dat de ambten niet goed functioneren.²⁹ Naast Koelman hebben ook Noordmans, Berkhof, Van Ruler en Balke gezien dat de ambten niet goed functioneren.³⁰ Daarmee stelt Graafland een algemeen onbehagen vast met betrekking tot de manier waarop de ambten functioneren.

C. Leer over het ambt heeft contact met de Schrift verloren.

Een derde uitkomst van de zoektocht van Graafland is dat de onderbouwing van de ambten los van de Schrift is komen te staan. Het begint al bij Calvijn die in zijn onderbouwing van de ambten selectief is in zijn Schriftgebruik. Calvijn acht de geschonken gaven van de Geest noodzakelijk als basis voor het ambt. Tegelijk zijn niet alle gaven van de Geest ook ambten voor hem. Daarvoor is de aanstelling door God via de gemeente nodig. Wanneer hij dan gaat uitwerken wat deze ambten zijn die de gemeente nodig heeft, beroept hij zich sterk op Efeze 4:11. Hij noemt dan vooral het ambt van herder en leraar. De andere daar genoemde ambten van apostel, profeet en evangelist acht Calvijn alleen nodig in de begintijd van de kerk, maar nu niet meer. Calvijn onderbouwt dit volgens Graafland niet vanuit de Schrift. Graafland kan dat wel begrijpen, omdat Calvijn zich tegen

²³ Graafland, *Gedachten*, 49-50.

²⁴ Graafland, *Gedachten*, 46-47.

²⁵ Graafland, *Gedachten*, 50-53.

²⁶ Graafland, *Gedachten*, 102-112.

²⁷ Graafland, *Gedachten*, 114-117.

²⁸ Graafland, *Gedachten*, 123.

²⁹ Graafland, *Gedachten*, 172, 294, 334.

³⁰ Voor Noordmans, Graafland, *Gedachten*, 147-148; voor Van Ruler, Graafland, *Gedachten*, 156-157; Voor Berkhof, Graafland, *Gedachten*, 191-192.

de Rooms-Katholieke kerk verzette en het Woord van God centraal stelde. Daarom was het ambt dat dit centraal stelde ook het belangrijkste ambt. Graafland geeft aan dat Calvijn daarmee opnieuw oog heeft voor de behoeften van de tijd, en hoe de ambtsstructuur in de kerk daarop moet aansluiten.³¹ Hij waardeert dit positief, dat Calvijn selectief omging met de Schrift omdat de tijd daar blijkbaar om vroeg. Bepaalde gaven en ambten waren niet nuttig voor de tijd waarin Calvijn leefde.³²

Liet Calvijn zich nog wel leiden door de Schrift, bij Van Ruler en Noordmans constateert Graafland dat zij hun eigen ambtstheologie hebben, die wel erg los is komen te staan van de Schrift. Noordmans doet dit door aandacht te vragen voor het ‘mystieke’ van het ambt. Dit hebben de ambten gekregen, omdat ze al vanaf Calvijn hebben gefunctioneerd. Voor Graafland brengt Noordmans alleen de Schrift achteraf ter sprake om de ambten te legitimeren.³³ Graafland uit vergelijkbare kritiek op Van Ruler. Die doet dat door het ‘instituire’ van het ambt te benadrukken, waarmee hij theologisch het ‘tegenover’ van het ambt op formule brengt. Graafland stelt dat Van Ruler hier het ‘tegenover’ van de Schrift onterecht in het ambt inleest. Het gegeven zijn van de ambten is volgens Graafland een echte gift, waardoor ze van de gemeente zijn en er niet tegenover staan.³⁴ Bij zijn bespreking van Berkhof stelt Graafland dat Berkhof het ambt reduceert tot het representeren van Christus. Daarom beschouwt Berkhof het diakenschap niet als een ambt. En ook het Oude Testament beschouwt Berkhof als vervuld in Christus, waardoor het geen norm meer biedt voor de vormgeving van het ambt. Graafland verwijt Berkhof dat bij hem de sociologie feitelijk de belangrijkste bron is geworden voor zijn denken over het ambt.³⁵ Feitelijk is dit steeds zijn constatering dat de ambtstheologie los komt te staan van de Schrift, ook in de bespreking van denkers in de kleinere hervormd-gereformeerde kring.³⁶ Als hij zijn eigen visie neerlegt, haalt hij vaak aan niet in de valkuil te willen stappen, om een ambtsleer op te bouwen, die de Schrift gaat overheersen.³⁷

2.3 Visie van Graafland

Een belangrijk theologisch concept waar Graafland naar verwijst om zijn visie op het ambt te onderbouwen is de incarnatie. Net zoals Jezus vanuit de hemel één met ons is geworden om vandaar uit leiding te geven en God aan ons te openbaren, zo wil hij het ambt ook begrijpen. Geen scheidingsdenken dus, maar denken vanuit de eenheid. Het ambt komt op uit de gemeente en houdt de gemeente vervolgens ook bij het heil.³⁸

Graafland wil zijn visie op het ambt maximaal op de Schrift baseren.³⁹ Hierbij zij aangetekend dat Graafland aantoont dat het woord ambt als officiële functie in de kerk niet als zodanig in de Bijbel

³¹ Graafland, *Gedachten*, 59-70.

³² Graafland, *Gedachten*, 85.

³³ Graafland, *Gedachten*, 150-153.

³⁴ Graafland, *Gedachten*, 181-184, 186, 188.

³⁵ Graafland, *Gedachten*, 200-205.

³⁶ Voor Goedhart, zie Graafland, *Gedachten*, 218. Voor Exalto, zie Graafland, *Gedachten*, 226-227. Voor Balke, zie Graafland, *Gedachten*, 234-235.

³⁷ Graafland, *Gedachten*, 13, 21, 196-198, 331-334.

³⁸ Graafland, *Gedachten*, 21. Graafland, Lezing ‘Gedachten over het ambt’ (HDC doos 41), 2000, [7](#).

³⁹ Graafland, *Gedachten*, 254-256. Vgl. ook Graafland, Lezing ‘Gedachten over het ambt’, (HDC doos 41), [2, 7-11](#); Graafland, ‘Ambt en gemeente’ (HDC doos 41), 1999-2004, [7-8](#).

voorkomt.⁴⁰ Daarom gaat hij ook uitgebreid na wat de verschillende gegevens in de Schrift rondom dit ambt zijn, om daaruit te komen tot een Bijbelse invulling van het ambt.⁴¹ In zijn bespreking van de Bijbelse gegevens geeft Graafland eerst aandacht aan de ambten van profeet, priester en koning in het Oude Testament. In de gereformeerde traditie is de verbinding wel gelegd, om daarmee de ambtsleer van predikant, ouderling en diaken te onderbouwen.⁴² Graafland constateert echter dat het Nieuwe Testament deze drie ambten eerst vervuld ziet in de Messias en dat daarna deze ambten ook verbonden worden met alle gelovigen. Daarmee is er dus geen Bijbelse verbinding tussen de ambten in het Oude Testament en de ambtsleer in het Nieuwe Testament.⁴³

Hij ziet de verbinding wel met de figuur van oudste in het Oude Testament. Deze heeft een leidinggevende positie in de samenleving. Hij is bestuurlijk van aard, maar in de theocratische samenleving van Israël zijn het godsdienstige en het bestuurlijke nauw verbonden. Hij moet alles ordenen naar de richtlijnen die God geeft. Deze figuur van oudste komt ook voor in het Nieuwe Testament. Eerst in de synagoge en als onderdeel van het sanhedrin maar dan ook al snel in de christelijke gemeente in de vorm van ouderling.⁴⁴ De rol in de christelijke gemeente is dan dat zij opzicht houden over de gemeente, om te voorkomen dat er geen dwaalleraars de gemeente binnendringen of van binnen uit mensen opstaan die de gemeente van de goede weg afleiden.⁴⁵ Deze figuur verklaart voor Graafland het accent op het regeren in het ambt van ouderling en predikant, wat via Calvijn en Beza zo'n sterke nadruk heeft gekregen in de gereformeerde traditie.⁴⁶ Ook Graafland legt de link tussen deze figuur van oudste en de ouderling.⁴⁷ Hij zet de Bijbelse gegevens uit het Nieuwe Testament op een rij en komt tot de conclusie dat de "ouderling typisch de bestuurlijke gezagsdrager in en van de gemeente is, die zorg moet dragen voor het goed functioneren van het gemeentelieven en daarom met gezag bekleed is."⁴⁸ Gezien de oorsprong van deze figuur in de theocratische samenleving heeft deze bestuurlijke rol wel een geestelijk karakter.⁴⁹

Graafland ziet de charismata onlosmakelijk verbonden met het uitoefenen van taken in de gemeente.⁵⁰ Het ambt zoals wij die kennen, als een officiële aanstelling in de kerk die gezag draagt, ziet Graafland alleen terug in de ouderling.⁵¹ Die rol verbindt hij met de charismata van bestuurlijke gaven (1 Kor 12:28), leiding geven (Rom 12:8) en herder (Efeze 4:11). Alle andere charismata zijn geen ambten, maar mogen wel beoefend worden in de gemeente, al naar gelang

⁴⁰ Omdat Graafland zelf ook over ambten blijft spreken, doe ik dat ook in deze scriptie. Ik bedoel daar dan een officiële functie mee in de kerk.

⁴¹ Graafland, *Gedachten*, 267-269, 280-281.

⁴² Graafland, *Gedachten*, 262.

⁴³ Graafland, *Gedachten*, 269-280. Vergelijk ook de manier waarop de Heidelbergse Catechismus (voortaan HC) dit met elkaar verbindt in zondag 12, <https://www.heidelbergse-catechismus.nl/verlossing/zondag-12> (d.d. 24-2-2024).

⁴⁴ Vgl. respectievelijk Luk. 7:3, 22:66 en Hand. 14:23.

⁴⁵ Graafland, Lezing 'Ambt en gemeente', [13-17](#).

⁴⁶ Graafland, *Gedachten*, 263-266.

⁴⁷ Graafland, *Gedachten*, 264. In het Grieks gaat het hier om de *πρεσβύτερος*, in het Hebreeuws is dit *זקן*, wat in de Septuagint ook vertaald wordt met *πρεσβύτερος* (vgl. Numeri 11:16).

⁴⁸ Graafland, *Gedachten*, 301.

⁴⁹ Vgl. Graafland, Lezing 'Ambt en gemeente', [13-17](#); C. Graafland, Lezing 'Gedachten over het ambt', (HDC doos 41), [17](#).

⁵⁰ Graafland, *Gedachten*, 262.

⁵¹ Graafland, *Gedachten*, 301-303.

de ouderlingen ze een plek geven. Dat hangt ook af van de lokale context.⁵² Daarbij zijn de lijsten van charismata niet limitatief, maar illustratief. De nadruk valt bij hem op het feit dat de Geest ze geeft.⁵³ Belangrijk is dat rondom deze lijsten steeds wordt gesproken over de eenheid in de gemeente. Daar dienen de gaven dus op gericht te zijn. Daarnaast is het voor hem duidelijk dat in deze lijsten de apostelen, profeten, herders en leraars steeds terugkomen. Die functies zijn voor hem dan ook meest noodzakelijk voor de gemeente, omdat in de profetie en de leer het hart klopt van de gemeente.⁵⁴ Daarnaast vloeien alle charismata uit de kern van het apostelambt voort en zijn ze dus apostolair van aard. Daar bedoelt hij mee dat ze gedragen worden door de verkondiging van het evangelie.⁵⁵

De taak van de ouderling is om alle andere charismata in de gemeente goed te laten functioneren. Daarvoor hebben ze dan ook het formele gezag. Daarom moeten zij ten eerste verkozen worden door de gemeente, of door iemand die een bovengemeentelijke positie inneemt worden aangesteld. Ten tweede zijn er ook strikte voorwaarden verbonden aan hun persoon.⁵⁶ Doordat het ambt de erkenning van de gemeente behoeft, staat ze ook principieel onder kritiek van die gemeente. Alle andere genadegaven hebben ook gezag, maar dat is inhoudelijk, omdat ze door de Geest gegeven zijn. Het gezag van alle genadegaven wordt geaccepteerd door de gemeente, wat een door de Geest gegeven ‘gave’ is. Hoewel dit een verwarrende term is, is het ideaal van Graafland wel duidelijk: een pneumatisch doorademde gemeente accepteert het gezag en is volgbaar.⁵⁷

Een taak van de ouderlingen die Graafland ook verankerd ziet in de Schrift is de representatie van de gemeente door de ouderlingen.⁵⁸ Het valt verder op dat Graafland de roeping tot het ambt niet behandelt, bij zijn eigen visie in zijn boek *Gedachten over het ambt*. Hij stelt naar aanleiding van vragen daarover dat in het ontvangen van de genadegave tegelijk de opdracht van God zit om die in de gemeente te beoefenen.⁵⁹

Uit dit overzicht blijkt dat de concrete invulling van de ambten in de context van vandaag voor hem veel meer lokaal moet worden ingevuld. Daarmee gaat hij in mijn ogen verder dan dat hij alleen het gesprek heeft geopend, zoals hij zelf stelt.⁶⁰

2.4 Hoe functioneert het in de praktijk?

Vanuit vijf preken die Graafland gehouden heeft toen hij ambtsdragers bevestigde, klinken een aantal dezelfde tonen als ik in zijn ambtsvisie heb weergegeven.⁶¹ Het ambt kenmerkt zich door dienen.⁶² Zo benadrukt hij dat de genadegave tegelijk met het geloof wordt gegeven en daarmee

⁵² Met name uit zijn behandeling van 1 Korinthe 12 en Efeze 4 blijkt dit, zie Graafland, *Gedachten*, 312-331.

⁵³ Graafland, *Gedachten*, 321.

⁵⁴ Graafland, *Gedachten*, 329.

⁵⁵ Graafland, *Gedachten*, 291-293.

⁵⁶ Graafland, *Gedachten*, 301-302.

⁵⁷ Graafland, Lezing ‘Ambt en gemeente’, [19-21](#). Vgl. ook Graaflands hoge waardering van de vluchtelingen gemeente van A Lasco in Londen, zie Graafland, *Gedachten*, 91-94.

⁵⁸ Graafland, *Gedachten*, 296, 303.

⁵⁹ Graafland, Lezing ‘Gedachten over het ambt’, [7-11, onder 7-9](#). Vgl. ook Graafland, *Gedachten*, 308-312.

⁶⁰ Graafland, *Gedachten*, 329.

⁶¹ Graafland, Preek over Fil. 2:14-16 (HDC doos 4-84), z.j.; Graafland, Preek over 2 Tim. 2:15 (HDC doos 4-85), z.j.; Graafland, Preek over 2 Tim. 4:5 (HDC doos 4-86), 1984; Graafland, Preek over Jes. 40:3, (HDC doos 5-6), 1993; Graafland, Preek over 2 Timotheüs 1:6 (HDC doos 3-93), 1970.

⁶² Graafland, Preek over 2 Tim. 4:5, [12-15](#).

dus voorafgaat aan de roeping door de gemeente. Vervolgens dat ook een voorganger beperkt is in zijn gaven en dat de hele gemeente bij zichzelf na moet gaan welke gaven zij bezit. In het lijstje wat hij dan noemt, valt op dat hij die invult met eigentijdse vormen, die laten zien dat hij de gaven in de Schrift niet limitatief opvat, maar illustratief.⁶³ Dit aspect komt ook terug in de bevestigingspreek van een predikant die gaat over de oproep van Paulus aan Timotheüs om het werk te doen van een evangelist. Hij zegt dat alle ambtsdragers, de voorganger, de ouderling en de diaken, net als de hele gemeente geroepen is om dit werk te doen. Het onderscheid ligt er alleen in dat de predikant zich er helemaal aan kan toewijden.⁶⁴ En bij de bevestiging van een ouderling en diaken valt ook op dat hij geen onderscheid maakt tussen gemeente en de ambtsdragers in de roeping, zij het dat de gemeente dan ook nog wordt opgeroepen te bidden voor de ambtsdragers.⁶⁵

Toch klinken er ook accenten in door die niet direct naar zijn ambtsvisie terug te leiden zijn. Zo klinkt in de preek het enorme gewicht door van de taak van de predikant.⁶⁶ En in de preek over 2 Tim. 2:15 benadrukt Graafland de verantwoordelijkheid die de predikant heeft ten opzichte van Zijn werkgever om namens Hem te spreken.⁶⁷ Verder valt op dat in alle vijf preken de moed wordt benoemd die nodig is om het ambt te aanvaarden, vanwege de tegenstand die naar voren komt als getrouw het Woord wordt bediend. Zo spreekt hij in de preek over 2 Tim. 4:5 over de tegenstand die een evangelist kan verwachten. Hij benoemt dan de invloeden vanuit de wereld, die doorsijpelen in de gemeente.⁶⁸ En in zijn preek over Jes. 40:3 spreekt hij uitgebreid over de roeping die een dienaar van het Woord nodig heeft, om vervolgens namens Degene die roept in de 'woestijn van de gemeente' zijn werk op te pakken.⁶⁹ Hier komt het 'tegenover' karakter sterker in naar voren, dan op basis van zijn ambtsvisie verwacht mag worden.

2.5 Deelconclusie:

Graafland constateert in de gereformeerde traditie het besef dat de ambten niet rechtstreeks op de Bijbel gebaseerd kunnen worden. De grondlegger van de drievoudige ambtsstructuur Calvijn heeft ruimte gelaten om bij de vormgeving van de ambtsstructuur de behoeften van de tijd te laten meespreken. Echter in zijn onderbouwing van de drievoudige ambtsstructuur heeft Calvijn de Schrift selectief gebruikt, door te kiezen welke charismata wel en welke charismata niet meer van toepassing zijn. Dit selectieve schriftgebruik leidde tot steeds weer nieuwe manieren om de ambten te onderbouwen, waarbij steeds de theologie op de voorgrond stond en er slechts indirect een beroep werd gedaan op de Bijbel.

In het opnieuw luisteren naar de Bijbel ontdekt Graafland dat alleen het ambt van ouderling een universeel ambt is met gezag, die gebaseerd is op de charismata van het leidinggeven. Het heeft dan een geestelijk-bestuurlijk karakter en zijn gezag is functioneel. Zij staat niet tegenover de gemeente, maar komt uit die gemeente op en geeft daarmee uiting aan wat de gemeente wil. De ouderling waakt daarbij over de leer van de gemeente en draagt er zorg voor dat andere personen met charismata de gemeente kunnen voeden en dienen. Of en welke ambten verder nodig zijn, kan lokaal en per context verschillen, zij het dat de profetie en het onderwijs in de leer voor Graafland Bijbelse kerntaken zijn, die elke gemeente nodig heeft. In zijn eigen praktijk legt

⁶³ Graafland, Preek 1970 over 1 Tim. 2:6, [4-6](#).

⁶⁴ Graafland, Preek over 2 Tim. 4:5, [10](#).

⁶⁵ Graafland, Preek over Fil 2:14-16, [1, 8-9, 11, 12](#).

⁶⁶ Graafland, Preek over 1 Tim. 2:6, [11-12](#).

⁶⁷ Graafland, Preek over 2 Tim. 2:15, [1, 5](#).

⁶⁸ Graafland, Preek over 2 Tim. 4:5, [1-2, 6](#).

⁶⁹ Graafland, Preek over Jes. 40:3, [5-6, 10-11](#).

Graafland tegelijk sterker nadruk op de tegenstand in de gemeente dan op basis van zijn visie op het ambt verwacht mag worden.

3. De pneumatologie van Graafland

In dit hoofdstuk wil ik dat deel van de pneumatologie van Graafland weergeven met betrekking tot het leven van de Geest in de gemeente. Daarbij begin ik met het weergeven van zijn visie op de Drie-eenheid, omdat Graafland zelf aangeeft dat die grote consequenties heeft voor de hele pneumatologie.⁷⁰ Daarna behandel ik een aantal onderdelen zoals ik die bij Graafland ben tegengekomen in de volgorde zoals door hem aangehouden. Tot slot vermeld ik ook de onderdelen uit de pneumatologie die ik niet behandel.

3.1 De Heilige Geest als Persoon in de Drie-eenheid

Graafland sluit aan bij het persoonsbegrip van Calvijn waarbij het onderscheid tussen de drie personen ligt in een onmededeelbare eigenschap.⁷¹ Het gaat daarbij niet om individualiteit, maar om een Zijnswijze. De Heilige Geest is evenzeer een Zijnswijze als de Vader en de Zoon. En iedere Zijnswijze is de ene, ware, volle God. Tussen de Zijnswijzen is het wezenlijk dat er een dialoog plaatsvindt.⁷² Het eigene van de Heilige Geest is dat Hij de Voortgebrachte is. Het onmededeelbare van de Heilige Geest is dat Hij de Vader en de Zoon aan elkaar verbindt. Door Augustinus wordt dit de liefde band genoemd.

Hieruit trekt Graafland drie gevolgtrekkingen: Hij werkt als een Persoon en is dus zo ook te kennen, Hij is de uitvoerder van het werk van Vader en Zoon, en Hij is gericht op het verbinden, waarmee Hij Zichzelf niet op de voorgrond plaatst.⁷³ Dit verbindende werk doet de Heilige Geest ook tussen de mens en God de Vader via Christus. Graafland wil heel voorzichtig zijn om te analyseren, hoe de Geest dit in het hart van de mens bewerkt. Hij benadrukt dan dat de hele Drie-eenheid een verborgenheid, is maar de persoon van de Heilige Geest is dat in optima forma. Het is een geheimenis, waarover we slechts spreken “omdat wij er niet geheel over mogen en willen zwijgen”.⁷⁴

3.2 Verhouding schepping en herschepping

In het werk van de Geest onderscheidt Graafland in navolging van Calvijn drie kringen: het werk van de Geest in het instandhouden van de hele schepping, vervolgens meer bijzonder in het geven van levensadem aan de mens en ten slotte het meest intiem in de herschepping van de mens door de wedergeboorte. Hoe intiemer het werk van de Geest, hoe meer Hij ook als een persoon aan het licht komt.⁷⁵ Hiermee geeft hij aan dat theologen als Berkhof die de Geest als kracht typeren, wel een waarheidselement hebben, maar tegelijk dit intieme persoonlijke werk van de Geest ontkennen.⁷⁶ Dit centraal stellen van de herschepping blijkt ook in zijn visie op de verhouding tussen Bijbel en cultuur. Hij betoogt dan dat de val van de mens de oorzaak is dat de cultuur een zich van God verwijderende beweging is. Dat betekent voor hem dat de heiliging van de cultuur ook alleen plaatsvindt door de verlossing van diezelfde mens. Het karakter van deze verlossing is

⁷⁰ Graafland, Collegedictaat ‘De Heilige Geest bij Calvijn en zijn volgelingen’ (HDC doos 47), 1977-1978, 10-11.

⁷¹ Graafland, Collegedictaat ‘De Heilige Geest bij Calvijn’, 7.

⁷² Graafland, Collegedictaat ‘NGB artikel 11-14’ (HDC doos 47), 1974-1975 (schatting), 13.

⁷³ Graafland, Collegedictaat ‘De Heilige Geest bij Calvijn’, 7-11.

⁷⁴ Graafland, Collegedictaat ‘NGB artikel 11-14’, 8.

⁷⁵ Graafland, Collegedictaat ‘De Heilige Geest bij Calvijn’, 11.

⁷⁶ Graafland, Collegedictaat ‘NGB artikel 11-14’, 13.

echter niet volkomen en dus zal ook de cultuur nooit volkomen verlost kunnen worden. We mogen wel binnen de cultuur een andere gerichtheid verwachten.⁷⁷

Het werk van de Geest in de herschepping ziet Graafland als de Applicator, Degene die het heil toepast. Dit betekent voor Graafland twee dingen. Ten eerste is dat hiermee recht wordt gedaan aan het feit dat het werk van Christus genoeg is geweest. Er hoeft niet iets aan te worden toegevoegd door de Geest zelf, of door Christus via de Geest. Het tweede is dat de Geest hiermee Zijn eigen positie krijgt in het bewerken van het heil. Wanneer Hij het niet toepast, krijgt de mens ook geen deel aan het heil. De mens is dan ook primair geen deelnemer, maar ontvanger van de Geest. De Geest is Degene die alle tegenstand overwinnen moet.⁷⁸

3.3 De middellijke werking van de Geest: door het Woord

Het grote instrument van de Geest in het toepassen van het heil is de Bijbel. Graafland zegt in een preek zelfs dat dit het enige instrument is.⁷⁹ Echter op andere plekken ziet hij dat er meer genademiddelen zijn, die wel beheerst worden door het Woord, maar toch ook hun eigen plek hebben.⁸⁰ De Bijbel is Gods Woord, zo stemt Graafland met Calvijn in, omdat de Heilige Geest daarvan getuigenis geeft in het hart. De Heilige Geest is Zelf de auteur geweest, die kan dan ook de Bijbel het beste uitleggen en te verstaan geven. En dat de Heilige Geest dat doet, is juist ook weer vastgelegd in de Bijbel. Graafland erkent dat dit een cirkelredenering is, maar daarmee is dit niet onwaar. Net als bij Calvijn is ook voor Graafland de Bijbel bron en criterium van het Christelijk geloof.⁸¹

Dit betekent niet dat er een vastomlijnde interpretatie van de Bijbel is, als zou daaruit voor eens en voor altijd één boodschap te destilleren zijn. Graafland vergelijkt dit dan met de incarnatie. Zoals Jezus geïncarneerd is en mens is geworden, zo heeft ook God door de Schriften gesproken. De Bijbel is ook een menselijk boek in een bepaalde tijd en cultuur geschreven. De Bijbelwetenschappen mogen ons helpen om die menselijke kant te ontdekken. Net zoals Jezus echt mens, maar wel zonder zonde was, zo is de Bijbel echt menselijk maar kan ze ons niet misleiden en verkeerd doen uitkomen. De Bijbelwetenschap mag dus geen uitspraken doen over de goddelijke kant van de Schrift. Dat heeft ze slechts te respecteren en het geloof aanvaardt dat als openbaring van God.⁸² Graafland houdt dus vast dat we door Woord en Geest de weg en de wil van God zelf kunnen leren kennen.⁸³

Als het instrument van de Geest dan het Woord is, dan is de verkondiging van dat Woord dat ook. Die moet gereguleerd worden door datzelfde Woord. Het gaat daarbij om de verklaring van de tekst zelf. In de verkondiging hoeft niet het werk van de Geest apart onder woorden te worden

⁷⁷ Graafland, 'Bijbel en Cultuur' (HDC doos 9-32), z.j., 12-20. De lezing is handgeschreven, dus is vermoedelijke uit zijn tijd als predikant (1953-1972).

⁷⁸ Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn', 30-33.

⁷⁹ Graafland, Preek over HC zondag 12 (HDC doos 3-18), 1968-1972, [10](#). Vgl. Graafland, Preek over Hand. 2:12-18 (HDC doos 32), z.j., [11-12](#); Graafland, Lezing 'Leven bij de bron' (HDC doos 20), [10](#), [11](#).

⁸⁰ Graafland, 'Het luisterend kennen van God', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 43-45.

⁸¹ Graafland, C., *Waarom nog gereformeerd?*, Kampen: Kok, 1973, 34-38; Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn', 15-20.

⁸² Graafland wijdt daar een heel hoofdstuk aan in zijn boek, Graafland, *Bijbels en daarom gereformeerd*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2001, 91-112.

⁸³ Graafland, *Bijbels en daarom gereformeerd*, 68-69.

gebracht, in die zin, dat wordt onderscheiden wie wel door de Geest bewerkt worden en wie niet. Het uitleggen van het Woord zelf is het middel dat de Geest gebruikt om de reactie van geloof te bewerken, of de hoorders in hun ongeloof te laten liggen.⁸⁴ En zo gebruikt de Geest de verkondiging om daardoorheen de verkiezing tot het heil te realiseren. Daarbij tekent Graafland op grond van Calvijn aan dat de Heilige Geest dit ook als enige mag doen, omdat Hij alleen Soeverein is en de prediker dat niet is.⁸⁵

3.4 De Geest in het leven van de gelovige

We komen nu bij het werk van de Geest in de mens. De ervaring daarvan wordt wel bevinding genoemd. Deze wordt bewerkt en opgeroepen door de Geest, die te herkennen is aan Zijn gebondenheid aan het Woord van God. En die bevinding omvat de gelovige reactie van de hele mens op het Woord. Niet alleen in de innerlijke ervaring, maar ook in de uiterlijke ervaring: de dagelijks leefpraktijk waarin men het Woord praktisch gehoorzaamt.⁸⁶ En zo kan hij bevinding ook zonder innerlijke ervaring laten zijn, omdat het praktisch gehoorzaamt tegen de ervaring in.⁸⁷

Graafland onderscheidt drie aspecten van de Geest in het leven van de gelovige, waarbij de gave van de Geest tot bekering en geloof en de vrucht van de Geest tot heiligmaking voor alle gelovigen hetzelfde zijn, maar de gaven van de Geest juist per gelovige verschillend zijn.⁸⁸ Dit werk van de Geest omvat de realisering van het heil door Christus verdiend en omvat roeping, wedergeboorte, geloof, rechtvaardiging, heiliging en verheerlijking. Hij verzet zich tegen een systematisering van de manier waarop dit heil ervaren wordt. Zo wijst hij een splitsing tussen wedergeboorte en geloof af. Wedergeboorte is voor hem hetzelfde als geloven, maar het eerste is vanuit God gezien en het laatste vanuit de mens.⁸⁹ Het laat zien dat hij het werk van de Geest als een inhoudelijk pakket ziet wat een gelovige krijgt, maar wat iedere gelovige op zijn manier uitpakt. Daarbij is de Geest het wel Die daarin de gelovige leidt. Hooguit is er sprake van een logische ordening, maar het mag geen voorschrijvende weg worden van opeenvolgende stations, waarlangs een christen moet gaan.⁹⁰

3.4.1 De gave van de Geest tot bekering en geloof

Onder dit aspect verstaat Graafland het innerlijke geloofsleven, waarbij de gelovige zich naar God toekeert en in een relatie met God komt te staan. Dit werk van de Geest concurreert niet met Christus, maar accentueert juist Zijn werk. Hij wil over dit werk van de Geest spreken vanuit drie basisprincipes:

1. De Geest is Soeverein.
2. De Geest is de verborgen leermeester. Dat houdt voor hem in dat de Geest zijn weg weet in het ondoorgrondelijke hart en dat een buitenstaander die werking van de Geest niet kan onderscheiden.

⁸⁴ Graafland, Lezing 'Openbaring en verkondiging' (HDC doos 20), [8a, 9-10](#).

⁸⁵ Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn', 19-21.

⁸⁶ Graafland, 'Bevinding: Kracht en zwakheid van de Gereformeerde Gezindte', in: W. Aantjes et al. (red.), *Gereformeerden en het gesprek met de cultuur*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1991, 151-161; Graafland, Lezing Geloven de twijfel te boven, *HDC doos 20*, [14-15](#).

⁸⁷ Graafland, 'Het luisterend kennen van God', 19-20.

⁸⁸ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', *HDC doos 43*, 1983-1984, 20-21.

⁸⁹ Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14' (HDC doos 47), 1974-1975, 38.

⁹⁰ Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', 33-39.

3. Als we over de Geest en zijn werk praten, kunnen we dat alleen doen in strikte gebondenheid aan het Woord van God.⁹¹

In de innerlijke omgang met God zit een groei en toename van het geloof. Hij schetst verschillende lijnen waarlangs dit kan lopen waarvan de essentie is dat ze woorden geven aan deze groei.⁹² Deze lijnen lopen veelal uit op een bewustere kennis van het werk van de Heilige Geest. Ter illustratie noem ik de bevindelijke lijn: Vader – Zoon – Heilige Geest. Graafland werkt dan uit dat de gelovige eerst persoonlijk geconfronteerd wordt met de ene God. Vervolgens ontdekt de Geest aan de onoverbrugbare afstand tussen God en ons. Daarna ontdekken we God in Christus als de nabije en beleven we de Heilsweg die Christus aflegt mee. Die leidt tot de geloofswerkelijkheid dat Christus door de Geest in ons woont. Deze Geest doet dan zijn bevindelijke werk ervaren waardoor men God de Vader intiem Papa mag noemen en de eigen verkiezing mag beleven om tot aanbidding van God over te gaan.⁹³

3.4.1.1 *De toeleidende weg*

Een belangrijke vraag in de gereformeerde traditie is hoe de Geest brengt tot het geloof. Deze vraag spitst zich vaak toe op de vraag in hoeverre er in het schema van de Heidelbergse Catechismus van ellende, verlossing en dankbaarheid een chronologische volgorde zit. Graafland benadrukt sterk de samenhang van deze drie stukken. Zo kan hij in een preek over zondag 1 heel sterk benadrukken dat de ellende kennis noodzakelijk is om de verlossing in Christus te kennen.⁹⁴ Graafland wil deze vraag overstijgen door te benadrukken dat het een weg is die de Geest gaat, de zo genoemde toeleidende weg, waarin de Geest Zelf de actor is, en de mens dus passief. Hij begint dan wel met het ontdekken aan onze zonde en schuld. De Geest leidt ons daardoor tot Christus. Hij noemt dit dan het proces van de wedergeboorte.⁹⁵ Daarbij is de wedergeboorte een relationeel gegeven, niet een *ontisch* gegeven. Er worden geen nieuwe eigenschappen aan ons toegevoegd, maar er komt een relatie met God bij.⁹⁶

In preken moet deze toeleidende weg wel worden genoemd, maar dan ook op deze wijze, namelijk dat de Geest dit doet, zodat een bepaalde mate van ellende kennis geen voorwaarde wordt voordat men tot Christus mag gaan.⁹⁷ Deze toeleidende weg acht hij wel essentieel voor het christen-zijn.⁹⁸ Tegelijk ziet hij ook in de Schrift variatie in deze toeleidende weg, waarbij hij onderscheid maakt tussen een weg waarin de wet die aan de zonde ontdekt een dominerende plaats inneemt en een meer evangelische weg, waarin het volgen van de Heere Jezus vanaf het begin veel sterker aanwezig is.⁹⁹ In een preek over zondag 2 lijkt hij zelfs deze laatste weg als de

⁹¹ Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', 39-40.

⁹² Graafland, 'Het luisterend kennen van God', 22-34, Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', 41-56. In een preek stelt Graafland de heilshistorische lijn aan de orde: Graafland, Preek over Hand. 2:12-18, [14-16](#); Graafland, Preek over Jes. 9:1 (HDC doos 35), [16](#).

⁹³ Graafland, C. Collegedictaat over de Heilige Geest, p. 50-54. Graafland, C. 'Het luisterend kennen van God', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, pp. 28-32

⁹⁴ Graafland, Preek over HC zondag 3 (HDC doos 6-1), z.j., [8, 10](#).

⁹⁵ Graafland, Gereformeerden op zoek naar God. Godsverduistering in het licht van de Gereformeerde spiritualiteit, Kampen: De Groot-Goudriaan, 1990, 166-167.

⁹⁶ Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvin', [38](#).

⁹⁷ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 1-3' (HDC doos 44), [112c-112d](#). Dat dit ook zo functioneert in zijn prediking, zie Graafland, Preek over HC zondag 3, [12-13](#).

⁹⁸ Graafland, Gereformeerden op zoek naar God, 179.

⁹⁹ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 1-3', [30](#).

meer gewone weg te beschrijven.¹⁰⁰ De zondekennis blijft wel essentieel, want hij benadrukt in diezelfde preek dat de ellendekennis juist vanuit het kennen van Christus tot zijn grote diepte komt.¹⁰¹ Daarbij wil Graafland ervoor waken dat ellendekennis alleen maar innerlijk is. Kennis van de zonde moet niet abstract zijn, maar concreet en samenhangend met het hele leven.¹⁰² Het laat zien dat Graafland van de toeleidende weg geen systeem wil maken. Het zorgt er voor hem voor dat de gelovige de existentiële kernen toevalt, namelijk het zondaar weten voor God en het verlangen naar de vergevende liefde in Christus.¹⁰³

3.4.1.2 De zekerheid van het geloof

Een hiermee samenhangende kwestie waar Graafland zich veel mee heeft bezig gehouden is de zekerheid van het geloof.¹⁰⁴ Zijn dissertatie heeft hij hieraan gewijd.¹⁰⁵ In navolging van Calvijn leert hij dat de zekerheid tot het wezen van het geloof behoort, terwijl dat in de Nadere Reformatie meer tot het welwezen, tot de luxe van het geloof werd gerekend.¹⁰⁶ Dat betekent niet dat er geen strijd is in een christen, dat is echter juist het eigenlijke kenmerk van een christen. Strijd begeleidt dat geloof juist, waardoor het geloof vaster en zekerder zijn heil zoekt in Christus alleen.¹⁰⁷ Met dit geloofsbegrip sluit hij aan bij de Heidelbergse Catechismus zondag 7 waar geloof uit kennis en vertrouwen bestaat. Maar hij verstaat in navolging van Calvijn dan onder kennis relationele kennis, wat dus niet alleen cognitief is, maar verbonden met het hart en gewerkt door de Geest.¹⁰⁸

3.4.2 De vrucht van de Geest

In tegenstelling tot de gave van de Geest die Graafland meer tot het innerlijk van de mens rekent, zijn de vrucht van de Geest juist zichtbaar naar buiten toe. Het gaat hier om de complete vernieuwing van de mens in zijn relatie tot God, tot de naaste en de hele geschapen werkelijkheid.¹⁰⁹ Ze kunnen functioneren als toetssteen of iemand ook daadwerkelijk genade heeft. Dit mag dus een ondersteunende rol hebben betoogt Graafland op grond van Calvijn om tot zekerheid te komen over het persoonlijk delen in het heil.¹¹⁰ En daarnaast heeft het ook een functie in het toetsen van de genade bij een ander. Graafland haalt dat aan in het kader van iemand die de gaven van de Geest zegt te hebben. De vrucht van de Geest moeten dan ook gezien worden. Tegelijk ziet Graafland ook het subjectieve van deze toetssteen. En stelt hij dan ook dat dit slechts een aanleiding is om de gehele leer erbij te nemen, waaraan getoetst wordt, omdat die een

¹⁰⁰ Graafland, Preek over HC zondag 2 (HDC doos 7-7), [9-10](#).

¹⁰¹ Graafland, Preek over HC zondag 2, [13-14](#).

¹⁰² Graafland, Gereformeerden op zoek naar God, 173-179.

¹⁰³ Graafland, Gereformeerden op zoek naar God, 167-168.

¹⁰⁴ Vgl. Graafland, Lezing 'Geloofszekerheid i.v.m. de Avondmaalsmijding' (HDC doos 9-21), [6, 7 en 8](#).

¹⁰⁵ Graafland, *Zekerheid van het geloof*, Amsterdam: Ton Bolland, 1972

¹⁰⁶ Graafland, Lezing 'De zekerheid van het geloof I' (HDC doos 9-30), z.j., [3-4](#).

¹⁰⁷ Graafland, Lezing 'De zekerheid van het geloof I', [7-8](#).

¹⁰⁸ Graafland, Lezing 'De zekerheid van het geloof I', [12-13](#); vgl. ook Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn', 16-17.

¹⁰⁹ Graafland, C. 'De Geest en zijn gaven. Eenheid en onderscheid', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 95-96.

¹¹⁰ Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn', [53](#).

objectiever criterium biedt.¹¹¹ Al met al krijgt dit aspect van de Geest verder weinig aandacht, althans in de bronnen die ik van heb onderzocht.

3.4.3 De genadegaven van de Geest

De genadegaven van de Geest is het derde aspect van de Geest in het leven van een gelovige. Graafland beklemtoont in zijn boek *Gedachten over het ambt* dat deze genadegaven gegeven worden aan iemand persoonlijk én in de gemeente. De genadegaven zijn er dus ten behoeve van de gemeente en moeten ook met het oog op haar eenheid en opbouw worden ingezet.¹¹² Ze zijn er om de gelovige toe te rusten in woord en daad om in de wereld getuige van Christus te zijn.¹¹³ Daarnaast benadrukt Graafland dat deze genadegaven ook ingezet moeten worden. En stelt zelfs dat ze ook een belangrijk onderdeel vormen van de christelijke leer, aangezien er in de Romeinen brief zelfs een heel hoofdstuk aan gewijd is.¹¹⁴ Verder dient de bloei en uitoefening van de genadegave synchroon te lopen met de groei van de andere aspecten van de Geest.¹¹⁵

Tegelijkertijd gaat zijn aandacht ook veel uit naar de bijzondere genadegaven van krachten en genezingen, tongentaal en profetie. De verhouding daartoe is die van kritische openheid. Kritisch vanwege de ontsporingen waarin de nadruk op deze bijzondere genadegaven afleidt van de andere twee aspecten van het werk van de Geest in de gelovige.¹¹⁶ Ook heeft Graafland een wat selectieve aandacht voor deze genadegaven. De genadegave van genezingen en krachten worden door Graafland wat aangepast en zo geïnterpreteerd dat het betekent dat het lichaam ook meedoet in het heil. Tegelijk krijgt de genadegave van profetie bij Graafland juist veel aandacht.¹¹⁷ Graafland onderbouwt dat in zijn boek *Gedachten over het ambt* door erop te wijzen dat profetie en leren het meest voorkomen in de verschillende Bijbelgedeelten over de genadegaven en ook het eerst worden genoemd. Ze behoren dus tot de belangrijkste taken in de gemeente.¹¹⁸ M.D. Geuze legt verder de vinger erbij dat Graafland te weinig verdisconteert dat mensen wel dit derde aspect van de Geest kunnen bezitten, terwijl ze de andere twee aspecten van de Geest missen, of maar in geringe mate bezitten. Hij verwijst dan naar Simon de tovenaer en naar Simson.¹¹⁹ In zijn collegedictaten erkent Graafland wel deze moeilijkheid. Maar hij stelt dan dat dit wel lijkt op de genadegaven die door de Geest gegeven worden, maar uiteindelijk uit een andere bron komen, namelijk de menselijke geest. Hij onderbouwt dat door te stellen dat die werkingen ook in andere religies voorkomen.¹²⁰ In zijn reactie op Geuze gaat Graafland hier verder niet expliciet op in. In

¹¹¹ Graafland, 'Bevinding en Charisma', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 92-94. Vgl. ook Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', [52-53](#), [58-59](#).

¹¹² Graafland, *Gedachten*, 306-308.

¹¹³ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 187.

¹¹⁴ Graafland, *Gedachten*, 309-310.

¹¹⁵ Graafland, 'De Geest en zijn gaven. Eenheid en onderscheid', 98.

¹¹⁶ Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', [52-53](#). Graafland, 'Bevinding en Charisma', 92-94.

Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 187-194. Ook geconstateerd door M.D. Geuze, 'Samen met alle heiligen', in: C.G. Graafland et al. (red.), *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1993, 157.

¹¹⁷ Guijt, *Charismatisch gereformeerd*, 57. Vgl. ook de reactie van Graafland op de vragen van Geuze, die hij bijna geheel over de profetie laat gaan, Graafland, *Verantwoord gereformeerd – een voortgezet gesprek*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1995, 99-104.

¹¹⁸ Graafland, *Gedachten*, 317-319, 329.

¹¹⁹ Geuze, 'Samen met alle heiligen', 156-157.

¹²⁰ Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', [58-59](#).

deze reactie maakt Graafland wel een ander belangrijk punt duidelijk, namelijk dat de genadegaven voor hem een toegift betreffen. Het is niet noodzakelijk voor de zaligheid, zoals de andere twee aspecten dat wel zijn.¹²¹

Daarnaast is er wat ambivalentie over het ontvangen van de gaven van de Geest. Aan de ene kant doet hij de stelling dat iedere gelovige bij het ontvangen van de Geest als hij tot geloof komt een gave ontvangt.¹²² Aan de andere kant moeten we er juist voor open leren staan en er om bidden en kan er een vollere rijkere zegen worden gekregen.¹²³ Zelf geeft hij ook aan hier persoonlijk mee te worstelen en er niet uit te komen.¹²⁴

3.5 De vervulling met de Geest

Een laatste aspect dat Graafland aan de orde stelt is de vervulling met de Heilige Geest. Dit is als heilsfeit eenmalig gebeuren op de Pinksterdag. Daarmee is het beschikbaar gekomen om in het leven van de gelovige en van de gemeente als geheel een doorgaand gebeuren te zijn. Het kan spreken in tongen en profeteren opleveren en kan dus ook genadegaven meebrengen. Ik wees al op de inconsistente uitspraken over het ontvangen van deze gaven, die hier opnieuw blijkt.¹²⁵ Vanuit zijn preken blijkt dat de vervulling met de Heilige Geest de volgende aspecten heeft: Het leidt tot vrijmoedig spreken, tot blijdschap, het verdrijft de vrees voor vervolging, het leidt tot het verstaan van de Bijbelse boodschap en het geeft zekerheid.¹²⁶ Wat in meerdere van zijn pinksterpreken opvalt is dat hij dit leven weinig aantreft in de gemeenten.¹²⁷ Net zoals hij aangeeft dat er grote onbekendheid is met de genadegaven in de gemeente.¹²⁸ En net zoals hij kritisch is op een te grote gerichtheid op de genadegaven benadrukt hij dat de vervulling met de Geest gebonden blijft aan het Woord en hij distantieert zich dan van teveel extatisch geladen ervaringen.¹²⁹ Verder ziet Graafland deze vervulling met de Geest als iets waar je naar toe groeit. Als Geuze dan stelt dat de Heilige Geest vanaf het begin die vervulling geven wil, valt Graafland dat niet bij, maar zou hij dat nader willen onderzoeken.¹³⁰ Uit deze gegevens komt het beeld naar voren dat de vervulling met de Geest voor Graafland iets is waarbij het heil in zijn samenhang gekend en beleefd moet worden en zijn. Ondanks zijn verzet tegen stationnetjes, lijkt hij ook zelf niet daaraan te ontsnappen.¹³¹

¹²¹ Graafland, *Verantwoord Gereformeerd*, 103-104.

¹²² Graafland, *Gedachten*, 314-316.

¹²³ Graafland, 'Een late Pinksteren (Hand 19:1-7)', in: M.D. Geuze (red.), *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven*, Nunspeet: Huis van Gebed, 2007, 28-34.

¹²⁴ Graafland, *Verantwoord Gereformeerd*, 104-105.

¹²⁵ Graafland, C. 'De vervulling met de Heilige Geest', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 65-71.

¹²⁶ Graafland, Preek over Hand. 2:5-15 (HDC doos 5-25), z.j., [12-16](#); Graafland, Preek over Hand. 2:4a en 19:2 (HDC doos 3-63), z.j., [7](#). Graafland, Preek over Hand. 2:33, [10-11](#).

¹²⁷ Graafland, Preek over Hand. 2:33, [15](#); Graafland, Preek over Hand. 2:1-4 (HDC doos 5-25), z.j., [12-16](#); Graafland, Preek over hand 2:4a (II) (HDC doos 32), z.j., [2-5, 11-13](#).

¹²⁸ Graafland, *Gedachten*, 315-316.

¹²⁹ Graafland, Preek over Hand. 2:4a (I) (HDC doos 32), [11-14](#); Graafland, Preek over Hand. 2:16-17a (HDC doos 32), z.j., [2-3](#).

¹³⁰ Graafland, *Verantwoord Gereformeerd*, 103-104.

¹³¹ Vgl. Graafland, Preek over Hand 2:4a (II), [11-13](#).

3.6 De belemmering van de Geest

Opvallend is dat Graafland hier geen systematische uitwerking van geeft in zijn colleges over de Heilige Geest. Daar komt bij dat er ook geen preken van Graafland bewaard zijn over de Bijbelteksten Efeze 4:30 of 1 Thessalonicenzen 5:19, waarin expliciet wordt gezegd dat de Geest kan worde bedroeft respectievelijk kan worden uitgeblust.¹³² Tegelijk is het voor hem wezenlijk dat de Geest zijn rijkdom en genadegaven uit wil delen. Wanneer wij dat niet ervaren, dan komt dat omdat we de Geest in de weg staan.¹³³ En dat gebeurt wanneer onze inzichten gaan voorschrijven hoe de Geest moet werken.¹³⁴ Toch mis ik hier de systematisch-theologische reflectie op dit onderdeel in de pneumatologie in de door mij geraadpleegde bronnen. En dat is op zijn minst opmerkelijk gezien zijn theologisch bezig zijn.

3.7 Niet behandelde onderwerpen

In mijn scriptie heb ik mij gefocust op de derde kring in het werk van de Geest: de herschepping. Tegelijk is het werk van de Geest niet te scheiden en zijn er op diverse plekken raakvlakken met de andere twee kringen in het werk van de Geest. Hoewel Graafland een scherpe scheiding voorstaat tussen het werk in de herschepping en het andere werk van de Geest, hebben diverse spanningen in zijn pneumatologie toch hiermee te maken. Het tweede onderwerp wat ik niet expliciet een plek heb gegeven in dit hoofdstuk is de verkiezing. Het is de vraag waar Graafland deze in zijn dogmatiek plaatsen zou. Hij stemt met Calvijn in dat de Geest de Uitvoerder is van de verkiezing.¹³⁵ Zo heb ik de verkiezing hierboven ook behandeld waar Graafland hem ter sprake brengt, namelijk als onderdeel van de verkondiging.¹³⁶ Het derde onderwerp wat ik niet heb genoemd is het gebed. Dit heeft Graafland in zijn colleges ook geen uitgebreide behandeling gegeven, hoewel het gebed om de Geest wel een belangrijk aspect is dat steeds terugkomt. Het gaat er dan om dat de gemeente beseft wat ze mist en dan erom gaat bidden.¹³⁷ Het vierde wat ik niet systematisch heb uitgewerkt is het verschil tussen de beide Testamenten. Dit komt ook niet systematisch aan de orde in de bronnen die ik heb onderzocht dan alleen bij de lijnen van geestelijke groei. Daar schetst Graafland het geloofsleven in het Oude Testament als leven uit de belofte terwijl in het Nieuwe Testament we leven uit de vervulling.¹³⁸

3.8 Conclusie

Vanuit bovenstaande zoektocht kunnen we concluderen dat het werk van de Heilige Geest in de herschepping bij Graafland een belangrijke rol heeft: Hij is de Applicator, Degene die het hele heil dat Christus heeft verdiend, toepast. Er zit wel een spanning in zijn pneumatologie: Hoewel hij wil waken tegen fasen en modellen is het werk van de Geest gericht op de vervulling met de Heilige Geest. Daar is een groeiproces voor nodig waarin de drie aspecten van het werk van de Geest, de innerlijke geloofservaring, de uiterlijke vrucht van de Geest en de uitoefening van de genadegaven wel in balans blijven. Verder is er ook een spanning met betrekking tot het werk van de Geest in de

¹³² Vgl. het tekstregister op de plaatsingslijst van het archief. Daarnaast heb ik de dozen 32-36 hierop doorzocht van het HDC Archief.

¹³³ Graafland, 'Gereformeerden op zoek naar God (6), een voortgezet gesprek', *De Waarheidsvriend* (5-9-1991), 7-8. Vgl. ook Graafland, *Gedachten*, 315.

¹³⁴ Graafland, Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', [39](#).

¹³⁵ Graafland, Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn', 19-21.

¹³⁶ Zie paragraaf 03.3 'De middellijke werking van de Geest: door het Woord'.

¹³⁷ Graafland, 'De vervulling met de Heilige Geest', 65-71.

¹³⁸ Zie voor verwijzingen naar literatuur paragraaf 3.4.1 'De gave van de Geest tot bekering en geloof'.

herscheping en het werk van de Geest in het gewone leven van de mens. Dit wreekt zich ten eerste bij de genadegaven, de charismata, waarbij Graafland sterk benadrukt dat ze door de Geest worden gegeven, maar daarmee de parallellen met gewone natuurlijke talenten niet behandelt. Dit wreekt zich in de tweede plaats in het onderscheiden van de geesten bij charismatische uitingen. Zo hebben we gezien dat hij daar nog niet over uitgedacht is of ook niet wedergeboren mensen charismata kunnen ontvangen. Tegelijk is zijn ideaal wel helder, namelijk dat hoe dichter we bij het Woord van God, de Bijbel blijven, hoe meer we vervuld worden met de Heilige Geest. En de verkondiging van dat Woord van God is dan ook het belangrijkste middel van de Heilige Geest.

4. Belemmering voor doorwerking van de Geest

In het vorige hoofdstuk heb ik me gericht op de gedachten van Graafland over het leven door de Geest in de gemeente. In dit hoofdstuk wil ik uitwerken welke belemmeringen Graafland ziet voor de doorwerking van de Heilige Geest in de gemeente, door het vasthouden aan de ambtsstructuur van predikant, ouderling en diaken.

Zoals in paragraaf 2.2 aangegeven, heeft Graafland drie inzichten opgedaan waarom een bezinning op de ambtsleer wenselijk is: de tijd mag zijn woordje meespreken in de manier waarop leiding wordt gegeven aan de gemeente, er is door de tijd heen steeds een onvrede geweest over het functioneren van de ambten en de ambten ontberen een Bijbelse basis. Ik wil voor elk van deze factoren nagaan hoe Graafland deze drie factoren als een belemmering taxeert voor het doorwerken van de Geest en dat in relatie tot het vasthouden aan de genoemd ambtsstructuur. Daarna wil ik ook beschrijven hoe hij dit in zijn preken doet.

4.1 Het aansluiten bij de tijd

Dat de huidige ambtsstructuur niet aansluit bij deze tijd komt omdat deze tijd functioneel denkt. Men beoordeelt het ambt op wat men eraan heeft. De huidige ambtsleer stelt echter dat het ambt een door God gewilde positie heeft, waaraan de gelovige zich dient te onderwerpen. Dit sluit niet op elkaar aan. Ambtsdragers die hameren op gezag zien dan ook mensen vertrekken, omdat die het nut niet inzien van die gehoorzaamheid en daarom andere wegen gaan zoeken. Graafland ziet dat ook bewezen, doordat binnen gemeenten gelieerd aan de Gereformeerde Bond in toenemende mate gebruik wordt gemaakt van de perforatieregeling die in de kerkorde is vastgelegd.¹³⁹

Een tweede aspect waarbij Graafland de huidige invulling van het ambt niet vindt aansluiten bij deze tijd, is ten aanzien van de vrouw in het ambt. Hij hekelt in zijn afscheidsrede voor de Gereformeerde Bond de anti-vrouw tendens binnen de Gereformeerde Bond. Hij stelt dan dat die zich daarmee isoleert van de maatschappij.¹⁴⁰ Nu hij het ambt niet als een gezaghebbende positie definieert, maar als een taak die in de gemeente gedaan moet worden, kan hij ook niet in het algemeen tegen de vrouw in het ambt zijn.¹⁴¹ Dat houdt overigens niet in dat mannen en vrouwen bij hem volledig gelijk zijn, want uit een collegedictaat over de HC zondag 12 vraag en antwoord 31 vermeldt Graafland expliciet dat wanneer er gezag in het ambt meekomt, de gehoorzaamheid aan de Schrift het van ons vraagt om daar de vrouw niet toe te laten.¹⁴² Het belangrijkste punt lijkt voor hem te zijn dat de vrouw nu veel te weinig wordt ingezet in de gemeente, waardoor de slagkracht van de Geest wordt beperkt.¹⁴³

¹³⁹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 11-12, 189-192. Voor de perforatieregeling in de huidige kerkorde zie de Protestantse Kerkorde (PKO), Ordonnantie 2-2-2. De perforatieregeling is doorgevoerd in 1991, vgl. J. van der Graaf, 'Perforatie van gemeentegrenzen', *De Waarheidsvriend* (20-06-1991), 5.

¹⁴⁰ Graafland, *Om Gereformeerd te blijven – Terugzien, vooruitzien en omhoogzien na 40 jaar studie van de gereformeerde traditie*. Maassluis-Hellevoetsluis: Maassluis de Drukkerij, z.j, lezing gehouden op 6-1-1993, 40-41.

¹⁴¹ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 192-203. Vgl. ook Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 11-12, (HDC doos 47), 1983-1984, [56-59](#).

¹⁴² Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', [47](#).

¹⁴³ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', [56-59](#).

Wanneer we niet aansluiten bij onze tijd, dan ontkennen we feitelijk dat God ook in deze tijd spreken wil. Dat loochent de incarnatie gedachte.¹⁴⁴ God wordt dan een statisch Opperwezen.¹⁴⁵ Daar past een orthodoxie bij die een leersysteem aanhangt en verbreidt dat men verstandelijk kan eigen maken, maar waar het leven uit is.¹⁴⁶

4.2 Verkeerd functioneren van de ambten

Een tweede reden die Graafland ontdekte in zijn onderzoek naar het ambt in de gereformeerde traditie is dat er een algemeen onbehagen is met de manier waarop de drie ambten predikant, ouderling en diaken worden uitgeoefend.

In zijn boek *Gedachten over het ambt* ontbreekt een praktisch-theologische onderbouwing.¹⁴⁷ Wel vindt hij dat de predikant een te breed takenpakket heeft. Hij stelt dan dat in de gereformeerde traditie de predikant geacht wordt alle genadegaven te bezitten.¹⁴⁸ Verder heb ik vooral kritiek gevonden op de manier waarop de predikant het ambt uitoefent. In een lezing zegt hij dat veel predikanten niet ‘de gave van het woord’ hebben. Het lukt ze niet om een boodschap zo te vertolken en door te geven, dat de mensen voelen dat het vanuit de Bijbel over hun leven gaat.¹⁴⁹ Verder constateert hij dat predikanten vaak de dienst willen uitmaken. Hij verwijt deze predikanten niet om te kunnen gaan met een mondige gemeente en niet te kunnen samenwerken met de kerkenraad.¹⁵⁰ Daar zou in de opleiding ook veel meer aandacht voor moeten zijn.¹⁵¹ Een ander aspect van het disfunctioneren noemt hij rond zijn advies aan een predikant om te investeren in echte vrienden. Zij kunnen de predikant spiegelen. Hij ziet blijkbaar dat het predikant-zijn vaak mensen aantrekt die psychisch zwak of afwijkend zijn. Verder dat predikanten vaak een individualistische houding hebben die geen collegiale hulp en ondersteuning zoeken.¹⁵² Ook noemt hij met betrekking tot de opleiding van predikanten dat het de verkeerde mensen aantrekt. Het legt de nadruk op wetenschappelijke bekwaamheid en vorming, maar niet of iemand de genadegave van de Geest daarvoor ontvangen heeft. Graafland wil voor toelating tot de opleiding de gemeente waar men lid is mee laten doen in de toetsing of iemand de gaven van de Geest heeft om predikant te kunnen worden.¹⁵³ Ook geeft hij in het kader van het verlangen naar een opwekking aan dat de predikanten te weinig werk maken van hun preken. En tenslotte preken ze niet over het vervullende werk van de Heilige Geest, omdat ze dit volgens Graafland blijkbaar ook niet zelf kennen.¹⁵⁴

¹⁴⁴ Vgl. Graafland, Collegedictaat ‘NGB artikel 11-14’, [2](#).

¹⁴⁵ Graafland, *Verschuivingen*, 17-20.

¹⁴⁶ Graafland, *Verschuivingen*, 22-23.

¹⁴⁷ Vgl. ook W.H. Velema, ‘Onontwijkbare vragen bij bescheiden gedachten’, *Reformatisch Dagblad* (13-1-1999), 17.

¹⁴⁸ Graafland, ‘Gedachten over het ambt’, *HDC doos 41*, [7-11](#), onder 12.

¹⁴⁹ Graafland, Lezing ‘De stijl van het predikantschap’ (HDC doos 20), 2003, [21-23](#); Graafland, ‘Gedachten over het ambt’ (HDC doos 41), [13-14](#).

¹⁵⁰ Graafland, Lezing ‘De stijl van het predikantschap’, [28-30](#). Voor predikanten die geen kritiek kunnen verdragen, Graafland, Lezing ‘Gedachten over het ambt (II)’, [7-11](#).

¹⁵¹ Graafland, Lezing ‘Gedachten over het ambt (II)’, [13-14](#).

¹⁵² Graafland, Lezing ‘Ehtische aspecten van het predikantschap’ (HDC doos 20), 1978. [3, 5-6, 9](#).

¹⁵³ Graafland, Lezing ‘Gedachten over het ambt (II)’, [13-14](#).

¹⁵⁴ Graafland, Lezing ‘Leven bij de bron’, [7-8, 10](#). Vgl. ook Graafland, Collegedictaat ‘NGB artikel 11-14’, [52-53](#).

Met betrekking tot het functioneren van de ouderlingen en diakenen valt op dat ik geen kritiek heb gevonden op de manier waarop zij hun ambt uitoefenen. Dat had ik wel verwacht, omdat hij in zijn afscheidspraak van de hervormde gemeente in Veenendaal zelf aangaf last te hebben gehad van de kerkenraad. Zij ging niet voorop in Bijbelse vernieuwing maar hield in de ogen van Graafland vast aan menselijke inzettingen.¹⁵⁵ De kritiek van Graafland die ik vond betreft vooral het takenpakket van de ouderling. In de gereformeerde traditie heeft dit ambt alle taken opgezogen, met uitzondering van de diaconale.¹⁵⁶ Met betrekking tot het ambt van diaken is de kritiek dat het in de Bijbel een veel breder pallet aan diensten omvat, terwijl het nu vooral bestuurlijk en financieel wordt ingevuld. In de Bijbel draait het daarbij ook veel meer om het dienen met het Woord.¹⁵⁷

Een laatste aspect die hierbij genoemd moet worden is de kritiek van Graafland op de politieke machtsuitoefening in de kerk, zoals hij dat vorm ziet krijgen binnen de Gereformeerde Bond. Hij stelt dan dat het in de kerk gaat om bediening van Woord en sacrament. Echter in de Bond zit volgens Graafland vanaf de oprichting een stroming die de kerk wil vrijmaken, desnoods met politieke middelen van hen die niet de gereformeerde leer en levenswijze aanhangen.¹⁵⁸ Graafland erkent dat de machtsfactor van de Bond gegroeid is als verdediging tegen de macht die de zogenaamde midden-orthodoxie uitoefent, die getalsmatig het overwicht heeft in de kerk. Maar hij ziet dit toch als een uiting van de geestelijke armoede binnen de Bond. Hij pleit voor geestelijke kracht, waarbij er op inhoudelijke gronden toerusting plaatsvindt van gemeenten en gemeenteleden om de gereformeerde leer te leven. Hij haalt in dat kader de wijze aan waarop de Bond leiding heeft gegeven in de discussie over de vrouw in het ambt. Ze hebben daarin vanuit de breedte van de Bond een commissie diepgaand studiewerk laten doen en zo gemeenten toegerust om hun eigen keuzes te kunnen maken. Hij constateert dan ook dat dit daarna niet meer is gebeurd, terwijl dit op tal van zaken wel had gekund.¹⁵⁹

4.3 Theologie heerst over de Schrift

Het derde aspect wat Graafland constateerde was dat in de ambtsleer de theologie is gaan heersen over de Schrift. Belangrijke gegevens over de dynamische toerusting door de Heilige Geest van de gemeente in de Schrift zijn genegeerd. Tegelijk zijn er meer terreinen waar hij constateert dat de theologie is gaan heersen over de Schrift. Die wil ik hieronder bespreken. En dat doet dan ook de vraag rijzen wat Graafland als primaire oorzaak beschouwt, die ik tenslotte dan ook zal beantwoorden.

4.3.1 De rol van de verkiezing

In zijn boek *Gereformeerden op zoek naar God* laat hij zien hoe de ontwikkeling van de dubbele predestinatie leer ertoe heeft geleid dat er een chronische geloofsonzekerheid ontstond. Doordat men zoveel met zichzelf bezig was, kwam de noodzaak tot zending en evangelisatie onder druk te staan. Graafland erkent dat deze leer daartoe aanleiding geeft en verwerpt dan ook deze dubbele predestinatie leer. Hij wil alleen een Bijbelse verkiezing leren tot geloof en vasthouden aan het belijden dat de mens door eigen schuld verloren gaat. Maar van een besluit tot verwerping wil hij

¹⁵⁵ Boersma, *Tegendraads gereformeerd*, 94.

¹⁵⁶ Graafland, *Gedachten*, 304.

¹⁵⁷ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', [24-25](#), [39](#), [54](#).

¹⁵⁸ Graafland, *Om Gereformeerd te blijven*, 27-34.

¹⁵⁹ Graafland, *Verantwoord Gereformeerd*, 125-132.

niet weten.¹⁶⁰ Graafland constateert dan dat de dubbele predestinatieleer de doorwerking van de Geest heeft belemmerd in de gereformeerde traditie.¹⁶¹ En toch doet hij ook een opmerkelijke tweede stelling in hetzelfde boek. Hij acht het namelijk ook één van de diepste oorzaken, dat we geen vat meer krijgen op het leven van de mens, omdat de verkiezing door God uit de prediking is verdwenen. Hij doet deze uitspraak in het kader van het werk van de Heilige Geest, die een zondaar deel doet krijgen aan het heil door Christus verworven. Dan is de verkiezing blijkbaar voor Graafland een bron van waaruit de tegenstem in de prediking klinkt die ons tot God terug roept. Het wordt dan juist een middel waardoor de Geest ons tot onszelf brengt en in werkelijk contact brengt met God.¹⁶² Samengevat zijn het twee uitersten die beiden de Bijbelse leer zoals Graafland die ziet onderdrukken, waardoor het de Geest wordt belemmerd Zijn werk te doen.

4.3.2 De omgang met de belijdenis

Een tweede plek waar Graafland deze overheersing van de Schrift ziet, is in de omgang met de belijdenis ten opzichte van de Schrift. Deze is tot een norm geworden hoe we de Bijbel moeten lezen. Hij ziet dat als een erkenning van de Verlichting, dat wij niet zelf een objectieve geloofswaarheid kunnen vaststellen. En daarmee belemmeren we de Heilige Geest, die zelf Hermeneut van de Schrift wil zijn.¹⁶³ In een oudere lezing waarin hij juist de belijdenis verdedigt, legt hij uit hoe hij de belijdenis wel wil hanteren. Hij pleit dan voor de ‘religie van de belijdenis’.¹⁶⁴ Daar bedoeld hij dan het leven door de Heilige Geest, zoals ik in paragraaf 3.4 en 3.5 heb uitgewerkt. Dan ziet hij het als één van de belangrijkste oorzaken van de kerkverlating dat de kerk deze religie van de belijdenis niet meer kent en daardoor overgeleverd is aan de willekeur van theologische opvattingen in deze tijd.¹⁶⁵ Vanwege de grote verdeeldheid van de kerken ziet hij er geen heil in een nieuwe belijdenis op te stellen, maar acht hij het de koninklijke weg dezelfde belijdenis te becommentariëren en tot spreken te brengen in deze tijd.¹⁶⁶

Met betrekking tot het hanteren van de belijdenis, zit er een directe link met het ambt in de belijdenis zelf. Een heel artikel van de Nederlandse Geloofsbelijdenis is gewijd aan de wijze waarop de kerk geregeerd moet worden. Het stelt daarin dat God daarvoor de drie ambten heeft gegeven.¹⁶⁷ Daarnaast is de belijdenis ook iets dat vastgesteld en gehanteerd wordt door de ambtelijke vertegenwoordigingen in de kerk. De manier van omgaan met de belijdenis is bepalend voor de ruimte die men ziet voor een andere ambtsstructuur.

4.3.3 Charismatisch manco

Een derde belemmering waarbij de theologie heerst over de Schrift noemt Graafland het ‘charismatisch manco’ van de gereformeerde traditie. Dat is het onderwerp van deze scriptie. Feitelijk bedoelt hij hiermee dat de genadegaven van de Geest zoals ik hierboven in paragraaf 3.4.3 heb uitgewerkt in de gereformeerde traditie veelal worden beperkt tot de begintijd

¹⁶⁰ Vgl. Graafland, Lezing ‘Spiritueel belijden’, [16-17](#).

¹⁶¹ Graafland, Gereformeerden op zoek naar God, 199-215; Graafland, Verantwoord gereformeerd, 48-54.

¹⁶² Graafland, Gereformeerden op zoek naar God, 170-173.

¹⁶³ Graafland, Bijbels en daarom gereformeerd, 48-69.

¹⁶⁴ Graafland, Lezing ‘Continuïteit en/of discontinuïteit in het kerkelijk belijden als uitdrukking van het geloof’ (HDC doos 20), 1973, [11-12](#).

¹⁶⁵ Graafland, Lezing ‘De vraag naar continuïteit en discontinuïteit’, [9](#).

¹⁶⁶ Graafland, Lezing ‘De vraag naar continuïteit en discontinuïteit’, [12](#).

¹⁶⁷ Artikel 30 NGB, te raadplegen op <https://www.nederlandse-geloofsbelijdenis.nl/artikel-30>, (d.d. 11-5-2024).

van de kerk. Graafland stelt dat dit door de Schrift niet wordt gedaan en dat de Heilige Geest deze genadegaven allen nog wil geven. Hij acht de hernieuwde openstelling voor deze genadegaven ook de aangewezen weg voor de gereformeerden om uit de impasse van de Godsverduistering te komen.¹⁶⁸ De relatie met de ambten is gegeven nu voor Graafland de ambtelijke structuur van een gemeente onlosmakelijk verbonden is met de genadegaven van de Geest.¹⁶⁹ Daarbij stelt hij dat de reductie van de gaven van de geest tot de ambten van ouderling en diaken een ernstige belemmering is voor de Geest in het leiden en vervullen van de gemeente. Tegelijk relativeert hij in dit college de ambten wel door te stellen dat de gaven niet allemaal ambten hoeven te zijn, als de genadegaven van de Geest maar wel als diensten gepraktiseerd en erkend worden in de gemeente.¹⁷⁰

4.3.4 Primaire oorzaak

Zoals uit bovenstaand overzicht blijkt, geeft Graafland op meerdere vlakken aan dat de theologie heerst over de Schrift. Vanuit een heel ander perspectief maakt hij ook de moderne theologie hetzelfde verwijt.¹⁷¹ De vraag is of hij ook een primaire oorzaak heeft benoemd. Zo zou chronologisch gezien dat het geval kunnen zijn voor zijn visie op de ambten. Deze heeft hij immers bijna aan het einde van zijn leven gepubliceerd. Toch blijkt dat niet het geval. Graafland geeft zelf aan dat hij het de ambtsstructuur niet als hoofdprobleem ziet. In een lezing geeft hij aan dat de diepste reden van het publiceren van slechts gedachten over het ambt, gelegen is in het feit dat de gemeente nog niet toe is aan zo'n nieuwe ambtsstructuur. De gemeente moet eerst komen op de hoogte van het Bijbelse Pinksteren.¹⁷² Ook in het kader van zijn visie op de vrouw in het ambt meldt Graafland dat eerst een geestelijke reformatie nodig is, wil er een ambtelijke reorganisatie kunnen volgen.¹⁷³ Ten aanzien van het opstellen van een nieuwe belijdenis zien we dezelfde opmerking: de gemeente is daarvoor niet op het juiste niveau.¹⁷⁴ Deze prioritering is ook af te leiden uit een lezing van Graafland op een gemeenteavond in Hilversum. De gereformeerde kerk in Hilversum had een manifest opgesteld om samen te bespreken met de hervormde gemeente van Hilversum die zich verwant weet met de Gereformeerde Bond. In dit manifest wordt uitgebreid aandacht besteed aan de genadegaven van de Geest en de manier waarop deze moeten functioneren. Graafland is gevraagd te reageren op deze lezing en hij werpt dan slechts vragen op die allemaal te maken hebben met betrekking tot de eerste twee aspecten van de Geest. Daar moet wat hem betreft eerst het gesprek over gevoerd worden, en dan kan er ook aandacht besteed worden aan het welwezen van het heil.¹⁷⁵ Tot slot wil ik ook wijzen op de parallel die er is tussen de manier waarop hij zijn boek *Gedachten over het ambt* schrijft en *Gereformeerden op zoek naar God*. Hij constateert in beide onderzoeken dat de theologie over de Schrift is gaan heersen en dat de prediking in de gemeente daardoor niet aansluit bij de vragen van deze tijd.¹⁷⁶ De primaire oorzaak legt Graafland dus in het geestelijke niveau van de gemeente. De oplossing is dan ook alleen het uitzien na een krachtige werking van de Heilige Geest. En aangezien de Geest zich van het Woord bediend, komen we hierbij terug op de basis van zijn pneumatologie. Het is m.i. dan

¹⁶⁸ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 183-198.

¹⁶⁹ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 317-322.

¹⁷⁰ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', [37-39](#).

¹⁷¹ Graafland, Lezing 'Leven bij de bron', [11](#).

¹⁷² Graafland, Lezing 'Gedachten over het ambt (III)' (HDC doos 20), [16](#).

¹⁷³ Graafland, Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', [56-59](#).

¹⁷⁴ Graafland, Lezing 'De vraag naar continuïteit en discontinuïteit', [6](#).

¹⁷⁵ Graafland, Lezing 'Bespreking van het manifest (dr. K.E. Bras) Hilversum' (HDC doos 20), 1996, [8-9](#).

¹⁷⁶ Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, 30-37

ook niet toevallig dat het laatste boek wat hij heeft gepubliceerd de titel *Bijbels, en daarom gereformeerd* heeft. Het toont aan dat dit zijn grootste zorg is: het levendige kennen van God door Zijn Woord en het daaruit leven.

4.4 Belemmeringen genoemd in zijn preken

Heb ik hierboven vooral uit zijn werken en zijn lezingen geput, in deze paragraaf wil ik aandacht besteden aan de belemmeringen die hij noemt in zijn preken. Nu hij er steeds op hamert dat de prediking moet aansluiten bij het leven van deze tijd, mogen we verwachten dat hij dit zelf ook doet. Hij stemt zelf ook toe dat hij er op uit is in zijn preken om de gemeente de *praesentia realis* van God te laten ervaren.¹⁷⁷ Daarvoor heb ik een zevental preken bestudeerd, die hij heeft gehouden op de weeszondag. Verder heb ik een aantal preken rond Pinksteren geselecteerd. Tot slot besteed ik aandacht aan de weg van Bijbelse vernieuwing die hij daarin aanwijst.

4.4.1 Belemmeringen in preken op de weeszondag

In deze preken, voornamelijk gehouden toen hij nog gemeentepredikant was (1953-1972), valt op dat hij het vooral heeft over de persoonlijke ervaring van de Heilige Geest.¹⁷⁸ In de preken die hij in een gemeente in een overwegend christelijke dorp heeft gehouden, ligt de nadruk op het persoonlijk onderscheiden tussen het ware werk van de Geest en het niet-ware werk van de Geest.¹⁷⁹ In de hele andere context van Amsterdam behoudt hij de nadruk op het persoonlijke van het werk van de Heilige Geest. Maar dan verdedigt hij juist dit accent en bekritiseert hij de kerk, die wel relevant wil zijn in de samenleving, maar het niet tot haar kerntaak maakt om individuele mensen tot volgeling van Jezus te maken. Tegelijk ontbreekt in diezelfde preek niet de vraag aan de gemeente of zij zelf een discipel is geworden van de Heere Jezus.¹⁸⁰ En in een andere preek op weeszondag gehouden in Amsterdam, kaart hij het probleem aan van de twijfel en onzekerheid over de relevantie van het eigen persoonlijke christelijke geloof in de huidige tijd. En ook dan krijgt de gemeente mee, dat de weg uit deze geconstateerde twijfel, de weg is van het door de Geest gewerkte persoonlijke geloof.¹⁸¹

4.4.2 Belemmeringen in preken rond Pinksteren

In de preken rond Pinksteren zien we ook de nadruk op het persoonlijke geloof. Wat wel opvalt is dat in deze recentere preken wel het accent verschuift naar het ontbreken van het vervullende werk van de Heilige Geest, zoals ik hierboven in paragraaf 3.5 ‘De vervulling met de Geest’ uitgewerkt heb.¹⁸² De belangrijkste belemmering die het meeste aan de orde komt, is dat de gemeente de Geest teveel tot het buitengewone beperkt en ze daarmee de ervaring van de Geest in het dagelijkse gewone leven negeert. Hij wijst dan op een splitsing tussen leer en leven. Hierdoor vermijden gelovigen verdrukking, roepen ze geen reactie meer op bij ongelovigen en

¹⁷⁷ Graafland, *Verantwoord gereformeerd*, 23.

¹⁷⁸ Graafland, Preek over Joh. 15:26-27 (HDC doos 4-62), 1958-1963. Graafland, Preek over Joh. 16:8-11 (HDC doos 4-63), 1963-1968; Graafland, Preek over Hand. 1:6-8 (HDC doos 4-71), 1963-1968; Graafland, Preek over 1 Petr. 1:13 (HDC doos 6-19), 1967; Graafland, Preek over Hebr. 2:8b-9a (HDC doos 4-87), z.j.; Graafland, Preek over Mat. 28:19a (HDC doos 6-27), 1971; Graafland, Preek over Openb. 22:17a (HDC doos 5-50), z.j.

¹⁷⁹ Vgl. Graafland, Preek over Joh. 15:26-27, [5-6](#).

¹⁸⁰ Graafland, Preek over Mat. 28:19a, [3](#), [8](#).

¹⁸¹ Graafland, Preek over Hebr. 2:8b-9a, [2](#), [13-14](#).

¹⁸² Dit blijkt uit het feit dat ze getypt zijn en minder verwijzingen naar de lokale context in de preek.

ervaren gelovigen weinig van God in het dagelijkse leven.¹⁸³ Dat uit zich ook in een thuis voelen in deze wereld en niet staan in de gespannen verwachting van de wederkomst van de Heere Jezus.¹⁸⁴ Een tweede belemmering die Graafland noemt is de inperking van de Geest tot bepaalde groepen, zoals ambtsdragers of het uitsluiten van vrouwen.¹⁸⁵ Ten derde noemt hij ook de onderlinge verdeeldheid een grote belemmering voor het doorwerken van de Geest in de gemeente.¹⁸⁶ Tot slot noemt hij in de door mij bestudeerde preken ook het ontbreken van de tongentaal, waardoor de vrijmoedigheid in het spreken over de Heere in zijn ogen wordt belemmerd.¹⁸⁷ Wat opvalt is dat in al deze preken het aantal ambten zelf niet als belemmering wordt genoemd en er ook geen kritiek is op de ambtsuitoefening zelf, dan alleen de genoemde inperking van de Geest tot ambtsdragers.

4.4.3 De weg van vernieuwing

Graafland besteedt in zijn Pinksterpreken ook aandacht aan de weg naar een vernieuwing van de gemeente. Dat begint voor Graafland met de erkenning van de verschillen tussen de pinkstergemeente toen en de gemeente zoals hij nu functioneert. Hij wil de gemeente er bewust van maken wat ze missen.¹⁸⁸ Het verklaart waarom hij het gemis van de Geest veroorzaakt ziet doordat de volheid van de Geest niet meer gepreikt wordt.¹⁸⁹ Ten tweede wil hij de gemeente laten zien dat ze zelf schuldig zijn aan het tekort van het ervaren van de Heilige Geest.¹⁹⁰ Ten derde ziet hij in deze preken het gebed om de Geest als de oplossing.¹⁹¹ Ten aanzien van deze weg tot vernieuwing valt op dat hij het ambt juist positief ter sprake brengt. Want in een preek waar de Heilige Geest op de Samaritanen komt nadat de Apostelen hen de handen opleggen, concludeert Graafland dat de vernieuwing dus alleen komt via de weg van het ambt. En hij waarschuwt dan sterk tegen vernieuwingen die daar buiten om worden verkregen. Het feit dat hij deze ambtelijke bediening in de preek terug brengt tot de ‘de weg van het apostolische woord’, brengt deze uitspraak wel weer in lijn met zijn hoge verwachting van het verkondigde Woord.¹⁹²

4.5 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik de vraag gesteld hoe Graafland denkt dat de drievoudige ambtsstructuur het leven door de Geest in de gemeente belemmert. Dat komt volgens Graafland ten eerste omdat zij niet aansluit bij het denken in onze tijd. Het functionele denken van onze tijd sluit niet aan bij het ambt als een door God gewilde gezagspositie. En ook de uitsluiting van vrouwen voor het ambt leidt ertoe dat gemeenteleden niet optimaal worden ingezet. Het creëert daarbij een onnodige afstand tot onze tijd. Ten tweede hebben we gezien dat Graafland de ambten niet goed vindt functioneren. Bij de predikant gaat het met name om de personele uitoefening van dat ambt. Daarbij heeft hij forse kritiek op hoe mensen worden toegelaten tot de opleiding, dat de opleiding

¹⁸³ Graafland, Preek over Hand. 2:4a (I) (HDC doos 32), [9, 11-14](#); Graafland, Preek over Hand. 2:46 (HDC doos 32), [5-6](#); Graafland, Preek over Hand. 5:13-16 (HDC doos 32), [10-11, 18-19](#); Graafland, Preek over Hebr. 10:37-39 (HDC doos 32), [13-14](#).

¹⁸⁴ Graafland, Preek over Hand. 2:16-17a, [12-13](#).

¹⁸⁵ Graafland, Preek over Hand. 2:16-17a, 14; Graafland, Preek over Hand. 5:13-16, [22-23](#).

¹⁸⁶ Graafland, Preek over Hand. 5:12 (HDC doos 32), [20-21](#).

¹⁸⁷ Graafland, Preek over Hand. 2:3 (HDC doos 32), [12-13](#).

¹⁸⁸ Graafland, Preek over Hand. 2:4a (II), [2-5](#).

¹⁸⁹ Graafland, ‘Een rijke prediking en toch een arme prediking’, in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 75-79.

¹⁹⁰ Graafland, Preek over Hand. 5:12, [20-21](#).

¹⁹¹ Graafland, Preek over Hand. 2:4a II, [9](#).

¹⁹² Graafland, Preek over Hand. 8:4-25 (HDC doos 32), [10-12](#).

te weinig doet aan persoonlijke vorming, dat predikanten niet goed kunnen samenwerken en daardoor vaak conflicten veroorzaken, dat hun preken niet de vereiste kwaliteit hebben en ze zelf ook het vervullende werk van de Heilige Geest vaak niet kennen. De kritiek op de ouderling en diaken is veel meer op het takenpakket gericht.

Ten derde hebben we gezien hoe hij op diverse terreinen constateert dat niet de Bijbel leidend is, maar de theologie. Daardoor wordt de doorwerking van de Bijbel in het gewone dagelijkse leven van veel gelovigen beperkt. Als grote onderliggende oorzaak noemt hij het gebrek aan de werking van de Heilige Geest. In de termen van zijn eigen pneumatologie, blijven we teveel steken in het begin van het werk van de Heilige Geest, en is er te weinig geloofsgroei, die leidt tot vervulling met de Heilige Geest.

Tot slot hebben we gezien hoe Graafland in zijn preken dezelfde tonen aanslaat. Wel is er een ontwikkeling zichtbaar. In zijn periode als gemeentepredikant preek hij meer wat het ware persoonlijke geloof is, terwijl in zijn latere periode de focus meer komt te liggen op de geloofsgroei en vervulling met de Heilige Geest. De weg naar vernieuwing is voor hem eerst blootleggen wat de Schrift leert en ons daardoor laten gezeggen. Dan wil hij de gemeente haar schuld laten inzien aan wat hen ontbreekt om dan ten derde te wijzen op het gebed of God ons de rijkdom van de Geest weer wil geven. We hebben daarin ook gezien hoe hij die noodzakelijke vernieuwing verwacht in de ambtelijke weg van de Woordbediening.

Met name de eerste stap in deze weg naar Bijbelse vernieuwing herken ik in zijn theologisch bezig zijn. Het begint met het constateren van een probleem omdat de Schrift anders lijkt te leren dan hij in de praktijk waarneemt. Vervolgens is zijn methode dit probleem uit te luisteren, waarbij eerst zoekt hoe de traditie de Schrift heeft verstaan om daarna zelf tot de Schrift te gaan om daarin het antwoord te vinden.

Bij het begin van mijn onderzoek was mijn hypothese dat Graafland op veel meer plekken de belemmering van de Geest door de ambten in het gemeentelven zou hebben uitgewerkt. Dat blijkt met uitzondering van de rol van de predikant niet het geval te zijn. Zijn constatering dat het drievoudige ambt de doorwerking van de Geest belemmert, is dus niet empirisch gestaafd, maar inderdaad ingegeven vanuit het oprecht luisteren naar de Schrift.

5. Evaluatie van Graaflands visie

5.1 Introductie

We hebben gezien hoe Graafland in de traditie ruimte ziet om de ambten af te stemmen op de behoeften van de tijd. Tegelijk heeft hij in zijn zoektocht gezocht naar de Bijbelse maatstaven voor de vormgeving van het ambt. De minimale vorm daarvan is het geestelijk-bestuurlijk ambt van ouderling met functioneel gezag. Hij neemt zijn vertrekpunt in een pneumatisch doorademde gemeente, die het gezag daarom accepteert en legitimeert. De gemeenteleden hebben de Geest ontvangen en dragen met hun geschonken gaven bij aan het gemeentelven. De toenemende inzet van hun gaven correspondeert met innerlijke groei in geloofservaring en in de uiterlijke vrucht van de Geest. Hierdoor komen de gemeenteleden tot een leven vervuld met de Heilige Geest. De ouderlingen zijn verantwoordelijk om in de lokale context de benodigde ambten te bepalen, dan wel te organiseren dat iedereen zijn gaven in de gemeente kan inzetten. Tegelijk zijn profeteren en leren kerntaken die elke gemeente nodig heeft. Dat hangt samen met de middellijke werking van de Heilige Geest door het Woord.

Graafland stelt dat het vasthouden aan de drievoudige ambtsstructuur, terwijl dit niet past bij tijd en context, leidt tot dode orthodoxie. Daarna constateert Graafland dat de ambten niet goed functioneren. Bij de predikant gaat het met name om de personele uitoefening van dat ambt, bij de ouderling en diaken is dit veel meer taak-inhoudelijk. Ten derde hebben we gezien hoe hij op diverse terreinen constateert dat niet de Bijbel leidend is, maar de theologie. Het vasthouden aan de drievoudige ambtsstructuur is daar een symptoom van. Het laat voor hem het grote gebrek zien aan de werking van de Heilige Geest, waardoor er weinig geloofsgroei en vervulling met de Heilige Geest is. Een Bijbelse vernieuwing ziet hij bewerkt door de rijkdom van de Schrift te openen, zodat we ons tekort zien op al de diverse terreinen, ons openstellen voor de vollere werking van de Heilige Geest en naar deze werking gaan verlangen.

In dit hoofdstuk wil ik deze visie van Graafland evalueren aan de hand van het werk van twee andere theologen, Van de Beek en Halldorf, die ik eerst kort introduceer waarna ik per auteur op onderdelen een vergelijking maak.

5.2 In gesprek met Van de Beek.

5.2.1 Introductie en theologische positie

Dr. A. Van de Beek (1946 – heden), emeritus hoogleraar symboliek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en bijzonder hoogleraar systematische theologie aan de universiteit van Stellenbosch (Zuid-Afrika), schreef zijn doctoraal bij Van Ruler. Hij promoveerde bij H. Berkhof op een proefschrift *De menselijke persoon van Christus*. Tot zijn hoogleraarschap in 1981 heeft hij drie gemeenten als predikant gediend. Deze twee hoogleraren, Berkhof en Van Ruler, zijn ook personen waartoe Graafland zich heeft verhouden.¹⁹³

¹⁹³ Redactie kerk, 'Dr. A. van de Beek vijftig jaar predikant', *Reformatorsch Dagblad* (9 juni 2020), 2. Graafland bespreekt uitgebreid hun visie op het ambt, Graafland, *Gedachten*, 153-204.

Net als Graafland verhoudt hij zich actief tot de gereformeerde theologie, waardoor een gesprek dan ook zinvol is.¹⁹⁴ Daarvoor schets ik kort de hoofdlijn van zijn ambtsvisie, waarbij ik ook aandacht geef aan de redenen die hij daarvoor geeft. Daarna vergelijk ik de ambtsvisie van Van de Beek met de ambtsvisie van Graafland. Vervolgens stel ik twee thema's aan de orde. Omdat Graafland zich zo sterk en consequent beroept op de Bijbel, wil ik nagaan hoe Van de Beek dit waardeert en hoe het bij hem functioneert. Daarna wil ik nagaan hoe Van de Beek het charismatisch leven in de gemeente ziet en hoe het ambt daarbij functioneert.

5.2.2 Het ambt bij van de Beek

Van de Beek ziet het ambt samen met de Bijbel en het symbool¹⁹⁵ als middelen die de Geest gebruikt om de kerk bij Christus te bewaren. Zijn centrale stelling is dat de Bijbelse boodschap gecentreerd ligt in de belijdenis dat Jezus Heer is, waarover dan ook zijn eerste deel gaat in zijn serie *Spreken over God*.¹⁹⁶ En bij die belijdenis moet het ambt de kerk bewaren.¹⁹⁷

Van de Beek ziet de basis van het ambt in het gegeven zijn van het ambt door Christus. Het ligt geworteld in het apostelambt.¹⁹⁸ Van de Beek loopt dan de taken af die het ambt in de Bijbel en de traditie heeft. Het ambt moet onderwijzen in de kern van het christelijk geloof door prediking en leeractiviteiten. Het representeert Christus richting de gemeente, omdat Christus naar de hemel is gegaan. Ambtsdragers moeten voorbeeldig leven, zodat leer en leven overeenkomen en dienen toezicht te houden op leer en leven van de andere ambtsdragers en de gemeente.¹⁹⁹ Als het gaat om de structuur van het ambt, wil hij aansluiten bij de structuur zoals die is gegroeid in de vroeg christelijke kerk met een bisschop, presbyters en diakenen.²⁰⁰ Hij maakt dan onderscheid tussen zoals hij het noemt: het geordineerde ambt en de synergetische ambten.²⁰¹ Het geordineerde ambt is wat hem betreft het éénhoofdige ambt, wat hij levensnoodzakelijk acht voor de kerk. Hij prefereert de naam bisschop, maar dit zou ook predikant kunnen zijn. De hoofdtaak van de bisschop is door Woord en sacrament de gemeente bij Christus te bewaren. Hoofdzakelijk door de prediking en ook door bezoeken thuis. Presbyters kunnen deze taken ook doen, maar onder toezicht van de bisschop.²⁰² De bisschop is echter de enige die samen met andere bisschoppen een medebisschop mag terecht wijzen en ook ordineren, wat inhoudt dat men in het ambt wordt gesteld.²⁰³ Een bisschop is ook de enige die zelf presbyters mag ordineren.²⁰⁴ De synergetische ambten presbyter en diaken zijn ondersteunend aan de bisschop. Synergetisch betekent voor Van

¹⁹⁴ Vgl. M.J. de Vries, 'Ego van de postmoderne mens', *Reformatisch Dagblad* (31-3-2022), 34-35. P.J. Vergunst, 'Ik' op de snijtafel', *De Waarheidsvriend* (24-3-2022), 4-6. Voor een kritische bespreking van zijn werken tot 2014, H. van den Belt, 'Gestempeld door Lexmond', *De Waarheidsvriend* (13-3-2014), 9-11.

¹⁹⁵ Van de Beek bedoeld hiermee een samenvatting van de geloofsregels, Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 340. Vooral de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Apostolische geloofsbelijdenis komen daarvoor in aanmerking, Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 370-376.

¹⁹⁶ Voor een samenvattend overzicht van de hele serie, zie A. Van de Beek, *Spreken over God. Hoofdlijnen van de theologie*, Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers, 2020.

¹⁹⁷ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 341

¹⁹⁸ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 198-200.

¹⁹⁹ Van de Beek werkt deze aspecten apart uit in diverse paragrafen van zijn boek, Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 202-222.

²⁰⁰ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 231-254.

²⁰¹ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 245, 246.

²⁰² Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 238, 251-254.

²⁰³ Voor de bespreking van ordineren, Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 261-274.

²⁰⁴ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 238.

de Beek dat ze zonder het geordineerde ambt geen ambtelijke waarde hebben, ze vervallen zonder dat geordineerde ambt tot een bestuur van een vereniging. De presbyter moet samen met de bisschop toezicht houden op de gemeente en op mede presbyters. Dat toezicht houden mag namelijk nooit bij één persoon liggen. Ook ambtsdragers mogen niet iets anders leren of in het leven van de leer afwijken. Deze tuchtoefening is mogelijk vanwege de hiërarchie in het ambt en dat brengt macht mee.²⁰⁵ De taakomschrijving van de presbyters is flexibel, ze kunnen alles doen wat de bisschop doet, met uitzondering van het ordineren. Zo kunnen ze bevoegd zijn om Woord en sacrament te bedienen. De diakenen hebben de armenzorg als verantwoordelijkheid, maar daarnaast als taak om te assisteren waar nodig.²⁰⁶

5.2.2.1 De reden voor deze ambtsstructuur

De reden voor deze ambtsstructuur is voor Van de Beek de toegenomen versplintering en verwatering van de kerk. Wanneer Van de Beek de vier kenmerken van de kerk behandeld, haar eenheid, heiligheid, katholiciteit en apostoliciteit, dan constateert hij dat op al deze terreinen het beeld van de universele kerk het tegenovergestelde kenmerk vertoond.²⁰⁷ Dat de secularisatie maar doorgaat, komt volgens hem doordat de kerk weigert om het oordeel van God in de secularisatie te erkennen. We nemen God niet meer serieus en zien de kerk niet meer als de plek waar God werkt aan ons. Het buigen onder het oordeel en het centraal stellen van de viering van Woord en sacrament, om te realiseren dat we alleen kunnen leven uit de dood van Christus, is voor hem de enige remedie.²⁰⁸ Daarom moeten we terug naar de ambtsstructuur van de vroeg christelijke kerk, met het gezag van de bisschop die de kerk zo bij Christus moet bewaren.²⁰⁹

5.2.3 Ouderling of bisschop?

Zowel Graafland als Van de Beek komen uiteindelijk dus tot één centraal ambt en wel respectievelijk dat van ouderling en bisschop. Toch is de invulling daarvan verschillend en wijzen ze ook indirect de invulling af die de ander eraan geeft. Waar ze wel in overeenkomen is de conclusie dat het drievoudig ambt niet de norm is en er in de vormgeving van de ambten flexibiliteit mag zitten. Ik wil op drie punten een vergelijking maken.

Ten eerste legt Van de Beek niet de nadruk op de taak maar op de persoon die het ambt draagt. Hij staat voor een conciliair presbyteraal-episcopaal kerkmodel, waarin de persoon van de ambtsdrager voor het leven wordt geordineerd. Hij kan zich daarmee volledig toewijden aan zijn taak om de kerk in samenspraak met anderen bij Christus te bewaren. Die anderen zijn medebisschoppen, maar ook presbyters.²¹⁰ Hij baseert zich voor de hiërarchie ook op Calvijn, die de hoge roeping benadrukt van de predikant, die de gemeente wijden mag in het Woord van God.²¹¹ Bij Graafland is dat andersom, hij stelt de taak centraal. Het gaat er bij hem om dat de ouderling vanwege zijn taak door de gemeente wordt verkozen. De ouderling staat daarom ook onder kritiek van die gemeente. Bij Graafland hoeft de ouderling niet persé voor het leven benoemd te worden. Daarnaast staat zijn geestelijk-inhoudelijke positie ook minder op de voorgrond. Het gaat meer om het herkennen van geestelijke gaven en het toetsen daarvan, dan dat men zelf inhoudelijke

²⁰⁵ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 251-254.

²⁰⁶ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 269-271.

²⁰⁷ De vier aspecten werkt Van de Beek in zijn boek uit, zie Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 54-96. Voor een samenvatting zie Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 184, 185.

²⁰⁸ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 176-184.

²⁰⁹ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 251-254. Vgl. ook Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 261, 275.

²¹⁰ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 230, 246.

²¹¹ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 251-254.

kennis heeft van de geloofsleer. Tegelijk benadrukt Graafland dat de taak van leidinggeven wel de enige vaste functie is in een gemeente, maar hij twijfelt soms om het een ambt te noemen en vindt het zeker niet het belangrijkste. Want ook Graafland ziet de functies van profeet, herder en leraar als van meer gewicht dan het leidinggeven in de gemeente.²¹² Dit komt overeen met de samenhang tussen Woord en Geest die een centrale positie in zijn theologie inneemt. In het centraal stellen van de Woordbediening stemt Graafland met Van de Beek dan ook overeen. Een terechte vraag die Van de Beek wel stelt aan de positie van Graafland is of de ouderling zijn taak wel goed kan uitoefenen zonder volledige toewijding en studie van de geloofsleer.

Ten tweede wijst Van de Beek de centrale rol expliciet af die de ouderling sinds de Reformatie in het ambtelijk leven heeft ingenomen. Hij betoogt dat in de tijd van de Reformatie de predikanten feitelijk al de dienst uitmaakten. Net als Graafland geeft hij ook aan dat de ouderling alleen zo centraal kon staan vanwege zijn band met de overheid. Nu de band tussen kerk en overheid weg is gevallen is de positie van de ouderling veranderd, waardoor de ouderling meer een democratisch verkozen bestuurder is geworden, die de wil van het volk representeert en uitvoert. Dat is een hele andere invulling dan de kerk bij Christus bewaren. Daarom wil Van de Beek dat de ouderling, in zijn termen de presbyter, zich gaat richten op de tucht, om degenen die dwalen weer terug te brengen tot de gemeenschap met de kerk.²¹³ Graafland zal hierbij aangeven dat deze visie van Van de Beek van een lage visie op de gemeente getuigt. Juist een Geest vervulde gemeente is nodig om naar Christus toe te groeien en niet alleen een Geest vervulde ambtsdrager. Daarnaast is de democratie geen bedreiging, maar juist garantie dat de kerk bij Christus wordt bewaard. De gaven worden juist gegeven met het oog op de eenheid in de gemeente. Bij Van de Beek is die correctie van macht maar heel beperkt aanwezig. Tot slot ziet Graafland de taak van de ouderling juist als geestelijk en is hij faciliterend en ook corrigerend waar dat nodig is. Wel valt op dat Graafland veel minder aandacht geeft aan de uitoefening van de tucht, ofwel het toezicht op leer en leven. Mijns inziens komt dit omdat hij de uitoefening van de tucht vooral wil binden aan het Woord van God zelf.

Ten derde wil ik de positie van Graafland ten aanzien van de bisschop noemen. Die is wat ambivalent te noemen, omdat hij bij Calvijn ook die ambivalentie constateert. En die ambivalentie kan Graafland juist gebruiken als argument om de massiviteit van de gereformeerde ambtsleer te doorbreken. Calvijn is ambivalent omdat hij de ontwikkeling van het bisschop ambt in principe positief waardeert totdat het zich ontwikkelt tot de positie waarin de bisschop van Rome de centrale macht krijgt. Dat verwerpt hij dan resoluut. In zijn eigen kerkstructuur wijst Calvijn de bisschop af. In zijn latere werken is Calvijn negatiever over de bisschop. In zijn ogen bevat het de kiem voor de ontwikkeling tot een hiërarchisch ambtelijk systeem. In de Rooms Katholieke kerk leidde dat tot de positie van de paus, die de Schrift terzijde kan stellen.²¹⁴ De bisschop als zodanig komt dan ook niet terug in de ambtsvisie van Graafland. Nu Graafland zo afwijzend staat tegenover macht en hiërarchie is dat ook niet vreemd. Graafland erkent wel dat de ouderling gezag heeft in de gemeente, maar dan wel gelegitimeerd door de ontvangen genadegave en de erkenning daarvan door de gemeente.²¹⁵

²¹² Graafland, *Gedachten*, 301-302. Vgl. Graafland, Lezing 'Ambt en gemeente', [13-17](#).

²¹³ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 238-245.

²¹⁴ Graafland, *Gedachten*, 39-40, 43-54.

²¹⁵ Graafland, *Gedachten*, 298-302.

5.2.4 De rol van het Schriftgezag

De belangrijkste reden die Graafland aandraagt voor zijn ambtsvisie is dat de Bijbel leidend moet zijn, ook in de vormgeving van de structuur van het leiderschap in de kerk.

Van de Beek deelt dit uitgangspunt niet. Hij ziet het ambt, het symbool en de Schrift als drie naast elkaar staande middelen die de Geest gebruikt om de kerk bij Christus te bewaren. De Schrift heeft bij hem voor de vormgeving van de ambten niet het hoogste gezag.²¹⁶ Daar voert hij een aantal redenen voor aan. De eerste is een historische reden. Feitelijk is het ambt gestart met de aanstelling van de apostelen. Die hebben vervolgens anderen aangesteld, waardoor er een bepaalde ambtsstructuur is gegroeid. Deze hebben uiteindelijk de canon van de Schrift vastgesteld, waarbij voor het Nieuwe Testament belangrijk was dat ze door ooggetuigen van Jezus geschreven waren. Van de Beek stelt dan dat de kerk dit deed omdat ze het zelf nodig achtte een ijkpunt te hebben, waaraan ze zichzelf houden kon.²¹⁷ Evenzo is het Credo ontstaan, als een document waarin de vroeg christelijke kerk vaststelt wat de ware lezing is van de Schrift. We moeten ons daaraan houden omdat de vroeg christelijke kerk trouw wilde zijn aan de apostelen en met het credo hebben gedefinieerd wat christelijk is. Een belangrijk argument is voor hem dat de uitleg van de vroeg christelijke kerk van de Schrift dichter bij de oorspronkelijke bedoeling is dan de hedendaagse uitleg, omdat de vroeg christelijke kerk met de apostelen dezelfde hellenistische cultuurkring deelden.²¹⁸

Een tweede reden is dat Van de Beek het beroep op de Schrift alleen niet afdoende vindt, omdat de Bijbel volgens hem ten prooi is geworden van schatgravers.²¹⁹ Elke ketter heeft zijn letter, en daarmee is een beroep op de Schrift alleen niet afdoende. Hij plaatst de Bijbel dan ook in de pneumatologie, terwijl in de gereformeerde theologie dit meestal in de prolegomena wordt geplaatst.²²⁰ Hij plaatst de Schrift na het belijden over de kerk en het ambt, om ook aan te geven dat de Schrift slechts in gemeenschap met de kerk van alle tijden gelezen en verstaan kan worden. Deze plek is in lijn met de geloofsbelijdenis van Nicea, het credo, waar nadat het geloof in de Heilige Geest beleden is gezegd wordt: ‘Die gesproken heeft door de profeten’.²²¹

Een derde reden om de Schrift niet als afdoende te beschouwen, is haar complexiteit. Van de Beek zoekt dan een uitweg door aan te sluiten bij de inhabitatie gedachte in de pneumatologie. Dat houdt in dat de Geest in de gelovige komt wonen, maar de identiteit van de gelovige er niet mee vereenzelvigd wordt. Dat is onder andere zichtbaar, doordat deze inhabitatie zich kenmerkt door strijd, ook wel de dagelijkse bekering genoemd van sterven en opstaan. Verder betekent inhabitatie ook dat de Geest in een gemeenschap van personen huist.²²² Graafland kiest juist voor de incarnatie gedachte om zijn visie op het Woord van God als 100% menselijk en 100% Goddelijk te verdedigen. Beiden doen dat om de Bijbelwetenschap een plek te kunnen geven in het verstaan van Gods stem in de Bijbel. Waar Graafland volhoudt dat de hele Schrift het Woord van God blijft, laat Van de Beek met de inhabitatie gedachte toe dat er tegenstrijdigheden in de Schrift zijn. Daarom moet er in de Schrift een kern worden vastgesteld, wat door het ambt in het credo is

²¹⁶ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 195-198, 203-206.

²¹⁷ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, pp, 197, 275-277.

²¹⁸ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 363, 364.

²¹⁹ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 10-11.

²²⁰ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 336-338.

²²¹ <https://protestantsekerk.nl/verdieping/waar-gaat-de-geloofsbelijdenis-van-nicea-over/> (d.d.10-6-2024).

²²² Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 410-413.

vastgelegd. Die kern is in de theologie van Van de Beek de belijdenis dat Jezus de Heere is. Van de Beek maakt dan een parallel met de kerk. Hoewel de kerk een verschrikkelijke wangestalte laat zien, is de Geest toch in haar. En zo ziet hij het ook met de Bijbel.²²³

Met deze gedachte kan Graafland niet leven en ik kan dat ook niet. Graafland heeft in zijn boek herhaaldelijk aangegeven dat het reformatorisch verstaan van de Schrift het *autopistos*, het zelfgetuigenis, van de Schrift benadrukt. Niet de kerk heeft het ijkpunt bepaald, maar de kerk heeft het *autopistos* van de canon erkent. Van de Beek beperkt het zelfgetuigenis tot een kern in de canon, namelijk dat Christus *autopistos* is. Daarmee bedoelt hij dat door de Schrift heen Jezus zich als Heer aandient en een beroep doet op ons hart. Dat is ook wat hij als het hart van het Credo aanduidt.²²⁴ In mijn optiek is de consequentie hiervan te zien, als Van de Beek homoseksualiteit en de positie van de vrouw met betrekking tot het ambt bespreekt. Twee thema's waarover in de huidige kerk en theologie hele andere opvattingen zijn dan in de vroeg christelijke kerk. Dan valt op dat hij deze thema's onder culturele eigenaardigheden schaaft, waar christenen zich in kunnen aanpassen, zolang ze maar niet verhinderen om Christus te dienen. Hij noemt het dan biblicisme als de Bijbel hierbij betrokken wordt. Waar Graafland eerst goed wil luisteren hoe de traditie de Schrift heeft verstaan, om daardoorheen terug te gaan naar de bron, namelijk de Heilige Schrift zelf, begint Van de Beek niet aan deze toetsing. Voor hem is de vraag voor het leiderschap beperkt tot de vraag 'Wie is er geschikt om in deze tijd leiding te geven?' Als in de cultuur homoseksualiteit geaccepteerd is, dan mag dat voor het ambt geen belemmering zijn.²²⁵

Het ijkpunt bij Van de Beek is dan ook willekeurig. Juist hij heeft laten zien dat ook de vroeg christelijke kerk verdeeld is geweest en de apostolische leer zoals vastgelegd in het symbool in de vroeg christelijke kerk lang niet altijd door de meerderheid van de kerk werd beleden.²²⁶ Bij Van de Beek is de theologie daarmee een belangrijker bron geworden dan de Schrift zelf. Van de Beek legt de Geest daarmee aan de band van het ambt en het credo. Terecht is Graafland er echter van overtuigd dat de Geest zich alleen laat binden door het Woord van God. Van de Beek stelt die nauwe band van Woord en Geest wel, maar in de doordenking van de vragen rond het ambt laat hij die band los.²²⁷ Met Graafland ben ik ervan overtuigd dat de Heilige Geest juist dit middel bij uitstek gebruikt om de gemeente te leiden, ook in de vormgeving van de structuur van haar leiderschap.

5.2.5 Verhouding charisma en ambt

Een tweede onderdeel waarop ik de visie van Van de Beek in gesprek wil brengen met Graafland is de verhouding tussen ambt en charisma. Voor Van de Beek zijn dit twee verschillende grootheden. Hij erkent wel het priesterschap van alle gelovigen, maar dat heeft voor hem niet te maken met het ambt. Hij baseert dat op drie dingen. Ten eerste brengt hij zijn theologie expliciet in en stelt hij dat het ambt een eigen middel is van de Heilige Geest om de kerk bij Christus te bewaren. Dat heb ik hierboven al weersproken.²²⁸

²²³ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 328-330.

²²⁴ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 330-335.

²²⁵ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 271-273.

²²⁶ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 94-96. Vergelijk ook de spanningen in de vroeg christelijke kerk rond de doop, waarbij Van de Beek in de visie van Augustinus op de doop de bron ziet van de schisma's in de Westerse kerk, Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 43-48.

²²⁷ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 441-444.

²²⁸ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 197, 198.

Een tweede reden die hij aandraagt, is voor hem mijns inziens nog fundamenteler. Van de Beek stelt dan dat wanneer iedereen verantwoordelijk is voor de koers van de kerk, dat leidt tot chaos en verbrokkeling. Deze verbrokkeling is voor hem het grote schrikbeeld van de universele kerk in deze tijd. Dat komt weer voort uit zijn hoge visie op de eenheid van de kerk die hij fundeert in de eenheid van God. Hij neigt er zelfs toe de kerk te laten samenvallen met de Geest van God en daarom is een scheuring van het lichaam een ontkenning voor Hem van de eenheid van God.²²⁹ De oplossing voor de verschillen is dan ook de bekering tot die eenheid, om daarna pas theologisch over de verschillen na te denken.²³⁰ Graafland geeft echter aan dat de geschiedenis voldoende bewezen heeft dat mensen in het ambt de ontwikkelingen inzetten die leiden tot splitsingen. Daaruit blijkt al dat het ambt geen voldoende instrument is tegen splitsingen.²³¹ Hij legt de oorzaak van de verdeeldheid in het ontbreken van de werking van de Heilige Geest. Dan ontstaat er orthodoxie, ontbreekt de persoonlijke ervaring van de rechtvaardiging van de goddeloze en is er geen verbinding tussen leer en leven. Deze orthodoxie die een uiting is van de rationeel intellectualisme ziet Graafland als de oorzaak van de versplintering.²³² Toch is ook voor Graafland het ambt wel de plek om de gemeente bij de leer van Christus te bewaren. Daarvoor geeft Graafland het ambt van ouderling het gezag in de gemeente om dwalingen tegen te gaan. Dat de ouderling daartoe in staat is komt door drie dingen: Ten eerste de worteling van het ambt in de genadegave van de Geest, waardoor ze de geestelijke inhoud van de leer kunnen verstaan en bekwaamheid hebben om hun ambt te kunnen uitoefenen. Dit geeft hen geestelijk gezag. Ten tweede zal een Geest doorademende gemeente dit gezag accepteren en als een eenheid gericht zijn op Christus. Ten derde wordt de ouderling door de gemeente gekozen en staat ze principieel onder haar kritiek.²³³ Tegen dat laatste zal Van de Beek met name bezwaar hebben, aangezien de ouderling gericht moet zijn om de gemeente te bewaren bij Christus. Uiteindelijk is het echter niet de ambtsdrager, maar de Geest zelf die de gelovigen bij Christus houdt. En daarvoor gebruikt de Geest niet één middel, in casu het ambt, maar daarvoor zijn alle genadegaven nodig.

Een derde reden dat Van de Beek niet de gaven van de Geest als basis voor de ambten neemt, is een Bijbelse reden. Hij ziet namelijk dat er in de gemeente wel allerlei gaven zijn, zoals o.a. evangelisten, profeten en leraars, maar dat deze als functies nergens in de brieven in de aanhef worden genoemd, of opdrachten aan hen worden gegeven. De functies die hij dan wel bespreekt zijn die van *presbyteros*, *episkopos* en *diakonos*, waarbij hij wat betreft de Bijbelse gegevens niet veel afwijkt van Graafland.²³⁴ Bij de behandeling van de genadegaven van de Geest valt ook die overeenkomst in Bijbels-theologische hoofdlijnen op. De lijsten met genadegaven in de Bijbel zijn niet limitatief, nog steeds beschikbaar, gericht op de opbouw van de gemeente met de stevige waarschuwing dat het niet mag leiden tot persoonsverheerlijking.²³⁵ Tegelijk is de behandeling erg summier bij Van de Beek en valt het accent op het optionele. Het veraangenaamd het gemeentelven, maar behoort niet tot haar wezen. Terwijl Graafland mijns inziens laat zien dat het onderwijs over de gaven van de Geest aan de gemeente wel tot het wezen van de christelijke gemeente behoort. Hij doet dat onder andere door erop te wijzen dat de Romeinenbrief die zo'n

²²⁹ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 39-47. Vgl. ook Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 423-424.

²³⁰ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 231-236.

²³¹ Graafland, *Gedachten*, 54, 234-235.

²³² Graafland, Lezing 'De PKN: het begin van het einde?' (HDC doos 29), [6-13](#).

²³³ Graafland, *Gedachten*, 301-302; Graafland, Lezing 'Ambt en gemeente', [19-21](#).

²³⁴ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 39-47.

²³⁵ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 478-486

belangrijke plek heeft ingenomen in de gereformeerde leer traditie ook een heel hoofdstuk aan deze gaven wijdt.²³⁶

Waar Graafland de gaven van de Geest ziet als een middel van de Geest om iemand in zijn geloof en toewijding te laten groeien om tot het volle Geest vervulde leven te komen, ontbreekt dit element bij Van de Beek. Deze thema's komen verder ook sporadisch aan de orde bij Van de Beek, zoals we dat ook al zagen bij zijn aandacht voor de charismata. Bij hem gaat het vooral om Christus en de betrokkenheid op Hem. Het dienen van de gemeenschap is er wel, maar dat is voor hem niet de spits van het werk van de Geest.²³⁷

5.2.6 Deelconclusie

Net als Graafland ziet van de Beek de ontkerkelijking als een reden om de ambtsstructuur te hervormen, waarbij hij teruggrijpt op de structuur zoals die in de vroeg christelijke kerk is gegroeid. Waar Graafland de ambtsstructuur van predikant-ouderling-diaken als een belemmering ziet voor de volle doorwerking van de Geest, legt Van de Beek de belemmering juist in het ontbreken van het gezag in het ambt. De grote verdeeldheid in de leer van de kerk veroorzaakt door een te grote focus op de pneumatologie, wil Van de Beek corrigeren met een sterke nadruk op de christologie en de kerk. Hij baseert dat echter meer op zijn eigen theologie, waarin hij teruggrijpt op de vroeg christelijke kerk met de centrale belijdenis Jezus is Heer, dan op de Bijbel zelf. Dat vind hij ook legitiem, omdat hij de Bijbel niet het hoogste gezag toekent, maar de traditie en het ambt ook daarin een rol geeft. Het ambt fundeert hij dan ook los van de genadegaven in de gemeente. Deze genadegaven krijgen wel aandacht bij Van de Beek, maar functioneren meer als een luxe. Het wezenlijke werk van de Geest valt bij Van de Beek samen met het bezoeken van de kerk en het participeren in het sacrament. De visie van Graafland op de nauwe samenhang tussen Woord en Geest, ambt en charisma staat veel dichter bij de Bijbelse boodschap dat het leven van de christen helemaal meedoet. Graafland laat zien dat deze visie zelf ook in de Bijbel is verankerd. Voor de ambtsleer van Van de Beek geldt dat zijn theologie heerst over de Schrift. Daarmee is tegelijk blootgelegd hoe bepalend de grondgedachten in de theologie zijn, omdat zij doorwerken in het geheel van de theologie.

Met dat ik de positie van Van de Beek afwijs, heb ik wel van zijn visie geleerd. Wat ik meeneem is dat de nadruk op het objectieve en het instituut ook leidt tot meer aandacht voor het uitoefenen van de tucht. Deze tucht is een Bijbelse opdracht, die Graafland ook erkent. Tegelijk komt dit minder uit de verf, vanwege zijn hoge visie op de pneumatisch doorademde gemeente. Hier treed wel een spanning op in het denken van Graafland. Graafland beroept zich in zijn college over Kerk, Koninkrijk en ambt juist op de rechtvaardiging van de goddeloze om toch in een gebrekkige kerk te kunnen staan. De pneumatisch doorademde gemeente is dan even heel ver weg.²³⁸ Dat Graafland aangeeft dat de gemeente nog lang niet op dit Bijbels niveau is, komt hier mee overeen. En verder beveelt hij ook de leertucht aan. Daarom lijkt het wenselijk om de afstand van het ambt tot de gemeente die Van de Beek bepleit inderdaad een bepaalde plek te geven in de ambtsstructuur. Dat zou ook een lokale kwestie kunnen zijn of een fase in het groeiproces, waar Graafland met zijn gedachten ook toe oproept. Tot slot neem ik het accent mee dat Van de Beek legt op het persoonlijke geordineerde ambt. Ook hier meen ik dat Graafland niet ontkent dat die persoonlijk

²³⁶ Graafland, *Gedachten over het ambt*, 304-308.

²³⁷ Van de Beek, *Lichaam en Geest*, 473-478.

²³⁸ Graafland, *Collegedictaat 'Kerk, Koninkrijk en ambt'* (HDC doos 46), 1982-1983, 23-25.

geordineerde ambten nodig zijn, maar in zijn nadruk op de ouderling als centrale functie in het gemeentelven, krijgt dit te weinig aandacht.

5.3 In gesprek met Halldorf

5.3.1 Introductie en theologische positie

Halldorf (1958-) is een Zweedse theoloog en predikant, die staat in de Zweedse pinksterbeweging. Het begin van deze beweging ligt in een ervaring van de uitstorting van de Geest in de 'Azusa street' in 1917.²³⁹ Halldorf heeft veel geschreven over spiritualiteit, liturgie en kerkgeschiedenis.²⁴⁰ Lindé die een artikel over de ontwikkeling van de ecclesiologie van Halldorf schreef, stelt dat hij een ontwikkeling heeft doorgemaakt. Eerst focuste hij zich op de individuele ervaringen, zoals de doop met de Geest, het gebed en het dagelijkse christelijke leven. In zijn latere tijd is hij echter de kerk als instituut en gemeenschap met haar traditie veel meer gaan waarderen.²⁴¹ Deze waardering voor het institutionele komt onder andere tot uiting in zijn door Lindé geciteerde stelling, dat een leider in de kerk een leider blijft, ook als hij Jezus slecht volgt.²⁴² En daarnaast op zijn nadruk op de viering van de Eucharistie als de cruciale taak van een geestelijk leider en die hij als centrum ziet van de traditie van de Orthodoxe kerk.²⁴³ In zijn boek put hij veel uit de kerkvaders en woestijnvaders uit de vroeg christelijke kerk.²⁴⁴ Hij wordt dan ook geroemd vanwege zijn oecumenische instelling waardoor hij meerdere tradities met elkaar verbindt.²⁴⁵ Tegelijk levert Lindé hem kritiek dat hij zijn eigen pinkstertraditie te weinig laat spreken.²⁴⁶

Hieronder wil ik op zijn visie drie onderdelen in gesprek brengen met de visie van Graafland. Ten eerste zijn visie op geestelijk leiderschap, waarbij ik de vraag wil beantwoorden hoe dit leiderschap zich verhoudt tot het gewone gemeentelid en op welke manier het leiderschap grenzen handhaaft. Ten tweede hoe Halldorf onderscheid maakt tussen de menselijke geest en de Heilige Geest bij charismatische uitingen. Tot slot besteed ik aandacht aan de vormgeving van de eredienst zoals Halldorf die beschrijft en evalueer ik die aan de hand van Graafland. Ik sluit af met een korte conclusie.

5.3.2 Geestelijk Leiderschap bij Halldorf

Halldorf wijdt een heel hoofdstuk aan Geestelijk leiderschap. Hij acht dit leiderschap noodzakelijk, omdat veel opwekkingsbewegingen vanwege gebrek aan structuur ten onder zijn gegaan. Het aanstellen van leiders door de gemeente, is daarvoor de oplossing.²⁴⁷ De plek waar hij dit Geestelijk leiderschap behandelt is in het boek veelzeggend: het staat bijna aan het einde van zijn boek. Dat staat symbool voor twee zaken waarin hij overeenstemt met de visie van Graafland: Ten eerste dat geestelijk leiderschap dienend is aan anderen. Het institutionele

²³⁹ Vgl. Halldorf, *Vol van de Geest*, 170-187.

²⁴⁰ Fredrik Lindé, 'Frikyrklig Ecklesiologi?' *Scandinavian Journal for Leadership & Theology* 2 (2015). <https://doi-org.pthu.idm.oclc.org/10.53311/sjlt.v2.2>. Vertaald met Google translate.

²⁴¹ F. Lindé, 'Frikyrklig Ecklesiologi?', 4-10.

²⁴² Lindé, 'Frikyrklig Ecklesiologi?', 6-9.

²⁴³ Lindé, 'Frikyrklig Ecklesiologi?', 9.

²⁴⁴ Achter in de boek is een korte beschrijving van al de verschillende personen en de geciteerde werken opgenomen, Halldorf, *Vol van de Geest*, 311-330.

²⁴⁵ Halldorf, *Vol van de Geest*, 1. Hij schrijft ook over zijn eigen zoektocht, waarin hij wel zegt trouw te blijven aan zijn eigen traditie. Halldorf, *Vol van de Geest*, 10.

²⁴⁶ Lindé, 'Frikyrklig Ecklesiologi?', 12.

²⁴⁷ Halldorf, *Vol van de Geest*, 268-272.

leiderschap staat niet voorop, maar geeft slechts vorm aan de bedding waardoor de Geest kan stromen.²⁴⁸ Voor het geestelijk leiderschap benoemt hij het geboren worden uit water en Geest (hfst. 8-11), het gericht zijn op gelijkvormigheid aan Jezus door hem ‘vergoddelijking’ genoemd (hfst. 12), charismatische uitingen in de gemeente (hfst 13-15), de tongentaal (hfst. 16), de profetie (hfst 17) en de gave van tranen.²⁴⁹ Ten tweede staat deze plek symbool voor de geestelijke groei die nodig is voor geestelijk leiderschap. Dat wordt zichtbaar in geestelijke kennis verkregen door Godservaring die geïntegreerd is in het hele leven. Zo’n leider is innerlijk vrij, doordat hij God en zichzelf kent. Daarin is een samenwerking van gaven van de Geest en de vrucht van de Geest die door de gemeente wordt gezien en erkend. Met profetische scherpzinnigheid kan hij zien wat de anderen nodig hebben. Hij kan dan ook anderen de wil van God bekendmaken, zodat de anderen God (meer en weer) gaan volgen.²⁵⁰

Wat opvalt is dat Halldorf geen aandacht geeft aan de manier waarop dat leiderschap is gestructureerd. Ten eerste is dat vanwege de oecumenische blik van Halldorf. Hij erkent dan dat de vorm van dat leiderschap verschillen kan.²⁵¹ Halldorf spreekt namelijk wel over predikanten, diakenen, rondreizende predikers en oudsten, maar hij spreekt daarover als een gegeven. Ten tweede noemt Halldorf het leiderschap een functie. Dat raakt aan het functionele van het ambt, zoals Graafland dat noemt, maar is niet helemaal hetzelfde. Graafland ziet dat functionele in de door de Geest gegeven bekwaamheid voor een specifieke taak die gedaan moet worden in de gemeente. Hij baseert de verschillende ambten dan op de verschillende taken die nodig zijn in de gemeente. Halldorf verstaat onder functie echter niet een taak, maar een aanstekelijk door de Geest vervuld leven.²⁵² Hij waarschuwt zelfs voor een te functionele invulling, die het moederlijke uit de kerk haalt.²⁵³ Hiermee benadrukt Halldorf sterker dan Graafland dat het leidinggeven niet bestuurlijk is en zelfs niet theologisch, maar dient plaats te vinden vanuit een geestelijke gerijpt inzicht.

Als we de inhoud van dit leidinggeven bij Halldorf nader bekijken, bestaat het uit het leiden van de eredienst waaronder dus de Eucharistie.²⁵⁴ Het leiderschap moet in de gemeente een positief klimaat scheppen waarin mensen zich vrij voelen hun door de Geest gegeven profetische gaven uit te oefenen en tegelijk de ruimte scheppen om deze kritisch te toetsen.²⁵⁵ Ze dienen diegenen die de charismata uitoefenen in de gemeente ook zelf te toetsen.²⁵⁶ Deze laatste twee aspecten zijn enigszins vergelijkbaar met de inhoud van de taak van de ouderling zoals Graafland die schetst.

Dat geestelijke leiders ook het gezag hebben om anderen te begrenzen zegt Halldorf niet expliciet, maar is wel af te leiden uit een aantal zaken. Zo geeft hij aan dat het leiderschap gegeven is tot bescherming van de gemeente.²⁵⁷ Verder reflecteert hij op de geschiedenis van de pinksterbeweging. Hij geeft daar aan dat die uiteindelijk is geresulteerd in chaos en

²⁴⁸ Halldorf, *Vol van de Geest*, p 270.

²⁴⁹ De gave van tranen staat niet in de lijsten van charismata in de Bijbel, maar Halldorf constateert dat deze in de geestelijke literatuur overal terugkomt als erg belangrijk, Halldorf, *Vol van de Geest*, 254-255.

²⁵⁰ Halldorf, *Vol van de Geest*, 275-280.

²⁵¹ Halldorf, *Vol van de Geest*, p 271, 272.

²⁵² Halldorf, *Vol van de Geest*, 268-269; Graafland, *Gedachten over het ambt*, 291, 293.

²⁵³ Halldorf, *Vol van de Geest*, 41-43.

²⁵⁴ Halldorf, *Vol van de Geest*, 216, 217.

²⁵⁵ Halldorf, *Vol van de Geest*, 246-249.

²⁵⁶ Halldorf, *Vol van de Geest*, 197-199.

²⁵⁷ Halldorf, *Vol van de Geest*, 271-272.

verdeeldheid.²⁵⁸ De oorzaak zoekt hij in een verkeerde leer, namelijk dat de doop met de Geest een tweede zegen is, die maakt dat de christen het kruis en de zonde is gepasseerd. Halldorf noemt daar dan niet de manier waarop dit voorkomen had kunnen worden. Wanneer hij echter ditzelfde proces constateert in de vroeg christelijke kerk noemt hij het institutionele leiderschap als een terecht middel om de kerk in lijn met de apostelen te houden. Hierbij moet het leiderschap dus ook waken voor deze apostolische successie. Dit institutionele moet samen gaan met het charismatische, want dan is de kerk op zijn vitaalst.²⁵⁹ Hieruit leid ik af dat Halldorf het leiderschap net als Graafland ook gezag toekent om de gemeente tegen dwaalleer te beschermen.

Al met al zijn er veel overeenkomsten. Het leiderschap komt op uit de gemeente en is een gave van de Geest. Ze is dienend aan de gemeente gegeven, zodat een ieder zijn gaven in de gemeente kan ontplooiën. Een geestelijk leider heeft daartoe gezag, wat haar gegeven is, doordat hun leiderschap door de gemeente is erkend. Het verschil zit hem erin dat Halldorf het leiderschap een bredere functie geeft als degene die ook de eredienst leidt. Verder legt hij meer nadruk op de geestelijke gids functie van een geestelijk leider, waarin de persoon van de leider meer meedoet. Graafland werkt dit minder uit en benadrukt dat de genadegaven over meerdere mensen in de gemeente verspreid zijn.

5.3.3 De toetsing van de gaven van de Geest

Zoals aangegeven is Graafland op diverse momenten kritisch op de manier waarop de gaven van de Geest worden uitgeoefend. De toetssteen is voor hem of de vrucht van de Geest er is. Halldorf stemt daarin overeen met Graafland. Hij zegt dan dat ‘niet hoe hoog je vliegt, maar hoe diep je je buigt in de dienst aan anderen’ het belangrijkste criterium is of mensen door de Geest worden gedreven.²⁶⁰ Halldorf stelt verder dat charismatische uitingen voortkomen uit een verkeerde leer. Hij stelt dan een verkeerde visie op geestelijke groei aan de kaak.²⁶¹ Met de doop en handoplegging ontvangt de wedergeboren christen het potentieel van de Geest. Dat potentieel wordt uitgewerkt in de weg van verlossing, heiliging en ‘geestesdoop’. Het risico is echter dat men dit model verkeerd gebruikt.²⁶² Het gevaar is dat men bij de fase van de ‘geestesdoop’ denkt dat men het kruis niet meer nodig heeft. Dan kan men wel extatische ervaringen ontwikkelen, maar de gelovige gaat *niet* hoe langer hoe meer het beeld dragen van de Schepper. Wat ontbreekt is de dagelijkse inwendige kruisiging van het eigen ik, het rouwen over de zonde en het opstaan met Christus.²⁶³ Op een andere plek zegt hij zelf dat het ontbreken van deze ‘vreugdetranen’ de grote reden van het verval is in zijn charismatische traditie.²⁶⁴ Hij wijdt een aparte hoofdstuk aan deze door hem genoemde gave van de Geest.²⁶⁵ Dus net als Graafland ziet ook Halldorf dat het uitoefenen van de geestelijke gaven samen moet gaan met een evenwichtige geestelijke groei.

Halldorf erkent dus dat er verkeerde bronnen zijn voor charismatische uitingen. Tegelijk is zijn overtuiging, net als Graafland, dat het verkeerde gebruik het goede gebruik niet mag opheffen. Het grote criterium waar het geestelijk leiderschap de charismatische uitingen aan toetsen moet, is

²⁵⁸ Halldorf, *Vol van de Geest*, 170-174.

²⁵⁹ Halldorf, *Vol van de Geest*, 272-274.

²⁶⁰ Halldorf, *Vol van de Geest*, 197.

²⁶¹ Graafland noemt ditzelfde gevaar, zie paragraaf 3.4 ‘De Geest in het leven van de gelovige’.

²⁶² Halldorf, *Vol van de Geest*, 115-118. Ook later waarschuwt hij tegen het teveel gericht zijn op geestelijke ervaringen in de geestelijke groei, zoals Graafland dat ook doet, Halldorf, *Vol van de Geest*, 160-162.

²⁶³ Halldorf, *Vol van de Geest*, 177-181, 187.

²⁶⁴ Halldorf, *Vol van de Geest*, 273, 274

²⁶⁵ Halldorf, *Vol van de Geest*, 253-267.

of het licht valt op Jezus.²⁶⁶ Halldorf werkt dat voor de verschillende gaven ook praktisch uit hoe getoetst kan worden. Het is altijd een geschenk waarbij we Hem ook moeten uitnodigen.²⁶⁷ Het is op de opbouw van de gemeente en haar eenheid gericht. Het werkt ook tot bemoediging en groei van het eigen geloof.²⁶⁸ Bij profetie valt op dat degene die profeteert voorzichtig moet blijven en open moet staan voor toetsing door anderen. Daarnaast dat daarin ook oefening nodig is. Voor het uitspreken is de grondregel dat degene die profeteert letten moet of er vrede is in het hart na het uitspreken. Daarnaast moet je het niet te snel uitspreken. Als het van de Geest is vervliegt het niet, maar komt het terug. En tot slot moet de gelovige ook een vrees voelen om het uit te spreken, waardoor hij zelf uitsluit dat het geldingsdrang is.²⁶⁹ Treffend zijn de overeenkomsten bij Graafland in een artikel over profetie. Hij legt daar de nadruk op de orde en de maat waar profeten zich aan moeten houden en dat zowel de gemeente als de profeten positief kritisch voor de profetieën moeten openstaan.²⁷⁰

Ook op dit terrein zien we dus grote overeenkomsten tussen Graafland en Halldorf. Het valt op dat Graafland vooral vanuit de Schrift redeneert, en Halldorf het veel meer vanuit de ervaring praktisch-geestelijk invult. En tegelijk onderstreept het ook dat de kritische houding van Graafland terecht is en er inderdaad voorzichtigheid is geboden. Daarnaast dat theologische reflectie en bezinning op de leer een belangrijk aspect is, juist ook in een charismatische context. Verder valt ook op dat Halldorf vanuit zijn charismatische traditie het zondebesef, door hem de gave van tranen genoemd, zo centraal zet. Juist in de gereformeerde theologie is dit element diep geworteld en moeten we dan ook koesteren.²⁷¹

5.3.4 Eredienst en gaven van de Geest

Hoewel ik bij Graafland geen stukken heb gevonden over de consequenties van zijn ambtsvisie voor de eredienst, is het wel duidelijk uit zijn betoog dat in zijn visie de eredienst meer dynamisch zou moeten worden. In deze paragraaf wil ik verkennen hoe zo'n dienst er volgens Halldorf uitziet en doe ik een poging vanuit Graafland een reactie hierop te geven.

Als Halldorf een weergave geeft van zijn ideale eredienst staat die veraf van de klassiek gereformeerde eredienst zoals beschreven in *De weg van de Liturgie*.²⁷² Hoewel er een vaste orde is, overheerst de spontaniteit. Verschillende gelovigen worden betrokken in het doen van de gebeden, het opgeven van een lied, doen van de schriftlezing en houden van een preek. Daarnaast noemt hij dat de gelovigen zitten en gezamenlijk mediteren tijdens de viering. Hij schetst een natuurlijk verloop van interactie tussen gemeenteleden onderling voor het delen van profetische ingevingen. Halldorf acht een vitale eredienst van groot belang die theologisch doordacht moet zijn. Het bevat een vaste orde met ruimte voor het charismatische. Onder de vaste orde vat hij het lezen en luisteren naar Gods Woord, het zingen van geestelijke liederen en de sacramenten, waarbij de Eucharistie viering een vast onderdeel is van een dienst bij Halldorf. Onder het

²⁶⁶ Halldorf, *Vol van de Geest*, 253-267.

²⁶⁷ Halldorf, *Vol van de Geest*, 233-235.

²⁶⁸ Halldorf, *Vol van de Geest*, 238-240, 229-231. Een belangrijk punt ook van Graafland, zie paragraaf 3.4.3 'De genadegaven van de Geest'.

²⁶⁹ Halldorf, *Vol van de Geest*, 244-249.

²⁷⁰ Graafland, C. 'De gave van profetie', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 113-118

²⁷¹ Vgl. Paragraaf 3.4.1.1 'De toeleidende weg'.

²⁷² Paul Oskamp (1998), Reportages onderweg, in: Paul Oskamp en Niek Schuman (red.), *De weg van de liturgie*, Zoetermeer: Meinema, 11-14.

charismatische valt bij hem dan de gebeden, de lofprijzing en het spreken van profetische woorden. De orde en het charismatische hebben slechts effect als de Geest van God erin mee komt. In de eredienst is voor Halldorf de aanbidding van God door de gelovigen wezenlijker dan het evangeliserende karakter, waarbij het evangelie aan de hoorders wordt uitgelegd. Als dat teveel plaatsvindt, leidt dat tot een te grote gerichtheid op de mens. De ware eredienst zoekt niet de mens, maar God.²⁷³

Vanuit de hoge visie van Graafland op het Woord van God als middel waaraan de Heilige Geest zich bindt, is het de vraag hoe Graafland deze vorm zou waarderen. Hiervoor zou meer onderzoek nodig zijn. Vanuit de door mij geraadpleegde bronnen houdt Graafland de prediking van het Woord op een hele hoge en centrale plek. De vraag door wie dit gedaan moet worden en welke consequentie dat heeft voor de ambten heeft hij wel voor discussie open gelaten. Voor Halldorf ligt dat anders. Hij legt eerder de nadruk op het persoonlijk langzaam lezen van de Bijbel onder de leiding van de Geest en de persoonlijke meditatie in de afzondering.²⁷⁴ Daarbij komt dat Halldorf wel veel verwijst naar de Bijbel maar geen aparte aandacht besteed aan de Bijbel en de rol van de verkondiging. In het hoofdstuk, Jezus als charismaticus, gaat Halldorf vooral in op de manier waarop Jezus met autoriteit leerde, maar niet wat hij leerde.²⁷⁵ En wanneer Halldorf behandelt hoe Jezus de verzoeking in de woestijn weerstaat, is er geen enkele verwijzing naar het feit dat Jezus de woorden uit de Bijbel gebruikt om de duivel te weerstaan.²⁷⁶ Wel wordt er steeds verwezen naar mystieke ervaringen die opgedaan worden in het gevoelige geloofsleven.²⁷⁷ Het verschil wil ik zo typeren dat Graafland betoogt dat we door Woord en Geest God leren kennen, waarbij Halldorf de volgorde omdraait en stelt dat dit is door de Geest zoals in het Woord getoond.

Wat ik hiermee heb willen verkennen is welke consequenties de opvatting van Graafland kunnen hebben voor de eredienst. Nadere doordenking zal hier moeten plaatsvinden hoe in de charismatische eredienst de geheel eigen plek van de verkondiging van het Woord ook recht wordt gedaan.

5.3.5 Deel conclusie

Op basis van wat we hebben gezien vallen de grote overeenkomsten op tussen Halldorf en Graafland. Beredeneert Graafland het vooral theoretisch vanuit de Schrift, Halldorf in zijn boek vult het meer praktisch inhoudelijk in. Ook Halldorf onderbouwt het met Bijbelteksten in de voetnoten, maar een uitvoerige exegese daarvan treffen we niet aan. Hiermee vullen deze twee auteurs elkaar dus eerder aan. In de structuur van het ambt hebben we wel wat verschillen gezien die relevant zijn. De eerste is dat de geestelijk leider bij Halldorf meer aan de persoon hangt en minder taakgericht is dan bij Graafland. Verder dat Halldorf de vormgeving van de structuur van het leiderschap minder belangrijk vindt. Hij vindt het noodzakelijk dat er structuren zijn, omdat dit de bedding is waardoor de Geest met zijn gaven kan stromen. Tot slot legt hij voor het geestelijk leiderschap meer de nadruk op de geestelijke rijpheid bij een geestelijk leider dan Graafland doet. Deze geestelijk leider is daardoor in staat om een aanstekelijke gids te zijn, kan de gezonde leer bewaken en kan een centrale functie vervullen in het leiden van de eredienst en de viering van de eucharistie. Het zijn elementen die Graafland verspreiden ziet over meerdere ambten. Rondom

²⁷³ Halldorf, *Vol van de Geest*, 200-217.

²⁷⁴ Halldorf, *Vol van de Geest*, 43-45.

²⁷⁵ Halldorf, *Vol van de Geest*, 87-102.

²⁷⁶ Halldorf, *Vol van de Geest*, 92-94.

²⁷⁷ Halldorf, *Vol van de Geest*, 54-60, 70-74.

de eredienst hebben we in een korte verkenning gezien dat er spanning optreed met de centrale plek die de verkondiging van het Woord bij Graafland inneemt.

6. Conclusie

6.1 Samenvatting en conclusie

In deze scriptie hebben we een antwoord gezocht op de vraag: *‘Op welke manier denkt Graafland dat het geordineerde ambt, zoals dat vorm heeft gekregen in de gereformeerde traditie een belemmering is voor het leven door de Geest in de gemeente en is dat terecht?’* In hoofdstuk 1 heb ik laten zien dat Graafland ontdekte dat in de reformatie de ambten gebouwd zijn op een selectie van Schriftgegevens over het ambt. Verder dat er in deze ambtsvisie ook ruimte is om de tijd en context mee te laten wegen in de vormgeving van het ambt. Tot slot dat er door de traditie heen steeds stemmen zijn geweest die aan hebben gegeven dat de personele uitoefening van de ambten niet goed functioneert. Vervolgens heb ik laten zien hoe volgens Graafland het ambt uit de gemeente opkomt en de vormgeving lokaal mag worden afgestemd op de gaven die de Geest in de gemeente geeft, waarbij het ambt van ouderling een constante is en een bestuurlijk-geestelijk karakter draagt. Ook acht Graafland het profeteren en leren een kerntaak in de gemeente.

In hoofdstuk 2 heb ik uitgewerkt dat bij Graafland de Heilige Geest Degene is die doet delen in het heil, door het werk van Christus toe te passen in het leven van de gelovigen. Hij gebruikt daarvoor de Bijbel en de prediking uit de Bijbel. De innerlijke geloofservaring, de uiterlijke vrucht van de Geest en het praktiseren van de gaven van de Geest leiden tot een voortdurende vervulling met de Heilige Geest. In hoofdstuk 3 heb ik uitgewerkt welke belemmeringen Graafland ziet voor het werk van de Heilige Geest. Hij ziet dat in de vormgeving van de ambten onze tijd onvoldoende mee mag doen. Hij constateert dat met name de predikanten niet goed functioneren en het diakenschap en ouderlingschap geen Bijbels takenpakket hebben. Daarnaast ziet hij dat de theologie op allerlei vlakken heerst over de Schrift. Daarbij zagen wij dat de primaire oorzaak door Graafland niet gelegd wordt in de vormgeving van het ambt, maar in het ontbreken van de werkingen van de Heilige Geest.

In het volgende hoofdstuk heb ik aan de hand van Van de Beek en Halldorf de vraag gesteld in hoeverre de positie terecht is. Aan de hand daarvan wil ik nu mijn hoofdvraag beantwoorden of de genoemde positie van Graafland terecht is. Als eerste heb ik laten zien in hoofdstuk 5 dat in deze beoordeling het relevant is welke grondpositie in de theologie wordt ingenomen. Bij Graafland is dat de stelling dat de Bijbel het Woord van God is en daarmee de hoogste norm. Hoe dichter bij dat Woord, hoe voller men is van de Geest. De Heilige Geest is Degene die het heil toepast, en zonder Zijn werk heeft het werk van Christus geen nut voor de mens. Van de Beek legt de kern van het heil in de belijdenis van de vroeg christelijke kerk, samengevat in de belijdenis dat Jezus Heer is. Daaraan krijgt men eveneens deel door de Heilige Geest, die werkt in de kerk en in het participeren in de Eucharistie viering. Vervolgens is buiten deze kernbelijdenis waar de kerk ons bij wil houden geen heil. Vandaar dat Van de Beek veel meer hamert op het bewaren van de juiste christologische leer door de kerk. Hij deelt met Graafland dat het drievoudig ambt op dit moment niet voldoet, maar pleit voor een éénhoofdig ambt van bisschop, die een hiërarchische gezagspositie heeft om de gemeente met haar leer bij Christus te bewaren. Waar Graafland de orthodoxie als leersysteem als probleem aankaart, ziet Van de Beek het gezag van het ambt en de kerk als noodzakelijk middel om de kerk bij Christus te bewaren. Omdat bij Van de Beek het ijkmoment van de vroeg christelijke kerk in principe een willekeurige is, hij in de Bijbel een eigen kern selecteert, nieuwe vragen die niet deze kern raken niet vanuit de Bijbel wil beantwoorden en hij het persoonlijke leven door de Geest in al zijn facetten niet de Bijbelse aandacht geeft, wijs ik zijn positie af en vind ik de positie van Graafland een betere.

Ten tweede heeft de confrontatie met Van de Beek me wel laten zien dat de zwakte van de positie van Graafland ligt in het handhaven van de tucht. Temeer ook nu Halldorf vanuit zijn charismatische traditie ook de orde van het instituut als noodzakelijke voorwaarde benoemt, net als een goede christelijke leer en een goede theologie als basis voor de eredienst. De afwijzing van het drievoudig ambt kan dus niet gedaan worden, omdat het de kerk teveel als instituut benadrukt en daarmee gezag uitoefent. De bedding van de structuur is nodig om de Geest te kunnen laten stromen. Daarnaast zijn ook de apostolische successie en de leertucht belangrijke elementen voor een gezonde kerk. In mijn ogen wijst Graafland dit niet af, maar steunt hij in zijn visie teveel op het ideaal van een pneumatisch doorademde gemeente. Tegelijk weet ook Graafland dat de kerk verre van ideaal is. Daarom is het gewenst om de voorzichtigheid serieus te nemen die Graafland zelf ook aanneemt. Hij stelt zich immers open voor gezamenlijk zoeken naar een ambtsstructuur waarbij er maximale openheid komt voor de genadegaven van de Geest in de gemeente en tegelijk ook een stevige verankering blijft in de leer van de kerk.

Tot slot heb ik uit de posities van Van de Beek en Halldorf geconcludeerd dat het geordineerde ambt minder functioneel is en meer persoonsgebonden dan Graafland in zijn visie op het ambt neerlegt. Halldorf heeft mijns inziens laten zien dat het geestelijk leiderschap alles te maken heeft met geestelijke rijpheid en het vervullen van een gidsfunctie voor mede-gelovigen. Het geestelijke gehalte van het leiderschap deelt Graafland met Halldorf nu hij centraal stelt dat het ambt geworteld is in een door de gemeente erkende genadegave van de Geest. Echter de consequentie die Halldorf trekt door de leidinggevende ook de functie van het leiden van de eredienst te geven om zo die gidsfunctie te kunnen vervullen, is bij Graafland niet op die manier aanwezig. Daarmee vind ik de positie van de ouderling bij Graafland teveel bestuurlijk gekarakteriseerd en te weinig inhoudelijk.

6.2 Evaluatie

Als ik mijn eigen onderzoek evalueer dan zijn er een aantal punten die ik wil maken. In het eerste hoofdstuk over het ambt heb ik de visie van Graafland verwerkt conform het onderzoeksvoorstel. Ik zie daarin twee beperkingen. Ten eerste heeft de visie van Graafland een spanning tussen het Bijbels ideaal en de daadwerkelijke praktijk, hoe die zich heeft ontwikkeld. Aan dat laatste heb ik te weinig aandacht besteed. Tegelijk was mijn aanname dat in het archief en in zijn preken daar meer over te vinden zou zijn, maar dat heb ik in de door mij geraadpleegde stukken niet kunnen vinden. Een tweede beperking is dat ik weinig aandacht heb besteed aan de visie op de kerk van Graafland.

Bij de beantwoording van mijn tweede onderzoeksvraag heb ik mij gericht op de pneumatologie van Graafland. In het archief stuitte ik op een aantal collegedictaten over het werk van de Heilige Geest, waardoor ik veel meer de gedachten van Graafland over het werk van de Heilige Geest er uit heb kunnen halen, dan ik van te voren had gedacht. Gaandeweg kreeg ik het gevoel dat er een ontwikkeling in zijn denken over dit thema zichtbaar is. Vanwege de beperkte tijd heb ik dat niet goed kunnen vastleggen. Het is wel een goede keus geweest om de bredere pneumatologie uit te werken, omdat Graafland zelf uiteindelijk ook die bredere werking van de Heilige Geest als de grotere belemmering ziet, waardoor het ambt uiteindelijk niet op het door hem voorgestane Bijbelse niveau functioneert.

Rondom de belemmeringen van de Heilige Geest heb ik van te voren te weinig gerealiseerd hoe veel Graafland hierover heeft nagedacht. Tegelijk is de verhouding tussen al deze werken niet eenvoudig vast te stellen. Zijn existentiële manier van theologiseren brengt dat met zich mee. De context waarin hij functioneert, bepaalt dan ook vaak de problemen die hij signaleert en waar hij

dan een oplossing voor zoekt. Met deze scriptie heb ik deze parallellen ook laten zien. De vraag naar causaliteit en correlatie heb ik dan ook terecht aan de orde gesteld en beantwoord vanuit het werk van Graafland zelf.

In de evaluatie van de visie van Graafland heb ik twee auteurs als tegenstem gebruikt. Het mooie was dat het twee stemmen zijn die zich allebei sterk beroepen op de vroeg christelijke kerk. Tegelijk beroept Graafland zich veel meer op de Reformatie en de Nadere Reformatie. Dit maakte het gesprek lastig en tegelijk ook waardevol omdat het zichtbaar maakte hoe de grondgedachten in de theologie meedoen. Binnen het kader van deze scriptie was het veel om twee stemmen in te brengen waardoor ik geen andere relevante stemmen in mijn scriptie heb kunnen verwerken.

6.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Ten aanzien van toekomstig onderzoek naar Graafland zie ik de volgende mogelijkheden. Ten eerste is een belangrijke gedachte bij Graafland het aspect van de voortgang van de tijd. Steeds blijkt deze voortgang in de tijd nieuwe vragen op te roepen, waarop we antwoorden vinden door Woord en Geest. Daarachter ligt het geloof van Graafland dat ook deze tijd een tijd is, waarin we God kunnen dienen. Hij onderbouwt dit, zover ik heb kunnen vinden, niet pneumatologisch. Tegelijk is deze gedachte wel heel bepalend voor zijn visie op de noodzakelijke vernieuwing van de gereformeerde theologie. Hierbij kan ook betrokken worden de verhouding tussen het werk van de Heilige Geest in schepping en herschepping bij Graafland waarbij dan het onderscheid tussen natuurlijke talenten en geestelijke gaven aan de orde kan komen.

Een tweede punt van onderzoek zou wat mij betreft kunnen zijn de doorwerking van het gedachte goed van Graafland binnen de gemeenten die behoren tot de kring van de Gereformeerde Bond. Voorzichtig constateer ik dat de verkiezingsleer, zoals deze door Graafland is ontwikkeld, op dit moment binnen de Gereformeerde Bond leidend is, waarbij ik me wel afvraag in hoeverre de verkiezingsleer überhaupt nog aan de orde komt in de prediking. Daarnaast is de manier waarop men met de ambten omgaat veel meer functioneel geworden en is men veel flexibeler geworden met betrekking tot de invulling van het ambt. In de opleiding tot predikant is er op dit moment veel aandacht voor de persoonlijke vorming. Verder staat verkondiging van het Woord nog steeds heel centraal in de erediensten. Er is meer openheid voor de charismata, hoewel er toch ook veel verlegenheid rondom blijft. De twijfelende houding bij Graafland is wellicht nog steeds kenmerkend voor de houding die veel gemeenten hierin innemen.

7. Dankwoord

Aan het einde van mijn scriptie past het om een aantal personen te bedanken. In de eerste plaats is dat mijn begeleider prof. dr. W.H.Th. Moehn. Toen ik hem voor het eerst benaderde met mijn verzoek om mijn scriptie over prof. dr. Graafland te schrijven, waarbij ik vooral dacht aan zijn manier waarop hij de gereformeerde theologie wilde actualiseren en vernieuwen, zette hij mij op het spoor van het ambt en charisma. Daarnaast was hij het die mij de suggestie deed om Van de Beek als tegenstem te gebruiken om de positie van Graafland te evalueren. Voor beide suggesties ben ik hem dankbaar. Daarnaast dank ik hem voor de begeleidingsgesprekken. Deze waren vaak kort, maar wel altijd nuttig zodat ik weer verder kon. Daarbij gaf hij mij het vertrouwen dat ik op het goede spoor zat. Hiervoor mijn hartelijke dank.

Naast mijn begeleider wil ik ook de docenten van het vak Masterthesis I bedanken en met name dr. R. Compaijen. Tijdens het vak Masterthesis I heb ik regelmatig even gezucht toen ik de feedback kreeg dat de vraagstelling weer niet helemaal goed was. Maar tijdens het schrijven van

mijn scriptie zelf heb ik heel regelmatig terug gegrepen op het onderzoeksvoorstel en gaf het mij steun en richting in het onderzoek zelf. Hierbij ook mijn dank mijn beoordelaar prof. dr. A. Goudriaan voor zijn bereidheid deze scriptie te beoordelen.

Ook wil ik Lilian, mijn lieve vrouw, van harte bedanken voor de niet aflatende steun en stimulans om mijn scriptie te kunnen afronden. De laatste weken waren daarin zwaar, maar samen zijn we er door heen gekomen. Dank ook voor het meelesen en suggesties ter verbetering van de leesbaarheid van deze scriptie.

Verder wil ik mijn hartelijke dank uitspreken aan de medewerkers van het Historisch Documentatie Centrum. Ik heb heel veel dagen gebruik gemaakt van hun gastvrijheid. Nooit was er een verzoek teveel. Altijd werden mijn e-mails adequaat en op tijd beantwoord.

Vooraf wil ik mijn dank uitspreken aan de Heere God. Regelmatig in het traject heb ik Zijn hulp verzocht en gekregen. Tot het einde toe was Hij erbij. Hij gaf niet alleen de kracht, het doorzettingsvermogen en het inzicht in het onderzoeken en schrijven van deze scriptie, maar ook heel vaak de levendige nabijheid met Zijn Geest. Dat vooral in het bestuderen van de preken van Graafland. Het heeft mij ontzettend bemoedigd en gesterkt. Deze gemeenschap met de Heilige Geest is de enige bron van ware God geleerdheid. Hoe waar zijn de woorden van Graafland, uitgesproken aan het begin van zijn college, als uitleg waarom hij zijn college met gebed begon: “Hoe zouden wij over deze Geest kunnen spreken, als wij niet zelf door deze Geest zijn verlicht en vervuld en door deze Geest worden geleid.”²⁷⁸ Soli Deo Gloria!

²⁷⁸ Graafland, Collegedictaat ‘NGB artikel 11-14’, 1.

8. Bibliografie

8.1 Primaire bronnen van Graafland

8.1.1 Gepubliceerde bronnen

- Graafland, C. 'Het luisterend kennen van God', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 11-45.
- Graafland, C. 'De vervulling met de Heilige Geest', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 65-71.
- Graafland, C. 'Een rijke prediking en toch een arme prediking', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 75-79.
- Graafland, C. 'Bevinding en charisma', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 81-95.
- Graafland, C. 'De Geest en zijn gaven. Eenheid en onderscheid', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 96-101.
- Graafland, C. 'De gave van profetie', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 102-118.
- Graafland, C. 'De bediening van de Geest', in: W. Dekker en H. Westerhout (red.), *Geest en leven. Preken en opstellen over de Heilige Geest*, Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 156-168.
- Graafland, C. 'Een late Pinksteren (Hand 19:1-7)', in: M.D. Geuze (red.), *De Geest verlangt naar meer. Over de vervulling met de Heilige Geest en Zijn gaven*, Nunspeet: Huis van Gebed, 2007, 28-34.
- Graafland, C., *Bijbels en daarom gereformeerd*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2001.
- Graafland, C., *Gedachten over het ambt*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1999.
- Graafland, C. 'Bevinding: Kracht en zwakheid van de Gereformeerde Gezindte', in: W. Aantjes et al. (red.), *Gereformeerden en het gesprek met de cultuur*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1991, 151-161.
- Graafland, C., *Verantwoord gereformeerd – een voortgezet gesprek*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1995.
- Graafland, C., *Om Gereformeerd te blijven – Terugzien, vooruitzien en omhoogzien na 40 jaar studie van de gereformeerde traditie*. Maassluis-Hellevoetsluis: MaassluisdeDrukkerij, z.j., Lezing gehouden op 6-1-1993.
- Graafland, C. 'Gereformeerden op zoek naar God (6), een voortgezet gesprek', *De Waarheidsvriend* (5-9-1991), 7-8.

Graafland, C., *Gereformeerden op zoek naar God. Godsverduistering in het licht van de Gereformeerde spiritualiteit*, Kampen: De Groot-Goudriaan, 1990.

Graafland, C., *Zekerheid van het geloof*, Amsterdam: Ton Bolland, 1972.

Graafland, C., *Waarom nog gereformeerd?*, Kampen: Kok, 1973.

Graafland, C., 'De continuïteit en actualiteit van de gereformeerde theologie', *In augurale rede aan de Rijksuniversiteit Utrecht*. Kampen: Kok, 1972, 1-25.

Graafland, C. *Verschuiving in de Gereformeerde Bondsprediking*, Woerden: Zuiderduijn, 1965.

8.1.2 Ongepubliceerde bronnen

Graafland, C., Collegedictaat 'HC zondag 12 - vraag en antwoord 31', *HDC doos 43*, 1983-1984, 1-59.

Graafland, C., Collegedictaat 'Kerk, Koninkrijk en ambt', *HDC doos 46*, 1982-1983, 1-49.

Graafland, C., Collegedictaat 'HC zondag 1-3', *HDC doos 44*, 1979-1980, 1-124.

Graafland, C., Collegedictaat 'De Heilige Geest bij Calvijn en zijn volgelingen', *HDC doos 47*, 1977-1978, 1-74.

Graafland, C., Collegedictaat 'NGB artikel 11-14', *HDC doos 47*, 1974-1975 (schatting), 1-153.

Graafland, C., Lezing 'De stijl van het predikantschap', *HDC doos 20*, 2003.

Graafland, C., Lezing 'Gedachten over het ambt (I)', *HDC doos 41*, 2000. Lezing voor classis Gouda.

Graafland, C., Lezing 'Gedachten over het ambt (II)', *HDC doos 41*, 1999. Lezing voor Christelijk Gereformeerde Landelijke Werkgroep Vrouw en Kerk.

Graafland, C., Lezing 'Ambt en gemeente', *HDC doos 41*, 1999-2004 (inschatting).

Graafland, C., Lezing 'Openbaring en verkondiging', *HDC doos 20*, 1999.

Graafland, C., Lezing 'Bespreking van het manifest (dr. K.E. Bras) Hilversum', *HDC doos 20*, 1996.

Graafland, C., Lezing 'Leven bij de bron', *HDC doos 20*, 1993.

Graafland, C., Lezing 'Ethische aspecten van het predikantschap', *HDC doos 20*, 1978.

Graafland, C., Lezing 'Continuïteit en/of discontinuïteit in het kerkelijk belijden als uitdrukking van het geloof', *HDC doos 20*, 1973.

Graafland, C., Lezing 'Bijbel en cultuur', *HDC doos 9-32*, 1958-1972 (schatting).

Graafland, C., Lezing 'Gedachten over het ambt (III)', *HDC doos 20*, z.j.

Graafland, C., Lezing 'De zekerheid van het geloof I', *HDC doos 9-30*, z.j.

Graafland, C., Preek over Jes. 9:1, *HDC doos 35*, z.j.

Graafland, C., Preek over Jes. 40:3, *HDC doos 5-6*, 1991,

Graafland, C., Preek over Mat. 28:19a, *HDC doos 6-27*, 1971.

Graafland, C., Preek over Joh. 15:26-27, *HDC doos 4-62*, 1958-1963.

- Graafland, C., Preek over Joh. 16:8-11, *HDC doos 4- 63*, 1963-1968.
- Graafland, C., Preek over Hand. 1:6-8, *HDC doos 4-71*, 1963-1968.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:1-4, *HDC doos 5-25*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:3, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:4a (I), *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand 2:4a (II), *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:4a en 19:2, *HDC doos 3-63*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:16-17a, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:33, *HDC doos 1-6*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:5-15, *HDC doos 5-25*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:12-18, *HDC doos 32*, z.j.,
- Graafland, C., Preek over Hand. 2:46, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 5:12, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 5:13-16, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hand. 8:4-25, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Fil. 2:14-16, *HDC doos 4-84*, z.j.
- Graafland, C., Preek over 2 Tim. 1:6, *HDC doos 3-93*, 1970.
- Graafland, C., Preek over 2 Tim. 2:15, *HDC doos 4-85*, z.j.
- Graafland, C., Preek over 2 Tim. 4:5, *HDC doos 4-86*, 1984.
- Graafland, C., Preek over Hebr. 2: 8b, 9a, *HDC doos 4-87*, z.j.
- Graafland, C., Preek over Hebr. 10:37-39, *HDC doos 32*, z.j.
- Graafland, C., Preek over 1 Petr. 1:13, *HDC doos 6-19*, 1967.
- Graafland, C., Preek over Openb. 22:17a, *HDC doos 5-50*, z.j.
- Graafland, C., Preek over HC zondag 1-III, *HDC doos 7-5*, z.j.
- Graafland, C., Preek over HC zondag 2, *HDC doos 7-7*, z.j.
- Graafland, C., Preek over HC zondag 3, *HDC doos 6-1*, z.j.
- Graafland, C., Preek over HC zondag 12, *HDC doos 3-18*, 1968-1972.

8.2 Overige literatuur

- Beek, A. Van de, *Spreken over God. Hoofdlijnen van de theologie*, Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers, 2020
- Beek, A. van de, *Lichaam en Geest van Christus. Theologie van de kerk en de Heilige Geest*, Zoetermeer: Meinema, 2012.

- Belt, H. van den, 'Gestempeld door Lexmond', *De Waarheidsvriend* (13-3-2014), 9-11.
- Boersma, A., *Tegendraads gereformeerd. Biografie prof. dr. Cornelis Graafland*, Utrecht: Kok Boekencentrum, 2021.
- Bruggen, J. van, 'Gedachten over het ambt – Plaatsbepaling van een boek', *HDC doos 41*, 1999.
- Geuze, M.D., 'Samen met alle heiligen', in: C.G. Graafland et al. (red.), *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1993, 143-158.
- Graaf, J. van der, 'Perforatie van gemeentegrenzen', *De Waarheidsvriend* (20-6-1991), 5.
- Graafland, C.G. et al. (red.), *Uitdagend gereformeerd. Reacties op prof. dr. C. Graafland*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1993.
- Guijt, G. Charismatisch gereformeerd. Een systematisch-theologisch gesprek tussen prof. Dr. C. Graafland en de gereformeerde traditie over de bijzondere charismata, *Masterthesis aan de PTHU*, 2022.
- Halldorf, P., *Vol van de Geest. Hoe de Heilige Geest het dagelijks leven verrijkt*, Uitgeverij Ark Media, Heerenveen, 2022.
- Heer, J.M.D. de., *Spiegel & spanningsbron: Opiniëvorming in reformatorische kerken over de evangelische beweging en de charismatische vernieuwing*, Houten: Den Hertog, 2018.
- Hoek, J. Graafwerk inzake het ambt (3), *De Waarheidsvriend* (27-5-1999), 9-11.
- Lindé, F., 'Frikyrklig Ecklesiologi?', *Scandinavian Journal for Leadership & Theology* 2 (2015). <https://doi-org.pthu.idm.oclc.org/10.53311/sjlt.v2.2>.
- Redactie kerk, 'Dr. A. van de Beek vijftig jaar predikant', *Reformatorisch Dagblad* (9-6-2020), 2.
- Redactie kerk, 'Synodelid: Wees vooral bezig met Evangelie', *Reformatorisch Dagblad* (13-2-2023), 2.
- Veenhof, J., *De kracht die hemel en aarde verbindt*, Uitgeverij Boekencentrum: Zoetermeer, 2016.
- Velema, W.H., 'Onontwijkbare vragen bij bescheiden gedachten', *Reformatorisch Dagblad* (13-1-1999), 17.
- Vergunst, P.J., 'Ik' op de snijtafel', *De Waarheidsvriend* (24-03-2022), 4-6.
- Vries, J. de, 'Ego van de postmoderne mens', *Reformatorisch Dagblad* (31-3-2022), 34-35.
- Oskamp, P., Reportages onderweg, in: Paul Oskamp en Niek Schuman (red.), *De weg van de liturgie*, Zoetermeer: Meinema, 1998, 11-22.

Geraadpleegde online bronnen

<https://protestantsekerk.nl/verdieping/protestantse-kerk-en-de-visie-op-het-ambt/> (d.d. 4-1-2024).

<https://www.nederlandse-geloofsbelijdenis.nl/> (d.d. 23-5-2024).

<https://www.heidelbergse-catechismus.nl/verlossing/zondag-12> (d.d. 24-2-2024).

<https://protestantsekerk.nl/verdieping/waar-gaat-de-geloofsbelijdenis-van-nicea-over/> (d.d. 10-6-2024).

https://assets.vu.nl/d8b6f1f5-816c-005b-1dc1-e363dd7ce9a5/830f25c2-47a9-47b3-ab85-442004bd24c7/1055_Graafland_C_tcm215-385955.pdf (d.d. 22-6-2024).

9. Bijlagen

9.1 Ongepubliceerde fragmenten uit lezingen en preken van Graafland

In deze bijlage zijn (met toestemming) uitgebreide citaten gepubliceerd uit het archiefmateriaal van Graafland dat te vinden is in het HDC. Deze citaten zijn gekozen, omdat ze bepaalde beweringen of conclusies in mijn hoofdtekst onderbouwen. Op één uitzondering na heb ik alle lezingen en preken de citaten waarna verwezen zijn in de hoofdtekst hier opgenomen. Alleen het citaat uit de Lezing Bijbel en Cultuur heb ik niet kunnen toevoegen. Voor de collegedictaten heb ik ook niet alle citaten opgenomen, vanwege de hoeveelheid werk die daarin ging zitten.

Met onderstaande werkwijze sluit ik aan bij Gerco Guijt waarbij ik min of meer dezelfde regels hanteer als hij, die ik hieronder toelicht:

- *Selectieve correctie.* Over het algemeen heb ik zo veel mogelijk de tekst en typografie van Graafland overgenomen, zoals afkortingen (bijv. “Pi” i.p.v. Pinksteren). Oude spelling heb ik gehandhaafd (bijv. “jalours”), maar daadwerkelijke typfouten heb ik gecorrigeerd (bijv. “voormheid” > “vroomheid”).
- *Cursivering.* Woord(groep)en die ik cursief heb afgedrukt, betreffen bijschrijvingen met de pen door Graafland.
- *Doorhalingen.* Indien Graafland in zijn eigen tekst zinnen of woorden heeft doorgestreept, heb ik deze zinnen (indien mogelijk) toch overgenomen en met een doorhaling weergegeven. Wanneer hij het bewust onleesbaar heeft gemaakt, heb ik dat laten zien met de tekens xxx.
- *Onleesbaar.* Ik noteer [~] als ik een of meer woorden niet kan lezen. Aan het aantal tildes is te zien om hoeveel onleesbare woorden het gaat.
- *Rankschikking.* Ik heb de citaten ondergebracht naar type: preek, collegedictaat en lezing. De preken over Bijbelteksten zijn gesorteerd volgens de plek in de Bijbel, de preken over zondagen uit de Heidelbergse Catechismus conform hun plek in deze catechismus. De collegedictaten en de lezingen heb ik gesorteerd naar de doosnummers in het HDC.
- Met [...] op een wit regel geef ik aan dat ik tekst heb weggelaten.
- Zowel de accent aigu als de accent grave heb ik voor het gemak weergegeven met de accent aigu (bijvoorbeeld é). Graafland heeft ook veel onderstreept met pen. Deze heb ik niet overgenomen, omdat ze vanwege de veelheid van de onderstrepingen wat minder zeggingskracht hebben. Alleen wanneer het een getypte onderstreeping betrof, heb ik hem wel overgenomen.
- De nummers in de subkoppen verwijzen naar de betreffende bladzijden van het document. Bij een groot aantal citaten heb ik een kenmerkende typering gegeven. Deze staat er in **bold** boven en is dus mijn eigen interpretatie van het citaat. Deze wijze van werken heb ik toegepast om deze typering niet mee te laten komen in de voetnoten van mijn scriptie.

Preek over Jesaja 9:1 (HDC doos 35)

16

Belofte en vervulling

En als ik dat nu op ú mag toepassen. Ik zei zo juist, als u werkelijk uitziet naar de komst v. dat Licht, dat Chr. is ook in uw leven. En u bent onder de indruk ervan dat het er nog niet is, dat het nog gemist wordt door u, *dán* zeg ik: u bent rijker dan u denkt. Want leven uit de belofte, hunkeren naar de vervulling, uitzien naar de komst v.d. H.J. als het Licht, dat schijnt in uw duisternis, dat mag u reeds brengen tot xxx de geloofservaring, dat Chr. er al *ís*, nu reeds, ook in uw leven. Leven uit de belofte, dat is wel gericht op de toekomst. Maar dan een toekomst, waarvan wij *nú* al door het geloof ervaren, xxx rijk en *hoe* [~], hoe verblijdend en bevrijdend zij is.

Terug naar voetnoot 92

Preek over Jesaja 40:3 (HDC doos 5-6)

5-6

Nu *gem* dat is het nu helemaal, ~~gem~~ En broeder Wim Bouw. *U wist het natuurlijk al*. Maar dat is nu roeping. Dat is nu het motief, de reden, waarom ménsen, jij en ik het hart hebben om dienaar van het Woord te worden en te zijn en ook te blijven. Omdat we die stem hebben gehoord! Omdat we gehoord hebben, dat er iemand, maar dan natuurlijk met grote hoofdletters, dat we IEMAND hebben horen roepen. Waar zou je anders de moed vandaan halen om boodschapper te zijn van het Evangelie? We zouden toch op zijn minst voortdurend door de aanvechting worden overweldigd, dat we bezig zijn met wat eigen fantasieën, [~], idealen te verkondigen, idealen die *omdat het onze idealen zijn* in rook opgaan. Want wat komt er *daar* van terecht?

Nee, dat zouden we niet volhouden. Maar nu we een *stém* hebben horen roepen, waarvan we mogen geloven, dat het de stem van God zelf is. Nu willen wij niet alleen, maar nu kunnen we niet anders dan die stem doorgeven. Zoals Jesaja het hier doet: Hoor, iemand roept.

Terug naar voetnoot 69

10-11

Deze tijd is een woestijn

Maar xxx, omdat ik het kort moet houden, nu wil ik het vooral richten op de gemeente, de kerk en op ons persoonlijk. Want ja, het is wel heel kritisch benaderd, maar ik denk toch, dat het waar is, als ik zeg: die woestijn is óók de gemeente. Trouwens, dat is ook helemaal in overeenstemming met Jes. 40. Want daar wordt met die woestijn ook Israël zelf bedoeld, omdat het volk in grote chaos en verval verkeert en er van ~~haar~~ *hen* uit geen *enkel* zicht is op vernieuwing.

En dat geldt ook bij Joh. de Doper. Calvijn zegt n.a.v. deze tekst. Waarom ging Joh. in de woestijn prediken? Wel omdat hij *dáár* op die plek lijfelijk aan het volk wilde laten zien, hoe het met haar gesteld was. Wij staan hier in de woestijn. Zo is het nu met ú Israël, kinderen van Abraham, volk van God.

En ja, zo is het *nú* nog, meer dan ooit. De optimisten ontkennen dat wel. Daar ~~zegt~~ heeft Calvijn 't ook over. Maar *dan laat hij erop volgen* er zijn er gelukkig ook nog, die het erkennen en *hérkennen* en die verlangen naar, die zuchten om verlossing en vernieuwing. En vooral voor *hén* is ~~dan~~ dit woord bestemd. Van *hén* geldt het, als de profeet krijgt te horen: spreek tot het hart van Jeruzalem. Dat *gebukt gaat* en klaagt onder de woestijntoestanden van het volk, de droogte, de dorheid, de

armoede, de verlatenheid, het onvruchtbare isolement. *Ze zijn er mee in grote verlegenheid.* O God, wanneer wordt het nog eens anders. Kijk, in die woestijn krijgt nu de profeet de opdracht om de weg van de Here te bereiden, d.w.z. de terugkeer van God tot zijn volk *na zoveel jaren van Godsverduistering, terugkeer van God, ja om die* aan te kondigen en door zijn verkondiging óók te realiseren. En dat houdt dan tegelijkertijd ook in de terugkeer van het volk tot zijn *God en tot zijn* land en zijn stad, tot Jeruzalem. Dat zien we vandaag ook gebeuren. En Ja dat mag jij nu ook hier gaan doen. *In dit stukje woestijn.* Dat is je opdracht.

Terug naar voetnoot 69

Preek over Mattheüs 28:19a (HDC doos 6-27)

3

Kerk tot instituut geworden

Wat is een kerk waard, die wel haar bijdragen xxx *levert a/d cultuur en a/d politiek en a/d [~] structuren*, maar die xxx niet meer weet *en zelfs niet meer wil weten*, wat het is om mensen, hele doodgewone individuele mensen, *maar toch mensen, die bestemd zijn voor de eeuwigheid, om mensen* te werven xxx *voor J.* om hen te bewegen tot het geloof, om hen i. aanraking te brengen met *J. de levende Heer.* Wat is een kerk waard, die dát niet meer doet *en niet meer wil doen.* Is dat nog wel een kerk? Is ze dan niet veel meer *geworden tot* een instituut *[~] v.h.* xxx algemene *[~]* geworden. Een bruikbaar geval. *Inderdaad.* Maar niet meer een kerk v. J. Chr. Dat is, dacht ik, de verzoeking voor de kerk i.o. tijd.

Terug naar voetnoot 180

8

Persoonlijk tot discipel gemaakt

En is dit nu ook zo? Zijn wij zelf tot disci v. J. gemaakt. ~~Die vraag heb ik zojuist a/d kinderen gesteld, maar die wil ik dan ook aan u stellen xxx~~ Zijn ook wij reeds overgegaan i.e. andere staat des levens. Is ons beroep, is onze levensroeping veranderd. Want daar gaat 't ook nu nog over. En als u dan vraagt: *[~]* wat houdt die nieuwe staat des levens dan in dan houdt dat in, dat we worden tot leerlingen v. J. Want dat betekent dat woord “discipel” letterlijk: leerling-zijn. En dat is zo'n volstreekte nieuwe situatie – waar we dan in xxx verzeild raken, gem. Zo volstrekt nieuw...

Want weet u: dan worden we v. mensen die xxx *dachten dat zij 't wisten*, tot mensen, die 't niet meer weten. *Dan worden we* van mensen, die *dachten dat zij 't konden* xxx xxx tot mensen die 't niet meer kunnen.

Terug naar voetnoot 180

Preek over Johannes 15:26 en 27 (HDC doos 4- 62)

5-6

De ware geloofservaring komt van boven

Want, zoals ik al zei: daar komt het op aan: komt, wat wij geloven en naar wij menen in het geloof ervaren, komt dat nu van boven, of komt dat xxx uit onszelf op? En nu zegt de Schrift: waar de H.G. werkzaam is, daar komt het van bovenaf. Want deze Geest is van de Vader uitgegaan. Hij is God zelf. En wat hij doet in zijn kerk en in het hart, dat is een goddelijk werk. Daar hoeft dus geen vraagteken achter gezet te worden. Dat hoeven we niet te verklaren uit allerlei psychologische oorzaken. Dat kunnen we ook niet daaruit verklaren. Want dit werk vindt niet zijn oorsprong in ons.

Maar dat vindt zijn oorsprong in God. Dat werk is dus een wonderwerk. Dat leent zich er niet voor om verklaard en om geanalyseerd te worden. Dit gaat goddelijk daar bovenuit. Zodat, waar de Geest in ons gaat werken, wij moeten zeggen: *Het is een wonder in onze ogen – we zien het, maar doorgronden het niet*. Begrijpen doen we het niet, maar waar is het. Hier is een wonder geschied. Zie dat is nu de betekenis ervan, dat de Geest uitgaat van de Vader. En daar ligt dus ook een geweldige troost in. Want nu hoef ik niet meer t.o. mijn bestrijders mijn geloof te legitimeren vanuit mijn gevoelens. Ik hoef niet, zoals ik eens gehoord heb, mijn eigen bekering te gaan verdedigen, door te zegen hoe en waar en hoe bijzonder alles in mijn leven xxx toegegaan. Maar nu heb ik t.o. mijn bestrijders een *ander* wapen. En dat is niet mijn bekeringsgeschiedenis, maar dat is het Woord Gods. Daar kan ik mij op beroepen. En als ik mij daar op beroepen kan, dan is dat het bewijs dat het de Geest Gods is, die in mij werkt. Want dat is het kenmerk van de Geest, dat Hij zich verbindt aan het Woord. Onthoudt dat dus, gem. Wilt u zich legitimeren, wat betreft de echtheid van uw geloof. Wilt u weten, of het werkelijk de H.G. is, die in u werkt. Dan moet u zich kunnen beroepen op het Woord. Dan moet u staan op het Woord. En als u daarop staan mag, dan hebt u niets te vrezen. Maar als u daar niet op staat, en u kunt alleen maar wonderlijke verhalen vertellen. Dan zeg ik, en dat moet ik zeggen: al zijn die verhalen dan nog zo bijzonder, maar dan is het *niet* Gods Geest, die in u werkt, maar dan is het uw eigen geest. En xxx raad ik u dringend aan om daar geen grond van te maken voor de eeuwigheid. Want daar komt u zeer beslist bedrogen mee uit. Want als het niet is naar het getuigenis Gods, het zal geen dageraad hebben.

Terug naar voetnoot 179

21-23

Waarschuwing tegen leven bij inwendig licht buiten de Bijbel om

En dat is nú nog zo. Het getuigenis van de Geest verbindt zich met het getuigenis van de prediking des Woords. Dienst des Woords is dienst van de H.G. Dat is een christelijk axioma. Ja, ik weet wel: er zijn er altijd geweest, die deze Bijbelse leer omver hebben willen werpen. Ik denk daarbij vooral aan de dopersen uit Calvijns dagen, een geslacht, dat ook nu op sommige plaatsen en in sommige kringen nog welig tiert. Zij wilden de geest en het Woord van elkaar trekken. Het woord, de Bijbel, dat zijn maar letters. En mensen die zich daarin verdiepen, dat zijn letterknechten. ~~En als er dan nog eens een promoveert tot dr. in de theologie, dan is dat letterknechterij in optima forma.~~ Zij halen de schouders erover op, en ze denken: stumpers toch eigenlijk. Neem dan zij, zij leven bij de Geest, het inwendig licht. Zij worden door God geleerd en niet door de letter. En ze weten te vertellen van ingevingen en profetieën, en zeer bijzondere ervaringen. Maar wat is het gevolg ervan: wel twee dingen: in de 1^e plaats dit. Dat de mens op de troon komt te zitten. Want zij zijn het en zij weten het. En zij durven het vertellen. En o, wee, als je er iets tegenin durft te brengen. Dan ben je vijand van Gods volk, dan ken je geen genade. Dan ben je blind, dan sta je er buiten. Maar in wezen zijn ze zelf in hun eer gekrenkt, en trachten daarom een ander zo diep mogelijk terug te krenken. En het tweede gevolg daarvan is, dat dezulken vervallen in eenzijdigheden, soms in grote dwalingen. Dat laat zich immers horen: want als wij de correctie van het woord niet meer, als we ons door het Woord niet meer laten gezeggen, dan zijn we overgeleverd aan onszelf, aan ons verstand of aan onze gevoelens. Dezulken zijn een schip zonder roer. Ze drijven mee op de stroom van hun gevoelens.

Daarom moeten wij elkaar zo ernstig waarschuwen, want dit gevaar is ook onder ons niet denkbeeldig. Onthoudt het en leef erbij, dat de Geest en Het Woord zijn met elkaar verbonden. Wilt u dus werkelijk door de Geest geleerd worden: laat u dan onderwijzen door het Woord. Dat wil dus ook zeggen: begeef u trouw onder de bediening van het Woord. Dat is het middel, door God ingesteld. En wanneer gij daar begerig en biddend onder mag verkeren, dan zal uw ziel daar

wel bij varen. Petrus zegt: Maar wij hebben het profetische woord, dat zeer vast is: en gij doet wel, dat gij daarop acht geeft als op een licht, schijnende in een duistere plaats, totdat de morgenster opgaat in uwe harten.

Gemeente, wat heeft Chr. zijn discipelen reeds rijk onderwijs gegeven aangaande de trooster, voordat het Pinksteren was geworden. Nu moeten ook nog Pinksterfeest vieren. God geve, dat het xxx onderwijs van vanmorgen daarop een goede voorbereiding heeft mogen zijn. Amen.

Terug naar voetnoot 179

Preek over 2 Tim 2:15 (HDC doos 4-85)

1, 5, 7

Gemeente,

Het is geen geringe zaak om *in onze tijd als jonge man die het leven nog voor zich heeft* bevestigd te worden in het ambt van predikant. Er is een tijd geweest, waarin predikant-zijn behoorde tot de aantrekkelijke ~~baantjes~~ *beroepen*. Je hoefde niet veel te doen. *Je had een lui leven*, je werd door je gemeente behoorlijk in de watten gelegd. Kortom, het was een beroep, dat met veel romantiek omgeven was. Het klonk bijna idyllisch, als men sprak van: met Marietje in het pastoretje.

[...]

Laten wij daar altijd om blijven denken, wij ~~alleen als~~ predikanten, dat wij arbeiders zijn. Arbeiders in Gods wijngaard. En als een gewone arbeider al rekening houdt met zijn werkgever, en het belangrijk vindt, xxx hoe zijn werkgever over hem oordeelt, hoeveel te meer zullen wij dan geen rekening moeten houden met ónze werkgever, die in de hemelen is, en hoezeer moeten wij er dan niet op uit zijn om de ~~gunst~~ goedkeuring van onze werkgever te verwerven.

Dat is dan ook het beeld, dat Pls hier oproept. Want hij wijst Tim. erop dat hij als zo'n arbeider zich Gode beproefd moet voorstellen. Dus Tim. moet altijd weer met zijn werk naar God toe gaan, om het dan door Hem te laten toetsen. En als hij *het dan goed gewerkt heeft die toets kan doorstaan*, dan zal hij ~~die~~ niet beschaamd staan, maar zal hij de goedkeuring des Heren mogen wegdragen.

Terug naar voetnoot 67

Preek over Handelingen 8:4-25 (HDC doos 32)

10-12

Vervulling van de Geest komt via het ambt

En nu zou ik daarvan dit willen zeggen. Gem. het is nodig én tegelijk een heel groot wonder als wij tot het geloof in de H.J. mogen komen. Want dat *is* al een werk v.d. Geest. En dat *bréngt* reeds een grote blijdschap in ons leven. Maar nu mogen wij er ook naar staan, dat er zo iets als een doorbraak v.d. Pi. Geest komt in ons leven. Dan komt het geloof *nl* tot zijn volle kracht, tot zijn volwassenheid, zou Pls zeggen. Dan komt er nog meer blijdschap, maar vooral komt er dan nog meer zekerheid en meer vrijmoedigheid, en meer kracht tot heiligmaking, tot zelfverloochening en tot lijdzaamheid en tot daadwerkelijke liefde. Dat brengt die Pinkstergeest *nl* allemaal met zich mee.

En nu moeten wij niet denken, dat dat maar een onnodige luxe is. *Die we ook wel zouden kunnen missen*. Nee, want anders waren de Ap. daar niet speciaal voor uit Jer. gekomen. ~~Als het zo onnodig zou geweest zijn~~. Nee, het is wél nodig. Want leven uit de kracht v.d. Pinkstergeest, dat doet ons *zelf* niet alleen ~~maar~~ goed, maar dat strekt ook tot meerdere eer des Heren. Daar wordt

de Here zelf door verheerlijkt. En dat wil Hij nu juist. Hij wil in en door ons leven worden verheerlijkt. En ook de ander xxx vindt daar baat bij. Want door die pinkstergeest worden wij ook toegerust om instrumenten te zijn in de dienst des Heren. Ik zou nog weer eens aan Filip. terugdenkende, willen zeggen, dan worden we pas werkelijk diaken in de stijl v. Fil. Als wij zelf mensen zijn, die vervuld zijn met de kracht v.d. Pinkstergeest.

xxx Ik hoop dus, dat u om die Pinkstergeest ~~verlegen bent~~, waarachtig verlegen bent. Alleen moet u dan niet rondom de komst v. die Geest bijzondere voorstellingen gaan maken, b.v. in deze zin, dat die Geest alleen komt op een hele opvallende *en* bijzondere manier. Nee, want dat vind ik nu juist het leerzame v. deze geschiedenis, dat die Geest komt d.m.v. de handoplegging v.d. Ap. D.w.z. Hij komt langs de weg v.h. apostolisch ambt. Niet langs een bijzondere weg, maar langs de ambtelijke weg. Dat moet u onthouden, gem. Ik weet wel, dat er altijd neiging bestaat om het gewóne ambt en het bijzondere v.d. Geest t.o. elkaar te stellen, en te menen, dat die twee maar heel weinig met elkaar te maken hebben, zelfs ergens vijandig t.o. elkaar staan. xxx Ook Bijbelgeleerden zijn er *zelfs*, die dit denken. En die de Bijbel ook zo verklaren. Maar ook gewone gemeenteleden zijn er, die denken: ach, die dominee of die ouderling, en die gewone wekelijkse verkondiging en de sacramenten, die hebben als het erop aan komt maar heel weinig te betekenen, nee, de Geest xxx komt op een bijzondere manier. Heel apart en heel opvallend. Maar het is niet waar, gem. U vergist u. En als u op deze *bijzondere* manier de komst v.d. Geest verwacht, dan wacht u tevergeefs. En dan moet u ook *nog* uitkijken, dat u zich niet iets gaat inbeelden. Want het gevaar is niet denkbeeldig, dat als men dan meent op die bijzondere manier de Geest te hebben ontvangen buiten het Woord om en buiten het apostolisch ambt om, dat men in feite dichter bij Simon de Tovenaar dan bij Filippus en de apostelen zich ophoudt. Ook dan kan nl een betovering zijn. Daarom is het zo uitermate belangrijk, dat wij dit goed zien, dat de Geest wil komen in ons leven langs de weg v.d. ambtelijke bediening. En *Want* dat is de weg v.h. apostolische woord dat u hier in deze kerk week aan week wordt verkondigd. Als u dus om de Geest verlegen bent, en ik hoop, dát u er om verlegen bent, dan moet u hiér zijn, zondag aan zondag, biddend en verwachtend, en net als de disc. vóór Pinksteren eendrachtig, ja dat ook, eendrachtig met elkander, om zo in en door de verkondiging v.d. Naam v. J. Chr. en samen biddend de Geest te verwachten. Dan mag ík u zeggen: Wie de Here zo verwachten, die zullen niet beschaamd worden.

De Geest komt via de handoplegging v.d. apostelen. En die waren daar speciaal voor uit Jer. Gekomen. Weet u, wat daar ook nog uit blijkt. Daar blijkt de oecumenische verbondenheid uit, die i/d plaats ~~maakt voor~~ *komt van* de natuurlijke vijandschap. Want Jer. en Sam. waren van ouds water en vuur. Zij stonden als vreemden en als vijanden t.o. elkaar. Maar waar nu van nature de tegenstellingen en de vervreemding heersen, daar komt de ware en hartelijke verbondenheid *in eenheid* in Chr. door de Geest.

Terug naar voetnoot 192

Preek over Handelingen 2:1-4 (HDC doos 5-25)

12-16

En zo kom ik tot mijn laatste gedachte. De Geest heeft op Pinksteren de tijd vervuld. xxx Wij leven in het laatste der dagen. De Geest heet ook het huis vervuld. De kerk is er, en zal er blijven tot het einde toe, als woonstede v.d. Geest op aarde. En nu in de derde plaats: Op Pinksteren heeft de Geest het hart vervuld. Vs.4: En zij werden allen vervuld met de H. Geest.

Ik zocht even de kanttekeningen v.d. st. vertaling op, om te zien, wat die ervan zeiden. Ze zeggen dit: Met de Geest vervuld, wil hier zeggen, dat zij vervuld werden met buitengewone gaven v.d. H.G.

Dat geloof ik niet. Tenminste. Dat komt er wel bij *natuurlijk*. Maar dat is niet alles. Als dat alles was, dat op Pinksteren deze disc. Met buitengewone gaven werden begiftigd, nu ja, dan zouden we het ook heel gemakkelijk als passé kunnen beschouwen. Dit is tóén gebeurd, maar dat was zo iets bijzonders, daar hebben wij nu niets meer xxx mee te maken. Het eerste Pinksterfeest is dan niet meer dan een historisch feit uit het verleden, met geen betekenis voor het heden.

Maar zo is het niet. Dat Pinksterfeit heeft ook met vandaag te maken, met u en met mij. Daarom komt ook vandaag tot u en tot mij de vraag: Hebt gij de H. Geest ontvangen. Kijk, dat is nu een persoonlijke vraag. Zoëven hebben wij de gemeente centraal gesteld. Dat was nodig, vooral in onze tijd. Maar niet minder nodig is het om nu ook u en mij als personen, als mensen, met ~~harten~~ *een hart en met een persoonlijk [~] en een persoonlijke toekomst* even duidelijk centraal te stellen. Niet ~~om met de eer te gaan strijken~~ *gewichtig te doen*, maar om ons heel persoonlijk te confronteren met de vraag: Die Geest die Chr. heeft uitgestort, kénnen wij die, is die binnengekomen ook in óns leven, is die Geest ook ons hart gaan vervullen, ons bestaan *ontdekkend en vernieuwend* gaan beheersen. Zijn wij vervuld met de H.G. [MH: Ontbreekt handgeschreven tekst in dit citaat].

Maar nu komt u ook met een vraag. U zegt: Maar de disci. die bezaten vóór die tijd toch ook al die Geest. Wat is er dan voor verschil tussen vóór en na Pinksteren.

Ja, dat is ook een heel belangrijke vraag. Inderdaad, werkte die Geest ook vóór Pinksteren in het hart v.d. disci. Want dat zij Jezus waren gaan volgen, dat was al het werk v.d. Geest. En dat zij Jezus liefhadden, en ook dat zij hem trouw [~ ~ ~] bleven, en dat zij hem erkenden als de gezondene des Vaders, dat was allemaal werk v.d. Geest. En toch... toch ontbrak er nog iets aan. Wat ontbrak, dat was de volle zekerheid van het deelhebben aan Chr., de volle vrijmoedigheid om voor de naam v. Chr. uit te komen, de volle vrijheid om in nieuwheid des levens te wandelen, de volle blijdschap om Chr. groot te maken, en de volle liefde om uit te gaan tot een verloren mensen geslacht, [~] *volle bewustzijn xxx verzoend te wezen met een 3 enig God*.

Wij kunnen het ook zo zeggen. De Geest wérkte vóór Pi. wel in het hart v.d. disci. Maar hij wóónde nog niet in hun hart, hun hart was nog niet met de Geest vervuld.

En dat is nu juist het grote verschil. Want ook al werkt de Geest in ons hart, ~~maar~~ als hij *ons hart nog niet* vervult ~~dat hart nog niet ons~~ dan is er nog zoveel ruimte voor andere dingen. Dan leeft ook nog de vrees in ons hart, vrees voor de mensen, vrees dat wij ons bedriegen nog voor 't oordeel v. God, dan is er nog zoveel twijfel, dan is er ook nog zo veel angst, dan is er nog zoveel kleingeloof. Maar als de Geest ons hart vervult, dan is er voor dat alles geen plaats meer.

We zien het a.d. disc. Vóór die tijd, zaten zij achter gesloten deuren, [~ ~] *waren bevreesd*. En ook voor Jezus hemelvaart staat er nog, *dat sommigen twijfelden*. Maar nu breken zij naar buiten en zij gaan getuigen en de straat op om het aan allen te verkondigen. Vóór die tijd konden zij geen wonderen doen vanwege hun kleingeloof maar nu doen zij tekenen en wonderen. Vóór die tijd zwegen zij waar zij moesten spreken. Nu spreken zij gelijk de Geest hun gaf uit te spreken. Kijk, dat is nu de vervulling v.d. Geest. Die overvloed aan goddelijke genade, waardoor ons leven vol wordt v. God, vol v. zijn liefde en vol van diepe vreugde in zijn heil.

En nu zei ik zojuist al: Pinksteren is niet alleen een feit uit het verleden, maar Pi. heeft met vandaag te maken, met u en met mij. Tot óns komt vandaag de vraag: hebt gij de H.G. ontvangen, zijt gij reeds vervuld met de H.G.

Ach ~~weet u~~, ik denk, dat er gelukkig wel velen nog zijn, in wie de Geest werkt. Zodat zij Chr. *zijn* gaan volgen en liefkrijgen, Hem nodig hebben in zijn genade, en zo nu en dan ook mogen getuigen, dat zij zijn genade hebben ontvangen. Maar het is alles nog zo klein en karig. Het lijkt zoveel op het geloof v.d. disc. vóór Pi. Er is zo weinig vrijmoedigheid, zo weinig zekerheid, zo weinig waarachtige, geen oppervlakkige, maar waarachtige diepe geestelijke vreugde in God.

Dat komt, omdat zij ~~dan~~ nog niet vervuld zijn met de Pinkstergeest. Kijk, en dat kán nu [*ontbreekt stukje handgeschreven toegevoegde tekst*]. Want het is vandaag Pinksteren. Wij mogen vandaag tot elkaar zeggen: U kúnt vervuld worden met die Geest. Want die Geest wil niet alleen u bekeren, en u uw zonden doen zien en u om de vergeving doen roepen, maar hij wil nog veel meer in uw leven doen. Hij wil u er toe brengen, dat u ook in die vergeving deelt, dat u mag wéten, dat Chr. uw Heiland is. Hij wil *ook* u tot bevrijding brengen van uw angst en uw onzekerheid van uw xxx xxx krampachtigheid. Hij wil u brengen tot de vrijheid der kinderen Gods.

Dat alles kán, want vandaag is het Pinksteren. De Geest kan het en hij wil het, en hij dringt er bij u op aan: *Laat mij ook uw hart vervullen.*

Gem. en dat uw antwoord *ook* mag zijn: kom schepper, Heilige Geest en doorwaai deze hof, opdat de rijkdom v. uw *genade* ook in mijn leven a.h. licht trede.

Terug naar voetnoot 126

Preek over Handelingen 2:3 (HDC doos 32)

12-13

Gave van tongen onbekend

En denk ik, dat wij tot dát deel v.d. chr. gemeente behoren die ook deze gave helemaal vergeten zijn. Velen weten niet eens, dat ze er is. En onbekend maakt natuurlijk ook hier onbemind. Ze zijn er dus ook helemaal niet om verlegen. Dáárdoor komt is het *ook*, dat die gave in de gemeente niet of nauwelijks voorkomt.

[...]

Ik moet erkennen, dat ik totnutoe die laatste gave v.d. H.G. nog niet heb ontvangen. Hoewel ik er vroeger Hem menig keer om gebeden heb. Want ik zou zo graag, juist in mijn persoonlijk gebed de Here willen prijzen, willen aanbidden, en juist dan stuit [ik] op de armoede v. mijn woorden, waardoor alles zo beperkt blijft. En ook mijn hart er vaak zo weinig in mee komt. O en als die Geest nu ook die tong wil geven. Dat zou toch heerlijk zijn. Dan zou in mijn leven de Here meer tot zijn eer komen en dan zou mijn hart verruimd worden, en ik denk, dat ik dan ook vrijmoediger zou zijn in het spreken over de Here met en tot anderen. Maar nogmaals, die gave heeft de H.G. mij totnutoe niet geschonken. Ja, Hij is ook vrij om dat te doen en niet te doen. Want Hij is God, soeverein in al zijn weg en werk. En misschien zou ik met die gave wel de verkeerde kant opgaan, net als die gelovigen in Cor. En toch verlang ik er wel naar. Daarom houdt het mij ook nu weer bezig. En daarom vraag ik ook aan u: Hebt u die gave v.d. Pi tong nog niet ontvangen of ook niet. Net als ik. Want zij is er toch wel. En de Geest hééft toch gaven om ze uit te delen. Ik sprak nog niet zolang geleden een predikant, een G.B. predikant, een eenvoudige [~] man, die in zijn eenvoud mocht zeggen, dat de Geest hem die gave had geschonken. En ik wil eerlijk erkennen, dat ik jaloers op hem was.

Terug naar voetnoot 187

Preek over Handelingen 2:4a en 19:2 (HDC doos 3-63)

7

Maar [~], hoe belangrijk dit ook is, de vraag die 't Woord ons vanmorgen stelt, is allereerst gericht tot de ware gelovigen. Wie dat zijn, ook daarover kan en wil ik niet oordelen. Maar er zijn er gelukkig ook vanmorgen, hier i/d kerk. Tot u komt de vraag – heel persoonlijk. Tot u – tot u: hebt gij de H.G. ontv. toen ge tot 't geloof zijt gekomen. Ja, [~] daar dan eens antw. op te geven. Dat valt misschien nog niet eens zo mee.

Vandaar dat we ook dat woord uit Handelingen 2:4 als tekst hebben gekozen. [~ ~ ~] en zij werden allen vervuld met de H.G. Dat is 't En wat is dat dan? Ik geloof dat we dit 't beste duidelijk kunnen maken a.d. disc. V.d. H. J. Voor Pi. Waren zij ook ware disc. J. Had hen geroepen, zij hadden J. beleden als hun Heere. Zij waren getuigen geweest v. zijn sterven en opst. Zij hadden hem ten hemel zien opvaren. Zij hadden, [~] om 't zo eens te zeggen, al heel wat ondervonden. En toch hadden ze toen de H.G. nog niet ontv.

Uit een aantal dingen blijkt dit ook heel duidelijk. 3 dingen wil ik noemen. In de 1^e pl lezen we, dat zij vlak voor de [~]. v. J. nog twijfelden. Zij kenden nog niet de vaste zekerheid, dat J. de beloofde mess, was, en dat Hij waarachtig voor hen gest. en opgest. was. Zij twijfelden nog. In de 2^e pl. verstonden zij de Schriften nog niet [~], en daardoor misten zij 't juiste inzicht i/h werk v chr. Want in Hand. 1 stellen zij a. J. nog de vraag, of Hij nu zijn Kon. op aarde zal weder oprichten. Toen hadden ze dus nog vleesch. gedachten over J. werk. En het 3^e dat ik wil noemen is, dat zij nog zeer bevreesd waren voor mensen. Zij vergaderden nog achter gesloten deuren uit vrees om de Joden.

Terug naar voetnoot 126

Preek over Handelingen 2:4a (I) (HDC doos 32)

9

Alle verschillen vallen weg

En dan vallen ook alle verschillen die wij in deze wereld maken, weg. Alle sociale verschillen. Denk maar hoe dat in de pinkstergemeente toegingen. Armen en rijken deelden met elkaar. Ja, dan voel je weer even die enorme afstand. *Want wat komt er bij ons van terecht?* En alle rassen en volken ~~dien~~ *delen* met elkaar in dat zelfde heil. Lees maar de namen v.d. volken, die straks allen Gods grote daden mogen horen. xxx *Want* weer moet het worden gezegd: dat de Geest wil uitgestort worden over alle vlees. Gem. zou dat ook niet zijn politieke en sociale en maatschappelijke consequenties hebben. *Zonder enige twijfel!* Wij kunnen toch ook niet zeggen, dat die jonge Pinkstergemeente zich beperkt heeft tot de ziel. Nee, de hele gewone dingen worden er ook bij betrokken, ook de stoffelijke dingen. De Geest sluit ~~tøeh~~ niets uit. Hij vervult ~~tøeh~~ alle dingen van ons leven. Zodat niet alleen ons hart, maar ook ons werk en onze ontspanning en onze idealen en onze relaties vol worden v.d. Geest.

Terug naar voetnoot 183

11-14

Pinkstergeest voor allen beschikbaar en werkt vooral op een gewone manier

Nu heb ik al verscheidene malen gezegd, dat wij zo sterk de afstand voelen tussen deze met de Geest vervulde discipelen en xxx ons. Terwijl wij toch behoren tot de N.T. sche gemeente. Ja, gem. dat brengt ons ertoe om ~~voørat~~ nog twee dingen te bedenken: *uitdrukkelijk tot u te zeggen.*

In de eerste plaats, xxx *dat wij goed* moeten ~~wij goed~~ zien, dat deze uitstorting v.d. Geest op Pinksterfeest eenmaal gebeurd is en nooit meer herhaald hoeft te worden. Ik zeg dus niet: nooit meer herhaald *wó*rdt. Dat is ook waar. Maar het *wó*rdt nooit *meer* herhaald omdat het nooit *meer* herhaald *hó*eft te worden. Want het *ís* eenmaal gebeurd, en dat blijft altijd van kracht.

[...]

Toch is er ook nog een ander aspect. En dat is het tweede, dat wij u nog vanuit onze tekst willen zeggen. Wij wezen zojuist op wat eenmaal en voor altijd op dit eerste Pi. feest is geschied. Zij werden vervuld met de H.G. Maar nu is het opmerkelijk, dat wij in de volgende hoofst v.d. Hand, xxx opnieuw lezen xxx dat zij met de H.G. vervuld werden. Dat gebeurde b.v. toen de apostelen vrijgelaten werden en zij terugkeerden tot de disc. kring. Toen bewoog de xxx grond onder hun voeten en xxx *toen* werden *zij* staat er, xxx weer vervuld met de H.G. En ook lezen wij het v. Stefanus, als hij aangeklaagd wordt en hij verdedigt zich dan xxx wordt hij op een gegeven moment vervuld met de H.G. en dan komt er een hemelse glans over zijn gelaat.

Dus die kant is er ook. Het gebeurt eens en voor altijd. Maar er vindt ook een herhaling plaats, nl op heel bijzondere momenten, xxx vooral in crisismomenten waarin op een bijzondere bijna extatische wijze de aanwezigheid v.d. Geest wordt ervaren.

Ik denk, dat het belangrijk is om dit onderscheid te zien. Want wellicht hebt u de gedachte, dat dat xxx *delen* in de Pi. Geest een soort ervaring is v.e. extase, een heel bijzondere ervaring, waarin je jezelf nauwelijks meer bent. Daar moeten wij echter heel voorzichtig mee zijn. Ik heb zelfs het vermoeden, dat dit juist *wel eens* een sta-in-de-weg kan zijn voor de Geest. Hoeveel mensen zitten op iets bijzonders te wachten, dat echter nooit komt. Maar hoort dat wel bij de Geest? Ja het hoort er wel bij. Maar alleen in hele uitzonderlijke crisismomenten.

[...]

En als ik u nu vanuit het Woord Gods mag raden, dan zou ik willen zeggen: gem. sta niet allereerst naar dat bijzondere, naar dat extatische, dat buitengewone, maar sta naar dat gewone werk v.d. Geest, *dát* al zo heel bijzonder is, nl om met vrijmoedigheid te getuigen xxx van uw Here en om met blijdschap te leven en te werken in uw gezin en in uw werk en om met liefde om te gaan met uw broeder en zuster in de Here en ook met hen, die u vreemd of zelfs vijandig zijn. Ook *dát* is leven in de Geest, ook *dát* is het teken, dat de Geest woont in uw hart. Zo leven is waarlijk Pinksterfeest vieren, nu hier in Gods huis, en straks in uw eigen huis en in de komende week weer op uw werk of waar de Here u ook wil brengen. Gem. mocht het zo van ons gelden: En zij werden allen vervuld met de H.G. Amen.

Terug naar voetnoot 129, 183

Preek over Handelingen 2:4a (II) (HDC doos 32)

2-5

De Geest ingeperkt tot enkelen en weg tot herstel

Heel sprekend is hier het gedeelte uit Num. 11 dat wij u hebben voorgelezen. Mozes heeft de 70 oudsten uitgekozen, om hem bij te staan in het leiden v.h. volk. xxx Deze 70 worden v.h. gewone volk apart gesteld. Zij moeten dan ook samenkomen buiten de legerplaats voor de tent der samenkomst. En daar ontvangen deze mannen dan de H.G. Dus dat was een apart gebeuren, los v.h. volk. Geen kwestie v. allen maar van een keus, een selectie uit het volk. Alleen gaat het niet helemaal volgens het plan. Want het blijkt dat niet alle 70, die uitgekozen zijn, xxx ook gekomen

zijn. Twee zijn er in de legerplaats achtergebleven. En wat gebeurt er nu. Ook die twee achtergeblevenen, Eldad en Medad xxx xxx, ontvangen toch ook de H. Geest. Alleen zij gaan nu, vervuld met de Geest profeteren in de legerplaats zelf, midden onder het volk. En als dan Jozua daardoor in paniek raakt, en het gevoel heeft, dat er iets mis xxx gaat. Hij xxx is vooral bang dat hierdoor het gezag v. Mozes zal worden ondermijnd, en dat de bestaande xxx orde van eerst uitgekozen zijn en dan apart gesteld zijn en zo alleen drager v.d. Geest te zijn, dat deze orde hier wordt doorbroken, dan is het Mozes, die er oog voor krijgt, dat wat hier gebeurt, in feite niet anders is dan een voorspel v.h. komende Pinksterfeest. En daarom wordt juist door dit schijnbare onordelijke gebeuren bij hem xxx a.h.w. het Pinksterverlangen xxx gewekt en roept hij uit, Och dat ál het volk profeten ware.

Merkt u, hier komt ook dat woordje “alle” reeds voor. Daar ziet Mozes naar uit. Daar verlangt hij naar. Dat maar niet enkelingen, niet een beperkt aantal uitverkorenen delen zou in de Geest, maar dat allen met die Geest vervuld zouden worden. Welnu, dat Pinksterverlangen v. Mozes komt op het N.T.sche Pinksterfeest tot vervulling. Dan wordt het waar, dat zij allen vervuld werden met de H.G. Niet maar een deel van hen, niet alleen maar de xxx uitverkoren ambtsdragers b.v. de apostelen. Nee, allen die bijéén waren, allen die in het huis waren worden vervuld met de H.G.

Dat is inderdaad de vervulling v.h. N. Verbond in vergelijking met het Oude verbond.

[...]

Als ik nu echter zeg, dat dit met Pi. gebeurd, mogen wij geloven dat dit eens *en* voor altijd gebeurd is. Toch komen wij dan wel een beetje in moeilijkheden. Want geldt dit dan nu nog, dat zoals wij nú als gemeente des Heren *hier* in zijn huis vergaderd zijn, wij állen vervuld zijn met de H.G.? Ik vrees, dat wij wat dat betreft weer xxx a.h.w. zijn teruggevallen in een O.T.sche toestand. In feite is het toch zo dat dat ontvangen hebben v.d. Geest ook nu weer een zaak v. enkelingen is geworden. Misschien moeten wij ook nu weer kijken in de richting v.d. uitgekozen ambtsdragers, de oudsten zoals zij xxx in Num. 11 worden genoemd, en wij noemen ze ouderlingen. Dat zijn dan de mensen, van wie mag worden aangenomen, dat zij de H.G. hebben ontvangen. Hoewel het ook dan nog de vraag is, of het werkelijk allen geldt. Maar letten wij op de gemeente, dan blijft er doorgaans maar een zeer gering getal over, van mensen, van wie wij dat mogen geloven. Dus in feite is dat woordje “allen” weer doorgeschrapt. En zouden wij nu moeten lezen: En enkelen van hen werden vervuld met de H.G. Daaruit blijkt het teruggevallen zijn v.d. chr. gemeente. Zij is geen Pi. gemeente meer. Zij leeft niet overeenkomstig haar stand. Zij is weer O.T.sche gemeente geworden. En dat komt waarlijk niet alleen op dit punt naar voren. Maar dat blijkt ook nog op allerlei andere wijze.

Ik ga daar nu niet verder op in. Ik wijs er alleen maar op, opdat wij ook als N.T.sche gemeente ontdekt zouden worden aan onze armoede en het verlangen naar een vernieuwd Pinksteren bij ons zou worden gewekt.

Terug naar voetnoot 127, 188

9

Op het gebed komt de Geest

Dat zien wij dan ook in Hand. Gebeuren. Zij werden vervuld met de H.G. Maar dat was wel voorafgegaan door een aanhoudend smeken om de komst v.d. Geest. Ja, gem. dat moet u onthouden. Pi, ook een nieuw Pi is alleen Gods vrije soevereine eenzijdige werk. xxx Daarom komt het ook als een verrassing, als een plotseling opkomende storm, als een neervallen v.e. zomerbui. Maar er gaat toch iets vooraf. Dat is het roepen om de Geest. Dat is het verlegen zijn om de Geest.

Zoals hier in die opperzaal in Jer. En is dát roepen om de Geest er nu óók in de gemeente? Is die levende lijdelijkheid er ook? Ach, daar moet u zelf dan maar antwoord op geven.

Terug naar voetnoot 191

11-13

Vervulling met de H.G.

Dus als u vraagt: wat is dat nu: vervuld zijn met de H.G. Kan ik helaas u niet antwoorden: kijk dan naar mij, luister dan naar mij. Ik kan u ook niet antwoorden: kijk naar de gemeente, luister naar de gemeente. Nee, Dus moeten wij ons helaas beperken tot een naspreken v. wat de Schrift zegt. In de hoop, dat onze woorden dan toch door de Geest worden vervuld.

Met de Geest vervuld zijn, dat is niet door de Geest xxx bekeerd worden of tot geloof gebracht worden of wedergeboren worden. Nee, want al deze mensen die hier met de H.G. vervuld werden, wáren al bekeerd, waren al tot het geloof gebracht, wáren al wedergeboren. Maar toch vindt er bij hen een enorme verandering plaats. En dat is, dat zij nu, áls bekeerde, wedergeboren mensen zo vol v.d. Geest worden, dat zij zelf *H.G. zelf ontvangen, vol v/d Geest zelf en van God zelf*, ook vol worden v.d. blijdschap en v.d. zekerheid en v.d. liefde v. God. Zo vol, dat hun hart en hun mond ervan overlopen, en dat zij gedrongen worden en ook de vrijmoedigheid ontvangen om v.d. H.J. te getuigen tegenover alle mensen die hen omringen. Dat is die vervulling. We zouden het ook zo kunnen zeggen. Deze mensen hadden allemaal al genade ontvangen. Zaligmakende genade. Maar dat was toch nog beperkt. *[ontbreekt stuk handgeschreven ingevoegde tekst]*

Het was al in hun hart, maar hun hart was er nog niet vol van. En dat gebeurt nu. De harten lopen vol. Wat er eerst al was, dat komt nu in zo'n overvloed in hen, dat hun harten en dus ook hun monden er van overlopen. Vervuld worden met de H.G. is dus delen xxx niet alleen in de genade v. God, maar in de overvlóéd v. zijn genade. In de vólheid v. zijn genade. Hun klein geloof wordt nu een groot geloof. Hun kinderlijke geloof wordt nu een volwassen geloof. Hun onzekerheid wordt nu zekerheid. Hun droefheid wordt nu blijdschap. Hun vrees wordt nu vrijmoedigheid. Het komt in hun leven nu tot, wat Pls later in Ef. brief noemt de volheid v. Chr. Dat is vervuld worden met de H.G.

Terug naar voetnoot 127, 131

Preek over Handelingen 2:12-18 (HDC doos 32)

11-12

De Geest gebruikt het Woord

Nee, gem. Dat is nu juist het opmerkelijke. Wij dénken dat wel: dat de Geest iets a.h. Woord toevoegt. Vele mensen *menen*, dat het Woord alléén niet genoeg is dar er iets bij moet komen, *iets extra's v.d. Geest*. Van een preek, waarin alléén maar het Woord verkondigd wordt, zeggen zij: wij hebben er iets in gemist. Ja, u bedoelt dan: wij hebben dat extra v.d. Geest gemist. Maar dan xxx zult u in de preek v. Petrus ook wel wat missen. Want Hij verkondigt ook alleen maar het Woord. Maar van Petrus' prediking durft u dat *natuurlijk* niet te zeggen. Want dat is prediking v. Pétrus. Maar hoe zit het dan? xxx Is Petrus dan fout, of bent ú soms fout?

Weet u, wat het is, gem.? Petrus predikt het Wóórd en tóch predikt hij tegelijk volop de werkelijkheid v.d. Geest. Wánt, en daar gaat het om, Woord en Geest dékken elkaar volkomen. *De Geest voegt niet iets toe a/h Woord, maar de Geest maakt 't Woord tot een levend en krachtig woord, tot een betoning v. Geest en kracht, zodat het Woord wordt tot een hartverwarmend*

Woord! Geen toevoeging dus, maar openbaring v. kracht! Want alles wat xxx de Geest ís en doet, is terug te vinden in het Wóórd, wordt ons ook uit het Woord verklaard. En alles wat het Woord ons openbaart, ís Géést en leven. Er is een harmonische wisselwerking tussen het Woord en de Geest. De Geest werkt dan ook nooit naast het Woord, of ten koste v.h. Woord, maar ín en dóór het Woord.

[...]

Nee, de enige maatstaf is en blijft het Woord v. God. Is het dáár in terug te vinden, dan alleen is het goed. Dan is de Geest v. God a.h. werk.

En ik zei het al gem. dat gebeurt eigenlijk nu nog precies zo. De Geest doet de Schrift voor ons open, op een ongekende wijze. Zoals Jezus ~~ook~~ voor de Emm. gangers deed. Hij opende hun de Schriften, staat er. Welnu, dat doet nu ook de Geest en daarmee zet hij het werk v. Chr. zelf voort: Hij opent voor ons de Schriften. En tegelijk opent Hij onze ogen en ons hart en ons verstand. Alles gaat open. En wat wordt de Bijbel voor ons dan betekenisvol *en waardevol*. Dán gaan wij écht belijden, *niet als een dogma, maar als xxx xxx vanuit een persoonlijke ervaring* dat de Bijbel Góds woord is, Gods eigen Woord. Iemand, die daar géén ervaring van heeft, die begrijpt dat niet. Die verklaart zoiets voor afgoderij bedrijven met een menselijk boek. Maar zo iemand heeft dan ook nooit de verlichtende kracht v. d. Geest ervaren. Voor hem ís de Bijbel ook inderdaad niets meer dan ~~een boek~~ een menselijk boek. En als hij er ~~dan~~ in gaat lezen, ~~dan~~ ontdekt hij *dan* ook alleen maar menselijke opvattingen en voorschriften. En het xxx loopt dan meestal daarop uit, dat hij zegt: ik kan met dat boek in onze tijd niet uit de voeten, ik doe mijn eigen zin *maar*, of ik ga het zo verklaren, dat ik toch mijn eigen zin krijg. Ja, dat is typisch een geesteloze omgang met de Bijbel, *die in onze dagen helaas hand over hand toeneemt, juist binnen de kerk.*

Terug naar voetnoot 79

14-16

Heilshistorische nadering van geestelijke groei

Om dát te laten zien, daarom geeft Petrus deze aanvulling. En dat is *ook* voor ons van xxx grote betekenis, gem. Want dat wijst ons er nu op, dat het Wóórd, de Schrift, tegelijk ook een geschiedenis bevat. Een heilsgeschiedenis. En nu is het de Geest die ons *niet alleen* bij deze geschiedenis betrokken doet zijn, maar *die* ons óók in deze geschiedenis vóórtleidt, steeds rijker en steeds voller en steeds dieper. En in die zin is het *dus* nóg waar, dat het N.T. rijker ~~en vete~~ is dan het O.T., en binnen het N.T. Pinksteren weer rijker is dan Pasen en Kerstfeest. *En nu is het juist de Pi. Geest, die ons dat laat zien, en ons dat ook doet ervaren, Maar* De Geest leidt ons er *nu* van lieverlede in. Er kan een tijd zijn, dat onze omgang met de Schrift vooral zich richt op het O.T. Dat is de tijd v.d. belofte, v.h. verlangen, ~~van het uitzien~~ en van het levende gemis, en het uitzien naar de komst v.d. zaligmaker. Maar dan leidt de Geest ons verder en doet ons verstaan de rijkdom v.d. geboorte v. Chr. Dan wordt het Kerstfeest in ons leven. *En worden de beloften Gods aanvankelijk vervuld. Maar* weer gaat ~~hij~~ de Geest verder. En Hij bepaalt ons bij de betekenis v.h. lijden en het sterven v. Chr. En van de noodzaak v.d. verzoening door zijn voldoening. ~~En de volkomenheid daarvan.~~ En dan wordt het Pasen, dan wordt Chr. voor ons de levende Here die de schuld verzoend en het leven verworven heeft en die zijn belofte schenkt: Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld. En dan wordt het hemelvaart en mogen wij weten v.e. voorspraak *te hebben* bij de Vader. En dan tenslotte leidt de Geest ons ~~tot~~ *naar* de volheid v. Pinksteren. En dan gaan wij het ervaren, *dat onbegrijpelijke wonder*, dat God niet alleen een God is bóven ons ~~teeft~~ en dat Hij ~~ook zelfs~~ niet alleen God *is* die met ons is: Immanuel in Christus, maar dat Hij nu ook die God is,

die in ons woont, door zijn Geest, *Die Geest, die, o wonder, op het vlees is uitgestort*, zodat wij Hem mogen kennen én aanroepen als onze God en Vader. Ziet u, *dat, dat inderdaad de volheid is, de climax i/d geschiedenis v. Gods kerk*. En zo leidt de Geest ons nu op Pinksteren in het Woord. Dat eerst. Maar dan binnen dat verstaan v.h. Woord leidt de Geest ons ook weer vóórt. Hij maakt a.h.w. een geschiedenis tussen het Woord en ons, zodat we xxx in de kennis en het verstaan én in de toe-eigening v. dit Woord steeds dieper ingeleid worden. *En zo gebracht worden tot de volle kennis v. God Drieenig, De Vader, de Zoon en de H. Geest*. Dat is de persoonlijke heilsgeschiedenis, die a.h.w. een weerspiegeling is v.d. grote heilsgeschiedenis, waarvan de Schrift getuigt

Terug naar voetnoot 92

Preek over Handelingen 2:16 en 17a (HDC doos 32)

2-3

Het leven door de Geest wordt door het Woord afgegrensd

Dat Petrus daartoe echter de vrijmoedigheid ontvangt, vindt zijn oorzaak daarin, dat hij helemaal niet met zichzelf voor de dag hoeft te komen maar dat hij voor de dag ~~mag~~ kan komen met God en zijn Woord. Want ~~dat~~ is zijn antwoord op de schampere opmerkingen v.d. tegenstanders: is Hij ~~zegt~~: wat hier gebeurt, dat is van God. Niet wij hebben ons ~~dronken~~ vol gedronken met zoete wijn, maar God heeft ons xxx vol gemaakt met zijn zoete Geest. En Dat heeft Hij gedaan doordat Hij zijn woord vervuld heeft. Petrus' antwoord is dus niet anders dan verwijzing naar het Woord. Dit is het, wat gesproken is door de profeet Joël. Zo begint Petrus. Hij valt terug op het Woord. Hij vindt zijn grond in het goddelijke Woord.

Dat is dus ook op Pinksteren de enige en betrouwbare grondslag. Als wij dit Hand. 2 zo ineens doorlezen, krijgen wij de indruk, dat het daar geweldig enthousiast is toegegaan. Maar wij moeten niet denken, dat dit enthousiasme zelfs één moment is losgeraakt van het Woord v. God. Nee, het enthousiasme is groot. Maar het is wel een enthousiasme, dat helemaal uit het Wóórd op komt en a.h. Woord gebonden is en blijft. Het xxx is dus xxx geen geestdrijverij. Het is niet zo, dat de menselijke gevoelens hoog oplaaien, xxx zonder dat het Schriftuurlijke inhoud heeft. Nee, de gevoelens en de blijdschap en de opgewektheid komen allen voort uit het Woord van God en worden ook door dit Woord geheel en al beheerst.

Terug naar voetnoot 129

12-13

De gemeente leeft niet in de eschatologische spanning

Dat uitstorten wijst dus op de *eschatologische* overvloed. En Maar ja, dan moeten wij ook nu weer het tegenbeeld hiervan laten zien. Want als die Geest nu niet krachtig werkt, ja, daar is wat a.d. hand. Wat zou daar a.d. hand dan kunnen zijn? Want dat moeten wij helaas constateren. Nietwaar. Dat er op vele plaatsen en in vele gemeenten een armoede is a.d. Geest. Ik dénk, dat het antwoord ons rechtstreeks uit onze tekst wordt aangereikt. Dat komt, omdat dié gemeente *waar dat al a. hand is dan en daar* niet de gemeente is v.d. eindtijd. D.w.z. die gemeente leeft nog zo alsof God níét bezig is a. zijn laatste ronde. Die gemeente is zo gezapig, voelt zich zo ingeburgerd in deze wereld, kan zich nog zo helemaal thuis voelen in de dingen en verhoudingen van dit wereldse gedoe, *weet nog zo de verdrukking te ontlopen*, dat zij helemaal niet die krachtige uitstorting v.d. Geest nodig heeft. Zij kan het zonder die Geest ook wel rooien. Ja, en [~] is dat niet het beeld v.d. kerk in het Westen.

Terug naar voetnoot 184

14

Insnoering van de Geest tot een beperkte groep is een belemmering

En dan geldt het nog eens. Waar de gemeente echt Pi. Gemeente, is, daar is deze ruimte en volheid ook te vinden. Geen insnoering. Van alleen mannen en geen vrouwen, of alleen de ouderen en de jongeren staan a.d. kant. Of alleen de rijken en de maatschappelijk goed gesitueerden, terwijl de sociale onderlaag ontbreekt. Nee, gem. In een gemeente, die waarlijk door de Geest wordt geleid, krijgt iedereen zijn of haar plaats, en mag iedereen voluit meedoen en meedelen in de rijkdom v. Gods genade.

U begrijpt wel dat dit enorme praktische consequenties heeft. Dat kan ik nu niet uitwerken.”

Terug naar voetnoot 185

Preek over Handelingen 2:33 (HDC doos 1-6)

10-11

Inzicht in het heil

Ik zei zoëven: dat is de kwantitatieve kant, het getal. Dat is ook belangrijk. Ook voor de evangelieverkondiging nu. Maar er is ook nog xxx een kwalitatieve kant. Dat is deze, dat xxx dat werk v. Chr. dat hij vóór de mens gedaan heeft, xxx xxx werkelijkheid wordt in de mens. Dat hoort ook bij zijn verhoging, bij het werk v.d. Geest. *Dat is dat meerdere waarover we zo even spraken.*

En inderdaad, gem. Dat is ook iets geweldigs. Allereerst voor Chr. zelf. Want was dat niet xxx het lijden in zijn lijden, dat hij zo weinig begrip vond door zijn werk, dat hij verrichtte. Zelfs zijn eigen discipelen begrepen hem niet. Hoevele malen vertelde hij hun niet, dat hij moest lijden en sterven en wederopstaan. Maar hij kon het net zo goed tegen een ezel zeggen, want zij begrepen er geen syllabe van. Jezus deed het allemaal wel vóór hen, maar het was nog geen werkelijkheid in hen. Het werd niet verstaan en xxx aanvaard.

Dat gold zelfs nog vlak vóór zijn hemelvaart, want dan gaan zij nog met hem spreken over een aards koninkrijk. Kijk, dat hoorde ook bij Jezus vernedering, dat hij voortdurend stuitte op ongeloof en onbegrip. Jezus was een eenzame, juist in het volvoeren van zijn borgwerk.

Maar als het nu Pinksteren gaat worden, dan klaren de nevels op, dan wordt door de pinkstergeest het verstand verlicht, dan gaan zij het wel verstaan en geloven xxx xxx xxx wat hij gedaan heeft. *Zij krijgen oog voor de betekenis v. zijn Persoon en werk.* Dat heil dat Chr. verworven heeft, ~~dat dat~~ vindt nu geloof in 't hart. xxx Dat komt, omdat de Geest mét Chr. en met zijn heil ~~dan~~ de harten binnenkomt en daarin gaat wonen en zo dat 't hart tot een tempel van God. *We zouden het zo kunnen zeggen:* xxx Zoals het de H.J. tot droefheid gestemd heeft, toen hij vóór zijn sterven zoveel onbegrip ontmoette en ongeloof, zo zal het voor xxx hem een reden tot blijdschap geweest zijn toen hij door de Geest werd verheerlijkt in xxx al die zondaarsharten. Want toen is de H.J. groot geworden in al de ogen en harten van al die mensen. Toen hebben zij van verbazing uitgeroepen: o hoe hebben wij het zolang tegen hem kunnen volhouden, hoe blind xxx zijn we geweest voor zijn grootheid, hoe hard voor zijn liefde. Maar nu zien wij het *en we aanbidden Hem.* Geprezen zij de naam v. J. Chr.

Chr. is op Pinksteren verheerlijkt in het mensenhart. Dat is het wonder v. *Pi.*, gem. Toen het heil werkelijkheid werd vóór de mens, ~~toen~~ was het ook een wonder, Pinksteren. En dat xxx xxx *blijft zo doorgaan.* Overal waar mensen leren buigen voor God, waar zij hun schuld gaan erkennen, *waar*

zij hun vijandschap opgeven, waar zij leren roepen om zijn genade, en waar de roem in Chr. gehoord wordt, daar vindt een wonder plaats. Want daar is Chr. aan het werk, de verhoogde Chr. Die door zijn Geest zich toegang verschaft i/h mensenhart. Is dat niet een onnoemelijk groot wonder?

Terug naar voetnoot 126

13-14

Met Pinksteren kennen we een drie-enig God

Want op Pinksteren is er blijdschap ook in het hart v.d. Vader, nu zijn Zoon wordt verheerlijkt doordat de Geest mensen trekt naar het heil toe. Daarom zingt de kerk: Ere zij aan God de Vader, ere zij a. God de Zoon en ere zij a. God de Trooster, den drieënige in zijn troon. En volgende week zondag gaan wij er zelfs een hele zondag aan wijden, want zoals u weet, wordt de zondag na Pinksteren genoemd de zondag trinitatis, d.w.z. de zondag v.d. drieënige God.

Het heil, waarin wij mogen delen is het werk v.d. Vader en de Zoon en de Geest. De hele Godheid is erbij betrokken. En daarom zal het geloof, wanneer het tot zijn volle ontplooiing mag komen, ook zijn grond vinden in het werk v. God Drieënig. Dan is er gemeenschap met de Geest, en gemeenschap met de Zoon en ook gemeenschap met de Vader. Dan brengt die Pinkstergeest ons niet alleen tot de aanbidding v.d. Zoon, maar ook tot de aanbidding v.d. Vader. Dan doet die Geest ons niet alleen roepen: Kom H. Jezus kom haastiglijk, maar hij leert ons ook te roepen: Abba, lieve Vader.

Zo ontplooit zich het heil in al zijn volheid op deze kroon der feesten.

*Terug naar voetnoot **Fout!** Bladwijzer niet gedefinieerd.*

15

Tekort aan Pinksteren

Want dan wordt het pas echt pinksteren. Zoals die eerste keer het royaal en overvloedig toeging.

Ja, ik weet wel, wat u nu zeggen wil. U zegt: ja toen, toen wel. Maar nu? Nu is het toch zo heel anders geworden. Petrus kon zeggen: Chr. heeft uitgestort wat gij hier en nu ziet en hoort. Hij kon het aanwijzen, de mensen konden het zien en horen. Zij waren oog en oorgetuigen geweest. Maar wat valt er nú nog te zien en te horen? Waar is het aan te merken, dat het vandaag Pinksteren is. Wel a.h. drukke verkeer, a.d. vele ongelukken, die er gebeuren, a.d. stoffige files, a.d. volle winkels, en a.d. volle campings. Maar is dat Pinksteren? Waar blijkt het in de kerk uit, dat het Pinksteren is? Waar is de Geest te zien en te horen, en waar zijn de mensen te zien *en te horen*, die v.d. Geest getuigen?

Ach, zo zou ik nog wel even door kunnen gaan. Ik moet het helaas toestemmen, dat het droevig gesteld is. En wat is er aan te doen? Ach, gem. is dat juist niet het wanhopige, dat de kerk zoveel doet, activiteiten zijn er op allerlei gebied, maar het lijken meer stuiptrekkingen te zijn, *teken v.e. naderende dood*, dan bewijzen van echt gezond geestelijk leven.

Ach, ik weet het niet. Maar dit staat vast: dat wij opnieuw een schreeuwende behoefte hebben aan een vernieuwd Pinksteren. Je hoeft waarlijk nog geen lid v.d. pinkstergemeente te zijn om dat ~~toch~~ te erkennen. Wie zou dat durven te ontkennen? Er is een ontstellende armoede a.d. H. Geest.

Terug naar voetnoot 127

Preek over Handelingen 2:46 (HDC doos 32)

5-6

Het leven door de Geest is verbonden met het gewone leven

Zo is het bij ons wel gewórd. Dat Av. neemt een volstrekt eigen en aparte plaats in, zodat het niets uit te staan met ons gewone leven en met ons gewone huiselijk bestaan. xxx Dat kan er wel eens de oorzaak van zijn, dat er zelfs een tegenstelling ontstaat tussen onze Av. praktijk en onze levenspraktijk. In de dagelijkse praktijk v.o. leven zijn wij dan heel andere mensen dan als wij a.h. Av. zitten.

Maar nu zien wij, hoe dat oorspr. juist niet zo was. Daar werd het Av. niet buiten het huis, buiten de gewone leefsfeer in de tempel, *als* in het aparte heiligdom gevierd, maar juist in het ~~juist~~ *huis*, midden in het gewone leven. Dáár nam het Av. zijn plaats in. Zodat [*ontbreekt stukje handgeschreven ingevoegde tekst*] het gewone leven stond in het teken v.d. tafel [~ ~], d.w. dus zeggen v.d. gemeenschap met Chr. Daar werd het gewone leven door overstraald *geheiligd* en door beheerst. Dat maakte het leven v. deze gemeente juist in de praktijk zo vruchtbaar. Daardoor kwam ook in hun dagelijkse levenspraktijk tot uitdrukking de kracht, de wervende kracht v.h. geloof en v.h. Ev. Zó was deze gemeente een stad op de berg en een licht op de kandelaar, *want zo leefde ze dichtbij de bron*.

Wat ligt daar voor ons een grote les in opgesloten. Denk u er eens over na, gem. Stel u zelf eens voor de vraag: hoe groot de afstand is tussen uw zitten a.d. tafel hier en uw zitten a.d. tafel bij u thuis. Daar bedoel ik mee te zeggen: ga eens na, hoe groot de afstand is tussen uw gelóóf en uw léven, tussen uw doen en laten in de kerk en uw doen en laten in de wereld, in uw gezin, op uw werk, in uw vacantie, in uw gezelligheidsleven. Als het goed is, komt het Av. heel dicht bij huis. *Ja komt ze in ons huis*. Gaat ze zelfs ons huis, beheersen. En beheersen wil dan tegelijk ook zeggen: bevruchten, zegenen, vol maken van liefde en vreugde.

Terug naar voetnoot 183

Preek over Handelingen 5:12 (HDC doos 32), 1993.

20-21

Verdeeldheid als belemmering en schuldbesef begin van bekering

A.h. begin v.d. preek zei ik: de kerk geeft ons momenteel ~~wel~~ veel te denken. SoW en dan de kerkverlating. ~~Zij houden ons geducht bezig~~. Nu hebben wij het over SOW al *even* gehad. Maar nu de kerkverlating. Die voltrekt zich steeds sneller, bij anderen maar ook steeds meer bij óns. Dat kunt u toch niet ontkennen, nietwaar. Maar waar kómt dat nou door? Hebt u daar wel eens over nagedacht? ~~N~~ Ik wel. Heel intens zelfs. En daarom zou ik ook denk ik heel wat redenen kunnen noemen. Maar vanmorgen beperk ik met tot één reden, omdat de tekst die ons aanreikt. En dat is onze hopeloze verdeeldheid. Want dan hoef ik nog niet eens de ~~grote~~ verschillende *grote* kerken te noemen, die al in het verleden tot stand zijn gekomen. Maar ik zou in úw midden juist willen wijzen op de verdeeldheid binnen onze eigen geref. kring: Die al maar verder voortvretende splijtzwam, die zelfs de kleinste kerkelijke gemeenschappen aantast en altijd weer tot gevolg heeft, dat er nieuwe groepen en kerkjes en samenkomsten ontstaan. Want zij kunnen het met elkaar niet vinden.

[...]

Nu zeggen de mensen: Dáár moet je niet zijn. Want die mensen doen niet anders dan ruzie maken met elkaar. En de één weet het nog beter dan de ander en de één meent het nog ernstiger te moeten nemen dan de ander. Maar zij rusten niet of ze moeten elkaar het nest hebben uitgevochten. Triest hé, dat het zo is. ~~Want~~ En dan hebben zij het over óns, hoor. Het ~~is toch ook~~ onze schuld, gem. Ja onze schuld ~~is het~~. Dat we dát eens zouden gaan zien en erkennen. Want dan vindt er ook schuldbelijdenis plaats. En dan vindt er ook bekering plaats, persoonlijke en gemeentelijke bekering. Ja, die is nodig, hard nodig.

Nu besef ik, dat het geen happy-end wordt vanmorgen, gem. Maar dat is eigenlijk altijd zo, wanneer wij in de prediking stilstaan bij de jonge chr. gemeente v. Jer. Daar kom je eigenlijk altijd met ~~een kater vandaan~~. Maar ‘kater’ is niet het ~~goeie~~ woord. Ik hoop dat we er allen met schuld**besef** en met schuldverslagenheid onderuit ~~komen~~. Net als de Joden onder de pinksterpreek van Petrus [*onbreekt stuk handgeschreven ingevoegde tekst*] Want dat kán dan negatief lijken, maar het is in feite heel positief. Want dat moet dan ook gevolgen hebben, die leiden tot bekering en genezing van een zieke kerk en een ingezonken gemeente *en ook van ons allen persoonlijk*. En daar verlangen we toch allemaal naar, ja toch...? O Gód denk in uw ontferming aan uw gemeente, ook vandaag. Dat bidden wij voor ons zélf, maar nog méér voor onze kinderen. Opdat ~~ook zij~~ *'t beter zullen doen dan wij*, zij mogen volharden, eendrachtig volharden in het geloof, in de hoop en in de liefde. Tot Gods eer en tot behoud van heel veel mensen. Amen.

Terug naar voetnoot 190

Preek over Handelingen 5:13-16 (HDC doos 32)

10-11

De gemeente roept geen reactie meer op

Nu wil ik er nog één ding van zeggen. De chr. gemeente v. Jeruzalem wekt dus verschillende reacties op onder de mensen. Weet u, want nu het probleem is van óns als gemeente ~~en als kerk~~ en ook wel v. ons persoonlijk? Dat is, dat wíj helemaal geen reactie meer bij mensen oproepen. De mensen weten nauwelijks nog, dat er een chr. kerk ~~is~~. En dat kun je ~~natuurlijk die mensen~~ ze kwalijk nemen, maar *dat dat zo is* ~~we kunnen~~ kunnen we ~~het~~ ook onszélf kwalijk nemen. Want het kan ~~natuurlijk óók zo~~ zijn, dat er zo weinig van ons uitgaat, dat de mensen helemaal niet meer merken, dat wij ~~er~~ *christenen* zijn. Wat mérken zij nou ervan, dat hier in R. een chr. gemeente is. Ja ze zien deze *prachtige* kerk hier *wel* staan. Maar is dát dan álles? Het zou kunnen zijn dat dat *inderdaad* alles is. Omdat er verder geen uitstraling *v.d. gemeente zelf* is. Zowel negatief als positief niet. *Maw* de mensen worden door ons niet meer gedwongen om te kíezen, om vóór of tegen te zijn. ~~Want wij maken het hun niet meer lastig~~. We laten ze heel gemakkelijk met rust. Zij leven ~~hún~~ *eigen* leven en wíj leven óns *eigen* leven. Zij buiten de kerk en wij binnen de kerk. En verder gebeurt er niets.

Dat is natuurlijk wel jammer. En vooral als we merken, dat er in plaats dat er mensen xxx naar de kerk tóekomen, er steeds meer zijn, die uit de kerk wéggaan. En ook dán merken zij niets. Mensen, die hier misschien 10 jaar geleden nog ~~vrij~~ trouw in de kerk zaten, maar die intussen verdwenen zijn. En niemand hóór je erover. Het gebeurt allemaal heel geruisloos. ~~Ja, dat is toch niet goed~~. *Dan klopt er toch iets niet*. Laten wij dan nog even goed naar die ~~jonge~~ chr. gemeente in Jer. Kijken. De omstanders waren echt niet allemaal even enthousiast en positief, maar zij werden wel gedwongen om een keus te doen. *Om hun houding te bepalen t.o.v. die gemeente*. Daar dwong deze gemeente hen toe. *En dat niet met geweld - Nee, maar want* er ging zoveel van *haar* uit, dat de mensen niet konden doen alsof er niets a.d. hand was. ~~Nee~~ Dat kon *gewoon* niet. En ja, zo zou

het toch ook hier moeten zijn, vindt u niet, in deze gemeente. Denk daar eens over en praat er eens over met elkaar.

Terug naar voetnoot 183

18-19

Het uitblussen van de Geest

Betekent dat dan, dat het ook bij óns op zo'n bijzondere manier zal toegaan als hier in Jer? Ach uw weet: dat is een beetje een probleem. Ik zou er twee dingen van willen zeggen. In de eerste plaats dit: als ook wij nu eens méér de Here gingen vertrouwen, zouden we dan ook niet méér ervaren, hoe machtig onze Here is? Niet alleen om onze zielen nood te vervullen, maar ál onze noden, ook die v.h. lichaam? Ik denk, dat wij vooral dit laatste zo weinig ervaren [*ontbreekt stuk handgeschreven ingevoegde tekst*] omdat wijzélf nog zoveel mogelijkheden hebben. En dáár vertrouwen we *wel* op. Op onze polis, op de kundigheid van onze specialist, enz. Ik wil dat natuurlijk niet wegcijferen, dat voelt uw wel. Ik wil wél zeggen, dat als dít alles de plaats v.d. Here inneemt, nou dan reageert de Here door te zeggen: Ik ben *hier eigenlijk dus* niet nodig. Dan hóéf ik mijn macht en liefde ook niet te tonen. Inderdaad. En daaruit is te verklaren, dat wíj zo weinig ~~van de macht~~ v.d. Heere zien en ~~ervaren~~ *meemaken*. Want hoe méér we de Here vertrouwen, hoe méér we ook ~~zullen~~ ervaren, dat Hij machtig is om te verlossen. Maar ook omgekeerd geldt dit. Hoe minder we de Here vertrouwen hoe minder we ~~zullen~~ ervaren, dat hij machtig is om ons leven te leiden en te redden.

Terug naar voetnoot 183

22-23

Ook vrouwen doen mee in de dienst van de Heere

Maar nu komt er een chr. gemeente in Jer. en die gaat daar verandering in brengen. De mannen maar óók de vrouwen worden erbij ~~betrokken~~ *gehaald*. Zij krijgen ook een plaats in de voorhof van Salomo, want zij krijgen hun *volwaardige* plaats in de dienst, in de volle dienst v.d. Here. Nu wat daarin ligt opgesloten? Ik denk: wel het een en ander. *Maar ik kan daar nu niet meer op ingaan*. Maar ik zou zeggen, praat dáár óók eens met elkaar over, ~~maar dan wel met een opengeslagen Bijbel. Niet een paar stereotype teksten, maar de hele Bijbel, het hele Schriftgetuigenis. En dan Ik voor mij denk ik dan~~ vooral aan dat diep ingrijpende woord van Paulus in *Gal. 3 wat hier helemaal bij aansluit*: In Christus is noch Jood noch Griek, noch slaaf noch vrije, noch man noch vrouw. Ze zijn dus één, één in de Here, en dus ook één in de dienst v.d. Here. En dat zal ook denk ik voor die ~~wettisch gebonden~~ joden in Jer, *zowel voor de mannen als voor de vrouwen wel een ingrijpende verandering geweest zijn maar wel* een bevrijding betekend hebben. Want zij zagen het daar in deze voorhof v. Salomo: Daar werkt de Geest v.d. here: Waar de Geest des Heren is, daar is *toch* vrijheid. Amen

Terug naar voetnoot 185

Preek over Filippenzen 2:14-16 (HDC doos 4-84)

1, 8-9, 11, 12

Allen hebben een roeping

Dat betekent echter niet, dat beide broeders hebben staan te trappelen om de plaats, die zij nu gaan innemen, te begeren. *Eerder is* het tegendeel het geval. Ik weet, dat zij er zelfs tegenop zien. Dat zij zelfs ergens het veel liever niet gedaan zouden hebben. Maar het besef, dat God ons op zijn

tijd ook roept tot de daad, tot het meedragen v.e. stuk verantwoordelijkheid, heeft hen ertoe gebracht om deze roeping te aanvaarden.

~~Omdat ik Dit weetende~~, werd ik ~~eigenlijk~~ bepaald bij het woord v. onze tekst, xxx xxx die gebint met de vermaning v. Pls: doet alle dingen zonder murmureren en tegenspreken. ~~En dat is een vermaning die Ik vermoed dat deze vermaning ook nu op haar plaats is en daarom geef ik ook haar vanmorgen zou willen doorgeven.~~ Maar dan niet alleen aan deze broeders, maar ook en niet minder aan mijzelf, en ook aan u als gemeente. Want u voelt wel aan, dat het niet zo is, dat alleen Ambtsdragers worden geroepen tot een geloven met de daad. Maar dat wij állen in deze wereld ~~een~~ de roeping meekrijgen, om met woord én daad getuigen v. onze Heiland te zijn.

[...]

En wie zijn die wij dan wel? Wel dat zijn de kinderen Gods. *En dat is groot woord.* Maar nu moet u nooit gaan denken, dat die kinderen Gods betere mensen zijn, die niet xxx tot dit kromme en verdraaide geslacht behoren of menen te behoren, en die géén deel uitmaken v. deze wereld. Wat ~~dat~~ is *het beslist* niet. Waar *Integendeel*. Als er één ding xxx juist voor deze kinderen Gods duidelijk is geworden, dan is het juist dit dat zij óók en niet minder, maar evenzeer totaal tot dat kromme en verdraaide geslacht horen.

[...]

Het enige verschil is, dat God óns in de kraag gegrepen heeft, en dat hij onze blinde hoogmoedige ogen geopend heeft en ons ertoe gebracht heeft om deze verschrikkelijke werkelijkheid v. ons leven te erkennen, en om *dat dus ons verlegen te raken gemaakt heeft* om de genade van onze H.J.Chr. En die genade ~~is~~ *heeft Hij* ons bewezen. God heeft onze schuld verzóénd, en Hij heeft ons leven nieuw gemaakt. Hij heeft gezegd: Voortaan hoor je weer bij mij, en mag je weer op mijn weg gaan, en in mijn geboden wandelen, en mijn dienst vervullen. Dat is het enige verschil. Een verschil, ~~dat~~ dat voelt u nu wel, dat helemaal niets te maken heeft met onze goedheid, maar dat uitsluitend iets te maken heeft met de genade van God, met zijn liefde, die vrije verkiezende liefde is.

[...]

U denkt intussen: *Maar wat een bovenmenselijke opdracht is dat. Bovenmenselijk.* Ja, maar luister nu. Wij hebben toch gezegd, dat het om de kinderen Gods gaat. En dat het daarom geldt wat xxx Pls in het voorafgaande zegt: dat u doet, wat u kunt ~~doen~~, omdat God in u werkt: het willen, ja maar ook het werken zelf naar zijn welbehagen. Als wij kinderen Gods mogen zijn, die uit zijn genade hebben leren leven, dan ontvangen wij o.a. ook bekwaammakende genade. Dan zijn wij tenslotte niet meer dan instrumenten, dan werkt God zelf door ons. En dan kan het, wat ons hier wordt opgedragen. *Want al zou het boven onze macht gaan, het gaat niet boven Gods macht.*

~~Trouwens wij~~ *Daarom* hoeven uiteindelijk ook niet met onszelf te komen. Want Pls zegt, dat wij tenslotte niets anders hebben te doen dan het woord des levens voor te houden.

[...]

Zo mag u dus nu a.d. slag gaan. In uw nieuwe ambtelijke ~~toepaan~~ arbeid. En u gemeente mag ook weer opnieuw a.d. slag gaan. *O.a. in uw gebed voor de ambtsdragers. Draagt u ze veel op a/d troon der genade en ga ook zelf* met dit woord des levens *staan* te midden v.e. krom en verdraaid geslacht. Dat is een uitermate moeilijke, maar ook een uitermate mooie en zinvolle levenstaak.

[Terug naar voetnoot 65](#)

Preek over 2 Timotheüs 1:6 (HDC doos 3), 1970.

4-6

Gaven in de gemeente

Als de Here ons *dus* maakt tot zijn kind – dan stelt die ons meteen ook in Zijn dienst. Een kind v. God is meteen ook [~] knecht van God. Het één sluit 't ander gewoon in. [~] 't dat God 't geloof schenkt, schenkt hij er een of meer gaven gelijk bij. Dat is wat! Niet één ware gelovige kan dan zeggen dat hij niets te doen heeft *of dat hij niet instaat is om iets te doen. Als hij v. God het geloof gekregen heeft dan heeft xxx hij Dat bestaat gewoon niet* [~] v. God ook een gave gekregen. En natuurlijk is 't de bedoeling, dat hij die gave dan ook gebruikt.

Probeer u even bij uzelf na te gaan *gem*, welke gave de Here u gegeven zou kunnen hebben. Is dat misschien de gave v.h. onderwijzen – van dienen v. d. ander – v.h. gebed, v. d. [~] die u bewijst – of de gave v.h. Woord – v.h. gesprek – v.h. onderzoeken v. 't woord – [~ ~ ~ ~], *v.h. met de ander meeleven* – in ieder geval heeft God met 't geloof u ook gave geschonken.

[..]

Dat is dus 't eerste, waaraan we moeten denken. Maar nu is er ook nog een xxx *tweede* - en dat is dat we er wel op moeten letten, dat hier over gave i/h enk. wordt gesproken – niet i/h m.v. Die gaven zijn dus ook weer beperkt. Pls zegt dat in 1 Cor 12 al heel duidelijk, dat God aan ieder niet alle genadegaven geeft, die hij te geven heeft, maar hij geeft aan ieder zijn speciale gave – die 't best bij hem past, die hem 't meest vruchtbaar doet zijn i/d dienst. Maar er is in ieder geval een beperktheid i/d gaven.

Het is goed dat de predikant xxx dat weet. Maar 't is ook goed dat de gemeente dat weet. Er zijn gemeentes die van hun predikant in elk opzicht 't volle pond verlangen. Hij moet 100% pastor zijn 100% preken, 100% catecheet, dat is bij elkaar zo'n 300% - maar dat gaat niet. *Dat kan hij nooit opbrengen. En dat wil God zelf* blijkbaar ook niet. Want dan zou hij alle gaven wel gelijk geven. Maar dat doet hij niet. *Hij verdeelt ze over meerderen.* En daar zal hij zijn wijze bedoelingen mee hebben. God wil *dus* niet u *gem* haar predikant overvraagt – dat is roofbouw op hem plegen – Trouwens ik heb niet de indruk dat Daarle zo'n gemeente is. *Gezien* wat ik de jaren door van u aan goeds gekend heb heb ik goede hoop dat u in dit opzicht verstandig met [~ ~] voorganger zult omgaan.

En hoe gebeurt dat dan? Nou – ik zou willen zeggen: precies zo als bij 't vuur – Dat wordt aangewakkerd vooral door 2 dingen: - door 't te voeden met nieuwe brandstof – en door 't op te porren – zodat de as wegvalt en de vlam weer kan oplaaien

En zo is het ook met de gave die God ons geeft. Ook, [~] u br Tromp, ze moet voortdurend gevoed worden. Door het [~] door de verborgen omgang met de Here, daarvoor hebt u o.a. ook uw studeerkamer in de pastorie. Ik hoop dat die studeerkamer meteen ook uw binnenkamer zal zijn, waarin u die verborgen omgang met de Here beoefent. Want dat is een machtige voedingsbron voor die gave, die God u gegeven heeft (...). En natuurlijk denken we dan ook aan de Schriftstudie, die ook van beslissende betekenis is... Hoe druk u het ook krijgt maar dät mag nooit gevaar lopen want daar gaat *het om*. Hoe kan 't ook anders – als we iedere week met de Schrift de gemeente hebben te onderwijzen – hoe kan 't anders of wij [~ ~ ~ ~] Schrift bezig zijn -zeer intensief. Er is [~] ook geen heerlijker werk dan dat.

Ga terug naar voetnoot 63

11-12

Afgezonderd en bekwaam gemaakt door de handen van God

En laten we bedenken van hoe grote ernst dit alles is, omdat we i/dienst staan v.d. allerhoogste werkgever – de God v. hemel en aarde. Daar wil Pls dan ook tenslotte op wijzen – Tim is niet zo maar iemand en wat hij doet is niet zo maar iets. Maar Hij is geroepen tot de dienst des Heren. En als een zichtbaar teken en zegel daarvan zijn hem de handen opgelegd. De Here heeft Tim. afgezonderd tot Zijn dienst. Wat een machtige gedachte is dat. Soms kan ze ons zelf té machtig worden. Straks zullen ook ú de handen worden opgelegd. Bedenk 't ze dat tenslotte Góds handen zijn – die ook u hebben afgezonderd tot Zijn dienst. [~ ~] een geweldige verantwoordelijkheid [met ~ ~]. In dienst te staan v/d levende God die eenmaal ook u de rekenschap zal vragen, wat u met en in deze Dienst gedaan EN niet gedaan hebt. Aangrijpend is dat. Want wie is tot deze dingen bekwaam. Maar het betekent ook voor u machtige troost. Want die Handen – die de goddelijke roeping aan u opdragen, zullen ook de handen zijn die u leiden en bekwamen, die u sterk maken, die deed [~ ~ ~] tot deze dienst. In deze troost mag u 't werk hier in Daarle beginnen.

En gemeente met u [~ ~ ~] door leven is doodgewoon in u is even zondig en zwak als u bent maar 't is een mens op wie God zijn hand gelegd heeft. Hij komt tot u – vanmiddag en elke zondag en elke werkdag – in de naam des Heren. Ontvangt u hem dan vandaag uit deze zelfde handen van God. Amen

Terug naar voetnoot 66

Preek over 2 Timotheüs 4:5 (HDC doos 4, nr 86), 1984

1-2, 6

Roeping en tegenstand

Gemeente,

Er is wel enige moed voor nodig om in onze tijd predikant te worden. Uit alles blijkt, dat de kerk geducht op haar retour is en alles moet doen om staande te blijven. Daarbij is het leefklimaat van de mensen zodanig, dat het steeds moeilijker wordt om ~~in deze wereld bij hen~~ met het evangelie aan te komen. Wat zouden wij dan eigenlijk nog tobben? Wie heeft xxx er dan nog zin in om dienaar van dat evangelie te worden? Dat er zulke xxx wonderlijke mensen toch nog zijn, daarvan is deze dag en deze dienst het bewijs. Een jonge dienaar maakt zich in uw midden gereed om het ambt van dienaar des Woords te aanvaarden.

Waar hij dan de moed vandaan haalt om dit te ondernemen? Ik denk en ik hoop: uit het evangelie zelf, uit de opdracht, die God zelf hem heeft gegeven, uit de roeping, waarmee hij van Godswege geroepen is. Zo'n opdracht en zo'n roeping vinden wij inderdaad in het Evangelie menig keer. In het Oude Testament: Ik denk a.d. roeping v.d. profeten. Maar ook in het N.T. Ik denk a.d. roeping v.d. discipelen door Jezus, en hier, in onze tekst, ~~a.d.~~ de roeping v. Timotheüs. Timotheüs krijgt hier van Paulus, maar Paulus is ook maar een mededienaar v.h. Evangelie, dus eigenlijk v. God zelf, de opdracht om het werk v. een evangeliedienaar te *gaan* vervullen. En als wij dan er opletten, in welke context deze roeping tot Timotheüs komt, ~~dan~~ verschilt ze eigenlijk helemaal niet veel v.d. context waarin wij leven. Want Paulus wijst er uitdrukkelijk op, dat er een tijd komt dat de mensen de gezonde leer, ~~lees~~ het zuivere evangelie, niet meer zullen verdragen. Met andere woorden Timotheüs, je moet erop rekenen, dat jij ~~met~~ voor je boodschap niet een gewillig en ontvankelijk gehoor zult krijgen. Integendeel. De mensen kunnen een hoop verdragen. Zij tolereren eigenlijk alles, de gekste dingen en de ~~meest dwaze en slechtste~~ dingen, maar het evangelie, dat verdragen

zij niet. Je zult op een xxx enorm stuk onverdraagzaamheid moeten rekenen. En dat maakt het *lang er natuurlijk* niet eenvoudiger op.

Paulus schrijft er ook nog bij, waardoor dit komt. Dat komt, omdat de mensen verwend zijn door wat zij horen. D.w.z. zij zijn er helemaal op ingesteld om alleen dát te horen, wat zij willen horen. Wat helemaal ligt in het verlengde van hun eigen begeerten en inzichten. Zij worden in wat zij horen alleen maar verwend, naar de mond gepraat. En net als verwendde kinderen, kunnen zij het dan ook niet meer uitstaan, als er eens iemand is, die erop wijst dat het anders moet in hun leven. Dat verdragen zij niet. Dan gaan ze moeilijk doen, en zich verzetten. En zij keren zich af om toch hun eigen zin te doen.

Dat is de situatie zoals Paulus die tekent. En ik hoef er eigenlijk niets aan toe te voegen. Want precies zo is het nu. Wat wordt er in deze wereld via de media de mensen naar de mond gepraat. Wat wordt er ingespeeld op hun eigen begeerten en hartstochten en idealen.

Terug naar voetnoot 68

10

Iedereen heeft de roeping om evangelist te zijn

Want juist door dit evangelie, door de kracht v. Jezus, gaan wij de wil, de wet van God volbrengen maar wel op een heel nieuwe wijze. Welnu, dit werk v.e. evangelist moogt u gaan doen. Als u nu zegt, ja maar is dit nu precies de juiste invulling v.h. ambt v.e. dienaar des Woords. Nee, dat niet. Het Woord evangelist is hier niet zozeer een exacte omschrijving v.e. bepaald ambt. Het heeft meer in het algemeen te maken met het dienstbaar zijn a.h. evangelie. En dat is natuurlijk niet alleen maar a. predikanten gegeven. Daar doen b.v. de ouderlingen, als het goed is even hard aan mee, en ook de diakenen, maar eigenlijk iedere christen. Als wij tot God bekeerd zijn, dan gaan wij van het evangelie leven, maar dan gaan wij ook het evangelie dienen, dan gaat ieder op zijn of haar manier en op zijn of haar plaats het werk doen v.e. evangelist. Maar wel is het zo, dat een predikant dit heel speciaal doet. Die gaat zijn hele bestaan eraan wijden. Dat is eigenlijk het verrukkelijke v.h. predikant zijn. Dat je al je tijd daaraan kunt geven. Je hoort zo vaak gemeenteleden, die echt geïnteresseerd zijn in het Ev. zeggen: ik wou dat ik er meer tijd voor had. Om me te verdiepen in het Ev. Ook om ermee te werken in de ontmoeting met anderen. Maar ja, ze moeten natuurlijk ook voor hun gezin zorgen, hun gewone werk goed doen. Dat is vaak een spanning. Nu, dat is het fijne van een predikant, die kan zich er helemaal aan geven.

Terug naar voetnoot 64

12-15

Ambt is dienen

Het gaat dus om díenst, diakonía, staat er in het Grieks. Het zou natuurlijk ook kunnen zijn, dat Pls xxx geschreven had: vervul uw ambt ten volle. Maar opmerkelijk is, dat het woord ambt zoals wij dit kennen, in het hele N.T. niet voorkomt. Daarmee wil ik niet zeggen, dat dus ook het ambt zelf niet voorkomt. Maar wel is het belangrijk, dat het wóórd dat gebruikt wordt ervoor, meestal dit woord “xxx diakonia” is: dienst. Het woord ambt heeft *bij ons* al gauw de associatie aan zich van gewichtig, officieel, iets afstandelijks zit erin. Maar dat woord dienst wijst juist veel meer op het nederige, op het naijbe, xxx niet zozeer op het heersen, maar op het dienen v.d. ander. Dus als wij dan toch dat woord “ambt” aanhouden, moeten wij altijd erbij bedenken, dat de inhoud ervan bestaat uit het dienen v.d. gemeente. Dienen nl met het Evangelie. Dan gaan wij niet bóven de gemeente staan, dan gaan wij ook ons verbeelden, dat de gemeente óns moet dienen, maar dan

gaan wij juist *midden* onder de gemeente *staan*, niet in een wéttsche of vreesachtige onderworpenheid, maar in een *hartelijke* nederige dienst. xxx Eigenlijk net als de H. Jezus, die temidden v. zijn disc. die stuk voor stuk zo graag de meeste wilden zijn, de linnendoek nam en als een slaaf hun voeten ging wassen. Zó dienen, dat is het ámbt recht waarnemen. En dan zul je ervaren, dat juist zúlke díenst iets machtigs in zich heeft. Daar gaat nu juist kracht en ook gezag vanuit. Zoals het ook wáár is wat Jezus zei: Wie de meeste onder u is, die zal uw dienaar zijn. En dat kan ook omgekeerd gezegd worden: wie uw dienáár is, die zal de meeste onder u zijn. Ik hoop, dat u zó de meeste zal zijn en als zodanig zal worden erkend in de gemeente, juist door úw dienst, xxx uw diakonia ten volle te verrichten. Úw dienst. D.i. xxx de specifieke dienst waartoe ú geroepen wordt. Je hoeft je dus niet met alles en nog wat bezig te houden. Een dominee hoeft echt geen manusje van alles te zijn in de gemeente. Nee, úw dienst, d.i. heel specifiek het werk v.d. evangelist, het dienen van v het evangelie. Díe dienst heeft ú te verrichten. En niets anders, niets meer. Maar ook niets minder. Want die dienst heeft u dan ook ten vólle te verrichten. Dat wil zeggen, ook naar *in* haar veelzijdigheid. ~~De dienst v.h. Evangelie verrichten~~ Dat zal i.d. 1^e plaats inhouden dat evangelie verkóndigen. Dat staat xxx heel duidelijk centraal. Daar moet u dan ook alle zorg aan besteden. Zodat u deze dienst werkelijk ten vólle verricht en niet half, niet gebrekkig, niet zo, dat de gemeente erover moet klagen, dat de predikant zo weinig werk v. zijn preken maakt maar xxx werkelijk deze dienst verrichten met de inzet van ál je krachten *gaven*. Maar dan ook *in de 2e plaats* het evangelie voorleven. Het evangelie *leven* en het Ev. leven, xxx in je persoonlijk leven, in je gezinsleven, in je relaties, in je ontspanning, in alles. Ten vólle verrichten. Volmaakt, zou je bijna zeggen. Ja inderdaad. Een béétje perfectionist mogen wij heus wel zijn. We moeten niet zo gauw tevreden zijn met onszelf. Niet zo gauw zeggen: nu heb ik wel genoeg gedaan. xxx Genoeg gedaan hebben wij niet zo gauw. Reden om tevreden met ons zelf te zijn, is er niet zo gauw. Wees heus maar een beetje perfectionist. Alleen, niet in eigen kracht *idealisme*, maar ziende op Jezus, die wérkelijk zijn dienst ten volle verricht heeft, *zodat het* helemaal af was, zodat hij *werkelijk* kon zeggen het is vólbracht. Welnu, uit die volmaaktheid levend, mag ú ernaar staan; ~~door de Geest geleid en vervuld~~, om xxx ook úw dienst ten volle te verrichten.

Ten volle, dat betekent óók het afmaken, niet halverwege het erbij laten zitten. Dat moet u ook altijd bedenken. Want xxx er kunnen natuurlijk zulke teleurstellingen komen, dat je geneigd bent om de zaak erbij neer te gooien. En de vlucht te nemen. Nu zegt de Here vanmorgen tot u d.m.v. Pls: dat mag je nooit doen. Niet het erbij laten zitten. Ook niet als het moeilijk is. Ook niet als je denkt: ik kan er niet langer tegenop. Maar uw dienst ten vólle verrichten, je werk afmaken, totdat God zegt: het is genoeg. Maar dat kan Híj alleen zeggen. En als u dan denkt: ja maar dat is nog al wat. Wel, let dan weer op Hem die u roept. Hij die u roept, is getrouw, die het ook dóén zal. Hij houdt vol. En daarom kunt u het ook volhouden, in zijn kracht. Dat geeft perspectief *à moed* voor d. arbeid, die u vandaag in deze gemeente gaat beginnen. U hoeft niet met uw eigen boodschap te komen, ook niet met uw eigen gezag en in uw eigen kracht. U mag het werk gaan doen v.e. evangelist, het evangelie dienen. Dat geeft de garantie, dat u uw werk ten volle zult verrichten. Want het Evangelie blijft van krácht, ook vandaag. Evangelie: heugelijke tijding, bron v. zielsverblijding. Zalig wie u hoort. Zalig ook, wie U dient. Amen.

[Terug naar voetnoot 62](#)

Preek over Hebreëën 2:8b, 9a (HDC doos 4-87)

2

Onzekerheid en twijfel met betrekking tot geloofspraktijk vandaag

Dat wil echter niet zeggen, dat het zo ook altijd wordt ~~gezien ervaren~~. Zeker niet door de buitenstaanders. Die ~~hebben inderdaad vaak [~ ~] kennen weinig jatoersheid, hoewel ze ook weinig~~ medelijden ~~met ons, zo in de zin van kennen, of het moet zijn, dat ze de christenen met een meewarige blik aanstaren met de gedachte van:~~ wat zijn dat toch een zielige mensen, die geloven nog in Jezus, en die geloven nog in een hemel en in een toekomstige zaligheid.

Maar *goed* dat kunnen we *nog* laten voor wat het is. Veel ernstiger is het, dat ook velen, die binnen de chr. gemeente staan, die zich met het chr. geloof verbonden ~~hebben weten~~, dat die óók geen raad weten met de positie v.d. kerk en van de christen en dus ook van henzelf. Zij worden *in ieder geval* ook sterk aangevochten, bijna zou *je kunnen ik witten* zeggen, aangevreten door de twijfel. Zij *zén* het menig keer niet meer. Zij weten niet, wat zij met hun geloof aan moeten in deze wereld, waarin zoveel gebeurt, wat daarmee in strijd blijkt te zijn.

Niemand kan ontkennen, dat dit in vele opzichten het beeld is, dat de xxx gemeente *in onze tijd* ~~en het geloofsklimaat van zeer velen in die gemeente~~ vertoont. Ik vermoed, dat *er ook velen* onder ons *zijn die* daar ook niet vreemd aan zijn.

Terug naar voetnoot 181

13-14

Ja, nu had ik graag nog het tweede deel v.d. tekst willen behandelen, *want het hoort er helemaal bij. Maar* dat gaat nu niet meer. Daarom roer ik alleen de punten aan, die ik nog had willen zeggen. Ik had *wel* willen zeggen: *dat* er ~~is~~ dus ook nog een ander *zien is* dan het zien op de manier v.d. constatering. Dat is het zien v.h. geloof. En noem dat nu niet abstract of vaag, want dat is uiterst concreet. ~~En~~ *Ja, want* dan had ik graag *ook* nog willen nagaan met u: wat nu dat woord concreet eigenlijk betekent. Dat wordt tegenwoordig zo vaak gezegd *nietwaar:* je moet het concreet maken. Maar wat wil dat zeggen. Ik geloof, dat er een vorm van concreetheid bestaat, die in wil gaan tegen het geloof. Men neemt *ten diepste* geen genoegen meer met het leven uit het geloof. Men wil het concreet vóór zich zien, en dat is dan weer dat constateren. Daar t.o. wil ik zeggen: als wij ~~in het geloof gaan zien, als God onze ogen opent, iets van dat nieuwe “zien” kennen, dat zien met de oog v/h geloof~~ dan worden de dingen pas werkelijk concreet. Dan ervaren wij Gods heil en Gods werkelijkheid en ook de majesteit van Chr. zelfs ook in deze wereld tot in ons bloed toe. Om *dié* concreetheid gaat 't. Het is een geestelijke concreetheid, het is de concreetheid v.h. geloof.

En met die concreetheid zien wij nu Jezus met heerlijkheid en eer gekroond. En weet u welke heerlijkheid dat dan is? ~~En~~ Dat is verrassend. Dat is de heerlijkheid van zijn gekruisigd lichaam, van het offer dat Hij *op Golgotha* gebracht heeft voor onze zonden. Want daar gaat het nu verder over in deze Hebr. brief. Daarin wordt de heerlijkheid van Jezus uitgeschilderd als de hogepriester die voor zijn volk het offer van zijn bloed gebracht heeft tot een volkomen verzoening voor al onze zonden, en dat offer is hij nu bezig aan te bieden in het hemels heiligdom voor het aangezicht van zijn vader. Dat is de heerlijkheid van Jezus. *En die heerlijkheid gaan we nu in J. door 't geloof zien.*

En nu zou ik willen eindigen met deze vraag: Gem. hebt u al ogen ontvangen ~~om te zien~~, om *déze* heerlijkheid in *déze* Jezus te zien. De heerlijkheid van zijn kruis, de heerlijkheid van zijn borgtochtelijke liefde, de heerlijkheid van zijn volkomen verzoening, waarin de belofte verankerd ligt van onze volkomen verlossing. Om dat zien gaat het, gem. ~~Zoals de dichter v. Ps. 106 het ook om dat zien ging, toen hij zong:~~ Dan zien wij de Koning in zijn schoonheid. Nee, wij zien nog niet dat hem nu alle dingen onderworpen zijn. Maar wij zien wel Jezus met heerlijkheid en eer gekroond. Amen.

Terug naar voetnoot 181

Preek over Hebreëën 10:37-39 (HDC doos 32)

13-14

Vormendienst is het begin van de afval

We leven midden in een aangrijpend proces v. onttrekking. En weet u waar dat proces begint? In die levens en in die gezinnen, waarin de vormen v.d. godsdienst nog wel aanwezig zijn, maar waar het leven bij God en zijn Woord a.h. wegsterven is. Wat kan er in gezinnen, die nog wél kerkelijk meeleven, al een ontstellende ~~vorm~~ v. verwereldlijking worden aangetroffen. In het huwelijksleven, in de gewoonten, in de ontspanningsvormen, in het gezelligheidsleven, in de gesprekken, in de opvoeding. Dan zie je, hoe de kiemen v. ontbinding al gelegd worden. En dat proces zet zich door. ~~Dan zie je vervolgens dat xxx~~ Als eerst het doordeweekse leven door de secularisatie is aangetast, volgt ook de zondag ~~erbijgetrokken wordt~~. En Dan ontstaat die gewoonte, die ook in Hebr. 10 wordt genoemd: om niet geregeld samen te komen in Gods huis. En Alleen maar zo nu en dan. En dat laatste komt dan tenslotte ook in de verdrukking. En kerkgaan wordt steeds minder. Tenslotte nog maar alleen bij hele bijzondere gelegenheden. En dan uiteindelijk is er niets meer van over. ~~Als ze dan toch nog lidmaat of dooptid zijn~~. Dan is het tenslotte ~~steeds~~ nog maar een formaliteit om ook als lidmaat zich te onttrekken. Ziet u: dat proces v. onttrekking, is dat niet ook in onze gemeenten *en gezinnen* in volle gang. Nu wordt er van hen, die zich zo onttrekken in onze tekst iets heel ontzettends gezegd. Er wordt gezegd; dat Gods ziel in hen geen behagen heeft. Het wordt hier heel indringend gezegd, o dat het zo persoonlijk overkomt. Het staat er nl in het enkelvoud. Zo iemand zich onttrekt, in hém heeft mijn ziel geen behagen.

Terug naar voetnoot 183

Preek over Zondag 2 (HDC doos 7-7)

9-10

En xxx als dat van het Woord geldt, dan geldt dat ook in de beleving van dat Woord. ~~Want~~ Het wordt wel eens gezegd: ja het is wel waar, dat het in de Bijbel zo staat, maar in de beleving ervan is het anders. Dan gaat de wet aan het Evangelie vooraf, of aan de kennis van Chr. vooraf. Gem. ik zou niet weten, waarom dat zo is. Waarom zou God het ons anders doen beleven dan Hij ons in zijn Woord heeft geopenbaard? Ik wil wel toestemmen dat het zo kán zijn. Dat we eerst met de wet te doen krijgen en daarna met Chr. Dat komt ook wel in de Bijbel voor. Maar dat is niet de enige mogelijkheid, v.d. H.G. het komt in de Bijbel eveneens, en zelfs nog meer voor dat Chr. reeds a.h. begin staat, en dat de kennis der ellende erop volgt. ~~Enkele weken geleden~~ Vanmorgen heb ik *nog* over de wonderbare visvangst gepreikt. Petrus wordt daar overladen door de weldaden van Chr. en juist daarom zegt hij: Here, ga uit van mij, want ik ben een zondig mens. Pls ontmoet op de weg van Damascus niet Mozes, maar de verheerlijkte Chr. Ik ben Jezus, die gij vervolgt. En juist uit kracht van die ontmoeting met Jezus wordt pls een ellendig mens, die leert worstelen a.d. troon der genade. Dus moeten wij ons door de Schrift laten leiden, en niet door welk mens ook. En de Schrift leert ons duidelijk dat Chr. niet aps een eind weegs op de bekeringsweg wordt ontmoet, maar dat hij heel goed a.h. begin kan staan. Als u dan *nóg* zegt: ja maar de beinding van Gods kinderen leert toch anders. Dan is mijn antwoord: die bevinding van Gods kinderen, ~~die hier onder ons wordt aangetroffen~~, is *zo dan anders* omdat hun ~~nooit~~ anders is gepredikt dan i/h Woord staat. Dan dat bepaalde systeem van eerst de wet en dan het Ev. Maar in andere delen van de Chr kerk ligt dat heel anders, en vaak veel Bijbelser en zuiverder. Dus we moeten voorzichtig zijn met de bevinding van Gods kinderen tot maatstaf te verheffen, want xxx ook deze bevinding kan op een smal spoor, zelfs op een zijspoor zijn geleid. En we xxx zijn toch niet Rooms, dat wij naast de Schrift of zelfs boven de Schrift nog een andere autoriteit erkennen, b.v. de bevinding van Gods kinderen.

Want ook van die bevinding zal het moeten gelden, dat als het niet is naar de Schrift en de getuigenis, het geen dageraad zien zal.

Terug naar voetnoot 100

13-14

Het was een geraffineerde manier om God te haten. Als we dat leren zien, wat een ontdekking doen wij dan. En wat krijgen we dan een walg van onszelf. Dan leren wij inderdaad onszelf mishagen voor God. Dan roepen wij het uit: wee mijner, dat ik zo gezondigd heb. God eist de liefde. En die liefde heb ik hem niet gegeven. Hoewel hij het zo waard is. En hoewel hij zo getrouw voor mij gezorgd heeft. Hij heeft mij het leven gegeven en doen behouden. Dat wordt dan een wonder. Een wonder is het, dat God me niet eerder het leven ontnomen had en mij verloren had laten gaan. Dat hij me nog gelaten heeft in het heden der genade. Dat hij nog lankmoedig over mij geweest is, terwijl ik zijn toorn 1000 maal had verdiend. Dat is een wonder. O God wat hebt gij mij liefgehad. En ik heb u alle liefde onthouden. Omdat ik alleen mijzelf bemind heb. Gemeente voelt u hoe diep deze ontdekking gaat. En verstaat u het, dat deze ontdekking nu ook die diep verootmoediging en verbrijzeling des harten schenkt, zo dat we als een worm voor Gods voeten kruipen, en alleen nog maar kunnen roepen: gena o God, gena, hoor hoe een boeteling pleit. Juist die wet der liefde leert ons onze ellende op het allerdiepst kennen.

Terug naar voetnoot 101

Preek over Zondag 3 (HDC doos 6-1)

8

Zondekennis is noodzakelijk

Toen de Here door Zijn Geest u liet zien, wie u was, voor Hem en voor uw naaste, vond u dat toen aangenaam. [~] niet. Hebt u ~~zich~~ toen ook niet *geprobeer*d u te handhaven. Zocht u ~~geen~~ *niet allerlei* uitwegen om toch maar uzelf op de been te houden. Als het erop aan komt, dan xxx willen wij allen *toch* graag onze góéde naam hooghouden. Daarom is het *ook* nodig, dat de Here doorzet *om* door Zijn Woord en Geest en ons onontkoombaar te confronteren met de feitelijkheid van ons bestaan en ons er ~~gewoon~~ een oog en een hart voor gééft om te zien wie we zijn en om te erkennen wie we zijn.

(...)

Want het is óók nodig te weten, hoe groot mijn zonden en ellenden zijn. Daar ~~werkt~~ stapt de Here nooit ~~buiten om~~ *over heen*. Dat stelt hij heel duidelijk *in ons leven* a.d. orde. En daarom moeten wij het in de prediking ook *heel duidelijk* a.d. orde stellen. Ook al vindt het niet bij iedereen een even enthousiast onthaal, het is *gewoon* ~~toch~~ nodig. Want wij zouden de mensen ~~gewoon~~ om de tuin leiden als wij het niet deden. We zouden ook nooit waarachtig de verlossing kunnen prediken, als wij niet de ellende v.d. mens eerlijk onder ogen zagen. Dus het is gewoon nodig. Ook dat eerste *stuk* kan niet worden gemist.

Terug naar voetnoot 94

10

Zondekennis is diep en wordt ook verdiept

Ik geloof te moeten zeggen, dat dezulken toch nooit echt de diepte, de verschrikkelijkheid, en de werkelijkheid van hun schuld en hun doemwaardigheid voor God hebben leren kennen. Want als

we die wáárlíjk kennen dan kunnen wij het er nooit onder úithouden. Dan móét er wat gebeuren. Óf wij gaan eraan ten onder, óf de Here helpt ons uit.

[...]

Als God ons zondaar maakt, dan vergéeft hij deze zonde ook, maar dan worden wij geen zondaar-af. Integendeel. U weet wat Calvijn daarover gezegd heeft: Dan gaat het zo, zegt *Calvijn*: Minder zonde doen, en groter zondaar worden.

Terug naar voetnoot 94

12-13

Niemand die goed doet. Zelfs ik word daar niet van uitgezonderd. Het is noodzakelijk dat wij onder dat oordeel leren buigen. Want dan worden wij ook opgericht door het ev. dat ~~in dit woord~~ erin doorklinkt, als er gesproken wordt over een “tenzij”. Ja er is nog een “tenzij”, een weg tot ontkoming, een mogelijkheid tot redding en vernieuwing. ~~En wanneer komt die er.~~

Dan moet ik aan Rom. 5 denken. Het gedeelte wat ik u vanavond heb voorgelezen. Die totale vernieuwing komt er dan, wanneer wij door Gods Geest uit de oude Adam worden afgesneden en worden ingeplant in de nieuwe Adam, J. Chr. Want wat de eerste Adam bedorven heeft, heeft de tweede Adam goedgeemaakt. Door de eerste Adam ontvingen wij de dood. Door de tweede Adam ontvangen wij het leven en de gerechtigheid. Dan worden wij weer opnieuw hersteld in het beeld van God. *Gemeente*, dat is niet minder dan een nieuwe geboorte. Zo begrijpt *u*, waarom nu juist hier dat woord wedergeboorte wordt genoemd. Dat wijst ons erop, dat als God a.h. werk gaat door zijn Geest, dat hij ons oude bestaan dan niet een beetje restaureert, wat bijschaaft en hier en daar misschien iets nieuws ~~er in brengt~~ *tussen het oude invoegt*. Nee, ~~maar~~ als God aan het werk gaat, dan doet hij een volkomen werk. Dan maakt hij ons totale nieuwe mensen, met een nieuw hart en een nieuwe wil en een nieuwe liefde en een nieuwe toekomst. Dan kan Pls ~~het~~ zeggen: wie in Christus Jezus is, die is een nieuw schepsel, het oude is voorbijgegaan, zie het is alles nieuw geworden.

Gelukkig de mens, die déze vernieuwing mag ervaren. *Al is het maar een begin ervan*. Hij xxx moet zich xxx schamen, als hij ziet waar hij vandaan gekomen is, uit een verloren paradijs. En hij *moet zich verwonderen* ~~zich~~ als hij ziet op wat hij ~~door Gods genade hem geschonken~~ heeft ~~mogen ontvangen~~: een nieuw leven en *daarom ook* een nieuwe hoop. Want hij is wedergeboren tot een levende hoop door de opstanding v. J.Chr. uit de doden. Amen

Terug naar voetnoot 97

Preek over Zondag 21 (HDC doos 3-18)

10

De Geest gebruikt alleen het Woord

En dat is wel, ik zei 't al, een hele aparte manier v. werken. Een manier, die ons mensen *bepaald* niet ~~z~~o ligt. Want wij zijn zo sterk gebonden a.h. zichtbare weet u. Aan methodes, die wij in onze greep hebben – *die wij kunnen bedenken en wij kunnen beheersen* – Vandaar dat de Kerk xxx altijd weer i/d verzoeking komt om te menen, dat zij xxx 't ook op een andere manier *moet doen* en zich zo in deze wereld moet handhaven en moet laten gelden. ~~Zo even xxx~~ *Voor al* in onze tijd is die verzoeking enorm groot. Zoëven zei ik daar al iets van - En ik wil er niet te diep op doorgaan. Nu wil ik als mijn xxx overtuiging uitspreken, dat veel activiteit v.d. kerken ten diepste ontspringt a. h. ongelooft, dat het niet durft te wagen met alleen maar 't Woord en de Geest v. *God*. Soms krijg je

de indruk dat zij v. alles en nog wat aangrijpen om 't de mensen naar de zin te maken – xxx om de boodschap v.d. kerk *zogenaamd* geloofwaardig te maken – alles grijpt men daarom aan – behalve het enige wapen dat God zélf daarom beschikbaar heeft gesteld – en d.i. zijn Woord. En dan ook de Geest – want de Geest bindt zich alleen a.h. Woord. Zou dat niet de diepste reden zijn v.d. machteloosheid – en juist v.d. ongeloofwaardigheid v.d. kerk. En ik verhef me daar niet boven, begrijp me goed, want En-ik weet uit ervaring, hoe groot die verzoeking is. Toen ik naar A'dam toe moest – heb ik 't wel als een verzoeking op mij af voelen komen – om andere methodes te gebruiken, andere hulpmiddelen dan alleen 't naakte Woord v. God *aan te wenden*. *Want ja, in A'dam moet je 't toch anders doen en anders zeggen dan bv op 't platteland*. Maar ~~dat~~ *wat is dat* een krampachtige en machteloze onderneming. En wat een xxx *geweldige* bevrijding geef 't als God ons door zijn genade ons tot de ontdekking laat komen – dat ook in deze *grote* moderne stad met zijn *onverschilligheid* en ongeloof – met zijn cultuur en [~] – *toch* alleen 't woord van God 't doet. *Dat dát ook hier* een kracht Gods is tot zaligheid. Dan heeft niets aan te worden toegevoegd, maar daar mag ook niets v. worden afgedaan. xxx Ook hier [~] God *door* zijn belofte, dat 't Woord, dat uit Zijn mond uitgaat – niet leeg tot Hem wederkeert, maar dat 't alles doet, wat Hem behaagt.

Terug naar voetnoot 79

Collegedictaat - HC zondag 12 - vraag en antwoord 31 (HDC doos 43)

24-25

Het diaken ambt is te financieel en te bestuurlijk

Daarom is het moeilijk om te zeggen, dat deze mannen tot diakenen werden gekozen, zoals meestal wordt gesuggereerd, (o.a. in het bevestigingsformulier tot verkiezing v. diakenen). Want het woord diaken komt er niet in voor. Daarom kan met evenveel xxx of even weinig recht worden aangenomen, dat deze mannen tot ouderling werden gekozen, zoals L. Floor meent in zijn boek over de H.Geest. xxx En hij kan zich dan erop beroepen, dat het werk v. deze mannen in concreto veel méér inhield dan het verzorgen v.d. griekse weduwen. Vgl. maar Stefanus, die predikt in de tempel (*Hand. 7*) en Filippus, die eigenlijk zendingswerk verrichtte (*Hand. 8*). Er is dus een duidelijk inhoudelijk accent en tegelijk zien wij, dat ook in hún werk, al zijn ze er dan voor de verzorging v.d. Griekse weduwen, wij zouden zeggen voor de diaconale zorg voor deze sociaal zwakke groep binnen de gemeente, het centrum ligt kennelijk ook bij het verkondigen v.h. Woord. En dat zal dan ook de reden zijn, waarom in de R.K. traditie het diaken-zijn een veel bredere inhoud heeft dan in de reformatorische traditie, waarin dit ambt inderdaad geheel op de armenzorg is toegespitst, zij het dan gepaard gaande met de z.g. troostrijke redenen. Ik verbind dit met de xxx opmerking, dat áls het inderdaad zo zou zijn, dat wij in *Hand. 6* de diaken tegen komen, bij ons het diakenambt dan toch wel heel erg is uitgehold, omdat de verzorging v.d. armen in de gemeente in feite is beperkt geworden tot het inzamelen en beheren v.d. diaconale gelden en het besturen van allerlei diaconale of semidiaconale instellingen, zoals hofjes van bejaarden, enz. In ieder geval krijgen wij v.h. werk v.d. *7* z.g. diakenen uit *Hand. 6* een veel levendiger en gevulder beeld dan wij v.d. diakenen hebben.

Terug naar voetnoot 157

37-39

Het vasthouden aan het drievoudig ambt belemmert de Geest

Ik zeg, dat dit een begrijpelijke ontwikkeling is. Maar ik wijs er tegelijk op, dat het N.T. zélf daar geen enkele formele en ook m.i. niet inhoudelijke aanwijzing toe geeft, laat staan dat het N.T. zelf dit ons als een goddelijk gebod of inzetting zou meedelen. Dat komt er niet in voor. Deze

onderscheiding en nadere ambtelijke invulling is louter iets v. latere interpretatie v. e. *praktijk i/d gemeente*, en is niet een direct gegeven *laat staan opgave* v.d. Schrift zelf.

Niettemin is deze interpretatie in de geschiedenis v.d. kerk, m.n.v. de reformatorische kerk zó ingeburgerd, dat onze huidige ambtelijke structuur daarop is gebaseerd. Maar nogmaals onderstreep ik dan, dat deze structuur v. secundaire aard en niet rechtstreeks op de Schrift zelf is gegrond. Niettemin daar nu toch vanuit gaande, constateren wij, dat wat in de Schrift nog gevonden wordt als een ruimere volheid en veelheid v. gaven en diensten rondom de op de voorgrond tredende diensten v. de opzieners en de diakenen, nu de ambten niet alleen zijn toegespitst op de ouderlingen en diakenen, maar ook daarin geheel zijn opgegaan en daartoe gereduceerd zijn, zodat er van die bredere volheid en veelheid, waar het N.T. over spreekt niet meer is overgebleven. Er is dus niet alleen een onderscheiding en scheiding tussen diensten en ambten aangebracht, maar de diensten zijn geheel verdwenen en de z.g. ambten zijn alleen overgebleven. M.i. moet dit in het licht v.h. N.T. als een vergaande verarming en reductie v.h. gemeentelijke leven worden aangezien. En, ik voeg er gelijk aan toe, wanneer we uitzien naar een vernieuwing v.d. gemeente dan zal dit niet kunnen of we moeten oog ervoor krijgen, dat deze verarming en reductie in de toerusting v.d. gemeente een ernstige belemmering is voor de Geest, die de gemeente vervult en leidt. En dat daarom een reformatie v.d. gemeente en de kerk niet in het laatst zal gericht moeten worden op een vernieuwing in ons denken over de ambten v.d. kerk. Want het zou kunnen zijn, dat onze armoede a.d. Geest en de gaven v.d. Geest daarin o.a. zijn oorzaak vindt, dat wij xxx de volheid v.d. werkingen en gaven v.d. Geest hebben ingesnoerd in onze gereduceerde ambtspraktijk, zodat xxx alleen de charismata v.h. voorstander zijn en het leren een kans hebben gekregen en nog krijgen, en de vele andere charismata, die volgens Pls niet minder belangrijk zijn ook al lopen zij niet zo in het oog, naar de marge of zelfs over de marge heen zijn verdwenen.

Vraagt men nu, hoe ik dan concreet het N.T.sche beeld v.d. gemeente in dit op zicht zie. Dan zou ik willen stellen: Inderdaad de charisma v.d. voorstanders en de leraars mogen best van mij ambten worden genoemd, maar dat is alleen geoorloofd, wanner xxx in de gemeente direct ermee verbonden ook een volledige plaats wordt ingeruimd voor de andere gaven en diensten. Die hoeven zij van mij dan geen ambten te noemen (omdat dat toch een niet direct-Bijbels woord is), maar diensten of hoe dan ook, als zij maar hun plaats krijgen en volledig mee functioneren in het ene lichaam v. Chr en tot opbouw ervan. Maar nog dichter lijkt het mij toe bij de Schrift te zijn, wanneer wij het massieve ambtsbegrip als zodanig uitbannen en meer consequent vanuit de inhoud v.d. *gaven en de concrete noden en taken v.d. gemeente* zelf komen tot een gelede toerusting v.d. gemeente. Waarin inderdaad xxx de regerende en lerende charisma voluit tot zijn recht komt, maar toch als charisma en dus als dienst a.d. gemeente in zichzelf niet meer is of anders is dan de vele andere charismata en diensten en dus net als in Rom. 12 gewoon hun plaats onder de anderen innemen, zonder daarbij nu per se voorop te staan. Merkwaardig is, dat als er iets duidelijk voorop staat, dan is dat behalve dan het uitzonderlijke v.h. apostelschap, dat v.d. profetie. En juist die profetie is niet op te nemen in het werk v.d. opziener en de diaken.

[Terug naar voetnoot 170](#)

39

Huidige diaken is niet meer dan een kerkvoogd in diaconale gelden en goederen

Als ik het samenvattend typeer, zou ik willen zeggen, dat wij de indruk krijgen, dat wij de ambten in de kerk zo hebben vermannelijkt, zo hebben toegesnoerd naar het regeren en besturen, en dat in een relatie v. tegenover de gemeente en boven de gemeente xxx vooral op een afstand v.d.

gemeente, dat wij v.d. veelkleurigheid v.h. leven der *N.T.sche* gemeente als vrucht v.h. werk v.d. Geest met zijn gaven en werkingen, daar niet zoveel meer van terugvinden. Het duidelijkste voorbeeld daarvan is wel onze huidige diaken, die in feite niet meer is dan een kerkvoogd in diakonale gelden en goederen. Daar lezen wij in de Schrift dan toch wel iets anders over.

Terug naar voetnoot 157

47

De vrouw is het gezaghebbend en tucht oefenend leiding geven niet toegestaan

Niet het leren al zodanig wordt dus de vrouwen onthouden *verboden*, maar díé gestalte v.h. leren, waarin m.n. het gezaghebbende en leidinggevende ook over de mannen tot uitdrukking wordt gebracht, en waarin, nu vul ik het wat nader in, specifiek het representerende en wakende en tuchtuitoefenende element als leiding geven a.h. geheel v.d. gemeente een duidelijk karakter draagt. Dus een specifieke als ik het zo mag zeggen mannelijke gestalte v.h. leren wordt hier dunkt mij door Pls a.d. vrouwen ontzegd en omdat het een specifiek mannelijk functioneren is a.d. vrouwen onthouden.

Terug naar voetnoot 142

54

Diakenschap omvat een breed dienstenpakket

En zoals ik al eerder heb aangegeven, lijkt het mij geoorloofd en gewenst om in dit diaken-zijn álle gaven en uitoefening er van te verstaan, die in de andere Schriftwoorden worden genoemd. Zo zou ik op grond v. Hand. 6, als we mogen stellen, dat daar ook over diakenen wordt gesproken, willen aangeven, dat deze diakenen de griekse weduwen hadden te verzorgen en dus een duidelijk sociale taak hadden te vervullen, maar dat zij óók predikten, *Stephanus meer profetie*, (vgl. Stefanus en Filippus). En dan wat Filippus vooral betreft had deze prediking een duidelijk apostolair karakter. Dus kennelijk hoorde dát óók tot het diakenwerk. En dan denk ik, dat wij dan ook de profetische gave, die ook door vrouwen werd uitgeoefend wellicht onder deze dienst mogen scharen, zoals 1 Cor. 11 ons laat zien. (Tegelijk wijs ik hier xxx weer op Febe, die behalve als diakonos ook prostatis wordt genoemd, en dus kennelijk als diaken toch ook een xxx zekere voortrekkers positie heeft ingenomen, wat dat dan ook mag hebben betekend, concreet). In ieder geval mag daaruit worden afgeleid, dat wanneer de diakenen xxx a.h.w. de samenvatting is geweest v. meerdere gaven en diensten *die vooral een helpend karakter gehad hebben* daar ook een veelkleurig werk in de gemeente a. verbonden was. Ik wijs hier ook nog op het zielszorgelijke aspect = *geestelijke bijstand- hulpverlening*.

Terug naar voetnoot 157

56-59

f. Als wij dit nu nader toepsitsen op de positie v.d. vrouw in de gemeente, dan hebben wij eerst de hoofdlijn aangegeven v. schepping, zondeval, verzoening in Chr. en vernieuwing in Chr. De door God gegeven en gewilde verhouding tussen man en vrouw, is die, dat de man xxx en de vrouw als eenheid worden gezien, *beiden mens en als zondaren en mensen* die het beeld v. God dragen, maar dat binnen die eenheid de man de vrouw representeert, haar hoofd is en als zodanig voorop staat, terwijl de vrouw als onmisbare hulp xxx met en in *en t.o.*, *niet onder* haar man mee komt en hem dient. Zo in díé twee-eenheid vormen zij samen het huwelijk en überhaupt de levensgemeenschap op aarde. Vervolgens zien wij hoe door de zonde v. Eva en de haar opgelegde vloek deze verhouding ontwracht wordt en i.p.v. de gegeven twee-eenheid de heerschappij v.d.

man over de vrouw gaat domineren, waarbij de vrouw onder de man komt te staan en minder waard gaat worden, het bezit wordt v.d. man. In Christus zien wij dan dat de verzoening wordt tot stand gebracht en de vloek wordt opgeheven en dat dit in Chr. óók voor de vrouw geldt, zodat haar eenheid *en gelijkwaardigheid* met de man weer wordt hersteld. Maar dan wel in die zin, dat wat in Chr. in beginsel volkomen is in de praktijk v.h. christenleven toch nog ten dele is, zodat o.a. het ook in de gemeente zo is, dat de oude Eva natuur haar kop opsteekt en de vrouw haar door God gegeven plaats negeert en over de man wil heersen, zodat zij opnieuw uitdrukkelijk haar plaats moet worden toegewezen. g. Als wij deze lijn nu toespitsen op de a.d. orde zijnde vraagstelling, dan mogen wij zeggen, dat de vrouw in de gemeente v. Chr. voluit haar plaats mag innemen, maar dat de concretisering daarvan wordt bepaald door xxx de haar gegeven plaats als vrouw, d.w.z. samen één met de man, maar tegelijk in onderdanigheid aan de man *en als hulp t.o. de man*, dat zich concretiseert in deze vorm, dat haar als vrouw voluit meedoen mét de man in de gemeente nooit mag worden tot een heersen over de man. De wijze waarop het N.T. dit laatste als een *aanwezig* gevaar signaleert en afwijst is *vooral, dat waar* de vrouw op een zodanige wijze spreekt in de samenkomst v.d. gemeente, dat zij óver de xxx man heerst. Dat gebeurde m.n. wanneer haar spreken het leren (v.d. man) in de weg stond, zo in 1 Cor. 14 of als zij op de plaats v.d. man zelf ging leren. 1 Tim . 2. h. Daart.o. echter zien wij in de Schrift, dat de vrouw voluit mee doet in die gemeente, door o.a. xxx het profeteren en bidden, maar dan *toch wel* op een vrouwelijke wijze, dat zij diakonos is en voorstandster in de gemeente, dat zij meestrijdt met het evangelie *en mee arbeidt*, samen mét de [~] en de andere mannelijke dienaren. Dus samenvattend: xxx voluit meedoen, maar op *de* haar eigen vrouwelijke plaats *en manier*. i. Als wij dat binnen het kader v.d. diensten die het N.T. noemt een zo concreet mogelijke plaats en invulling willen geven, dan wouden wij wellicht (n.b. er kunnen hier geen al te stricte *absolute* regels worden gegeven, omdat de Schrift zélf die niet geeft) xxx mogen zeggen [~] dat [~] wat het N.T. over de ouderling zegt, *en* daarin toch vooral het regerende en representerende en leidinggevende *en lerende en gezaghebbende* aspect v.d. dienst in de gemeente ~~mogen herkennen in tot uitdrukking brengt~~, *en anderzijds* gezien de plaats die man en vrouw in de Schrift krijgen, de conclusie ~~daaraan verbinden kan worden getrokken~~, dat deze diensten toch wel bij uitstek door de man werden verricht. *(Terzijde) in i niet volstrekt exclusief, zodat uitdrukkelijk verboden wordt a.d. vrouw deze taken te vervullen. Het lag meer i/d aard v. h. werk zelf dat dit door mannen werd verricht. Zou het op een gegeven moment a. mannen ontbreken of zouden de mannen er in falen, dan kunnen eventueel vrouwen hun plaatsen innemen. Ik denk hier a.h. feit dat i/h O.T. Debora [~ ~] mannelijke [~ ~ ~]. Vgl ook Num 27:1vv als er geen zonen zijn koken de dochters voor het erfrecht in aanmerking. Vgl ook Neh. 3:12. Sallum en zijn dochters bouwen ook de muren v. Jeruzalem.* Terwijl anderzijds wanneer vrouwen menen hier ook hun taak in te vinden, zij toch wel hebben te bedenken, dat hier het gevaar bestaat, dat zij op de plaats v.d. man komen te staan, en dat dit niet de door God gewilde en dus de goede orde is. ~~Tegelijk mogen wij daaraan toevoegen dat er in de veelheid v. gaven en diensten die het N.T. noemt dan nog vele zaken overblijven, waar de~~ Als uitzondering *modificatie* op dit geheel zou misschien ook kunnen gelden, dat vrouwen, en ik denk hier vooral a.d. weduwen uit 1 Tim. en Titus een lerende en vermanende en leidinggevende taak hebben t.o.v. andere vrouwen, m.n. de jonge weduwen en vrouwen met hun gezinnen. Dus m.a.w. onder vrouwen zelf kunnen wellicht óók vrouwen eenzelfde taak krijgen toegewezen die in het midden er gemeente als zodanig vooral a.d. mannen wordt toegekend. Tegelijk mogen wij daaraan toevoegen, dat het N.T. dan nog vele andere taken kent, xxx waarin óók de vrouw juist als vrouw, maar dan wel begiftigd met de Geest haar dienst mogen vervullen. Het N.T. noemt dan bij uitstek het profeteren en bidden, het strijden met het evangelie, het arbeiden i/d gemeente, en de dienst der barmhartigheid en sociale en geestelijke verzorging v.d. gemeenteleden, die dit nodig hebben (1 Tim. 5 en Titus 2). In het verlengde hiervan zou kunnen worden gezegd, dat het xxx diakonos zijn

meer geeigend is voor de vrouw dan het ouderlingschap. Alleen hebben wij dan wel dit diakonos-zijn wel te zien met zijn Bijbelse invulling, en houdt dat o.a. ook in de profetische dienst, waarin het Woord wordt uitgelegd en de wil Gods wordt openbaar gemaakt, speciaal toegespitst op de a.d. orde zijnde noden en vragen. *Vraag is of we het ouderling zijn en diaken zijn wel heel sterk mogen scheiden. Zijn de laatsten niet de helpers v.d. eersten geweest? j.* Als wij nu tenslotte de vraag stellen, hoe dit alles kan worden toegesneden naar de ambtsleer en de ambtspraktijk in de chr. gemeente van nu, dan wijs ik u i.d. 1^e plaats er nogmaals op, dat xxx we het uitgesproken ambtsbegrip zoals dit nu vrijwel algemeen in de theologie wordt gehanteerd als zodanig in de Schrift niet terugvinden. In de tweede plaats hebben wij er ook al op gewezen, dat de concrete invulling v.d. ambten zoals wij deze in onze traditie kennen, een vereenzijdiging en verschraling te zien geeft, die wij evenmin als schriftuurlijk kunnen erkennen. Het duidelijkst komt dit uit in het diakenambt, dat vrijwel uitsluitende ~~uit~~ als een bestuurlijke functie wordt uitgeoefend. Verder wijs ik u op xxx het wegvallen v.d. profetie en de Bijbelse evangelist en v.d. andere charismatische diensten die m.n. in de eerste Cor. Brief worden vermeld. *Terzijde. Brakel heeft de profeten en profetessen in zijn gemeente Harlingen nog ontmoet. Vgl. Red Godsd I, XIX, XXIII, 5, blz. 437.* Om die reden acht ik het bijzonder moeilijk om de gegevens die de Schrift ons aanreikt rechtstreeks toe passen op de nu bestaande ambtsstructuur en ambtelijke praktijk v.d. gemeente. *Dat is o.a. de reden waarom op dit punt binnen de gemeente de meningen zo uiteen gaan en als gevolg daarvan allerlei menselijke moties de [~] beheersen i.p.v. het luisteren naar de Schrift.* In het algemeen zou ik willen zeggen, dat de ambten onder ons zozeer zijn verschrald tot bestuurstaken, dat zij daardoor een mannelijk karakter hebben gekregen en het dáárom *dus niet op grond v.d. H.S., maar op grond v.d. ambtelijke praktijk* voor velen duidelijk is, dat de vrouw daarin niet als vrouw kan of mag functioneren. Maar door dit te stellen gaat men *dus* wel uit v.d. praktijk nu en niet van wat wij in de Schrift vinden. En daarom zou ik met voorzichtigheid op ~~twee~~ drie dingen tenslotte willen wijzen. Als men de huidige ambtsstructuur en ambtspraktijk wil handhaven, die ik dus naar Bijbelse maatstaf gemeten als een ernstig en dus deficiënte gekortwiekte ambtspraktijk beschouw, kan met dit alleen nog een beetje Bijbels verantwoorden en recht trekken, wanneer men daarnaast, hoe dan ook, een nieuwe ruimte schept, waarin de andere Bijbelse taken hun uitoefening ontvangen. Maar veel Bijbels lijkt het mij, wanneer xxx xxx al of niet in de nu bestaande ambten de veelkleurige en veelzijdige diensten v.h. N.T. worden ingebracht, zodat er binnen wat nú de ambten genoemd worden een differentiatie komt, waarin deze Bijbels-charismatische volheid wordt gehonoreerd. En dan lijkt het me zonder meer Bijbels wanneer daarin ook de vrouw háár plaats ontvangt om met de haar gegeven gaven en op de haar passende wijze en plaats de gemeente te mogen dienen. *Als 3^e hiervoor is het [~ ~] niet allereerst een ambtelijke reorganisatie, maar een geestelijke reformatie. De gemeente weer door de Geest vervulde lichaam v. chr.* Hiermee wil ik volstaan. A.h. begin heb ik al gezegd dat ik volsta met een xxx theologische behandeling, en d.i. dan voornamelijk een Bijbels-theologische behandeling geworden en dat ik niet inga op allerlei praktische vragen, die natuurlijk opkomen, zodra men de lijnen gaat doortrekken naar de huidige kerkelijke praktijk. Als het gaat om belijden én beleid, dan heb ik het aspect v.h. belijden willen behandelen. Maar dat sluit natuurlijk niet uit dat het nog een zaak apart is, hoe dan het kerkelijk beleid daarbij zich heeft aan te sluiten. M.i. zal dat i/h/ algemeen zó moeten zijn, dat in alles *op geestelijke wijze wordt gesproken en gehandeld, dat wil o.a. zeggen, dat de getrouwheid a.d. Schrift overheerst, maar dat daarbinnen óók i/d liefde v. chr.* rekening wordt gehouden met wat voor de gemeente met een bepaalde traditie op een bepaald ogenblik mogelijk en nodig is.

[Terug naar voetnoot 141, 143, 173](#)

Collegedictaat – HC Zondag 1-3 (HDC doos 44)

30

Nu hebben wij zelf reeds vanuit het Schriftgegeven trachten aan te tonen, dat voorzover wij zien, er in de Schrift zowel gegevens voorkomen, waarin het ontdekt worden door de Wet a.d. kennis v.h. Ev. v. J. Chr. vooraf gaat. (de lijn Joh. De dooper – Jezus). Maar daarnaast ook dan men v. stonde af aan leeft in de ontmoeting met J. Chr. en een volgeling wordt v. Hem vanaf het allereerste begin (roeping v. Levi). Op grond daarvan menen wij, dat we hier niet hoeven te kiezen tussen een of-of. De Schrift laat ons beide lijnen zien, en wij geloven dat de H.G. nog steeds ook beide wegen bewandelt. En in feite is het toch één weg. *xxx Daarom wijzen we het verabsoluteren v. één weg af. [~] verarming, beperking en verstrakking v.h. werk v/d Geest in strijd met de rijkdom v.d. H.S.* Wel zou je *in dit verband* een zekere onderscheiding kunnen aanbrengen, die wij ook al vinden *i/d traditie* bij de oude schrijvers, nl. een meer wettische en een *meer* evangelische weg. *De vraag is wel of deze aanduiding juist is. Maar er is een geloofsweg, waar de Wet een dominerende plaats inneemt in de voorbereiding op de verlossende kennis v. J.Chr., en waarbij het element v.d. vloek, het oordeel en de ellende een grote rol spelen. En er is óók een meer evangelische weg, waarin het Ev. en J. Chr. en het volgen v. Hem veel sterker naar voren komen en ook v.h. begin af aan in het geloof aanwezig zijn. In deze verscheidenheid ontdekken wij de rijkdom en de vrijheid v/d H.G. Die weet welke weg hij met de mens moet gaan, die nodig is en 't meest vruchtbaar en tot eer v. God, opdat de genade Gods i. J.Chr. 't meest wordt verheerlijkt.* Nu die verscheidenheid vinden wij ook al in de Schrift. We vinden ze ook terug in de Reformatie. Bij Luther ging de Wet toch veel meer vooraf a.h. geloof dan bij Calvijn. Wij vinden ze ook terug in de Geref. traditie, bij de oude schrijvers. Denk b.v. ook a.d. twee verschillende benaderingen bij J. Bunyan, in zijn christenreis en christinnereis. Christen ontmoet op zijn weg de donder v.d. Sinai, terwijl Christinne deze ontmoeting niet heeft. Ook v.d. Groe kent duidelijk deze wettische en evangelische leiding v.d. Geest. (Vgl. mijn artikel: Wet, boetvaardigheid en genade in Theol. Ref. IV, blz 162). En ook in het pastoraat in de gemeente nu zullen wij telkens deze verschillen en nuanceringen ontdekken. Daarom lijkt het me van het grootste belang, dat wij ons niet vastleggen op een bepaalde methode of volgorde, xxx want nogmaals dan krijgt onze prediking en ons pastoraat een wettisch karakter. Dan gaan wij de gemeente een bepaald belevingspatroon opleggen. Maar wij zullen ruimte moeten geven a.d. vrijheid en de rijkdom v.d. Geest, in het leiden v.d. gelovigen, terwijl wij anderzijds toch de xxx twee brandpunten v. wet en evangelie, zonde en genade voluit tot hun recht moeten laten komen. Want waar die worden verwaarloosd of verzwakt, verliest het geloof zijn hart, en ontaardt het tot een vlakke chr. religiositeit en moralisme.

Terug naar voetnoot 99

112c-112d

Niet de mens moet maar de Geest doet

Nu kun je ~~zeggen~~ *vragen*: wat is het alternatief. Misschien kan ik dan het beste aansluiten bij het ónvoorwaardelijke. Denk nog even terug a.h. ónvoorwaardelijke genadeverbond. God schénkt zijn genáde. En van die genade maakt hij weer niet een nieuwe wet, maar dit is inderdaad geheel *en radicaal* genade. De genade in Christus én de genade v.d. H.G. en daarachter Gods genádige verkiezing. *Je zou kunnen zeggen: de genade met een [~] volheid.* In deze verkondiging binnen het genadeverbond wordt niet alleen de verzoening in Christus als genade, als heil verkondigd, maar evenzeer ook het werk v.d. Geest die het gelóóf schenkt, die het uit Chr. néémt en het ons verkondigt, die Chr. verheerlijkt in ons hart, ook dat werk v.d. Géést wordt als evangelie, als genade verkondigd. En dan ~~komt~~ treedt niet het voorwaardelijke ~~naar voren~~ op de voorgrond, maar dan

komt het heil als gebeuren *v/d verkondiging* naar voren. Dan is het niet: de mens móét, maar de Geest dóét *En dat i/d preasens vorm. Het is een geschiedende werkelijkheid door Woord en Geest.* Het handelen Gods staat centraal. Dus om het nog even te concentreren op die z.g. toeleidende weg tot Chr. Die kan er zeker ook *wel* in de verkondiging haar plaats vinden. Maar dan niet zo, dat zij als een voorwaarde wordt verkondigd, maar als de weg tot Christus, die de Geest met ons gaat. En dat doet de Geest dan d/h Woord. D.w.z. in het verkondigen v.h. hele werk Gods, *de volle raad Gods*, ook dat v.d. Geest in een evangelisch kader gesteld, wórdt door diezelfde Geest de mens meegenomen. Zodat hij a.h.w. door de Geest in het gevolg v.d. H.J. wordt gezet en zo lerend, ontvangend, ook ontdekt wordend, ook a. díépte v. zijn schuld ontdekt wordend door de Geest bij Chr. wordt gebracht en door Hem wordt meegenomen, op zijn weg v. kruis en opstanding en verheerlijking. Mij dunkt, dat wij zo het beste het duidelijk gemaakt hebben, wat nu wel voorwaardelijk preken is en hóé je daaraan kunt ontkomen. *Dit onvoorwaardelijk preken kan ook [~] ontsporingen hebben.* Een hele slechte vorm v. onvoorwaardelijk preken is om er zónder méér vanuit te gaan, dat de mens of de gemeente in het heil deelt, zonder meer. Ik denk, dat een sterk barthiaanse gerichte prediking vooral door zó'n onvoorwaardelijkheid wordt gekenmerkt. Daarin komt misschien het werk v. Chr. wel in tot uiting *stuk algemeen*, maar niet voldoende het *persoonlijke* werk v.d. Geest.

Terug naar voetnoot 97

Collegedictaat - De Heilige Geest vanaf Calvijn tot nu (HDC doos 47)

38

Wedergeboorte is relationeel

Wedergeboorte is *herscheping, christologisch, eschatologisch, kosmisch. Wedergeboorte v. d. mens maakt deel [~ ~] uit als* herstel v.h. beeld Gods in de mens. xxx Dat zou kunnen leiden tot de gedachte, dat er iets in de mens wordt ingebracht, waardoor hij ontisch-antropologisch wordt verrijkt. Toch gaan wij dan verkeerd. Calvijn heeft xxx het beeld Gods gezien als de *vita spiritualis*, het leven van de geest, en dan toegespitst vooral als het leven in de Geest met een Hoofdletter. *Het leven vervuld met en geleid door de H.G. D.w.z. het leven in de relatie met God, in gemeenschap met Hem en in gehoorzaamheid aan Hem. Dat leven coram Deo, dat is de mens door de zonde kwijtgeraakt. En als nu de Geest in het leven v.d. mens terugkeert, gaat hij dit vita spiritualis herstellen. Dan gaat de mens weer leven in gemeenschap met God, gaat hij zich weer voegen naar de wil v. God. Dat is het beeld Gods.*

We zouden kunnen zeggen, dat dit dus een relationeel gegeven is en geen ontisch gegeven. Als wij daarbij dan maar niet de gedachten associatie maken alsof dit daardoor minder werkelijk zou zijn. Wij hebben al meerdere malen aangetoond, dat dat beslist niet het geval is. Niets is meer geladen dan wanneer de mens gezet wordt voor het aangezicht v. God, wanneer Hij God leert kennen en in het licht van deze Godskennis zichzelf en Chr. leert kennen.

Terug naar voetnoot 56

53

Vruchten van het geloof mogen het geloof bevestigen

Dus niet als verdienste worden deze goede werken aangerekend. Dat wijst Calvijn ook uitdrukkelijk af maar juist als tekenen *en dus ook als kentekenen* v. Gods goedertierenheid. En dan hebben zij de functie om het geloof te schragen en te versterken. Dat geeft nl. stof blijdschap (par. 19), want zodoende doen zij niets anders dan uit de vrúchten van hun roeping besluiten dat

zij door de Here tot kinderen aangenomen zijn. Dat woord “besluiten” komt heel dicht bij de z.g. sluitrede zoals later voortdurend dit is genoemd. Syllogismus. Dat is een sluitrede op maken, een conclusie trekken uit een aantal aanwezige factoren. *Voorbeeld*: God zegt in zijn Woord: Wie uit God geboren is heeft de waarheid lief. Ik heb de waarheid lief. Conclusie: Ik ben uit God geboren. Dat is de typische vorm v.d. sluitrede.

Opmerkelijk is echter dat Calvijn hier niet het woord syllogismus of conclusio gebruikt maar reputant. Reden om te zeggen, dat de (echte) syllogismus bij C. helemaal niet voorkomt. Pas later, dank zij de schol. invloed v. Aristoteles. Dat betekent meer: het ervoor rekenen als, i/h overwegen ervoor houden. Dus eigenlijk geen min of meer logische conclusie trekken, maar xxx in het geloof, het gelovig overwegen, ervoor houden, vgl. Rom 6:11 – houdt het daarvoor... Maar in dit ervoor houden krijgt het toch i/d gelovige overweging een plaats. Maar tot bevestiging. Niet funderend als grond v.d. zekerheid. Niet primair maar secundair dus. Daarom zegt Calvijn nog eens uitdrukkelijk in par. 19 het gaat hier geenszins om het leggen v.e. fundament. Maar het is een kwestie v. achteraf bevestigd worden door de vruchten der wedergeboorte. “En daardoor krijgen zij vrijmoedigheid om in alle nood Gods hulp te verwachten.” Dus het resultaat is dus niet dat zij op eigen benen verder kunnen lopen. Voor wat men noemt de bekeerde of gelovige man worden. Nee, dit brengt hen nog meer tot een ik zou bijna zeggen toevluchtnemend geloof, maar dan wel met innerlijke vrijmoedigheid, een leven in afhankelijkheid v. God, een leven nabij God. Calvijn zegt: Zij verkondigen Gods weldaden zó, dat zij toch niet afwijken v. Gods onverdiende gunst. (par. 19).

Zoals gezegd is deze bij C. z.g. syllogismus *later* een steeds grotere en ook meer zelfstandige rol gaan spelen *en een echte syll. werd*. Ook steeds meer v.e. syll. practicus, die zich richtte op de praxis pietatis, de heiliging, de goede werken *als getuigenis v/h inwendige werk v/d Geest*, geworden tot een syll. mysticus die zich *alleen* richtte op innerlijke geloofservaring *en* die als grond als kenmerk ging fungeren. *Hoewel altijd gerelativeerd. Dus 2 verschillen: C. uitw/inw één ([~]), bevestigend. Orthodoxie / pietisme: Inw alleen ([~] afgetrokken v d heiliging). Meer als grond. Rationeel syll. i/h.piet. bevindelijk uitgewerkt*. Bij Calvijn zijn die twee verbonden. Want deze vruchten v.d. goede werken zijn getuigenissen dat God in hen woont. Het praktische en innerlijk zijn hier dus één. En dit neemt alles bij Calvijn een volstrekt secundaire plaats in.

Eigenlijk zie ik het zo: Calvijn bedoelt dit: hoe dichter de mens bij God leeft, ook in zijn uitleving, hoe meer hij zich mag verheugen ook in zijn gevoelens en bewustzijn in de nabijheid Gods en zo ook in de zekerheid en de vreugde v.h. heil. Het nabije leven met God brengt zekerheid en blijdschap mee zoals een veraf leven v. God kilheid, twijfel onzekerheid en geestelijke ingezonkenheid met zich mee brengt.

[Terug naar voetnoot 110](#)

Collegedictaat - NGB artikel 11-14 (HDC doos 47)

2

Traditie belemmert het spreken over de ervaring van de Geest in het heden

En als het waar is, wat ik ergens bij Pannenberg las, dat de dogmatisering v.h. geloof meteen ook betekent de vervalsing v.h. geloof, dan is dat wel een zaak, waar wij zeer op onze hoede voor moeten zijn. Ik dacht, dat wij dit gevaar niet gering moeten achten. En ik denk wel eens, dat dat bij uitstek het geval is, wanneer wij in gereformeerde zin de theologie willen beoefenen. Dan is die dogmatisering v. ons geloof geen denkbeeldige zaak. xxx

Misschien komt het dat wij het gevoel hebben, dat wij nogal eens in het defensief worden gedrongen en dus menen ons geloof te moeten verdedigen. Dán ligt het rationele al heel duidelijk op de loer. *Vgl. de Apologetiek v. alle eeuwen*. Het kan ook zijn dat ons staan in een eeuwenlange traditie en ons trouw willen blijven aan deze traditie het gevaar in zich bergt, dat ons geloof dreigt te gaan lijden aan een gebrek aan spontaniteit, waarbij het nieuwe, en verrassende en daardoor het persoonlijke en het levende het moeten afleggen tegen het handhaven en telkens weer doorgeven en ontvangen van dezelfde geloofsuitspraken. Het kan ook zijn, en dat lijkt me ook onder *∓ jullie* als studenten nogal een a.d. orde zijnde zaak, dat wij mede onder druk van de traditie de vrijmoedigheid niet hebben om op een eigen originele *persoonlijke*, d.w.z. met ons eigen leven en bestaan verbonden, wijze over het geloof te spreken, *is me opgevallen*. Wij missen de moed, *zouden 't graag willen, velen zouden 't ook wel kunnen*, om direct te zijn in ons gesprek onder elkaar over ons geloven. En daarom nemen wij de toevlucht tot de indirecte wijze van zich uiten, en dat “*indirecte*” betekent dan, dat wij allerlei dogmatische formuleringen hanteren, en daarin ons eigen geloof in verpakken, *bij me zelf ook*. ~~Geen~~ [~] dispuut, discussie, geen echte ontmoeting, die inspireert. Tenminste die als je door de dogmatische woorden heen luistert wel kan doorzien tot op het eigen persoonlijke geloven, maar dan moet je wel een insider zijn. De buitenwacht hoort dat er niet uit en die krijgt dan al gauw de indruk, dat het maar een abstract praten is, waar weinig kracht en inspiratie vanuit gaat. Nu ja, al dit soort problemen worden verhevigd en ook ergens ontmaskerd als wij nu over de H.Geest gaan spreken.

[Terug naar voetnoot 144](#)

39

Bedroeven van de Geest

En als wij dán vragen, hoe de Geest dat doet, dan moeten wij weer in de eerste plaats opnieuw verwijzen naar het soevereine v.h. werk v.d. Geest. De wind waait waarheen hij wil. En daarom kunnen wij hier alleen maar met grote voorzichtigheid en schroom spreken. En moeten wij er altijd beducht voor zijn om de Geest aan onze banden te leggen. Want als wij dat proberen te doen, dan bedroeven wij de H.Geest, dan handelen we in de diepe zin v.h. woord on-geestelijk. *Zoals duidelijk blijkt uit een xxx normatief-wettisch beschrijvende preek. Dor!* Dan laten wij onze menselijke xxx inzichten, xxx hoe theologisch en hoe orthodox misschien ook, toch heersen over de Geest.

[Terug naar voetnoot 134](#)

52-53

Predikanten kennen de vervulling van de Geest nog niet

Maar toch is dit een stadium, zoals ik het al noemde, een stadium v. primitief Godsgeloof, dat vraagt om een verdere groei, die zich concentreert op ~~het punt~~ *de vraag* van: hoe kan ik ooit met deze God in gemeenschap treden. *Want dat wil ik zo graag. Want zonder die God kan ik en wil ik niet leven. Maar* ook al weet ik heel diep, dat deze God de levende God is, en dat Hij er daarom is, daarmee kan ik nog niet zeggen, dat Hij mijn God is. En om dat te mogen zeggen, om dat te weten, daar xxx raak ik steeds meer om verlegen. Zo groeit het geloof uit naar het zoeken v. den Middelaar tussen deze God en ons. *Dit zoeken niet verstaan als een beweging v/d mens uit, maar als een meegenomen worden door de Geest, die de Geest v. Chr. is en die Chr. wil verheerlijken. De Geest brengt ons naar Chr. toe en Chr. naar ons toe.* Daar spraken wij al over. En als wij op dat moment ons bevinden, dán krijgt Jezus Christus in ons geloofsleven de centrale plaats. *Ons geloven in God wordt dan [~ ~] tot een geloven i. J. Chr. die de middelaar is tussen God en ons.* Hij wordt dan het

één en het al. Je kunt predikanten aantreffen, die het bijna uitsluitend over Jezus hebben in hun prediking. Ze preken heel graag over de tekst: En zij zagen niemand anders dan Jezus alleen. Of dat andere woord v. Joh. de Doper: Zie het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegdraagt. *Geen [~] uitoefenen. Wou, dat u zo [~] water.* Dat zijn jongens predikanten, die in Christus dé Weg tot God hebben leren kennen. Als je dat gaat zien, dan word je er ook helemaal door in beslag genomen. En dan kun je daar ook alleen maar over spreken. En ik zou zeggen: gelukkig als zij er zijn.

Hoewel ook dat weer een weg is, waarin Jezus misschien eerst op een afstand wordt gezien. Hij is de middelaar, Hij is de Weg. Maar nu gaat het erom om op die weg te gaan, om te weten dat Hij voor mij de Middelaar is, dat Hij mijn Heiland is. *Vgl Thomas: Mijn Here en mijn God.* Dat is een groeiende vrijmoedigheid, die de Geest ons schenkt, soms bij horten en stoten, soms op een diepingrijpend moment, maar ook wel heel geleidelijke, langzaam maar zeker. *Chr. komt steeds dichterbij.*

En het is merkwaardig, dat dán de H. Geest steeds meer in ons geloofsleven een bewúste rol gaat spelen. Hij speelt die rol al veel langer, v.h. eerste begin af aan, maar nu gaat Hij dat bewust doen. Wij gaan hem in ons geloof plaatsen, *ons geloof wordt dan niet alleen geloof in God en geloven i. J. chr. maar ook geloven i/d H.G.* om het zo eens te zeggen, omdat wij xxx gaan zien, dat wij nooit met Christus verbonden kunnen raken en met God zelf via Christus, dan alleen door de Geest. We zien gaan dan het roepen om de Geest: *geboren worden.* Kom schepper H. Geest. En wij gaan de bedoeling en de noodzakelijkheid v. Pinksteren zien, omdat wij ontdekken, dat wat dáár xxx gebeurd is, dat dat nu ook in óns leven dient te gebeuren willen wij werkelijk delen in het volle heil.

Terug naar voetnoot 154

58-59

Het is goed om deze twee vragen diep tot ons te laten doordringen. Toch ben ik geneigd om nog een andere richting uit te denken. ~~Noch~~ *Niet* in de richting v.d. aanpassing v.d. Bijbelse openbaring a.e. algemeen religieus beleven, dat wij ook buiten het christelijk geloof aantreffen. Ook zou ik niet zozeer willen denken aan een universele werking v.d. Geest, die op deze wijze tot uiting komt. Maar ik zou meer in deze richting willen denken, dat wij in de eerste plaats door dit feit eraan herinnerd worden, dat dat charismatische leven blijkbaar niet zo uitzonderlijk is, en zeker niet zo specifiek-christelijk is als het op het eerste gezicht lijkt. *Dat we juist hier ook in waken om een vervloeiing v. Gods Geest en onze geest. Nu dat het authentiek-christelijke alleen er dan in gevonden wordt waarvan deze charismata ingebed zijn en functioneren i.e. kader v. waarachtig chr. geloven, waarin het leven uit de genade v. chr. en niet zozeer de gaven als wel de vrucht v/d Geest gevonden wordt en beheersend is. Maar zodra maar [~] a.d. charismata een zelfstandige plaats wordt gegeven, is het gevaar v.h. vermenselijken ervan levensgroot.*

Daaruit zou wel eens te verklaren zijn, dat Paulus in 1 Cor 12-14 zo nuchter en relativerend erover spreekt. Juist omdat hij weet dat hier het gevaar bestaat om te menen, dat men heel specifiek door de Geest vervuld is, maar intussen eigenlijk heel gewoon (*al te*) menselijk religieus *religie als intermenselijke mogelijkheid* bezig is. En dat hij daarom aandringt op nuchterheid, op voorzichtigheid. En ik denk dat diezelfde nuchterheid en voorzichtigheid ook nu betracht moet worden, omdat we erop bedacht moeten zijn, dat het verschijnsel van het charismatische op zichzelf nog niet het betrouwbare kenmerk is dat de H.Geest a.h. werk is. M.a.w. we kunnen nooit in het charismatische leven het criterium leggen van een werkelijk door de Geest geleid leven. Als Pls zegt in Rom. 8:14 dat zij die door de Geest geleid worden kinderen van God zijn, dan lijkt het me niet juist om dan allereerst te letten erop, of de charismata aanwezig zijn. Veeleer zou dan

gelet moeten worden op wat Pls noemt de vrucht v.d. Geest in Gal. 5 vs 22: De vrucht van de Geest is liefde, blijdschap, vrede lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing. Het is opmerkelijk, dat Pls in deze vrucht v.d. Geest wel de functie legt v.e. criterium. Want hij stelt deze vrucht v.d. Geest t.o. de vrucht v.h. vlees, vgl. vs. 19 v.v. Hiér valt dus ~~de een~~ beslissing of we uit de Geest leven of uit het vlees leven. En dat vinden wij niet als het in 1 Cor. 12 en 14 gaat over de charismata. We hebben hier dus duidelijk met een verschillend “niveau” v.h. werken v.d. Geest te doen. *De vrucht v/d/Geest is werkelijk kenmerkend, maakt duidelijk of we christen zijn of niet. Het charisma heeft deze functie niet. [~] de vraag of ieder christen wel een bijzonder charisma heeft. Dat is het eenzijdige v/d charismatische beweging. De indruk dat het zware accent op de charismata gedragen wordt door een krachtig en diep geloofsleven. Dan wordt het steriel. En komt de mens te veel op de voorgrond. Te weinig bevinding, te eenzijdig charisma. Algemeen kerkelijk (menselijk) R.K.*

Terug naar voetnoot 111, 120

Lezing - Geloofszekerheid i.v.m. de Avondsmaalmijding (HDC doos 9-21)

6

Indeling bekommerd – bevestigd leidt tot onzekerheid

De hele structuur van de gemeente, zoals wij die min of meer bewust voor ons zien werkt de avondmaalsmijding en dus ook het vrijblijvende t.o.v. het geloof in de hand. We moeten opnieuw gezicht krijgen op de eenheid der gemeente, niet beoordeeld vanuit de kwaliteit der gemeenteleden, maar vanuit de ene roeping van Christus. Hij is het, die ze tot zijn gemeente rekent. Geroepen heiligen in Christus.

Daarnaast kunnen we evenmin de tweedeling bekommerd - bevestigd Bijbels funderen. Inderdaad spreekt Paulus van zuigelingen, die nog met melk gevoed moeten worden, opdat zij de vaste spijs nog niet kunnen verdragen, en de apostel Johannes spreekt van kinderen, jongelingen en vaders in de genade. Er zijn dus trappen in het geloof. Er is een rijke geschakeerdheid en variatie. Maar in al deze onderscheidingen domineert toch de eenheid. Niet het verschillend-zijn staat voorop maar het één-zijn. En dat geldt ~~vooral~~ ook xxx de zekerheid van het geloof.

*Terug naar voetnoot 104, **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.***

7

Naar binnen gericht leven leidt tot onzekerheid

Wij noemden als tweede oorzaak het introverte *naar binnen gerichte* karakter van het geloofsleven bij velen. Men ziet op zichzelf, men zoekt bij zichzelf de gronden om vrijmoedigheid te hebben *om* aan te gaan. In plaats dat men zich richt op Christus en zijn weldaden. We zien ook hier de geloofszekerheid sterk bedreigd. Juist Calvijn kon zo nadrukkelijk de zekerheid des geloofs stellen, omdat xxx zijn hele geloof en zijn prediking draaide om de spil van Gods beloften. Als we zijn commentaren en Bijbellezingen lezen, dan is het telkens weer aanvechting, twijfel, bestrijding, maar *daar* tegenover het vallen op de beloften Gods. Dat is de enige, maar dan ook genoegzame grond der zekerheid. Dus juist een uit zichzelf gaan tot Christus. Ook de formulieren spreken ervan. Het doopsformulier: Men dient zijn zaligheid buiten zichzelf te zoeken. En: in Jezus Christus, voegt het Av. formulier eraan toe. Dat is het eigenlijke.

En daarom is het funest voor de geloofszekerheid wanneer de mens op zichzelf geworpen wordt. Hij komt er nooit mee klaar.

[...]

Gelukkig wordt dit tegenwoordig steeds meer ingezien. Maar of het in prediking en pastoraat ten volle wordt gehonoreerd zou ik nog willen betwijfelen.

*Terug naar voetnoot 104, **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.***

8

Leven bij het bijzondere leidt tot onzekerheid

Ik kom hiermee echter meteen tot het derde motief of af te blijven. Men wil leven bij het bijzondere. We hebben al trachten aan te tonen, hoe dit het gehele geloofsleven doortrekt. Ten diepste acht men het geloof, het naakte geloof niet voldoende. Men wil er boven uit grijpen naar het zien, het onmiddellijke, het mystieke. Men heeft aan het Woord niet genoeg. We zien dit alle eeuwen door. Petrus wilde reeds zijn tenten opslaan op de berg der verheerlijking, bij een geopende hemel. En de mystiek van alle eeuwen bevestigt dit. Men acht de bijzondere openbaring het echte, het eigenlijke. Als een piëtist zijn bekering vertelt, dan verhaalt hij de bijzondere gebeurtenissen. Hij spreekt niet van het dagelijks eenvoudig uit en bij het Woord leven. En toch is juist dat laatste het echte, het eigenlijke, ook bij het sacrament van het H.A.

Terug naar voetnoot 104

Lezing - De zekerheid van het geloof (HDC doos 9-30)

3-4

In het nieuwe testament wordt bevestigd. Wij denken aan de hoofdmans over honderd uit Matth. 8, waar de H.J. zich verwondert over de grootheid van zijn geloof, wat juist daarin bestond, dat hij weet had van de kracht en de waarachtigheid van het Woord van Christus. Spreek slechts één woord, en mijn knecht zal genezen zijn. En om niet meer te noemen, neem ik tenslotte nog het eerste vers van Hebr. 11. Waar gezegd wordt dat het geloof de vaste grond is der dingen, die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet. In het geloof ligt dus de zekerheid opgesloten. Het is niet iets wat er van buiten aan wordt toegevoegd, wat een extra vormt t.o.v. het wezen van het geloof. Nee, het ligt in de aard van het geloof opgesloten, dat men vertrouwend afgaat op het woord, de belofte Gods, en daarin het fundament xxx vindt om op te staan en te leven. Juist daarom is het geloof zo vast en verzekerd, omdat het afgaat op het woord Gods. De gerichtheid daarop sluit de zekerheid in.

Terug naar voetnoot 106

7-8

Maar, en dat is van het allergrootste belang. Calvijn ontkent dat xxx hoewel die strijd er dus is, de gelovigen afvallen, of afwijken van het vertrouwen. Dat is nu juist het wonderlijke. Te midden van al die schokken ondersteunt het geloof de harten der gelovigen. Want, zegt hij, het geloof is gelijk aan een palmboom, die tegen alle moeilijkheden in streeft en zich omhoog heft. Door de strijd en de bestrijding wordt het geloof niet zwakker, maar sterker. De vrees verwacht niet de rustige gesteldheid van het geweten en slaat het vertrouwen niet neer, maar ze bevestigt het.

Mij dunkt is dit een zeer belangrijke gedachte.

Terug naar voetnoot 107

12-13

Eigenlijk al bij de opsteller van de cat. zelf Ursinus. Want in Zond. 7 word de kennis en het vertrouwen al enigszins van elkaar losgetrokken. Dat blijkt b.v. daaruit, dat van het vertrouwen wel gezegd wordt, dat het door de H.G. in mijn hart wordt gewerkt, maar niet van de kennis. En als wij het Schatboek de eigen verklaring van Ursinus van zijn Cat. er op naslaan, dan lezen we daar, dat de kennis gewerkt wordt door een algemene werking van de Geest, en het vertrouwen door een bijzondere werking van de Geest. Het komt er dan ook op neer dat met de kennis bedoeld wordt een historisch geloof. En als het vertrouwen er dan bijkomt, dan wordt het een zaligmakend geloof. Maar het kan ook zijn, dat dit vertrouwen er niet bijkomt. En dan blijft de kennis dus op zichzelf staan, en dan is het geen zaligmakend geloof.

En zie deze onderscheiding nu, die later telkens weer is herhaald is funest gebleken voor het gereformeerde geloofsbegrip. De twee elementen kennis en vertrouwen zijn op zichzelf komen te staan. Verstand en hart zijn uit elkaar getrokken en kunnen in het geloof blijkbaar een eigen leven leiden. Terwijl Calvijn heel duidelijk de eenheid van de mens en dus ook de eenheid van verstand en hart gezien en gesteld heeft. In feite is de na-Calvijns lijn hiermee weer terechtgekomen in het roomse vaarwater, waar de geloofskennis, als aanvaarding van de leer der kerk een eigen bestaan kan leiden.

[...]

En dat moet ook zo zijn. Want historisch geloof, ja zeggen op de waarheid Gods en er toch geen persoonlijk deel aan hebben, is een onmogelijke mogelijkheid. Dat kan niet bestaan [ontbreekt stuk handgeschreven ingevoegde tekst] En ik meen dat het een taak is van de huidige prediking om die onmogelijkheid te laten gevoelen, om dit historisch geloof te ontmaskeren als een verfijsd ongelooft.

Want er bestaat maar een waarachtige kennis, dat is de kennis des geloofs, die er komt dank zij de verlichting van de H.G. en verder kan er alleen maar zijn een dode kennis, dat een verfijsd orthodox ongelooft is.

Terug naar voetnoot 108

Lezing - Continuïteit en/of discontinuïteit in het kerkelijk belijden als uitdrukking van het geloof (HDC doos 20)

6

En dat zou ik ook t.o.v. het Bijbelonderzoek in het algemeen willen zeggen. Er wordt natuurlijk ontzaglijk veel gedaan. Dat zou ik geen moment willen ontkennen of in twijfel willen trekken. *Onze kennis wordt zeer verrijkt.*

Maar heeft dat zoveel inhoudelijk nieuws en anders a.h. licht gebracht, dat wij kunnen zeggen: zoals Luther en Calvijn met de Schrift omgingen, zo kan het nu niet meer? *Dat is voor-critisch. En wij doen het nu heel anders. Wij doen het kritisch of na-critisch. Is dat dan werkelijk anders. En als dat zo is, is dat dan beter, vruchtbaarder [~] de kerk en voor het geloof, want om dat laatste gaat 't. En ons thema [~]. Om de vraag naar de continuïteit of disc. v. h. kerkelijk belijden om het geloof.* Ik heb zelfs de neiging om te denken: Wij kunnen er niet meer bij, bij het niveau van de *Reformatoren* hen. Hoe zij de nuchterheid én de eerbied, het onbevangene én tegelijkertijd het gezaghebbende *i/d omgang met van* de Schrift wisten te hanteren, dan krijg ik de indruk, dat wij daar ver vandaan zijn, omdat wij *heet* *nogal* sterk gevangen zitten in het dilemma van óf een

strakke wettische omgang met de Schrift óf een autonome kritische omgang met de Schrift, die *m.i.* allebei de plank mislaan.

Ik wil er maar mee zeggen, dat het ook nog wel de moeite waard is om zo over de belijdenis te denken, dat wij moeten erkennen, dat wij niet verder zijn, maar dat wij *in feite* achterop geraakt zijn. Dat wij het geestelijk en het geloofsniveau en ook het kerkelijk niveau missen om zo te belijden. En dan krijgt de belijdenis ook dus weer een eigenaardige actualiteit, vooral een *corrigerende*. En dat kan dan op meerdere manieren.

[Terug naar voetnoot 174](#)

9

We kunnen de ontkerkelijking wijten a. vele oorzaken, en dat ben ik ook geneigd om te doen, maar ik geloof dat één v. die oorzaken zeker ook is deze losgeslagenheid v.d. kerk v. haar belijdend fundament. En daarom xxx geloof ik dat wij ook ~~daarom~~ *om deze reden* de continuïteit van de belijdenis veel meer moeten accentueren, omdat als die band wegvalt er vele andere banden voor terugkeren, die bepaald niet minder *maar meer* knellen, ~~maar dan~~ zo dat zelf het bloed niet meer of althans onregelmatiger doorstroomt

[Terug naar voetnoot 165](#)

11-12

Religie van de belijdenis

In de tweede plaats zou ik nog even wat nader in willen gaan op wat ik al even noemde de religie v.d. belijdenis. Als wij daarover spreken, moeten wij niet denken aan wat in de vorige eeuw genoemd werd de geest en hoofdzaak v.d. belijdenis. Dat laatste zou men een reductiebeweging kunnen noemen, waarin men meende zóveel v.h. belijden te kunnen laten vallen totdat men een soort rest overhield, waar men het over eens kon zijn en waarmee de kerk dan vooruit kon. Het is wel gebleken dat dit een onvruchtbare weg is, hoewel ik de indruk krijg, dat men *het b.v.* in de Geref. kerken het nog weer eens wil gaan proberen. Maar de Herv. Kerk heeft daar al voldoende leergeld mee gegeven.

Maar als wij over de religie v.d. belijdenis spreken dan xxx willen wij daar allereerst mee zeggen, dat de continuïteit v.d. belijdenis niet primair een kerkelijk-juridische of zelfs theologische aangelegenheid is, maar dat het erom gaat dat wij in de zelfde levende geloofstraditie staan als onze vaders. Waarbij er een wezenlijke correlatie is v.d. fides quae en de fides qua, van wát wij geloven mét de waarachtigheid waarmee wij het geloven. En waarachtigheid dient xxx xxx verstaan te worden in die zin dat dit geloof *een geloven is met ons hart als vrucht v.d. H.G. en dat daarom dit geloof* ons denken maar ook ons spreken en ons handelen, kerkelijk en als gemeente en als individuele personen én in de wereld in alle verbanden beheerst. xxx

Daarmee veroordelen wij een dode orthodoxie, *als ook* een wettisch hanteren v.d. belijdenis als een stok om mee te slaan. En daarmee staan wij vóór een zulk een manier van omgaan v. met d. belijdenis, dat zij in de verkondiging en in het pastoraat, en in de omgang met elkaar in de kerk en tussen de kerken en dus ook in de opleiding een xxx integrale en vruchtdragende plaats inneemt. Ik ben ervan overtuigd dat het *middelijkerwijs* een opleving te zien zou geven, als wij werkelijk inhoudelijk zo de belijdenis in de kerk gingen hanteren *en a.d. orde stellen*: Vanuit deze religie der belijdenis sprekend en theologiserend maar ook handelend en levend midden in deze wereld.

[Terug naar voetnoot 164](#)

12

Hoe de belijdenis te hanteren in deze tijd

Ik geloof dus niet, en daarmee kom ik tot mijn derde kleine opmerking, ik geloof dus niet in het dilemma: nieuwe wegen gaan in confrontatie met de tijd ~~en~~ of het verstarrend repeteren v.d. orthodoxe waarheden. In het licht van het genoemde is dit een vals dilemma. Want de eigenlijke *en enige werkelijk begaanbare* weg wordt hiermee verzwegen. En dat is niet een tussenweg, maar gewoon dé weg, voor de kerk de koninklijke weg, waarop zij het overgeleverde erfgoed v.d. vaders in confrontatie met de eigen tijd op een eigen en toch authentieke wijze weet te vertolken. Dat is geen dode repetitie, maar dat is het omologeïn, waarvan de Schrift spreekt, het-zelfde-zeggen *als wat i/d 1e pl God zelf en dan ook onze vaders gezegd hebben*, en zo belijdenis afleggen v.h. geloof in de levende God, die gisteren en heden dezelfde is en dat blijft tot in eeuwigheid.

Terug naar voetnoot 166

Lezing - Openbaring en verkondiging (HDC doos 20)

8a

De sufficientia van de Schrift en haar gevolgen voor de verkondiging

Het gaat erom de Schrift zelf zo als openbaringsgebeuren pneumatologisch, d.w.z. als actueel gebeuren, te verkondigen, dat de gemeente zelf daarin betrokken en opgenomen wordt. Dan is het niet nodig om naast of na de Schriftverkondiging nog eens min of meer afzonderlijk over het werk van de Geest te spreken. Want de inhoud en acte van de Schriftverkondiging zélf is reeds dit werk van de Geest.

U voelt aan, dat de verzoeking om achter, naast of na de Schrift dit werk van de Geest een eigen plaats te geven, verwant is met de moderne hermeneutiek, die ook na of naast de Schrift een plaats opeist voor de geschiedenis-makende, bevrijdende daad van de mens. In beide gevallen blijkt de Schrift niet als sufficient te worden beschouwd, is er aanvulling nodig, zij het bij de één gericht op een innerlijke toevoeging, en bij de nader op een toevoeging op de wijze van de daad, de praxis. Tegenover beide willen wij opkomen voor de sufficientia van de Schrift en van de bediening des Woords als ~~Woord~~-Schriftverkondiging. *Wil men het trinitarische prediking noemen, dan vind ik dit best. Maar dan is dit, omdat de Schriftopenbaring trinitarisch van karakter is, openbaring van God de Vader, de Zoon en de Geest. Trinitarisch kan in dit geval niet betekenen een "plus" van de Geest ten opzichte van het Woord. Wel wordt er een eigen plaats ingeruimd om het eigen werk van de Geest als applicatio van het Woord. Men mene daarom niet dat deze prediking niet of minder bevindelijk is. Ze is dat juist bij uitstek, omdat zo de mens en [~] in haar totale bestaan in het gebeuren van het Woord wordt geplaatst. Dat is in de [~] en tegelijk diepe zin des Woords een existentieel gebeuren: de mens zoekt en vindt het buiten zichzelf in Jezus Christus, die het Woord is.*

Terug naar voetnoot 84

9-10

De Heilige Geest werkt door EN met het Woord

Neemt men nu daartegenover zijn uitgangspunt in het verstaan van de openbaring Gods als Woord-openbaring, dan krijgt niet alleen de Schrift een unieke, gezaghebbende plaats, maar dan krijgt in aansluiting daaromp ook de bediening des Woords in de prediking een xxx eigen plaats. Want deel krijgen aan het heil voltrekt zich op de wijze van het horen van het Woord. En het horen van dit Woord voltrekt zich op de wijze van het doen horen van dit Woord in de verkondiging, de

bediening des Woords in de prediking. Natuurlijk is het mogelijk om xxx *in* deze Woordbediening meerdere gestalten te onderscheiden, als prediking, pastoraal, gesprek, catechese, enz., maar deze worden dan toch allen door het horen naar het Woord gestructureerd. En in dit verband is het dan ook niet van secundair belang, dat de prediking tekstprediking is. Want in de tekst, gezien in de samenhang van ~~het gehele Woord Gods~~ *de hele Schrift*, komt het evangelie, de boodschap van het heil *op de wijze van het Woord* in haar concrete gestalte tot ons.[...]. En daarom ligt de kracht en het ~~wezen~~ *hart en de charme* van de prediking in de verklaring van de tekst.

[...]

~~Waarbij ik~~ Vooral *wil ik echter* de nadruk erop ~~laat~~ *laten* vallen, dat wij op geen enkele wijze een volg- of rangorde moeten scheppen tussen de H.Geest en de inhoud van de Schrift. Want die twee zijn zo op elkaar betrokken, dat zij niet los verkrijgbaar zijn, hoewel zij ook weer niet met elkaar gelijk gesteld kunnen worden. U begrijpt dat wij hier te maken hebben met de verhouding tussen Woord en Geest *en we weten van met* de verschillende benaderingen *hiervan* in de lutherse, ~~en de~~ Calvijnsse en doperse traditie. xxx Om het maar kort te zeggen: wij kiezen voor een verbinding van de lutherse en de calvijnsse traditie. De Geest werkt per Verbum én cum Verbo.xxx De Geest werkt door het Woord. En niet buiten het Woord om in doperse trant. En dat Woord zelf is door *de* Geest doorademd. Maar de Geest is niet gelijk aan het Woord. Er is de speling van de verkiezing tussen Geest en Woord, waaraan de menselijke verantwoordelijke beslissing van geloof en ongelooft aan beantwoordt.

Terug naar voetnoot 84

Lezing - Gedachten over het ambt (III) (HDC doos 20)

16

Maar nu anderen mij ~~zo~~ ertoe uitdagen, wil ik nu wel iets verder gaan en wat concreter worden. Iets maar, want ik denk dat ik verder zou kunnen gaan. Maar dat doe ik bewust niet. Want dat lijkt me op dit moment niet vruchtbaar. En waarom ik dan niet vind, ligt ten diepste daaraan, *mijn diepste* [~], *dat ik meen* dat de gemeente geestelijk er niet aan toe is om ~~een~~ als een voluit Nieuwtestamentische gemeente te functioneren. Daarvoor mist zij het geestelijk niveau. Het gemeentelven is ~~schraal~~ *geworden doorgaans* te weinig ~~door~~ *van* de Geest vervuld. En dat is iets, wat je niet kunt opheffen met een Bijbelse ambtsleer in te voeren. Want dan zouden we de zaak forceren en toch nog aan de diepste oorzaak van onze malaise voorbij gaan. Wat primair nodig is, is een geestelijke vernieuwing van de gemeente. Een weer gebracht worden op de hoogte van het Bijbelse pinkstergebeuren. En hier ligt nu ook de diepste reden, waarom ik niet verder gekomen ben dan met 'gedachten', zij het m.i. Bijbelse gedachten, uit te spreken. Maar om de gedachten te realiseren, daarvoor is die geestelijke vernieuwing nu juist nodig.

Terug naar voetnoot 172

Lezing - Leven bij de bron (HDC doos 20)

7-8

Predikanten kennen de doorwerking van de Geest zelf niet

Want misschien hebt u er wel over gepreekt afgelopen Pinksteren over Hand. 2: 38, waar Petrus tot de mannen, die verslagen waren in het hart, zegt: Bekeert u en een ieder van u worde gedoopt in de naam van Jezus, tot vergeving der zonden én gij zult de gave van de H. Geest ontvangen. Hier vinden we het precies zo. Éerst bekering. Daar begint het mee. En dan de vergeving door Christus, waarvan de doop het teken en zegel is. En dan tenslotte de gave van de heilige Geest. Is dat nu

geen verkeerde volgorde? Moet het niet met de Geest beginnen, want díé werkt toch de bekering, die verheerlijkt toch Christus in ons? Ja zeker. En toch staat hij hier, heel apart, aan het eind. Want het gaat hier om die vólle Pinkstergave van de Geest. Waarvan in het begin van dit hoofdstuk staat, dat de discipelen en allen die bij hen waren vervúld werden met de Heilige Geest. Die mensen kenden toch ook al de werking van de Geest in bekering en geloven in Jezus. Jazeker, en toch hadden zij nog niet de volle vervulling met de Pinkstergeest ontvangen. Dat gebeurde op Pinksteren. Ja, en nu denk ik zo, dat de Catechismus ~~toeh~~ ook zoiets bedoeld heeft. En ik denk óók: dat het goed en nodig is, als wij dat leren zien.

Ik neem aan, dat er velen zijn in onze gemeenten, en dat denk ik ook ten aanzien van onze predikanten en studenten, dat er velen zijn, die wel die bekerende en op Jezus gerichte werking van de Geest kennen. Het trof mij op dit Pinksterfeest opnieuw, in alles wat ik hoorde en erover las, dat er telkens gezegd wordt: ja maar het gaat op Pinksteren over Christus. Petrus' pinksterprediking is Christusprediking. En dat is waar. Dat is helemaal waar, want waar anders zou de Geest het vandaan moeten halen, dan uit Christus. Maar als ik goed luister, hoor ik door dit accent heen, dat men toch eigenlijk er niet aan wil, dat die Pinkstergeest zijn eigen hart en levenvervullende kracht en werking kent, die *Hij natuurlijk ook uit Christus haalt, en die* ik wil niet zeggen, meer is dan bekering en vergeving, maar die wel de volle doorwerking en uitwerking en uitstraling ervan is.

Ik moet nog denken aan de uitspraak van die man in Vierhouten: Veel predikanten zijn op zoek naar meer. Zou dat waar zijn? Ik zou ~~het~~ wel willen, dat het waar is. Maar ik geloof het niet zo heel erg. Wat ik tenminste onder ons constateer, onder predikanten en studenten, is, dat zij, ja zij zijn bekeerd, zij zijn kinderen van God, daar twijfel ik niet aan. Maar zij zijn nog zo ingekapseld door wat de Schrift noemt de eerste beginselen, bekering, *zondenkennis*, geloof. Natuurlijk heel erg belangrijk en nodig tot zaligheid. Daar gaat het mij niet om. Waar het me wél omgaat, is, dat er zo weinig groei, zo weinig verdieping, *zo weinig zekerheid*, zo weinig uitstraling, zo weinig vervulling van de Geest is. Zo weinig waarachtige christelijke ~~vrede en~~ vrijheid en blijdschap en openheid *naar de ander* wordt er gevonden. Wánt zij missen nog steeds de volle doorwerking van de Pinkstergeest. En het *meest* schrijnende van dit gemis is, *dát* zij het niet missen.”

Terug naar voetnoot 154

10

Beter en anders preken is noodzakelijk voor opwekking

Maar afgezien nog daarvan. Als ik zo velen tegenwoordig hoor spreken over de noodzaak van een opwekking en dat we daarom moeten bidden, dan proef ik er ~~bij velen~~ soms uit een nostalgisch verlangen naar vroeger. Een opwekking: dan stromen de kerken weer vol. Dan *is* zijn de predikers prediking weer in trek. Maar verder kan alles gelijk blijven. Verwacht u zo'n opwekking? Zodat onze traditionele preken rustig traditioneel en tijdloos kunnen blijven en dat dan de kerken toch weer vol zullen lopen? Vergeet dat maar. Verwacht u een opwekking in die zin, dat ú rustig kan blijven doorgaan met op een middagje uw preek in elkaar te flansen, een paar opmerkingen noteren of een schetsje in elkaar zetten en het dan daarmee wagen en dan denken dat de kerk weer bij u vol zal gaan lopen? *En dat er dan veel zegen onder uw bediening zal vallen?* Denkt u daaraan als u aan een opwekking denkt? Vergeet dat maar.

Als ons bidden om een opwekking niet gepaard gaat met een hele concrete vernieuwing en bekering van ons hele doen en laten, met name als predikanten, dan blijft het een farce. Want één ding ben ik steeds duidelijker gaan zien, en dat is, dat de Geest middellijk werkt. Weet u, wanneer

er een opwekking komt? Als u en ik anders gaan preken, béter, gewoon beter, Bijbelser, krachtiger, verzorgder, directer, dieper, indringender, vitaler. Dan heeft de Geest tenminste het middel voorhanden om zijn vernieuwend werk te gaan beginnen. Maar zolang u denkt, dat álles nieuw moet worden, maar dat u zélf gewoon op de oude voet door kunt gaan, nogmaals, dan kunt u het wel vergeten, dat er ooit een opwekking zal komen.

Terug naar voetnoot 79, 154

11

Het Woord moet het doen

U weet wellicht, dat in de nieuwere dogmatiek de openbaring van God én de Bijbel nogal ver uit elkaar worden getrokken. Kuitert gaat daar al ~~het~~ *heel* ver in. Mij dunkt, ligt hier één van de diepste oorzaken, waarom de moderne prediking, die in 75% van de Nederlandse kerken wordt gehoord, zo krachteloos is. Ze hebben het over een tekst, of een verhaal, of een thema uit de Bijbel en daar geven zij een beschouwing over. Dat is nog op zijn best. Meestal is het een eigen gekozen thema, waar slechts zijdelings óók de Bijbel bij wordt gehaald. Daar is intussen het grootste deel van de kerk ~~at~~ aan doodgegaan. En de diepste oorzaak ligt daarin, dat men God van zijn eigen Woord heeft losgemaakt. Daardoor is dat Woord een zoekplaatje van de méns geworden en God is een zwijgende God geworden.

*Terug naar voetnoot 79 **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**, 171*

Lezing – Geloven, de twijfel te boven? (HDC doos 20)

14-15

Meerdere soorten geloofsbevinding

Nou dat is dus best wel moeilijk. Want wat moet je daar nu aan doen? Je zou kunnen zeggen: dan moeten wij maar die hele bevinding de laan uitsturen, want als ik het goed begrijp, hebben we daar meer last dan gemak van in ons geloof. Ja, dat zou kunnen.

De vraag is wel, of er geen tussenweg mogelijk is. ~~Nou, daar zou natuurlijk wel het een en ander over te zeggen zijn. Ik denk het wel.~~ Ik noem het nu maar kort.

1. Ik denk, dat de Geest ook andere mogelijkheden heeft dan de z.g. innerlijke bevindelijke ervaring. Ik denk b.v., dat de Geest ook de weg van het denken, dus van het verstand kan gaan. Ik denk weer aan de Vrijgemaakten. Die kennen de bevinding niet. Zouden die dan allemaal per definitie schijngevolgen zijn? Dat geloof ik niet. Ik denk, dat hun manier van geloven ons juist laat zien, dat je ook nog op een andere manier dan via de bevinding oprecht kunt geloven. En dat geeft óns natuurlijk wel te denken, als wij die bevinding zo absoluut stellen *als voorwaarde* voor een waar geloof.
2. In de tweede plaats, ~~dat ligt in het verlengde van het zojuist genoemde, als~~ geloven in feite niet anders is dan God op Zijn Woord geloven, is de ervaring ~~in~~ *van* het hart niet wezenlijk, niet beslissend maar *min of* meer bijkomstig. Want God op zijn woord geloven, kun je ook oprecht doen, zónder dat je er iets bij ervaart. Het kan zelfs tegen je ~~gevoelens~~ *ervaring* ingaan. M.a.w., het z.g. ~~voluit~~ *reformatorische* ‘nochtans’ van het geloof is niet van ~~wetke~~ *de* ervaring ~~ook~~ afhankelijk.
3. En dan in de derde plaats, zoals er een meer bevindelijke ~~mystieke~~ *mystieke* geloofswerkelijkheid en daarnaast een meer verstandelijke ~~via de kennis zich vottrekkend~~ *via de kennis zich vottrekkend* geloof is, is er ook nog een geloofsvorm, die meer op de dáád is gericht. Er zijn ook gelovigen, die niet zoveel aan geloofservaring hebben te vertellen, maar die in hun levenspráctijk wel een getuigenis

van hun geloof afleggen, waarop vele anderen jalours kunnen zijn en ook jalours gemaakt worden.

En als laatste wijs ik erop, dat die bevindelijke geloofsvorm wel verbonden is met een bepaalde manier van hoe je God ziet en hoe je denkt, hoe ~~deze~~ God zich aan je openbaart. Ik denk dan vooral aan de leer van verkiezing en verwerping. Want die staat ten diepste hier op de achtergrond. God kiest en God verwerpt. En wie God verkoren heeft, aan hen maakt hij op een bijzondere manier bekend, dat zij verkoren zijn. En dat bijzondere krijgt dan een bevindelijke uitwerking. Bevinding krijgt dan iets elitaïrs. Ze is bijzonder. Gewone christenen kennen dat niet, daar moet je voor uitverkoren zijn.

Terug naar voetnoot 86

Lezing - Spiritueel belijden (HDC doos 29)

16-17

Ik heb nl. óók bij Calvijn ontdekt, hoe groot de spanning is tussen het bewegelijke, actuele, historische verbondshandelen van God met zijn volk én het op de achtergrond staande onveranderlijke eeuwige decreet. Daarmee heeft Calvijn geworsteld. Want zo ernstig nam hij de Bijbel wel. Alleen kon hij die worsteling niet ten einde toe volhouden vanwege zijn dogmatische premisse in zijn predestinatieleer. Wat ik nu daaruit geleerd heb is, dat het m.i. Bijbels is om die worsteling wél vol te houden, tot het einde toe zelfs. Om dan uiteindelijk rust te vinden in het geloof, dat het God niet uit de hand loopt en dat zijn eigen zaak bij Hemzelf veilig is.

Welnu, dat vind ik een geweldige stimulans voor mijn geloof en mijn bezig zijn in 1994. Ik spreek nu met opzet in de ik-vorm, omdat ik dit heet persónlijk zo ervaar, ~~maar~~ en ik er niet zeker van ben, dat anderen dit met mij zo ervaren.

Laat ik dit proberen te concretiseren. In de Ned. Herv. Kerk zitten wij momenteel midden in de SOW-crisis. De brochures en protesten vliegen door de lucht, uit alle hoeken en gaten van de kerk. Voor mij is er echter te midden van al deze verwarring één oriëntatiepunt: en dat is de apostolische opdracht: predik het Woord, houd aan, tijdig en ontijdig, bestraf en wederleg... Dus: dóórgaan met het Woord. Kohlbrugge zou zeggen: In het Woord blijven. Dát alleen. En dat is voor mij hetzelfde als leven in en uit het verbond.

Terug naar voetnoot 160

Lezing – Gedachten over het ambt II (HDC doos 41), Lezing voor Christelijke Gereformeerde Landelijke Werkgroep Man Vrouw

2

Daarmee is het probleem getekend. Enerzijds een steeds lagere opvatting over de ambtsdrager. En aan de andere kant dat geladen spreken over hét ambt.

Die spanning heeft mij aan het denken gezet. En natuurlijk kan je dan op verschillende manier zo'n probleem aanpakken. Sociologisch b.v. of psychologisch of dogmatisch. Maar ik heb toen vooral gekozen voor een direct Bijbelse doordenking. Als het zo met het ambt gesteld is, hoe is dat dan in de Bijbel? Hoe wordt daar over het ambt gesproken?

Dat ik voor die benadering heb gekozen, komt ten diepste voort uit mijn geloof. Ik geloof namelijk dat de Bijbel het Woord van God is. En zoals God zelf de eeuwig Levende is, zo is ook Zijn Woord het eeuwig levende Woord. Alle vlees is als het gras maar het Woord van onze God bestaat eeuwig,

Jesaja 40. Dat is voor mij een kernwoord. En eeuwig betekent dan voor mij vooral: blijvende geldigheid en blijvende actualiteit.

Dus toen ik ertoe kwam om na te gaan hoe in de Bijbel over het ambt wordt gesproken, heb ik dat gedaan in het geloof, dat wat de Bijbel erover zegt ook nu nog geldt en ook nu nog actueel is.

En toen ben ik tot een aantal ontdekkingen gekomen. Die ik niet zelf zozeer ontdekt heb, maar die toch voor mij min of meer nieuw waren, waarschijnlijk omdat ze in de loop der eeuwen wat ondergesneeuwd waren, met name in mijn eigen traditie. Ik ga er een paar noemen.

Terug naar voetnoot 39.

7

6. Als ik nu toch wat consequenties noem, is het allereerst duidelijk, dat de Schrift niet van een op zichzelf staand ambt spreekt. Er staat dus ook geen ambt op zich tegenover de gemeente. Er is wel het Woord van God, dat tot de gemeente komt. Maar zelfs dat Woord is vlees geworden, ons vlees, en dat heeft niet boven ons of tegenover ons maar onder ons gewoond. Maar het blijft wel het Woord van GóD! En dat Woord van God wordt gedragen en gebracht door mensen, die door de Geest daartoe worden bekwaamd en door de gemeente daarvoor worden uitgekozen.

Als ik nu hieruit een consequentie trek naar de gemeente van vandaag toe, meen ik te kunnen stellen, dat er ook nu geen reden is om een op zichzelf staand ambt er op na te houden, dat een eigen waarde heeft, zonder dat er een directe verbinding bestaat met een concrete taakstelling vanuit de gemeente.

Nee, het werk en de gave daarvoor staan voorop, maar wel verbonden met de verkiezing door de gemeente. Dat maakt iemand tot ambtsdrager en niet omgekeerd, dat het ambt je werk tot iets bijzonders maakt. Samengevat: het ambt is geen abstractum, het is veeleer een werkwoord. Het werk in en vanuit de gemeente bepaalt het ambt.

Terug naar voetnoot 38

7-11

7. Ik denk, dat dat iets is, dat we in de gemeente niet zo herkennen. Ik beperk me nu maar weer tot de traditionele gemeenten, omdat ik daar zelf ook toebehoor. Je ziet dan, dat er een behoorlijke scheiding is tussen gemeente en ambt. Een simpel maar wel veelzeggend voorbeeld van die scheiding is b.v., dat in de eredienst de ouderlingen een plaats innemen die duidelijk afsteekt ten opzichte van de gemeente. Dat is niet vanwege het werk, dat ze in zo'n eredienst verrichten. Maar ze doen dat alleen omdat zij het ambt bekleden. Daarom zitten ze vooraan in een aparte bank en zijn soms zij alleen in het zwart gekleed. Zij alleen gaan ook staan onder het bidden. Waarom? Ja, dat kun je je afvragen. Als iemand niet als ouderling dienst doet en gewoon in de kerk zit, is hij niet in het zwart gekleed en gaat hij niet staan. Het is een simpel gegeven, maar wel typerend. In het Nieuwe Testament is de overgang van gemeente naar ambt veel vloeiender en veel functioneler. De ambten horen helemaal bij de gemeente.

8. Daarom heeft het ambt principieel ook iets kwetsbaars aan zich. Kijk maar, hoe Paulus door de gemeente van Corinthe onder kritiek wordt gesteld. En daar luistert hij ook naar, en hi verdedigt zich. Want zijn apostelschap wordt in twijfel getrokken, niet op grond van wat hij ervan maakt, maar op grond van zijn persoon. Dat is juist het kwalijke ervan. De gemeente van Corinthe speelt niet de bal maar de man. Maar intussen blijkt hier wel uit, dat er een kritisch samenspel is tussen apostel en gemeente.

En dat komt ook nu steeds meer naar voren. De gemeente oordeelt mee over de prediking bijvoorbeeld en dus ook over de dominee en zijn functioneren in de gemeente. Je ziet dan wel, hoeveel predikanten het daar moeilijk mee hebben. Veel predikanten voelen zich bedreigd en kunnen geen kritiek velen. En men verschuilt zich dan vaak achter het ambt, dat zij bekleden. Ten onrechte dus. Want zijn werk mag best ter discussie worden gesteld zoals Paulus dat ook deed. Het ambt wordt bepaald door zijn inhoud, door wat het doet. In de Bijbel en nog steeds. Want kennelijk is het zo, dat hoe dichter wij bij de Schrift blijven, hoe dichter we bij onze eigen tijd zitten.

9. Ik trek nog een consequentie. Ik heb in mijn boek vanuit het Nieuwe Testament trachten aan te tonen, dat ambt en gave onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Ambt is in wezen niet anders dan een concretisering van een gave in het verrichten van een bepaalde opdracht in en namens de gemeente. Ik kan me voorstellen dat men zegt: Ja maar, daar is toch ook nog zo iets als een roeping en aanstelling van Godswege. Ja, inderdaad, die is er. Maar het mag nu duidelijk zijn, dat het niet juist is om die roeping en aanstelling door God los te maken van het ontvangen van de gave, want die gave is namelijk ook van God. M.a.w., in de gave ligt de roeping al opgesloten, en de verkiezing door de gemeente is in wezen niet anders dan bekrachtiging van deze roeping.

Want als er gelovigen zijn, die bepaalde gaven ontvangen hebben, worden zij door de gemeente opgemerkt en vervolgens uitgekozen en met een bepaalde opdracht bekleed. Dat gebeurt in en door de gemeente. En dan is het in de Schrift niet zo, dat er los daarvan nog sprake is van een goddelijke roeping en aanstelling. Nee, want die twee zijn met elkaar verbonden als het ene werk van God. Dat hebben onze vaders trouwens ook al zo gezien. Zij hebben gezegd: U bent geroepen door de gemeente en mitsdien door God zelf. M.a.w. die scheiding die wij ook in dit opzicht aanbrengen tussen de verkiezing door de gemeente en de roeping van God, is geen Bijbelse scheiding. Die twee kanten grijpen juist op elkaar in. De vervulling der taken komt uit de gemeente op en tegelijk staat ze in het teken van de roeping van Godswege.

10. Dat brengt me tot een volgende consequentie. De nauwe verbinding tussen ambt en gave wijst erop, dat er geen ambt kan zijn, als er geen gaven zijn, die vanuit de gemeente worden opgemerkt en geprofileerd. Dat houdt twee dingen in. Het eerste geef ik op een concrete wijze weer. Nu is het vaak zo dat iemand zich van Godswege geroepen voelt om predikant te worden. Maar de gemeente speelt daarin geen enkele rol. Als ze dat wel zou doen, zou het mogelijk zijn, dat de gemeente zou zeggen: we geloven best, dat je graag predikant wil worden en we vinden het ook fijn, dat je een enthousiast gelovige bent, maar wij zijn er niet zo zeker van, dat je de gave ervoor hebt om dat zware en verantwoordelijke werk te gaan doen. We vrezen, dat het een mislukking zal worden, zowel voor jezelf als voor de gemeente. Maar de werkelijkheid is zo, dat die gemeente helemaal buiten spel blijft. Soms is er zelfs geen enkel contact. Met als gevolg, dat de man of de vrouw toch predikant wordt, en wat een eventuele gemeente vreesde, gebeurt ook. De diepere oorzaak is echter, dat roeping en gemeente van elkaar zijn losgemaakt.

11. Het tweede hangt er direct mee samen. Alleen die ambtsdragers kunnen hun taak naar behoren volbrengen, die de gaven ertoe hebben ontvangen door de Heilige Geest. Laten we goed beseffen, vrienden, dat die gave allereerst bestaat uit het mogen delen in het heil door het ware geloof in Jezus Christus. Dat is uiteindelijk beslissend en dus fundamenteel. Ambtsdragers dienen wel ware gelovigen te zijn, kinderen van God, die geleid worden door de Geest en die God en zijn gemeente van harte liefhebben. Maar vervolgens bestaat ze uit de bekwaamheid om een bepaalde taak in de gemeente te vervullen. Dat is geen prestatie of puur menselijke kwaliteit, maar een charisma, d.w.z. een genadegave, die wij ontvangen door de bekwaam makende werking van de heilige Geest. En dan weer de consequenties daarvan. Helaas moet ik die weer kritisch formuleren: het is immers duidelijk, dat vele gemeenten kwijnen vanwege de

onbekwaamheid van hun ambtsdragers en zelfs vanwege het ontbreken van het geloof bij hen. Maar ook dan is de diepste oorzaak het ontbreken van de Bijbelse verbinding tussen Geest, gave en ambt.

12. Tenslotte noem ik nog iets. Ik heb het u al laten zien, vanuit 1 Corinthe 12 en Efeze 4, hoe overvloedig de gaven zijn, maar ook de behoeften en taken, die door de gaven worden vervuld. Er is in de gemeente zoveel aan de hand. Er zijn zoveel noden en behoeften, die om zorg en begeleiding vragen. Vandaar ook de vele taken, die om vervulling vragen.

Maar als we daarmee onze gemeenten vergelijken, blijkt het dat wij alles hebben samengeperst in de drie ambten van predikant, ouderling en diaken, waarvan dan nog in feite vaak het meeste werk neerkomt op de schouders van de predikant. De predikant moet dus eigenlijk over alle gaven beschikken om alle taken en behoeften van de gemeente te behartigen.

Terug naar voetnoot 39, 59

13-14

Op de universiteit heb ik het gezien, dat juist de theologische studenten tot de minder begaafde en beperkte jongeren behoorden, terwijl de wel begaafden voor andere studies kozen. Dat heb ik altijd heel jammer gevonden. Al weet ik, dat een goede christelijke arts of natuurkundige ook waardevol is.

Het kan ook zijn, dat men de gaven besteedt aan wel geestelijke zaken, maar dat buiten de gemeente om doet. Op zich heeft dat een zeker recht van bestaan, maar het mag toch niet gaan ten koste van de gemeente. Want daar ligt wel onze eerste roeping, omdat de gemeente gemeente van Christus is.

15. In dit verband nu nog een tweetal opmerkingen:

a. Ik denk dan weer eerst aan de predikant. De positie van de predikant is momenteel zeer aangevochten. We zien keer op keer predikanten verongelukken of gemeenten, die aan en onder hun predikant lijden. We hebben nu gezien, waar dat doorgaans aan ligt. Ambt en gave corresponderen niet met elkaar. Wat is daar middellijkerwijs aan te doen? Laat ik iets mogen noemen. Ten eerste lijkt het me nodig dat het onmogelijk wordt, dat mensen zomaar predikant kunnen worden, omdat ze zelf dat graag willen of menen daarvoor geroepen te zijn en de daarvoor vereiste academische examens hebben gedaan. Nee, er is eerst toetsing nodig van de gaven, in eerste instantie binnen de gemeente.

b. Het tweede is, dat de opleiding anders wordt. Nu is het zo dat er veel kennis wordt vergaderd, die uiteindelijk geen betekenis heeft voor het predikantenwerk zelf. Al mag het dan nog zo wetenschappelijk heten. Wat wel nodig is, is een grondige vorming, maar dan in relevante kennis, die voor het toekomstige werk en het persoonlijke geloof van de predikant nodig is. En m.i. moet die vorming dan gegeven worden op zo'n niveau, dat alleen 'begaafde' (denk weer aan het Bijbelse woord 'gave') studenten het kunnen verwerken. Begaafd zijn is dus dan niet bedoeld als een elitair begrip maar als Bijbels criterium. Zoals het nu vaak is, wordt b.v. na veel hangen en wurgen iemand toegelaten, terwijl de verantwoordelijke docent of commissie eigenlijk weet, dat zo'n kandidaat niet geschikt is. Een concreet en veel voorkomend voorbeeld: iemand is niet in staat om een inzichtelijk verhaal te schrijven. Wat moet dat later worden als hij elke week een preek moet maken? Afgezien van de inhoud kan de gemeente hem niet volgen, want het is niet te volgen. M.i. moet de opleiding ervoor zorgen, dat zulke dingen niet gebeuren.

In het Oude Testament mochten alleen zij in de tempel dienen, die geen gebreken hadden. Dat lijkt mij ook nu nog noodzakelijk. En dan denk ik niet allereerst aan lichamelijk gebrek maar vooral aan gebrek aan karakter en persoonlijkheid en wijsheid en ook verstand. Volmaakt zal het niet worden, maar we dienen wel te beseffen, dat alleen het beste goed genoeg is om te dienen in het koninkrijk van God, om de eenvoudige reden, dat het dienen van de gemeente een uiterst zware en verantwoordelijke taak is. Als Paulus al moest zeggen: wie is tot deze dingen bekwaam, hoezeer moeten wij dan niet doordrongen zijn van het gewicht van de dienst in Gods Koninkrijk! En nogmaals, voor sommigen komt dat misschien hard over. Maar het is niet hard. U moet bedenken, dat het veel harder en meedogenlozer is, wanneer niet begaafde personen het ambt ingaan en dan én voor zichzelf én voor de gemeente grote problemen veroorzaken. Wanneer de kerk meer nauwgezet hierop had toegezien, had er veel ellende voorkomen kunnen worden. Gelukkig, dat er nu in de kerk steeds meer aan gedaan wordt, inclusief de ook dan hard overkomende beslissingen, die moeten worden genomen, als kandidaten, die vrijwel hun studie klaar hebben, toch nog worden afgewezen. Alleen had dat dan veel eerder moeten gebeuren. En dan weet ik wel, dat ook zwak begaafde gelovigen dienstbaar kunnen zijn, maar voor hen zijn er nog veel andere mogelijkheden binnen de gemeente.

Terug naar voetnoot 151

17

Werk van de ouderling is geestelijk van karakter

Als je in de oudste in het Nieuwe Testament in dat kader plaatst, blijkt hij ook daar die min of meer technische positie in te nemen, wat overigens niets afdoet (dat is het misverstand rondom mijn these) van het geestelijke karakter van zijn werk. Maar het is in ie. geval geen ambt zoals b.v. een apostel en profeet dat wel waren.

Terug naar voetnoot 49

Lezing - Ambt en gemeente (HDC doos 41)

7-8

Natuurlijk zijn er dan weer die hebben gezegd: ja, maar je houdt dan jezelf *wel* voor de gek. Je *dénkt wel* Bijbels te zijn, maar in feite doe je niets anders dan je eigen en eigentijdse gedachte, in de Bijbel inlezen. Onder anderen ~~door~~ de door u en ook door mij hooggeachte Prof. Van Bruggen ~~die~~ heeft dat gezegd. Maar dan is mijn antwoord: goed, dat zou ~~zo~~ kunnen zijn, maar wilt u het mij dan concreet aanwijzen, waar ik dingen zeg, die niet de Bijbel zegt, maar die ik er gewoon heb ingelegd? Maar ik heb de indruk, dat dat *voor zover ik* weet nog niet is gebeurd.

Dus houd ik het er voorlopig op, dat hoe dichter we bij de Bijbel komen, hoe dichter we ook ons bevinden in het leef- en denkklimaat van onze tijd en dus ook van de gemeente in onze tijd, want die gemeente bestaat natuurlijk ook uit mensen van vlees en bloed, d.w.z. van mensen, die evengoed het moderne levensgevoel kennen als elk ander in onze westerse wereld.

Natuurlijk ~~geloof~~ weet ik ook wel, dat er achter deze ervaring van mij een paar fundamentele zaken schuilgaan. Ik noem er twee. In de eerste plaats is dat mijn geloof, dat de Bijbel het Woord van God is. En daarvan zegt ook weer de Bijbel zelf: Alle vlees is als het gras, maar het Woord van onze God bestaat eeuwig. Vlees, daar wordt de mens mee bedoeld, die mens is inderdaad een mens van de dag met alles wat erop en eraan zit. Maar door al die wisselingen heen blijft het Woord van God bestaan. Staan, staat er eigenlijk. Dat houdt zich staande, het houdt zijn kracht en zijn

geldigheid. Nog steeds. Dat geloof ik dus als ik de Bijbel lees. Ik geloof dus in de blijvende geldigheid en actualiteit van de Bijbel ook voor ons.

En dan het tweede. Er wordt veel gesproken en vooral geklaagd over de postmoderne mens, die wij nu in onze wereld aantreffen en die we zelf natuurlijk ook zijn. Maar met die klaagzang doe ik niet mee. Ik vind dat postmodernisme nog niet zo slecht. Ik weet wel: het heeft ook zijn hele kwalijke kanten, maar het is ook een uitdaging juist voor het evangelie en dus ook voor de christelijke gemeente. Al was het alleen maar daardoor, dat onze grote verhalen, en dan denk ik met name aan onze traditie, er vandaag niet meer zoveel toe doen. We kunnen ze niet meer kwijt, aan onze kinderen niet en aan de buitenstaanders al helemaal niet. En dat steeds meer knellende gegeven dwingt ons ~~weer~~ om terug te vallen vanuit onze secundaire bronnen naar de primaire bron, en dat is Gods eigen Woord: Gods grote verhaal van onze kleine, voluit menselijke verhalen.

Nu ja, ik ben hier wat uitvoerig op ingegaan, omdat ik hiermee mijn diepste motieven heb blootgelegd.

Terug naar voetnoot 39

13-17

De Bijbelse taak van de ouderling

Hiermee kom ik aan een volgende vraag toe. Kort gezegd luidt die: wat is ‘leidinggeven’ in de Bijbel? Meer ambtelijk uitgedrukt: hoe ziet u de positie van de ouderling en de predikant? In de commentaren op mijn boek is deze vraag door velen gesteld. En dan vooral in kritische zin, omdat men meent, dat ik aan de ouderling een te technisch-bestuurlijke taak toeken en te weinig oog heb voor de gééstelijke taak van de ouderling.

Ik heb namelijk gezegd, dat de ouderling of oudste oorspronkelijk een bestuurlijke taak vervulde. Ik verwijs dan naar ~~de oudtestamentische gegevens~~ *het OT*, waarin de oudste ook voorkomt. We vinden daar trouwens ook de ambten van koning, priester en profeet. Maar veel dichter bij het volk en ook uit het volk voortkomend wordt gesproken over de oudste. Dat was iemand die ook letterlijk tot de oudsten van het volk behoorde. Ouderdom bracht gezag met zich mee en wijsheid. Oudsten kregen dus *een* vooraanstaande, leidinggevende positie, daartoe gekozen, hetzij door de vorsten hetzij door het volk zelf.

Nu was het volk Israël aan de ene kant een gewoon volk net als alle andere volken, maar het was meteen ook het volk van God. Daarom hadden deze oudsten met hun leiding geven aan het volk aan de ene kant een louter bestuurlijke en dus ook politiek gekleurde taak te vervullen, maar tegelijk zat er in hun taakuitoefening ook een extra-dimensie, die te maken had met die bijzondere positie van het volk als volk van God. Kernachtig uitgedrukt, zouden we kunnen zeggen, dat deze oudsten een theocratische roeping moesten vervullen. Theocratisch wil dan zeggen, zij hadden ervoor te zorgen, dat het in alle dingen van het volksleven, zowel de gewone als de meer godsdienstige zaken, zo toeging zoals God het had verordend.

Hiermee wordt dus duidelijk, dat oudste-zijn niet een specifieke ambtstaak inhield. Die was weggelegd voor de koning en de profeet en vooral voor de priester en voor allen, die in het heiligdom dienden. De oudste stond veel dichter bij het gewone leven, maar dan wel gezien in theocratisch licht. Hij werd dan ook niet *als in* een ambt ~~aangesteld~~ van bovenaf, maar *hij* kwam veelmeer uit het volk op, op grond van zijn oudste-zijn en de daarbij veronderstelde [~] wijsheid en ervaring, dus laat ik maar zeggen, van geconstateerde gave die hij als oudste had ontvangen.

Nu zien wij, dat in de christelijke gemeente van het Nieuwe Testament de oudste weer terugkeert. En weer is het dan zo dat hij niet het werk van de apostel doet of van de profeet of van de evangelist. Nee, ook nu is hij primair bestuurder. Hij geeft leiding aan de gemeente en draagt er zorg voor, dat alles in de gemeente zo toegaat, dat Gods inzetten worden geëerbiedigd en het leven van de gemeente daardoor wordt gebouwd. Oudste-zijn is dus wel een belangrijke taak, maar ze behoort niet tot de meest vooraanstaande taken zoals die van apostelen en profeten.

Vandaar, dat ze in 1 Cor. 12:28 vrijwel helemaal achteraan staat, niet alleen na de apostel en de profeet maar ook nog na de krachten en de gaven van genezing en het helpen. Inderdaad, want het besturen gaat doorgaans niet op een manier van op de voorgrond treden, maar het is eerder op de achtergrond toezien of alles goed verloopt en als het nodig is ingrijpen.

Hetzelfde vinden we dan ook in Rom. 12:7 en 8. Daar wordt eerst de profetie genoemd, dan het dienen, waarschijnlijk aan het avondmaal, dan het onderwijzen en het vermanen en dan nog het meedelen van gaven en dan pas komt het leiding geven. De plaats van de oudste is dus wel belangrijk maar treedt niet op de voorgrond. Eigenlijk net als in het Oude Testament.

Maar nu is er in het Nieuwe Testament wel wat veranderd vergeleken met het Oude Testament. De theocratisch-politieke dimensie is er dan namelijk niet meer. De christelijke gemeente is nu in veel meer geconcentreerde vorm een geestelijke werkelijkheid. Daarom zien wij dan ook, dat de taak van de oudste nu niet meer een theocratisch-politieke taak is maar een veel striktere geestelijke taak. Dat wil zeggen: ze heeft ook nu nog steeds wél alles met besturen en leiding geven te maken. Want ~~in die zin is~~ ook de gemeente is nog steeds het volk van God, dat op een door God gewilde manier geleid moet worden. Maar omdat het nu ~~veel duidelijker en in zekere zin ook~~ meer op een ~~bepaalde manier~~ om een geestelijke realiteit gaat, krijgt ook hun regeertaak een meer toegespitst geestelijk karakter.

Duidelijk komt dat dan ook uit in de manier van leiding geven. Ook nu houdt dat onder andere in het opzicht houden over de gemeente. Zodat ze beschermd wordt tegen dreigende gevaren van buiten, maar ook tegen afbrekende tendensen van binnenuit. Concreet kan dat betekenen dat de ouderlingen erop moeten toezien dat er geen dwaalleraars komen, die in de gemeente binnendringen, of dat zij ervoor moeten zorgen, dat er in de gemeente zelf geen mensen of stromingen ontstaan, die de gemeente afleiden van de goede weg en de goede leer.

Zo zien wij dus, dat die taak van de oudsten in de gemeente een uitbreidende functie krijgt in meer geestelijke zin. En Daaruit is dan ook te verklaren, dat we met name verder in het Nieuwe Testament die ouderling een plaats zien innemen, die wordt aangegeven met het herder-zijn over de kudde en nog weer later komt het zelfs dicht bij het leren van de gemeente. Niet iedere oudste doet dat, maar zij, die daar duidelijk de bekwaamheid voor hebben, die doen dat wel steeds meer.

En dan moet u erop letten, dat het dan met name gaat om het 'leren', niet het verkondigen van het evangelie, maar het leren van de gemeente in die zin, dat de gemeente gehouden wordt bij de gezonde leer. Daar zit dus ook die opzicht-functie van de oudste in besloten. En Zo wordt het ook duidelijk waarom Paulus aan dat 'leren' zo sterk de gezagsfunctie verbindt. Zozeer zelfs, dat hij het ongeoorloofd acht, dat vrouwen, waarmee hij de gehuwde vrouwen bedoelt, in de gemeente zo'n leerfunctie uitoefenen, want dat zou betekenen, dat zij gezag over hun eigen man zouden uitoefenen, en dat was in Paulus' ogen een onbestaanbare zaak.

Maar duidelijk is hiermee wel, dat de oudsten in dit alles primair de leidinggevende regeertaak in de gemeente bleven vervullen. En ook wordt daarmee ook duidelijk, dat dit dus niet betekent dat het in de gemeente het alleen maar uitsluitend de oudsten zijn, die prediken en leren. Dat lezen

wij nergens. In het licht van het hele Nieuwe Testament kunnen wij veel meer stellen, dat er ook (toen nog) de profeten en de evangelisten en de specifieke leraars zijn geweest, voor wie het de primaire taak was om de gemeente daarin te dienen. Alleen waren er dus óók sommige oudsten, die met name die leertaak met hen mee gingen doen.

Zo versta ik dus de plaats van de ouderling in het Nieuwe Testament. En dan voelt u wel aan, dat het verschil met wat onze gereformeerde traditie hierover zegt opnieuw niet gering is. Zij heeft inderdaad aan de ouderling het alléénrecht gegeven om zowel te regeren als ook te leren. De dominee wordt dan gezien als de lerende ouderling en de gewone ouderling als de regerende ouderling. Het ouderling-zijn werd zodoende dus eigenlijk het enige ambt in de gemeente. Maar het is dan ook niet voor niets, dat de Nederl. Geloofsbelijdenis, die dit zo leert, alleen maar als Schriftbewijs voor haar ambtsleer 1 Tim. 5 aanvoert. Dat is natuurlijk wel mager, want her staat toch nog wel wat meer in het Nieuwe Testament over dit punt.

Terug naar voetnoot 45, 49, 212

19-21

En alle gaven zijn aan de gelovigen gegeven en bezitten de gelovigen dus ook zelf, máár omdat het gaven van God zijn, zijn ze meteen ook gevuld met een goddelijke roeping en een goddelijke volmacht.

En als die Geest nu ook de gave van het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente geeft, dan wordt dat niet ervaren als een hiërarchische top-down beweging, waar de gemeente al of niet bewust onmondig bij wordt verklaard, maar dan is het in feite de gemeente zélf die in dat leiding geven present is. In de leidinggevendens leidt de gemeente zichzelf, [*~ ~*] omdat zij gemeente van Christus is. En ook tegelijk is dit leidinggeven gevuld met goddelijk gezag. Dat is geen tweeheid maar een eenheid. *Dit is afscheid nemen* van het scheidingsdenken.

[...]

Maar nu is het de christelijke gemeente gegeven om dat dilemma van gezag én gehoorzaamheid te doorbreken en ook het gezag zich toe te eigenen als een aan ons geschonken gave en tegelijk de gehoorzaamheid aan dat gezag óók te zien als een gegevenschonken gave, die wij van de Geest hebben ontvangen.

En als we dan hierbij toch nog willen uitgaan van onze bestaande ambtsleer, dan zou het in deze nieuwe Bijbelse situatie zo moeten toegaan, dat ambten en gemeente een echte, spontane eenheid vormen, waarbij niet de een zich achtergesteld voelt bij de ander of zichzelf hoger voelt dan de ander, of zich lager voelt omdat hij of zij zich aan dit ambtelijk gezag moet onderwerpen, nee, maar waarin men in een diepe en vreugdevolle gezamenlijkheid de weg gaat, die God ons wijst.

Ik denk, dat ik hiermee het belangrijkste gezegd heb over dit punt. Maar ik noem ook nog een tweede aspect. Juist omdat het ook in het regeren van de gemeente om de uitoefening van een gave, een charisma gaat, is het gevuld met een innerlijk en functioneel gezag. Regeren is geen macht uitoefenen, maar gezag uitoefenen. En dat gezag is verweven met het charisma. Concreet wil dit zeggen, dat die gemeenteleden die daartoe geroepen worden, gelovigen zijn of in ieder geval dienen te zijn die het charisma van het gezag hebben ontvangen. En daarom is hun plaats en werk in de gemeente functioneel, het wordt erkend en aanvaard.

Natuurlijk geldt dit eigenlijk van elke taakuitoefening in de gemeente, dat ze charismatisch geladen is. Denk maar aan de prediking en het pastoraat. Ook die taken zijn alleen functioneel,

wanneer zij de bewogenheid en de kracht van de Geest uitstralen. En in feite geldt hetzelfde tot in de schijnbaar gewoonste taken in de gemeente toe. Om maar iets te noemen: op een goede manier koster-zijn, ook dat is een charisma. En de organist niet te vergeten.

Terug naar voetnoot 57

Lezing – Bespreking van het Manifest (Dr. Kriek Bras) Hilversum (HDC doos 20)

8-9

We kunnen het ook zo formuleren. Manifest spreekt *in par. 2* over de Christus-mystiek. Dat woord heeft oude papieren in onze traditie. Calvijn: Mystieke eenheid met Christus. Maar gezien de latere ontwikkeling v.h. begrip mystiek en de invulling, die er nu aan wordt gegeven, is het de vraag: hoe ligt de verhouding tussen mystiek en bevinding? Is de christelijke geloofsbevinding één v.d. gestalten v.d. mystiek in het algemeen, of gaat het daarin om een specifieke, en zelfs exclusieve uiting van het geloof, gewerkt door de Heilige Geest?

Dit is een ingrijpende vraagstelling, waar ik zelf ook nog niet uit ben. Want om maar iets te noemen: ook al zie je het christelijk geloof als heel iets speciaals, gewerkt door de bijzondere = *particuliere* genade van de Geest, dat beslist niet op een rij met andere geestelijke verschijnselen te zetten is, *ook al is u dat door ergens ook nog de H.G. is werkt (algemeen)*, toch moet *diepe ceasuur anderzijds* dit *specifiek* geloof en dus ook dit geloofsleven zijn relatie hebben tot het mens-zijn als zodanig en dus ook tot het algemene, menselijke en culturele en psychische en politieke leven, enz. Waar ligt dan de verbinding ertussen en waar ligt de breuk? Daar gaat het eigenlijk om.

Ik stel het dus nu niet zozeer aan de orde, om wat er in het manifest staat af te wijzen, maar wel om aan te geven, dat er hier een belangrijk knelpunt ligt. Ik vermoed zelfs dat *de één v.d. diepste geestelijke oorzaak* oorzaken v.d. vervreemding tussen de GB enerzijds en de rest v.d. SOW kerken anderzijds op dit punt ligt. Het specifieke geloof en geloofsleven door de Geest in zijn bijzondere genade gewerkt, in wedergeboorte en innerlijke vernieuwing staat dan t.o. een veel meer algemeen menselijk vaak ook moralistisch gekleurd geloof, een soort christelijke vormgeving van een toch algemene genade. Vandaar dat die vervreemding ook zo diep gaat. Het gaat ten diepste om het heil zelf. Om de zaligheid zelf, om het zo eens te zeggen.

Mij dunkt moet dus daar het gesprek over gaan. Dat heeft alles met par. 1 en 2 te maken. Het lijkt me het waardevolle v. h. manifest, dat daardoor dit gesprek over deze zaken aanhangig wordt gemaakt.

Daarmee vergeleken vind ik par. 3 van een iewat andere orde. Wel belangrijk. Maar in zoverre secundair, dat over het eerstgenoemde toch eerst duidelijkheid en geestelijke overeenstemming moet komen. Dat het wezen. Het andere het wel-wezen v.d. kerk. Het komt er ook in die zin bij, dat we daarin niet zozeer van elkaar moeten leren maar samen van de Schrift kunnen leren. Ik denk dan vooral aan wat genoemd wordt de ‘charismatische vernieuwing’.

Terug naar voetnoot 175

Lezing – De stijl van het predikantschap (HDC doos 20)

21-23

Wat mij in mijn predikantenbestaan v  ak is opgevallen, is, dat *er nogal vaak* dominees zijn die week aan week zitten te ploeteren worstelen om hun preek maken voor elkaar te krijgen. Niet omdat zij er geen tijd voor hebben, maar gewoon omdat het hun eigenlijk helemaal niet ligt om zoiets te doen. Ze hebben er gewoon geen feeling voor. Het zijn doeners maar geen denkers, ze zijn heel actief doorgaans met het van alles en nog wat maar zij hebben niet de gave van het woord, en ze zijn niet spontaan en communicatief. Verder prima mensen, voor andere taken uiterst geschikt, maar ze hadden alleen geen dominee moeten worden. Want dat k nnen ze gewoon niet.

Ja dat klinkt nu allemaal een beetje zakelijk en hard misschien wel. Maar Calvijn zegt het wel precies zo, en Paulus toch eigenlijk ook. God geeft heel v el gaven, maar zij zijn wel verschillend en ze zijn dus ook bedoeld voor verschillende t ken. Dusja, ik weet niet, hoe jullie over jezelf denken, maar ik zou toch *als ik jullie was* op dit punt me wel eens eerlijk onder de loupe nemen. En als je dat jezelf niet toevertrouwt, laat het dan anderen doen. Want ik waarschuw jullie wel, dat je een vervelend bestaan tegemoet gaat, als je predikant bent en elke week preken moet maken en je het eigenlijk toch niet k n. Met als gevolg: niet begeerd worden door de gemeente, of als je een plek vindt, dan gedoemd zijn om er jaren te blijven, en ook nog telkens moeten ervaren, dat er maar weinig waardering is voor je werk. Nou, dat kan een tragedie worden. En die moet je dus zien te ontlopen. D  rv or zeg ik het.

Terug naar voetnoot 149

28-30

Tenslotte nog  en ding. Paulus schrijft ook *nog*, dat een ambtsdrager geen vechter moet zijn. Strijdlustig noemt de N.V. dat. Ik vermoed, als ik jullie zou vragen: denk jij, dat jij zo iemand bent, zo'n vechtjas? Ik denk, dat jullie dan zullen reageren zo van: nou zeg, wat denk je wel van ons? Natuurlijk niet. En als ik jullie zo aankijk, geloof ik dat direct. Jullie zullen straks best aardige dominees worden. Zoals je dat gemeenteleden wel eens hoort eggen: wij hebben nu zo'n  ardige dominee. Nou fijn, dat heb je dan getroffen. ~~Wees er maar blij mee.~~

Maar als ik de krant lees of ik krijg inzage in een visitatierapport, dan schrik ik wel. Want dan blijkt, dat er niet maar een enkele maar v el dominees in hun gemeente tot over hun oren in de conflicten zitten. Hoe zou dat komen? Nou, de dominee weet het wel. De kerkenraad is de boosdoener *en een aantal gemeenteleden*. Ja, maar de commissie die de eindbeslissing neemt, moet wel uiteindelijk de dominee verplichten om de gemeente te verlaten, omdat hij het echt daar verknoeid heft. Hij misschien niet alleen. Maar hij toch  ok.

En dat komt momenteel z  vaak voor, dat het wel een epidemie lijkt. En dan niet alleen bij jongere dominees, maar ook bij ouderen. En niet zelden ligt de oorzaak daarin, dat zo'n predikant nog steeds in de ambtswaan leeft, dat hij het all en weet, en dat hij *dan* ook alleen kan en ~~en dus ook~~ zal uitmaken, w t zijn taak is en hoe het beleid eruit moet zien en dat hij er gewoon niet t gen kan, als een kerkenraad zegt: ja het spijt ons wel dominee, maar d t gebeurt niet zoals   het wil. Want zo k n het gewoon niet langer. Nou ja en dan heb je poppen aan het dansen.

Dus als we het overzien, komt het daarop neer, dat zo'n predikant nog leeft en handelt overeenkomst een verouderd ambtsidee. Hij is iemand *die ds is en* die graag domineert en zijn eigen zin doet en zich moeilijk kan voegen in het gareel van een samenwerkende kerkenraad en gemeente. ~~Nou en d t zijn er nog al wat.~~

En als dit bij oudere predikanten óók steeds meer voorkomt, komt dat wellicht dáárdóór, dat zij totnutoe een kerkenraad en gemeente getroffen hebben, waar het nog ouderwets toeging, de dominee moet nu eenmaal geëerd worden, ook al is hij tegelijk patient van de gemeente. En bij de jongere predikanten gaat het vooral erom, hoe ~~het~~ hun karakter in elkaar zit. *Want* ook onder hén heb je er, en dat zal altijd wel blijven, die eigenzinnig hun weg gaan, *eigenlijk* een beetje autistisch zijn. Zij kunnen niet luisteren en ~~het~~ ~~maal~~ niet zich voegen in een samenwerkingsverband. Die lopen natuurlijk in de kortste keren vast. *Want* de gemeente mag leraarlievend zijn, ze bestaat tegelijk ook uit mensen van déze tijd, een mondige gemeente ~~dus~~ met een mondige kerkenraad.

Terug naar voetnoot 150

Lezing – Ethische aspecten van het predikantschap (HDC doos 20)

3

Overigens brengt ons dit wel in aanraking met het merkwaardige feit, dat juist xxx bijzondere begaafde predikers doorgaans, om het wat populair te zeggen, rare snijbonen zijn. Mensen, met nogal duidelijke afwijkingen, psychische afwijkingen. *Maar ook in hun manier van leven:* Mensen, die eigenaardig zijn, eigenaardig leven, xxx vaak een heel eigen gedragscode erop nahouden. Je zou bij wijze van spreken zo kunnen ~~op~~noemen. Wat is dat typisch. Je vraagt je dan *soms* af, of dit niet ~~met~~ ~~at~~ ~~het~~ *dat* bijzondere *waar zovelen enthousiast, soms bij 't dweperige af, achter aan lopen ervan, toch wel* niet een door en door gewoon natuurlijk *psychologisch, maar dan wel enigszins abnormaal* fenomeen is. Zoals in de toneelwereld, in de artistieke wereld überhaupt de meeste briljante kunstenaars ook de grootste idioten zijn, zo vinden wij dat ook terug in de domineeswereld. *De gemeente verslijt dat dan wel allemaal voor godzaligheid maar juist xxx de verificatie v.d. levenswandel ontbreekt. Het is daarom vaak gewoon menselijk, soms gewoon ongezond menselijk.* Dat verschijnsel moet ons wel erg ootmoedig en *nuchter voorzigt* maken.

Terug naar voetnoot 152

5-6

Daarmee raak ik meteen een belangrijk punt: onze vriendenkring. Wat ik zojuist noemde kan natuurlijk heel goed gebeuren als wij als predikanten met elkaar zijn.

Je kunt een goed pastor en vriend v.d. gemeente zijn, maar xxx dat is nog iets anders, dan dat je een vriend voor een vriénd bent, en de ander oor jou een vriend xxx is. Het is toch wel fijn en belangrijk, als je als dominee ook een paar vrienden hebt.

[...]

Vrienden hebben is *dus* wel belangrijk, maar dan moet ~~het~~ ook *dat* staan in het kader van het werken in het Koninkrijk Gods.

We hadden het over de eenzaamheid. Het brengt ingekeerdheid, overgevoeligheid, depressieve neigingen met zich mee. Het geeft ook voet aan een stuk individualisme, vooral als wij het karakterologisch neiging daartoe hebben. Hoeveel predikanten zijn geen rasechte individualisten. Dat werkt hun predikantenbestáán *vaak* in de hand.

[...]

Ik denk a.d. vele gemeenten, waarin meerdere predikanten staan. Ik kan natuurlijk geen harde cijfers op tafel leggen, maar ik vermoed dat in verreweg de meeste van die gemeenten het predikantencorps als droog zand aan elkaar hangt. Predikanten zijn vaak slechte collega's. Zij leven nauwelijks met elkaar mee, zij werken nauwelijks met elkaar samen. Ieder gaat zo maar zijn

eigen weg. Meestal roddelen zij wel van elkaar. *Niet openlijk, maar indirect negatief van de ander praten, soms met een enkele opmerking, maar weinig openhartig positief [~] met elkaar praten*, staan zij met argus ogen kritisch naar de ander te kijken, xxx xxx zien hem aan in stilte voor een concurrent, en voelt zich door hem bedreigd. Het is triest om het te zeggen, maar toch is het zo wel.

Terug naar voetnoot 152

9

Ik moet echter ook nog een paar praktische aspecten aanraken. Ik noem ze maar heel kort. Ik sprak zojuist over de verzoeking v.d. predikant om met zijn eigen problemen bezig te zijn. In een zekere mate is dit geoorloofd en zelfs nodig. Maar het moet wel de gezonde maat zijn. Als het ongezond wordt, wordt de predikant niet de leidsman maar de patiënt v.d. gemeente. Dat xxx loopt doorgaans uit op een doffe ellende. Het is natuurlijk erg als men psychisch patiënt is. En ik ben daar met grote deernis over bewogen. Maar laten zij die psychische problemen in sterke mate hebben geen predikant worden. Want zij hebben zelf een ellendig leven, maar zij dragen dit ook over op de gemeente. Ik zeg dit, omdat juist xxx zulk soort mensen juist ook neiging hebben om het predikantschap te kiezen, als een onbewust zoeken van een uitweg voor hun eigen problemen. xxx Juist het predikant-zijn vraagt om een gezonde geest en een gezond lichaam. Temeer, omdat het vrije leven, dat een predikant toch in feite heeft, vraagt om een gezonde zelfbeheersing en discipline, *krachtige zelfstandigheid*, en een zelfstandige activiteit. Ik vermoed, dat er nog al wat predikanten zijn, bij wie genoemde zaken in meerdere of mindere mate ontbreken. Zij kunnen de vrijheid niet aan. Worden op allerlei wijze geremd. Dat zich b.v. kan uiten in lang op bed te blijven liggen, of moeilijk afscheid kunnen nemen van de dag, te veel tijd vermorsen te weinig zakelijk en geprogrammeerd werken. Kortom er is dan te weinig discipline, en dat xxx gaat ten koste van het werk.

Terug naar voetnoot 152

Lezing – De PKN: het begin van het einde? (HDC doos 29)

6-13

Eerst wil ik de these van McGrath ook chequen aan de tweede al genoemde gedachtegang, namelijk de wankele positie van de denominaties, waardoor het protestants kerkelijk leven in Nederland zich kenmerkt. Ik ga dit nu ~~even~~ verder uitwerken.

McGrath ziet dit als een typisch europees verschijnsel, dat zich verspreid heeft over de hele westerse wereld, Korea inclusief. Hij zegt het niet uitdrukkelijk, maar suggereert het wel, dat ook dit te maken heeft met de intellectuele inslag van de protestantse traditie. En ik geloof dat hij ook daarin gelijk heeft.

[...]

De huidige denominationele verdeeldheid van de Nederlandse kerken is vooral ontstaan in de 19^e eeuw.

En ~~het~~ ze is bijna geheel te verklaren uit leergeschillen, die gevoed werden door het verlangen naar een zuivere *geref* kerk met een zuivere *geref* leer.

[...]

Ik sluit dan aan bij de opmerking van McGrath, dat in de traditie van het ~~protestantse~~ *protestantisme* ook altijd het gevoelsmatige ervaringsgeloof van de piëtistische stroming ~~er~~

geweest is. McGrath werkt echter deze constatering niet verder uit. Hij doet er althans niet zoveel mee. Toch vind ik het een belangrijk gegeven.

[...]

Maar wat ik er nu vooral mee wil zeggen, is, dat de overheersing van het rationele in de protestantse traditie toch vrijwel altijd is gepaard gegaan met een *bevindelijke* nevenlijn, ~~met~~ *soms als* een tegenstroom van ~~het~~ ervaringsgeloof.

[...]

Orthodoxie en piëtisme gaan in deze kerken samen, al is het *soms* in een spanningsvolle relatie. En het is deze piëtistische vroomheid, die de orthodoxie in stand houdt én authentiek doet blijven. Maar ook omgekeerd, is het de orthodoxie, die de vroomheid geestelijke ruggengraat geeft en haar bewaart om te verzanden in een vage, puur menselijke gevoelsreligiositeit.

Volgens mij, maar ook in de lijn van McGrath gedacht, verklaart dít het feit, dat het verval in deze kerken tot nu toe beperkt blijft en er nog steeds tekenen van geestelijke vitaliteit worden gezien.

Het Woord werd de leer en steeds meer het leersysteem. Het geloof werd een verstandelijk instemmen met de leer. En Maar toen de mens steeds beter zichzelf kon redden, kwam de leer al maar meer op de tocht te staan. Ze was niet meer van toepassing voor het leven van alle dag, intellectueel niet en praktisch niet. Men kon zelf wel bedenken hoe men zijn leven moest inrichten. *Zelfs* de Bijbel was daar niet meer voor nodig, laat staan de leer van de kerk en uiteindelijk werd ook God overbodig.

Zo tekent McGrath de route, die het protestantisme is gegaan. En we hebben hem dus gelijk moeten geven. Maar als we nu in het licht van deze analyse het huidige kerkelijk protestantisme in Nederland bekijken en zijn toekomst proberen te ontwaren, hoe moeten we die dan invullen? Volgens McGrath, maar zelf wees ik er ook al op, hangt de houdbaarheid van het protestantisme af van de vraag, in hoeverre de verticale geloofsverbinding nog vitaal functioneert in de prediking en in het leven van gemeente en gelovigen. Is die verbinding er niet meer of is ze niet meer levend, dan is het kerkelijk leven ten dode opgeschreven. Want waar de kerk het van moet hebben, het *leven* uit het Woord en daarin het leven met God, als *dát* niet meer gevonden wordt, is het einde nabij. Dat zegt McGrath, maar ik zeg hem dat na. En ik denk dat we dit nú voor onze ogen zien gebeuren. Wat gebeurd is in de 18^e en 19^e eeuw, gebeurt nu weer.

xxx xxx We zien dat het geloof ~~dan~~ wordt tot een moraal. En daar is *uiteindelijk* geen kerk meer voor nodig.

[...]

Maar ik zei al dat dit *gelukkig* niet de hele waarheid is. Tot nu toe heb ik in navolging van McGrath een somber beeld getekend, maar daar wil ik het toch niet bij laten. Ik vind wel, dat we dit beeld moeten zien en erkennen, maar we hoeven er niet mee te volstaan. Gelukkig niet. We ~~signaleerden~~ signaleren nl ~~at~~ dat er steeds meer een verbinding optreedt tussen het protestantse, zeg maar orthodox-gereformeerde gemeentelven en de evangelische spiritualiteit. En het begrip evangelisch wil ik dan maximaal gevuld *zien duiden*. Want er zijn ook allerlei ~~andere~~ verschraalde vormen van evangelicalisme denkbaar, die *meestal wel in een luidruchtige vorm* toch evenzeer als een verstarde orthodoxie geen dageraad hebben.

Evangelicaal positief geduid dus. ~~De Evangelische omroep is daarvan een duidelijk fenomeen~~ *In meerdere evangelische kerken is dat terug te vinden*, máár [ontbreekt een stuk handgeschreven

ingevoegde tekst] we zien het ook in de traditionele kerken. Ik ~~wijs op noemde~~ at de Chr. Geref. kerk. Maar ook de Geref. Bond kan hier worden genoemd. Al is het zo, dat die verbinding daar nog geen officiële erkenning heeft gekregen ~~en zelfs op verborgen weerstand stuit, het komt steeds duidelijker en ook~~ vooral onder de jongeren naar voren ~~komt, maar de~~. De tekenen van een evangelische vernieuwing zijn onmiskenbaar. En waar dit [ontbreekt een stuk handgeschreven ingevoegde tekst] in prediking en gemeenteleven gevonden wordt, leeft het gemeenteleven op. Naar mijn verwachting ligt daarin *dan ook* de toekomst van de Geref. Bond en bepaald niet daar, waar men een zuivere of zelfs nog zuiverder orthodoxe kerk wil nastreven met een ~~nog~~ *stricter* exclusief-gereformeerde belijdenis, met alle antithetische en isolerende gevoelens, die dit met zich meebrengt. Als men *dé* kant opgaat, verzeker ik u, dat het dan helemáál de dood in de pot wordt.

[...]

Maar ik sluit me *maar* aan bij McGrath, als hij stelt, dat het evangelicalisme in feite ook een loot is van de reformatorische stam en dus ook een gestalte is van het protestantisme. McGrath bevestigt door de dwarsverbindingen te leggen tussen het evangelicalisme en het *puritanisme en piëtisme* binnen het protestantisme. En als we daarbij erop letten, hoe positief hij als evangelicaal theoloog de inzet van de Reformatie waardeert, dan meen ik hem geen onrecht te doen, als ik hem zo interpreteer, dat hij eigenlijk wil zeggen, dat het evangelicalisme ten diepste niet anders is dan een herbronning van het reformatorisch geloof, waarvan het hart is: leven uit het Woord met God, verticaal en horizontaal. En *dát* is houdbaar, in de 16^e eeuw en ~~nu weer opnieuw~~ *nog steeds*.

Nu wil ik wat McGrath ~~dit~~ noemt ‘het besef van het heilige’ vervoegen in het idioom van het oorspronkelijk reformatorisch geloven. En dan kom ik uit bij de ervaring van de rechtvaardiging van de goddeloze door het geloof in Christus alleen. Want daarin gaat het ten diepste om de ervaring van het heilige, van *dé* Heilige, die in Christus onze God en Vader is geworden. En die geloofskern is ~~keihard~~ *waardevast*, onverslijtbaar en hoeft dan ook niet te worden xxx vervangen, in welke tijd dan ook.

[Terug naar voetnoot 232](#)

Datamanagementplan

1. Algemeen

Naam student: Martin van den Hoorn
Namen scriptiebegeleider(s): Prof. dr. W. H. Th. Moehn

Datum: 19-06-2024
Versie: 2

2. Algemene gegevens over het onderzoek / scriptie-onderwerp

(Werk)titel onderzoek / scriptie: De verhouding tussen ambt en charisma bij prof. dr. C. Graafland

Korte omschrijving van onderzoek en onderzoeksmethode(n):

In dit onderzoek pak ik als bron primair materiaal van prof. Dr. C. Graafland. Tegelijk hebben ook anderen zijn werken beschreven dan wel daarop gereageerd, waardoor ik ook secundair materiaal in dit onderzoek zal opnemen.

Typen onderzoeksdata:

De onderzoeksdata zijn onder te verdelen in gepubliceerd en ongepubliceerd materiaal. De ongepubliceerde materialen bestaan uit brieven, collegedictaten, lezingen en (handgeschreven) preken. Deze materialen heb ik in het archief van het Historisch Documentatie Centrum (HDC) geraadpleegd, collectie 1055. De geraadpleegde doosnummers zijn 1 t/m 7, 9, 11, 20, 21, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 41, 43, 44, 46, 47.

In verband met een embargo zal mij de toegang tot de doosnummers 11 en 29 gedeeltelijk worden gegeven. Er is door de archiefbeheerder aangegeven dat ik op dezelfde manier met deze gegevens om mag gaan als met de andere gegevens.

Periode waarin data verzameld worden: Week 6 tot en met week 20.

3. Technische aspecten

Hard- en software:

Qua hardware maak ik gebruik van een laptop, een USB stick, een scanapparaat en een mobiele telefoon (scannen). Met betrekking tot software wordt er gebruik gemaakt van Microsoft Word, Adobe Acrobat DC, OneDrive en de app CamScanner.

Bestandsformaten: .pdf. en .jpg

Omvang van de data (schatting in MB/GB/TB): 2,32 GB

Opslag data tijdens onderzoek:

Met betrekking tot de dozen zonder embargo is er niet sprake van privacygevoelige informatie. Deze bronnen zijn openbaar toegankelijk in het HDC. Met betrekking tot de dozen 11 en 29 met embargo heb ik toestemming gekregen om deze te raadplegen en er over te publiceren.

Voor de overige genoemde bronnen gebruik ik dan wel de cloud (OneDrive). Back-up is hiervoor niet nodig, aangezien ik mijn bestanden op mijn laptop opsla, die vervolgens synchroniseert met de cloud OneDrive. Deze clouddienst verzorgt de back-ups.

Met betrekking tot de doos 29 heb ik één bron gebruikt voor mijn thesis. Na overleg met de archiefgever valt deze niet onder het embargo. Hiermee heb ik geen gegevens verwerkt voor en in mijn scriptie die niet openbaar zijn.

Tot slot worden conceptversies van mijn thesis hoofdstukken verstuurd via de e-mail en gedeeld op Blackboard

Opslag data na afloop onderzoek:

Na afloop van het onderzoek zal de data opgeslagen blijven in de clouddienst OneDrive, voor zolang dat nodig is.

4. Verantwoordelijkheden

Beheer data gedurende het onderzoek: *Martin van den Hoorn*

Beheer data na afloop onderzoek: *Martin van den Hoorn*

5. Juridische en ethische aspecten

Eigenaar data: *Martin van den Hoorn*

Privacygevoelige data: JA / NEE *Nee*

6. Overige zaken

Geen.

=====

(In te vullen door thesisbegeleider:)

X Goedgekeurd

Niet goedgekeurd, omdat: _____

Naam, handtekening: W.H.Th. Moehn

Datum: Hilversum, 20 juni 2024

=====

Verklaringenblad masterthesis

Naam student: Martin v/d Hoorn
Titel masterthesis: Ambt versus Charisma?

VERKLARING VAN ORIGINALITEIT

Hierbij verklaar ik dat bovengenoemde masterthesis uit origineel werk bestaat. De thesis is het resultaat van mijn eigen onderzoek en is alleen door mijzelf geschreven, tenzij anders aangegeven. Waar informatie en ideeën uit andere bronnen zijn overgenomen, wordt dat expliciet, volledig en op passende wijze vermeld in de tekst of in de noten. Een bibliografie is bijgevoegd.

Plaats, datum:

Handtekening:

Rotterdam, 19-06-2024

TOESTEMMINGSVERKLARING

Hierbij stem ik ermee in dat bovengenoemde masterthesis na goedkeuring beschikbaar wordt gesteld voor opname in de bibliotheekcollectie en dat de metadata beschikbaar worden gesteld aan externe organisaties en/of door de PThU worden gepubliceerd.

Verder verleen ik (de bibliotheek van) de PThU

wel

niet

toestemming voor het opnemen van de volledige tekst in een via internet of anderszins openbaar toegankelijke database. (Deze toestemming betreft alleen de openbaarmaking van de masterthesis, zonder verdere overdracht of inperking van het auteursrecht van de student.)

Plaats, datum:

Handtekening:

Rotterdam, 19-06-2024

